

**T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ NÜFUSTA BÖLGESEL
YOĞUNLAŞMALARIN YERLİ ESNAFA ETKİLERİ: POLATLI
ÖRNEĞİ**

**SİMAY KÜLAHLIOĞLU
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Fahri ATASOY

KIRIKKALE-2022

**T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**TÜRKİYE'DEKİ SURİYELİ NÜFUSTA BÖLGESEL
YOĞUNLAŞMALARIN YERLİ ESNAFA ETKİLERİ: POLATLI
ÖRNEĞİ**

**SİMAY KÜLAHLIOĞLU
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Doç. Dr. Fahri ATASOY

KIRIKKALE-2022

Simay KÜLAHLIOĞLU tarafından hazırlanan “ TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ NÜFUSTA BÖLGESEL YOĞUNLAŞMALARIN YERLİ ESNAFA ETKİLERİ: POLATLI ÖRNEĞİ” adlı tez çalışması, aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Doç. Dr. Fahri ATASOY

Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

İmza.....

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan: Prof. Dr. Dolunay ŞENOL

Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

İmza.....

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye: Doç. Dr. Hülya ÇAKIR

Sosyoloji Anabilim Dalı, Kırıkkale Üniversitesi

İmza.....

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 14/01/2022

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

.....

Doç. Dr. Abdussamed YEŞİLDAĞ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

TEŞEKKÜRLER

Üniversite eğitimimde bu aşamaya gelebileceğime inanan, hiçbir zaman desteğini esirgemeyen ve benim için bir hocadan çok daha fazla anlama sahip olan Prof. Dr. Dolunay Şenol'a teşekkür ederim. Zor zamanımda elimden tutan ve beni yarı yolda bırakmayan, anlayış ve hoşgörüsüyle kendisini daima örnek alacağım Doç. Dr. Fahri Atasoy'a teşekkür ederim. Üzerimdeki emeklerini inkar edemeyeceğim, tez çalışmamda deneyim ve birikimlerini benimle paylaşan Doç. Dr. Çağatay Sarp'a teşekkür ederim. Eğitimim için elinden gelenin en fazlasını yapan, benimle beraber uykusuz kalan, neşesiyle beni motive eden annem Meryem Külahlıoğlu ve her zaman arkamda duran en büyük destekçim babam Hakan Külahlıoğlu'na teşekkür ederim. Bu aşamaya gelebilmemde beni cesaretlendiren, başarabileceğime inandıran ve her koşulda yanımda olan can dostlarım Melek Tuğba Bolat ve Elif Buket Karataşoğlu'na teşekkür ederim.

ETİK BEYANI

Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- o Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- o Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- o Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- o Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- o Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Simay KÜLAHLIOĞLU

14.01.2022

ÖZET

TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ NÜFUSTA BÖLGESEL YOĞUNLAŞMALARIN YERLİ ESNAFA ETKİLERİ: POLATLI ÖRNEĞİ

Kırıkkale Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Fahri ATASOY

Aralık 2022, 138 Sayfa

Bu çalışmanın amacı, Suriyeli sığınmacıların yerli esnafa etkilerinin irdelenerek araştırılmasıdır. Araştırmanın coğrafi bölge olarak kapsamı, Ankara ilinin Polatlı ilçesi olarak belirlenmiştir. Uluslararası göç olgusu, en istenmeyen haliyle ülkelerde meydana gelen savaşlar, siyasi çatışmalar vb. nedenlerle günümüzde varlığını daima hissettirmektedir. Bu süreçten en çok etkilenen kesimin göçmenler olduğu kadar yerli halkın da olduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda yerli halkın tutum ve düşüncelerini etkileyen yansımalar da önemli bir araştırma konusu olarak literatür çalışmalarında ele alınmaktadır. Buna örnek olarak 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında sığınmacılara açık kapı politikası uygulayan Türkiye, bu krizden en çok etkilenen ülkelerden biri olmuştur. Türkiye, kapılarını ilk açtığında misafirperverliğiyle sığınmacıları karşılamış ancak sonraki süreçte yerli halkın tutumlarında değişimler yaşanmıştır. Araştırmada bu değişimlerin ne yönde gerçekleştiği ve ne gerekçelerle ortaya çıktığı detaylı bir şekilde aktarılmaya çalışılmıştır. Yerli halkın, Suriyeli sığınmacılara karşı pozitif ayrımcılık uygulandığı düşüncesi uyum sürecini zorlaştırmaktan ziyade çatışma ortamının doğmasına da ortam hazırlamıştır. Aynı zamanda Suriyeli sığınmacıların işletme yeri açmaları bazı sektörde çalışan esnafları etkilerken düşük fiyatlarla çalışıyor olmaları da yerli halk üzerinde tepkiye neden olmuştur. Suriyeli sığınmacıların ülkelerine geri dönmelerini isteyen yerli halkın, içerisinde bulundukları ortamdan tedirgin oldukları ve gelecek bir sonraki nesil için endişe ettikleri aşikardır. Çalışmaya Polatlı ilçesinde ikamet eden 30 kişi katılmıştır. Nitel araştırma kapsamında; katılımlı ve dolaylı gözlem ile derinlemesine mülakat teknikleri uygulanmıştır. Elde edilen bulgular, MAXQDA 2022 programında kodlanarak analiz edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası göç, sığınmacı, zenefobi (yabancı düşmanlığı), iş gücü, uyum

ABSTRACT

The Effects of Regional Syrian Populousness in Turkey on Local Craftsmen: The Case of Polatlı

Kırıkkale University
Institute of Social Sciences
Sociology Department, Master's Thesis
Supervisor: Doç. Dr. Fahri ATASOY
December 2022, 138 Pages

The aim of this study is to examine the effects of Syrian refugees on local tradesmen scrutinizingly. The scope of the research as a geographical region was determined as Polatlı district of Ankara province. The phenomenon of international migration, in its most undesirable form, always makes its presence felt today due to wars, political conflicts etc. It is possible to say that the people most affected by this process are the locals as well as the immigrants. In this direction, the reflections that affect the attitudes and thoughts of the local people are also discussed in literature studies as an important research topic. As an example of this, following the civil war in Syria in 2011, Turkey, which implemented an open door policy for refugees, has been one of the countries most affected by this crisis. When Turkey first opened its doors, it welcomed the refugees with its hospitality, but there were changes in the attitudes of the local people in the following period. In the research, it has been tried to convey in detail in which direction these changes took place and for what reasons. The thought of the local people that there is positive discrimination against the Syrian refugees, rather than complicating the adaptation process, has also prepared the environment for the emergence of a conflict occasion. Moreover, while the tradesmen working in some sectors were affected from the fact that Syrian refugees opened business places, the reason they works for low salaries caused a reaction among the locals. It is obvious that the local people who want the Syrian refugees to return to their countries are uneasy about the environment they are in and are worried about the next generation. 30 people residing in Polatlı district participated in the study. Within the scope of qualitative research; Participatory and indirect observation and in-depth interview techniques were applied. The findings were analyzed by coding in the MAXQDA 2022 program.

Keywords: International migration, refugee, xenophobia (enmity of foreign), labor, adaptation

TABLÖLAR

Sayfa

Tablo 2.1. Petersen'in Zorlama İle Zorunlu Göç Ayrımı.....	31
Tablo 2.2. Basit Kinetik Model.....	34
Tablo 2.3. Akut Mülteci Durumlarında Yerinden Edilme Şekilleri.....	35
Tablo 2.4. Gordon'un Asimilasyon Süreci Teorisi	40
Tablo 3. 1. Düzensiz Göçte Yasadışılığın Nedenleri ve Örnekleri	54
Tablo 3. 2. TÜİK Suriyeli Kadınlarla Evlenme İstatistikleri	73
Tablo 3. 3. T.C. Vatandaşlarının Suriyeliler Hakkındaki Düşünceleri	77
Tablo 3. 4. Suriyelilerin Ülkelerine Göre Dönmelerine İlişkin Düşünceler	78
Tablo 3. 5. Karşılaştırmalı Sosyal Mesafe Ölçekleri	79

ŞEKİLLER

Sayfa

Şekil 2.1. Lee'nin Göç Teorisi	29
Şekil 2.2. Neo-Fonksiyonalist Teori	50
Şekil 4. 1. Suriyeli Sığınmacıların Yaşam Tarzlarındaki Farklılıklarına Yönelik Kod Birlikte Oluşma Modeli (Çakışan Kodlar)	92
Şekil 4. 2. Suriyeli Sığınmacıların İşletme Yeri Açarken Sahip Oldukları Koşullara İlişkin Kod Teori Modeli.....	110
Şekil 4. 3. Polatlı İlçesinde Mülakata Katılan Katılımcıların Gelen Müşterilerine Dair Görüşlerinin Kodlu Bölüm Temelli Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli	113
Şekil 4. 4. Suriyeli Esnaflara Tanınan Haklar İle Yerli Esnafa Tanınan Haklar Aynı Mı? Sorusuna İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt- Kod Modeli.....	114
Şekil 4. 5. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye Ekonomisine Etkisine Yönelik Kod Teori Modeli	116

GRAFİKLER

Sayfa

Grafik 1. 1.15 Yaşındaki Öğrencilerin Kökenine Göre Dağılımı, Seçilen ülkeler	15
Grafik 1. 2. Vasıflı Kişi Oranı, Seçilmiş Ülkeler	16
Grafik 3. 1. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı	68
Grafik 3. 2. Türkiye’de Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yıllar İçerisindeki Değişiminin Sayısal Analizi	70
Grafik 3. 3. Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan & Sağlanamayan Geçici Koruma Altındaki Öğrencilerin Sayıları ve Oranları	74
Grafik 4. 1. Toplumsal Bütünleşme ve Uyumun Alt Kodlarının İstatistiği	95
Grafik 4. 2. Yerli Esnafların Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Kaygı ve Endişe Kodunun Alt Kod İstatistiği	97
Grafik 4. 3. Yerli Esnafların Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Emniyet ve Güvenlik Açısından Tehdit Kodlu Alt Kod İstatistiği.....	99
Grafik 4. 4. Haklar ve Yardımlar Konusuna Yönelik Alt Kodların İstatistiği	103
Grafik 4. 5. Suriyeli Sığınmacılara Vatandaşlık Verilmesine İlişkin Görüşlerin Alt Kodların İstatistiği	107

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
AFAD	Afet ve Acil Durum Yönetmeliği
IDCM	İsveç merkezli İç Göç İzleme Merkezi
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	Uluslararası Göç Örgütü
KADEM	Kadın ve Demokrasi Derneği
KOM	Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şubesi
LL2II	Göçmenleri Entegre Etmek için Yerel Organların Öğrenilmesi
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
ŞEY	Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı Programı
TCK	Türk Ceza Kanunu
TİHEK	Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
YÖBİS	Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemi
YUKK	Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
TABLolar	VI
ŞEKİLLER	VII
GRAFİKLER.....	VIII
KISALTMALAR DİZİNİ.....	IX
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM GÖÇÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1.Göç Olgusu ve Sosyolojik Olarak Göç	5
1.2.Göç Çeşitleri.....	6
1.3.Göç Nedenleri	12
1.3.1.Ekonomik Nedenler.....	13
1.3.2.Göçün Siyasal Nedenleri ve Terör	13
1.3.3.Sosyo-Kültürel Nedenler.....	14
1.4.Göçmen Politikaları	16
1.4.1.Entegrasyon, Uyum ve Bütünleşme	17
1.4.2.Asimilasyon.....	22
1.4.3.Çok kültürlülük	23

İKİNCİ BÖLÜM KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Zorunlu Göç Kuramları.....	27
2.1.1.Zelinsky'nin Hareketlilik Geçiş Teorisi	27
2.1.2.Everett Lee'nin İtme Çekme Kuramı	28
2.1.3.Petersen'in Zorunlu Göç Tipleri	31
2.1.4.Eagon F. Kunz'ın Zorunlu Göçte Mülteci Tipleri.....	32

2.1.5.Eagon F. Kunz'ın Mülteci Hareketleri Modeli	33
2.2.Asimilasyon Teorileri.....	36
2.2.1.İngilizliğe Uygunluk Teorisi (Anglo-conformity)	36
2.2.2.Eritme Potası (Melting Pot).....	37
2.2.3.Irk İlişkileri Döngüsü	38
2.2.4.Asimilasyon Süreci Teorisi	39
2.2.5.Parçalı Asimilasyon.....	42
2.3.Entegrasyon Teorileri.....	44
2.3.1.Fonksiyonalizm (İşlevselcilik)	45
2.3.2.İletişimsel Etkileşimcilik (Transactionalism).....	48
2.3.3.Neo- Fonksiyonalizm	48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MODERN DÖNEMDE ULUSLARARASI GÖÇ VE SURİYE KRİZİ

3.1.Uluslararası Göç Kavramı.....	52
3.2.Uluslararası Göç ve Irkçılık	55
3.3.Türkiye’de Uluslararası Göç ve Hukuksal Çerçeveler.....	59
3.3.1.Yabancı.....	60
3.3.2.1934 İskân Kanununa Göre Muhacir	61
3.3.3.1951 Cenevre Sözleşmesine Göre Mülteci	62
3.3.4.New York Protokolüne Göre Şartlı Mülteci	63
3.3.5.1994 Tarihli İltica Yönetmeliğine Göre Sığınmacı.....	63
3.3.6.2013 Tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)	63
3.3.6.1.Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Yönetmelik ve 2013 Tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa Göre İş Piyasasına Erişim	65
3.4.Uluslararası Göç Bağlamında Suriye’den Türkiye’ye Göç Hareketi.....	65
3.4.1.Türkiye’ye Yönelen Transit ve Düzensiz Göç	66
3.4.2.Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye	69
3.5.Suriyeli Göçünün Sosyokültürel ve Ekonomik Hayata Yansımaları	71
3.5.1.Sosyokültürel Yansımaları	72
3.5.2.Ekonomik Yansımaları.....	79

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1.Araştırmanın Konusu Amacı ve Önemi	81
4.2.Araştırmanın Yöntemi.....	82
4.3.Yerli halkın Suriyelilerin Göç Etmesine Yönelik Düşünce ve Kurulan İlişkiler.....	83
4.4.Yerli Esnaf Tarafından Suriyeli Sığınmacıların Karşılanması.....	88
4.5.Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Değişen Tutumlar	89
4.6.Kültür ve Yaşam Tarzı	91
4.7.Suriyeliler İle Yerli Halkın Bir Arada Yaşamalarını Sağlayan Temel Etmenler	93
4.8.Toplumsal Bütünleşme ve Uyum.....	95
4.9.Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tehdit Algıları	97
4.10.Suriyeli Sığınmacıların Ülkelerine Dönmelerine Yönelik Tutumlar	101
4.11.Suriyelilere Verilen Haklar ve Yardımlar	103
4.12.Suriyeli Sığınmacılara Vatandaşlık Verilmesine Yönelik Görüşlerin Yerli Halk Üzerinde Yansımaları.....	107
4.13.Suriyeli Esnaflar ve İş Hayatına Katılımı	109
SONUÇ VE ÖNERİLER	118
KAYNAKÇA	127
EK - 1 MÜLAKAT SORULARI	136
EK – 2 KATILIMCILARA AİT BİLGİLERİ.....	138

GİRİŞ

İnsanlar yaşamlarının belli bir sürecinde geçici veya kalıcı olarak mekan değiştirme hareketinde bulunabilir. Bu ister zorunlu olarak isterse gönüllü bir şekilde gerçekleşmiş olsun arkasında yatan nedenler çoğu zaman, insanların daha iyi bir yaşam sürme arzularından doğmaktadır. Günümüzde göç olgusu daha çok uluslararası boyutta gerçekleşmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında; küreselleşen dünyada iletişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmiş olması mekânsal yayılımın da artmasında önemli bir etken olarak görülmektedir. Göçün karmaşık ve insanlar üzerinde en derin izler bırakan hali olan uluslararası zorunlu göç ise genellikle politik çatışmalar, savaşlar, zulümler ve insan hakları ihlali olarak toplum içerisinde yerini almaktadır. Bu durum hem göç veren kaynak ülkeyi ve göçmenleri hem de göç alan hedef ülkeyi ve yerli halkı zorlu şartların altına sokmaktadır. Ancak göç olgusu sadece bir yer değişim hareketi olarak ele alınmamalıdır. Göçün, mekan ve insanlar üzerindeki yansımaları, toplum yapısını değiştirebilecek boyutta etki alanına sahiptir.

Buradaki asıl mevzuat göç olgusunun bireyler üzerindeki yansımalarıdır. Toplumu şekillendirecek asıl aktör bireylerdir. Bireyde meydana gelen değişim ve yansımalar toplumu etkileyecek ve zaman içerisinde bu durum toplumun diğer yapılarında da hissedilecektir. Toplum içerisindeki sosyal yapının; kültürel sembolleri, davranış kalıpları vb. unsurları vardır. Bu unsurlarda meydana gelebilecek değişim, toplumun diğer yapı taşlarında da farklılaşmalara neden olacaktır. Bundan dolayı göç olgusunun bireyler üzerindeki yansımaları önemli bir araştırma konusudur.

Aynı zamanda göç olgusu, toplumsal değişim ve dönüşümün en önemli neden ve sonuçları arasında yer alır. Bu bağlamda göç, farklı toplum yapısına, dine, dile, kültüre sahip toplulukları bir araya getirir. Böylelikle bu toplulukların bir arada yaşamalarına ve etkileşime girmelerine ortam hazırlar. Toplumsal değişim ve dönüşümün tohumları da bu etkileşim sayesinde atılmış olur. Toplumsal değişim yapıda gerçekleşir. Belirli bir zaman diliminde, sosyal yapıda gerçekleşen nitelik ve nicelik farklılıklarıdır. Toplumsal değişimin zaman ve mekana ihtiyacı vardır. Bu bağlamda değişimi tetikleyen en önemli faktörlerden biri, göçtür.

Bireyler üzerine yapılan çalışmalar; entegrasyon, asimilasyon ve çok kültürlülük olarak ele alınan göçmen politikalarıdır. Sosyal politika önlemleri arasında göçmenler özel olarak korunması gereken dezavantajlı gruplar arasında yer almaktadır. Bunun temel nedeni

uluslararası göçe neden olan koşullardan kaynaklanır. Birçok zorluktan kaçıp başka bir yerleşim yerine gitmek zorunda kalan göçmenlerle ilgili uluslararası düzenlenmelerin yapılması gerektiği, göç alan ülkeler için 19. Yüzyılın sonlarından beri bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Göçmenlerin hayat koşullarındaki belirgin bozulmalar nedeniyle, göçmenlerin toplumsal konumlarını güçlendirmeye yönelik bazı politikalar oluşturulmuştur. Ancak burada tek dezavantajlı grup sadece göçmenler değil aynı zamanda farklı etnik kökenden insanlarla bir arada yaşamak zorunda kalan yerli halktır.

Göçmenlerin göç öncesi, göç süreci ve göç sonrasında yaşadıkları zorluklar ve bu süreç içerisinde yaşadıkları tüm olumsuz deneyimleri yanlarına alarak, hedef ülkeye varışları birçok araştırma konusu olarak yerini almaktadır. Aynı zamanda göç süreciyle beraber yanlarında kültürlerini, dillerini, dinlerini, değerlerini de göç ettikleri hedef ülkeye taşırlar. Bu durumda göçmen kesimin, toplumla bütünleşip uyum sağlaması yönünde birçok engel bulunmaktadır. Tüm bu zorluklar yerli halkta meydana gelebilecek tutumları etkilemektedir. Bu çalışmada ise göç eden topluluktan ziyade, göç olgusunun yerli halk üzerinde meydana gelen değişim ve dönüşümler incelenmiştir.

Türkiye göç konusunda, jeopolitik konumu ve tarihi geçmişinden dolayı büyük bir öneme sahiptir. Öncesinde çoğunlukla göç veren bir ülke olarak anılan Türkiye, şuan için ise göç alan ve transit ülke olarak değişim yaşamıştır. 2011 yılında Suriye’de meydana gelen iç savaş sonrada büyük bir kitlesel göç ile karşı karşıya kalan Türkiye’nin açık kapı politikası uygulaması çok sayıda sığınmacının ülkeye girmesine neden olmuştur. Misafirperverliğiyle bu insanlara kucak açan Türkiye, savaştan kaçıp gelen insanlara barınma, yiyecek-içecek, sağlık ve daha birçok alanda yardım imkanları sağlamıştır. Ancak zaman içerisinde meydana gelebilecek göçmen sayısını da ön göremeyen Türkiye, kamp alanlarından dolup taşan Suriyelilerin kentler içerisine yayılmasına olanak sağlamıştır. Bu denli fazla bir nüfusun ülkede var olması, onlara karşı hukuki statülerin belirlenmesini de zorunlu kılmıştır. Literatürlerde genellikle mülteci olarak ifade edilen Suriyeliler bu çalışmada sığınmacı olarak ele alınmıştır.

Suriyeli sığınmacıların kalış süresinin ve sayılarının artması ülke üzerinde farklı yansımalar neden olmuştur. Ülkenin mekan üzerindeki yansımalarından ziyade yerli halk üzerinde meydana gelen tutumlar gün geçtikçe değişmeye başlamıştır. Türkiye birçok farklı etnik yapıdan insanları içerisinde barındırsa dahi Suriyeli sığınmacıların sayılarının fazla olması ve ülkenin her tarafına yayılıp sosyal ve iş hayatına karışmaları, Suriyelilerin diğer etnik gruplara göre daha göz önünde bulunmasına neden olmaktadır. Bu durum göçmen karşıtı

tutumların oluşmasında ise Suriyeli sığınmacıları hedef olarak göstermektedir. Yerli halk ve Suriyeli sığınmacılar aynı mekanı paylaşarak daha çok iç içe geçmiş ve birbirleri hakkında daha çok deneyim elde etmişlerdir. Önemli olan bu deneyimlerin, bir bütünleşme ve uyum sağlanması açısından ne yönde olduğudur. Yerli halkın Suriyeli sığınmacılarla yaşadıkları deneyim ve gözlemler, göçmen karşıtı tutumların ve buna bağlı olarak nefret söylemlerinin artmasına neden olmuştur.

Suriyeli sığınmacılara verilen haklar ve yardımların zaman içerisinde yerli halk tarafından tepkilere neden olması ve ekonominin kötü gidişatı olarak Suriyeli sığınmacıların hedef gösterilmesi, durumun ciddiyetinin farkına varılmasında önem arz etmektedir. Özellikle Türkiye’de işsizlik oranlarının yüksek olması ve özellikle genç kesimin iş bulamaması, Suriyeli sığınmacıların Türkiye’ye göç etmesi ve iş hayatına katılımıyla beraber daha çok gündeme gelmektedir. Tüm bunlar toplum içerisinde meydana gelebilecek çatışma ortamının alt yapısını oluşturmaktadır. Bu durumun önüne geçebilmek için öncelikli olarak gerekli bilgi donanımına sahip olunup sahaya inilerek, bireylerin düşünce ve tutumlarının neler olduğunun bilinmesi gerekmektedir. Elde edilecek veriler doğrultusunda, entegrasyon politikalarının yeniden düzenlenip eksiklerinin tamamlanması gerekmektedir. Suriye göçünün her gün farklı bir araştırmacının konusu olması, bitmeyen ve artan toplumsal sorunların tam anlamıyla önüne geçilemediğinin bir göstergesidir.

Araştırma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümünde başlangıç olarak, göçün kavramsal çerçevesi ele alınmış ve göç olgusunun tanımlaması yapılarak sosyolojik olarak değerlendirilmiştir. Göçün nedenleri de göç olgusunun türünün belirlenmesi açısından önem taşımaktadır. Zira göçün nedenleri, kalma süresi, bireysel veya toplu olarak gidilmesi, nereye gidildiği gibi bütün etkenler göçün çeşitlerini ortaya koymaktadır. Çalışmada da bu doğrultuda göçün ortaya çıkma nedenlerine ve çeşitlerine değinilmiştir. Birinci bölümün son kısmı olarak da göçmen politikaları olarak ele alınan; entegrasyon, asimilasyon ve çok kültürlülük kavramlarına yer verilmiştir. Göç alan bir ülkenin uygulamış olduğu göçmen politikaları ne kadar işlevselse toplum içerisinde bütünleşme ve uyum da bir o kadar kolay gerçekleşecektir.

İkinci bölüm, çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır. İlk olarak zorunlu göç kuramlarına yer verilmiştir. Bunlar; Zelinsky’nin Hareketlilik Geçiş Teorisi, Everett Lee’nin İtme- Çekme Kuramı, Petersen’in Zorunlu Göç Tipleri, Eagon F. Kunz’ın Zorunlu Göçte Mülteci Tipleri ve son olarak ise Eagon F. Kunz’ın Mülteci Hareketleri Modelidir. Sonrasında

ise göç olgusunun bireyler üzerindeki yansımalarına odaklanıldığı için entegrasyon ve asimilasyon teorileri üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölüm, modern dönemde uluslararası göç ve Suriye krizi başlığı altında; uluslararası göç kavramı açıklanmıştır. Uluslararası göçün meydana gelmesiyle daha görünür hale gelen ırkçılık kavramı bu başlık içerisinde açıklanmıştır. 2011 yılından beri Türkiye’de ikamet eden Suriyelilerin hukuki statülerinin tanımlanması da bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu doğrultuda; yabancı, muhacir, mülteci ve sığınmacı kavramlarına ve bu statülerin nelere dayandırıldığı açıklanmıştır. Üçüncü bölümün son kısmı olarak ise Suriye göçünün; sosyo-kültürel ve ekonomik etkilerine değinilmiştir.

Dördüncü bölümde; saha araştırmasına yer verilmiştir. Öncelikle araştırma metodolojisi çerçevesinde araştırmanın konusu, amacı, önemi ve kullanılan yöntem hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmada asıl ortaya konması amaçlanan konu, göç sürecinin ardından Türkiye’de yaşayan yerli esnafın Suriyelileri başlangıçta nasıl karşıladıkları ve belli bir süre geçtikten sonra tutumlarında bir değişimin olup olmadığıdır. Bu doğrultuda Suriyeli nüfusun, yerli esnaf üzerinde gündelik ve çalışma hayatlarındaki yansımaları derin analizler yapılarak incelenmiş ve elde edilen bulgular yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇÜN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1.Göç Olgusu ve Sosyolojik Olarak Göç

Göç; bugüne kadar üzerinde çalışılmış, tarihsel süreç içerisinde birçok tanım ve açıklamalar yapılmış bir olgudur. Tüm göç tanımları zaman içerisinde çeşitlilik göstermiş ve farklı sebeplere indirgenmiştir. Bu olgu üzerine birçok sosyal bilimci araştırmalar, çalışmalar yapmış ve hepsi belirli başlıklar altında toplansa da, göç tanımlarında öznel farklılıklar ortaya çıkmıştır. Göç olgusu sosyolojik bir bakış açısıyla da incelenmiştir. Göç kavramının sosyolojik bir bakış açısıyla incelenmesinin nedeni, küresel süreçlere yayılmış geniş bir toplumsal olgu olarak ortaya çıkmasıdır. Bunun bir göstergesi olarak ister kalıcı ister geçici olsun, bir yerden başka bir yere göç eden insanların sayısı, 20. yüzyılda artış göstermiş ve buna bağlı olarak da göç alan ülkeler çeşitlenerek farklılık göstermiştir. Hem göç verip hem de göç alan ülkelerin artış gösterip farklılaşması; göç olgusunun evrensel bir konu haline geldiğinin ve küreselleştiğinin bir göstergesidir (Üstündağ, 2019, s. 21).

Bir yer değişim hareketini ifade eden göç olgusu, tanımlanması zor olan toplumsal bir olgudur. Göç olgusunun tanımlanmasındaki zorluk; dönemin şartlarına göre sürekli değişkenlik göstermesi ve yeni oluşumlarla ortaya çıkmasıdır. İnsanlar sürekli yer değiştirmek durumunda kalmış ve bu yer değiştirme hareketi gönüllü yahut zorunlu bir şekilde gerçekleşmiş olsun arkasında çeşitli saikler barındırmaktadır. İçtimai bir olgu olan göç, hep bir ihtiyaç doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacın en belirgin hali ise insanların yaşamlarını sürekli daha iyi şartlarda geçirme istekleridir. Göç olgusu, mekânsal bir değişim olmasının yanı sıra sosyal hareketlilik anlamına da gelmektedir. Ayrıca ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal boyutlarıyla toplumsal düzenin birçok yapısını da değiştirebilecek karmaşık yapıya sahip bir olgudur. Örneğin göç, sonuçları bakımından hem göç eden bireylerin yaşam biçimlerini ve koşullarını, hem de göç edilen yerdeki ekonomik, toplumsal ve politik yapıyı etkilemektedir (Elma ve Şahin, 2015, s. 430-431).

Göç olgusu, yalnızca bir yere veya bir duruma endeksli olarak meydana gelmemektedir. İnsanlık var olduğu sürece böyle bir olguyla karşılaşılması ve etkilerini göstermesi kaçınılmazdır. Göç hareketinin meydana gelme sebeplerinden bazılarının birçok ülkede görülmesi muhtemeldir. Bu etmenler tüm dünya ülkelerinde aynı gibi görünse de dönemin

şartlarına, ülkenin ekonomik, sosyal, siyasal, toplumsal yapılarına göre değişiklik gösterebilir. Bundan ötürü göç hareketinin incelenmesi yapılırken genel bir değerlendirmeden ziyade her koşul ve şartların derinlemesine incelenmesi gerekmektedir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 164-165).

Genel olarak birkaç göç tanımına bakacak olursak;

Göç; insanların, sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal nedenlerden dolayı coğrafi olarak yer değiştirmesi biçiminde tanımlanabilir. Bu yer değiştirme uluslararası bir sınırı geçmek biçiminde olabildiği gibi, aynı devlet içinde de olabilir. Göçün biçimi gönüllü/zorunlu, geçici/sürekli, iç/dış, bireysel/kitlesele vb.) ne olursa olsun her türlü nüfus hareketleri (mülteciler, sığınmacılar, ülke içinde yerinden edinmiş kişiler, sürülmüşler, ekonomik göçmenler vb.) göç tanımı içinde kendisine yer bulur. (Adıgüzel, 2018, s. 3)

“Göç, kişilerin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir parçasını geçirmek üzere, tamamen yahut geçici bir süre için bir iskân ünitesinden (şehir, köy gibi) diğerine yerleşmek kaideyle yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır.” (Akkayan,1979, s. 21) Verilen tanımlar aslında göç olgusunun tüm içeriğini kapsar niteliktedir. Göç olgusunun sadece bir yer değişim hareketi olduğunu bilen bireyler sadece tanımları okuyarak bile bir fikir sahibi olabilirler.

1.2.Göç Çeşitleri

Ele alınan çeşitli tanımlarda da görüleceği üzere göç olgusu çok boyutlu ve farklı açılardan ele alınabilen bir yapıya sahiptir. Göç eden kişilerin anavatanlarından kopup başka bir yerleşim alanına hangi sebeplerle, etkilerle göç ettiği önem arz etmektedir. Her göç eylemi aynı sebeplerle gerçekleşmeyip akıbeti bakımından da aynı olmaz. Göç ele alınırken bunların doğru ayrıştırılması ve analizi gerekmektedir. Bu durum, göç hareketinin tanımlanmasında ve göç olgusunun sınıflandırılmasında da çeşitliliğe sahiptir (Akıncı, Nergis ve Gedik, 2015, s. 61). Şuan genel bir sınıflandırma yapılacak olursa; oluşum nedenlerine (gönüllü/zorunlu) göre, süresine (mevsimlik/sürekli) göre, yerleşim yerlerine (kır/kent) göre, göçün yoğunluğu esasına (bireysel/kitlesele) göre, ülke sınırları esasına (iç/dış) göre ve son olarak düzenli ve düzensiz göç şeklinde sınıflandırma yapılması mümkündür (Yalçın, 2004, s. 17-20). Bunların dışında; mübadele, beyin, işçi göçü gibi çeşitli göçler de bulunmakta olup bu göç çeşitlerini burada sayılan sınıflandırmaların altında birer alt başlık olarak ele alınabilir.

Ülkenin sınırlarına göre göçler, iç ve dış şeklinde iki gruba ayrılmaktadır. İç göçler, ülke içerisinde farklı bölgelere yapılan yer değiştirme hareketidir. İç göç, ülke içinde bir hareketlilik olduğu için genel nüfusu değiştirmeyip o ülke içindeki bölge nüfusunun oranlarını değiştirir.

Mesafesine göre göçler olarak sınıflandırılan (kır-kent) bu yer değiştirme hareketini iç göçler içerisinde ele alabilmekte olup bu hareketin yönü; kırdan kente, kentten kıra, şehirden başka bir şehre veya kırdan kıra şeklinde gerçekleşebilir. Günümüzde en sık görülen şekli ise kırdan kente yapılan göçlerdir. Burada göç hareketinin temel dayanağını oluşturduğu, kırın iticiliğinden ve kentin çekiciliğinden bahsetmek mümkündür.

Kırsal alanın itici faktörlerine bakıldığında; hızlı nüfus artışı, tarım alanının yetersiz gelmesiyle beraber ailelerin geçimini karşılayamaması, kırsal kesimde iş olanaklarının kısıtlı olması, eğitim ve sağlık alanında verilen hizmetlerin yetersizliği, ekonomik istikrarsızlık, tarım alanında makineleşmenin artmasıyla sonucunda iş gücünün azalması gibi birçok faktörden bahsedilmesi mümkündür. Kırsal bölgede yaşayan insanlar genellikle geçimini tarım ile sağlamaktadır. Sanayi devrimiyle beraber makineleşme ortaya çıkmış ve tarımsal alanda güçlü hâkimiyet kurarak iş gücünün azalmasına neden olmuştur. Makineler artık insanların yapacağı görevleri üstlenmiş bu da işsizliği beraberinde getirmiş olup yoksulluk ortaya çıkmıştır. Geçimini karşılayamayan aileler alıştıkları hayat tarzından koparak birazdan bahsedilecek, kentin çekici faktörlerinden biri olan, daha fazla iş olanağına sahip kentlere göç etmeye başlamışlardır. Ancak burada işsizlik sadece bir neden olarak değil iç göçün en önemli sonuçlarından biri olarak ortaya çıkmaktadır (Şen, 2014, s. 231-233; Yalçın ve Kara, 2016, s. 154-157; Çelik, 2006, s. 150-154). Yüksek gelir ve iş imkânları, gelişmiş eğitim ve sağlık şartları, ulaşım imkânlarının fazla olması ve ileri teknoloji kentin çekici özelliklerindendir. Kentin hedef nokta olmasının nedeni kısaca, kişilerin daha kaliteli yaşam koşullarına sahip olma arzusu ve çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlama gayesi olan bireylerdir. Bu sebeplerden dolayı kente olan göçler artırmış ve göç etme süresini de hızlandırmıştır. Peki, göç veren kırsal bölge ile göç alan kentsel bölge de ne gibi değişim ve dönüşümler yaşanmaktadır?

Kentlere yapılan iç göçler sonucunda hızlı ve çarpık kentleşme, işsizlik, altyapı yetersizliği, çevre kirliliği, konut sorunu ve gecekondulaşma, kentlileşme ve bütünleşme problemleri gibi bir takım sorunlar ortaya çıkmaktadır. Gecekondu semtleri, göçün ortaya çıkardığı somut örnekler olarak ele alınabilir. Göç ettiği de ekonomik sıkıntılar yaşayan ve geçim sıkıntısı çeken nüfus, mülkiyeti başkalarına ait olan bölgelerde yasal olmayan bir şekilde yerleşkeler yapmış ve bu alanlarda yaşamaya başlamışlardır (Bal, 2015, s. 146-147). Ayrıca, kent nüfusunun hızlı bir şekilde artması beraberinde kentte işsizlik oranını da arttırmış; hırsızlık, gasp gibi suçların artmasına neden olmuş ve bunlar birer toplumsal sorun olarak ortaya çıkmıştır. Özellikle metropollerin hızlı bir şekilde yoğunlaşması, gecekondu bölgelerindeki suç oranlarının artmasına neden olmuştur. İnsanları suça iten sebeplerin başında eğitimsizlik

olmakla birlikte “kabile ve cemaat” birlikleri de etkili olmuştur. Göç eden kişilerin kendilerinden olan hemşehrilerini “biz” olarak nitelendirip yerli halkı “ötekiler” şeklinde benimsemeleri suç işlemelerine yönelik kültürel bir dayanak sağlamış ve bunun temelinde de bütünleşme sorunu yatmaktadır (Koçak ve Terzi, 2012, s. 169; Sağlam, 2006, s. 43).

Bireyler bulundukları bölgeden başka bir yerleşim yerine kalıcı olarak yahut kısa süreliğine, geçici olarak da gidebilirler. Şuan bahsedilecek olan göç çeşidini ele alırken değinilecek hususlar; göçün hangi sebeple yapıldığı ve ne kadar süreliğine gidildiğiyle ilgilidir (Sağlam, 2006, s. 34). Bu bakımdan eğer göç, bireyler tarafından yılın belli dönemleri içerisinde gerçekleşiyorsa, dönemlik veya mevsimlik göç olarak adlandırılmaktadır (Orhan ve Akpınar, 2018, s. 413). Mevsimlik göçün ortaya çıkmasına sebep olan faktörlere bakıldığında, toprak-insan ilişkisi ve teknolojik farklılaşmalar, kent ile kırsal alan arasındaki ekonomik ve sosyal boyutlar üzerindeki farklılaşmalar gibi birçok faktör olmakla birlikte en önemlisi tarımsal faaliyetlerde bulunma eylemidir (Şen, 1984, s. 2-3).

Bireylerin göç ettikleri yerlerde kalıcı olarak yerleşmesi ise sürekli göç olarak adlandırılmaktadır. Sürekli göçler hayatlarını daha iyi koşullarda geçirebilecekleri bölgelere; eğitim, ulaşım, sağlık hizmetlerinden yüksek düzeyde yararlanmak amacıyla gönüllü olarak gidilebileceği gibi doğal afetler, terör, savaş gibi zorunlu nedenlerden ötürü de başka bir bölgeye kalıcı olarak bir yerleşim sağlanabilir (Koçak ve Terzi, 2012, s. 170-171; Erol ve Ersever, 2014, s. 50).

Uzun mesafeli ve ülkeler arasındaki yer değiştirme hareketine ise dış göç ya da uluslararası göç denir. Bu göç çeşidi kalıcı olabileceği gibi geçici bir yer değiştirme hareketi de olabilir. Dış göçlerin oluşmasında birçok etken varken işsizlik, dini baskı, savaşlar ve siyasi faktörler en önemli nedenlerin başında gelmektedir. Dış göçten bahsediliyorsa bir kaynak ülke yani göç edecek bireyin anavatanından, bir hedef ülke yani bireyin gitmeyi planladığı bölgeden bahsedilmesi gerekir. Ancak göç edecek birey her zaman kaynak ülkeden doğrudan hedef ülkeye gitmeyebilir. Hedef ülkeye gitmeden önce uğradığı bölgeye transit ülke denir, bu yer değiştirme hareketi de transit göç olarak adlandırılır. Transit göç, hedef ülkeye varmayı amaçlayan bireylerin transit (geçici) ülkede belirli şartlar oluşuncaya kadar beklemesidir. Zaman içerisinde tarihi koşul ve şartların değişmesiyle beraber kaynak ülkenin göç verme ve hedef ülkenin göç alma koşulları da değişiklik göstermektedir. Ancak genel olarak koşullara bakıp bir yön belirlenecek olursa; geri kalmış ülkelere gelişmiş ülkelere, savaşların hâkim olduğu ülkelere güvenilir ülkelere, totaliter rejimin hâkim olduğu ülkelere özgür ve demokratik ülkelere doğru bir yön belirlemek mümkündür (Görgün, 2017, s. 1320; Günay,

Atılğan ve Serin, 2017, s. 44; Yılmaz, 2014, s. 1697). Günümüzde küreselleşmenin kendisini daha çok hissettirmeye başlaması, iletişim ve ulaşım ağlarının artmasına ve bununla beraber insanların hareket alanını da genişletmeye başlamıştır. Artık gelişmiş ülkelerde yaşayan insanlar da farklı iklim ve kültürel yapıya sahip ülkelere göç etmektedirler (Aksoy, 2012, s. 296).

Son zamanlarda yaşanan değişimler, uluslararası göçü küresel bir sorun olarak ortaya çıkartmıştır. Bunlardan bazıları; bireylerin göç ettikleri ülkelerde entegrasyon sorunu yaşamaları, başka bir uluslararası terör gibi yapılandırmalar olmak üzere küresel düzeydeki etkileri olan sorunlara yönelmelerine neden olmaktadır. Uluslararası göç sonucunda uyum sorunu yaşayan göçmenlerin kültür şoku yaşamaları muhtemeldir. Bir yandan göç alan ülkedeki bireyler, göçmenlerin kültürel uyum yaşamalarını beklerken bir yandan da göçmenler kültürel uyumla baş etmeye çalışmaktadırlar. Göç alan ülkelerdeki yerli halka bakıldığında ise çeşitli nedenlerden ötürü zenofobinin (yabancı düşmanlığı) olduğu görülmektedir (Baştürk, 2018, s. 384; Aksoy, 2012, s. 299-301).

Genel olarak göç hareketlerine bakıldığında; anavatanından kopan göçmenler hangi neden ve koşullardan ötürü yer değiştirmiş olursa olsun kapitalizmin bir sonucu olarak hayatlarını devam ettirebilmek için emeklerini satmak zorunda kalmaktadır. Bundan dolayı hangi göç çeşidine bakılırsa bakılsın içerisinde bir emek göçü barındırdığı söylenebilir (Akalin, 2018, s. 89). Asıl olarak literatürdeki karşılığına bakıldığında ise; “yaşadıkları ülkede iş imkânı bulamayan ya da yaptığı işte herhangi bir nedenden dolayı (ekonomik ve sosyal tatminsizlik, fırsat eşitsizliği) başka ülkelere iş bulabilmek veya hali hazırda bulduğu işlerde çalışmak amacıyla giden göçmenlerin bu yer değiştirmeleri “işçi göçü” olarak tanımlanmaktadır.” (Yılmaz, 2014, s. 1687)

İşçi göçü; genellikle ekonomik koşullarını geliştirme umudu ile gelişmemiş ülkelere gelen göçmenlerin, gelişmiş ülkelerdeki yerli halkın istemediği düşük nitelik ve maaşlı işlerde çalışmak için gelişmiş ülkelere yapılan yer değiştirme hareketini içerir. 1950’lerden beri az gelişmiş ülkelere Batı Avrupa’nın sanayileşmiş ülkelerine doğru bir yığın halinde işçi göçü olgusu ortaya çıkmıştır. Batı Avrupa ülkelerinde yavaş bir şekilde ilerleyen nüfus ve iş gücü, bir yandan hızlı bir şekilde gelişen endüstrileşme arasında bir oranın olmaması emek ile ana mal arasında bir dengesizlik oluşturmuş ve emek açıklığı ortaya çıkmıştır. Bunlar işçi göçünün bir nevi ortaya çıkmasını açıklayan yapısal etkenlerdir (Güven, 1977, s. 13).

İşçi göçü kalıcı bir yer değiştirme hareketi olabileceği gibi genellikle belli bir birikim yaptıktan sonra anavatanına dönmeyi amaçlayan bireylerin yaptığı geçici yer değiştirme hareketidir. Bundan dolayı; kendi ülkelerinde onlar için uygunsuz görünen ve belki de çalışmayı kabul etmeyeceği işleri, göç ettiği ülkede daha fazla ücret alacakları için çalışmaya isteklidirler. Eski zamanlara bakıldığında; göçmenlerin çalışacakları işler genellikle erkekler tarafından yapıldığı için kadınlar, eşleri kendilerini ekonomik olarak sağlama aldıktan sonra yanlarına gitmektedir. Ancak günümüze bakıldığında ise göç olgusunun zamanla boyut değiştirmiş ve hatta göçün kadınlaşması gibi yeni bir kavram türemiştir. Özellikle emek göçü açısından değerlendirildiğinde, kadınların geçmişe oranla daha fazla göç sürecine dâhil olduğuna şahit olunur (Bartram, Poros ve Monforte, 2017, s. 197-198).

Oluşum nedenlerine göre göçler ise gönüllü ve zorunlu olarak sınıflandırılmaktadır. Bireylerin kendi iradeleriyle yaptığı yer değişim hareketlerine gönüllü göç denilmektedir. İnsanların daha yüksek standartlarda eğitim görme, yüksek ücretli iş bulma arzusu, sağlık ve hizmet olanaklarından daha kolay yararlanmak istemeleri gibi çekici faktörler bulunmaktadır. Çekici faktörler mekânsal bir yer değiştirme ile sorunlarının çözüleceği beklentisinde olan veya daha kaliteli bir yaşam hayali kurma düşüncesi ile meydana gelmektedir. Gönüllü göçlerde, insanlar kendi istekleri doğrultusunda göç ettiklerinden dolayı yeni yerleşim yerine uyum sağlayıp entegre olmaları ve buna bağlı olarak toplumla bütünleşme yaşamaları daha kolay olabilir. Gönüllü göçün en belirgin örnekleri, ekonomik göçler ve beyin göçleridir (Erkan ve Aydın, 2010, s. 33). Zorunlu göç ise; bireylerin özgür seçimlerinin sonucu olmayıp bir zorlama, baskı ile yapılan veya mecbur bırakılan göçlerdir. Bu göçlerin oluşmasında itici güçler; savaşlar, doğal afetler, güvenlik ihtiyacı, işsizlik, etnik-ideolojik-dinsel ve siyasal baskılar vb. gibi sorunlar bu faktörler arasında sayılmaktadır. Zorunlu göçlerde, farklı bir yerleşim alanına hazırlıksız bir şekilde gelmek zorunda kalan göçmenlerin, sosyal uyumu ve toplumla bütünleşmesi çok daha zor olabilmektedir. Literatürde zorunlu göç ve yerinden edilme kavramları aynı anlamda kullanılmaktadır. Ancak kavram tartışması yapıldığında zorunlu göç daha çok doğal afet gibi dışarıdan gelen etkenler sonucu bir zorunlu hareket olup, yerinden edilme kavramı ise daha çok insan faktörünün baskısı sonucu zoraki bir yer değişim hareketi bağlamında bir ayırım yapılması mümkündür.

Mübadele göçü, ülkeler arasında bir yer değiştirme hareketi olduğundan dış göç ve insanların isteyerek yaptıkları bir göç hareketi olmadığı için zorunlu göç kategorilerinde ele alınması mümkündür. “Mübadelenin kelime anlamı değiş-tokuştur. Bir antlaşmanın esaslarına

dayanılarak yapılan, ülke nüfuslarının karşılıklı olarak yer değiştirmesiyle olan göçlere mübadele göçleri denilmektedir.” (Erol ve Ersever, 2014, s. 51)

“Yetişmiş insan gücünün daha az gelişmiş bir ülkeden daha çok gelişmiş bir ülkeye göç etmesi olgusu ise beyin göçü deyimi ile anılmaktadır. Bu olguyu doğuran neden ülkelerin gelişmişlik düzeyleri arasındaki farktır.” (Göker, 1978, s. 2) Göç, genellikle gelişmiş ülkelere yapılmakla beraber en dikkat çekici nokta gelişmekte olan bir ülkeden gelişmiş ülkeye yapılan beyin göçüdür. Bunun nedeni, gelişme potansiyeline sahip olan ülke, vasıflı insan gücünü kaybetmesiyle beraber geleceğe yönelik ilerleme eğilimini de sarsmış olur. Beyin göçünü doğuran faktörlere bakıldığında; göç veren ülkenin araştırma yapabileceği ve bireylerin yaratıcılıklarını ortaya çıkarabilecekleri yeterli imkânları sunamaması buna karşın gelişmiş ülkelerin teknoloji ve yenilik gibi tüm imkânları sunabilecek potansiyele sahip olması, vasıflı bireylerin; eğitimle istihdamları arasında doğrudan düzenlenmiş bir güvenceleri bulunmaması ile beraber maddi tatminsizlik çekmeleri ve buna bağlı olarak hak ettiklerini düşündükleri istihdamın sağlanmaması üzere manevi tatminsizliğin de ortaya çıkması beyin göçüne neden olabilecek faktörler arasındadır (Erkal, 2016, s. 288-291).

Göç hareketi yoğunluk esasına göre sınıflandırıldığında, kitlesel ve bireysel göçler olarak ele alınabilir. Bireylerin ekonomik, sosyal, dini, siyasi, vb. nedenlerle tek başlarına ya da aile fertleriyle beraber aldıkları karar sonucunda gerçekleştirilen göç çeşidine bireysel göç denirken topluluk halinde bir arada yaşayan insanların toplu bir şekilde göç etme kararına ise kitlesel göç denir (Akıncı, Nergis ve Gedik, 2015, s. 62). “Bu göçler teknolojik ilerlemeler ve ulaşım ağlarında yaşanan gelişme sonucunda ortaya çıkmıştır. Göçün bireysel olmaktan çıkarak bir biçim, yerleşik bir kalıp ve kolektif bir davranış örneği haline geldiği durumları ifade eder.” (Özcan, 2016, s. 194) Kitlesel göçler sadece göç edilen bölgenin değil tüm dünyayı etkisi altına alan, özellikle insan hakları bağlamında risk oluşturabilecek bir durumun ortaya çıkmasının da alt yapısını oluşturmaktadır. Türkiye’ye bakıldığında göçün siyasi ve güvenlik nedenleri ile ortaya çıkan ve büyük etki yaratacak olan Suriyelilerin kitlesel göç hareketiyle karşılaşılması örnek olarak verilebilir (Günay, Atılgan ve Serin, 2017, s. 54; Ekici ve Tuncel, 2015, s. 16).

Düzenli göç; birey ve toplulukların kaynak ülkeden çıkışını, kanun ve yönetmelikler ile yasal olarak hedef ülkeye girmesini, o ülkede ikamet etmesini ve çıkışını ifade eder. Düzensiz göç ise; kaynak ülke, transit ve hedef ülkenin yasal normlarının dışında gerçekleşen yer değiştirme hareketidir. Hedef ülke açısından bakıldığında; bir ülkeye yasal olmayan yollarla giriş yapmak, orada ikamet etmek veya çalışmak için gelen bireylerin varlığı, egemenlik haklarının bir ihlali olarak değerlendirilir. Bundan dolayı ülkeler, düzensiz göç ile gelenlere

suçlu olarak bakmakta, bu tehdidin önüne geçmek için bir şeyler yapma sorumluluğu üstlenip düzensiz göçe yönelik politikalar geliştirirken çoğunlukla mücadele gibi kavramlar kullanmaktadırlar. Devletlerin en büyük mücadelesi, ülke sınırlarının güvenliğinin arttırılmasıdır (Oral ve Çetinkaya, 2017, s. 2; Bartram vd., 2017, s. 309).

Son olarak düzensiz bir göç çeşidinden bahsediliyorsa bu göç hareketini gerçekleştiren bireylerin varlığından da bahsetmesi gerekir. Hedef ülkeye yasadışı giriş yapan, transit veya ev sahibi ülkede hukuki statü bulunmayan kişilere düzensiz göçmen denilmektedir. Düzensiz göçmenler kendi ülkelerinde edindikleri vasıfları kullanamamakta ve göç ettikleri devletin sağladığı sağlık, eğitim gibi kamu hizmetlerinden yararlanamazlar. Ancak göç yasaları acil sağlık durumunda imkânlar sağlar bu da düzensiz göçmenin fark edilip sınır dışı edilme ihtimalini arttırır (Özcan, 2015, s. 29-30). Bu düzensiz göçmenlerin gerçekleştirdiği yer değişim hareketine de düzensiz göç denir. Düzensiz göç; “birey ya da toplulukların, yasa dışı yollardan vatandaş oldukları ülke dışındaki bir ülkeye girişlerini, o ülkede kalışlarını ve o ülkeden çıkışlarını ifade eder.” (Adıgüzel, 2018, s. 4)

1.3.Göç Nedenleri

Zaman içerisinde dönem ve şartların değişmesi, göç nedenlerinin de bir dönüşüm yaşamasına neden olmuştur. Öncesinde insanlar; deprem, sel olayları, çölleşme, kuraklık, afetler ve kıtlık gibi nedenlerle göç ederken günümüzde ise daha çok ister gönüllü veya zorunlu bir şekilde olsun sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik nedenlerden ötürü, bulundukları konumu değiştirmektedir. Bunlara örnek olarak; 4. ve 5. Yüzyıllarda Hunlar ve Moğolların kuraklık nedeniyle yaşam şartları zorlaşmış ve bu da Orta Asya’dan göç etmelerine neden olmuştur. 1960 tarihinde ise Güney Amerika kıtasında yer alan Valdivia Bölgesinde meydana gelen deprem nedeniyle 2 milyon kişi başka yerlere göç etmiştir (Kömürcü, t.v.).

Tüm bu örnekler geçmiş zamana ait olsa da yakın tarihlerde de iklim nedeniyle yapılan göçlere örnek verebilmesi mümkündür. 2017 yılında yayımlanan Birleşmiş Milletler Kalkınma Programında; 2016 yılında meydana gelen on göç hareketinin iklim nedeniyle gerçekleştiği belirtilmiştir. “İsveç merkezli İç Göç İzleme Merkezi (IDCM) tarafından yayınlanan raporda, 2018 yılında 144 ülkeden tam 17.2 milyon insan, doğal felaketler sebebiyle göç etmek zorunda kalmıştır. IDCM tarafından yayımlanan raporda sadece 2018 yılında 17.2 milyon insan göç ederken, 2008-2018 yılları arasında ise bu sayı 265 milyonu buldu.” (Yavuz ve Çakmak, 2019)

1.3.1.Ekonomik Nedenler

Göçe neden olan sebeplerden bahsedilirken bireylerin yaşamlarının içinde bulundukları konumdan daha iyi şartlar altında yaşamak istemeleri tüm nedenleri kapsayan genel bir yargıdır. Daha iyi şartlar altında yaşamak için yapılabilecek etkenlerden biri ekonomik koşulları iyileştirmektedir. Günümüz şartlarına bakıldığında insanlar en çok geçim sıkıntısı yaşamakta olup bunun bir nedeni olarak da işsizlikten bahsetmek mümkündür. Literatür çalışmalarına bakıldığında; bölgeler veya ülkeler arasındaki ekonomik eşitsizliğin; işsizlik, bunlarla doğru orantıda gelişen yoksulluk ve kötü ekonomik koşullar, bireylerin bulundukları bölgeyi terk etmeleri için itici nedenler arasındadır. Buradan anlaşılabileceği üzere işsizliğin artmış olduğu ülke ve bölgelerden sanayileşmiş ülkelere doğru bir göç hareketi mevcuttur. Buna örnek olarak kırsal alandan kentsel bölgeye yapılan iç göç örnek olarak verilebilir (Oral ve Çetinkaya, 2017, s. 4; Bülbül ve Köse, 2010, s. 79).

Yoksulluk tanımlanması zor bir kavramdır. Yoksulluk kavramının tanımlanmasını güçleştiren durum; tanımda kullanılabilecek öğelerin toplumdan topluma hatta kişiden kişiye değişebilecek olmasıdır. Ancak çalışmayı ilgilendiren temel kavram; mutlak yoksulluktur. Mutlak yoksulluk; bireylerin yaşamlarını devam ettirebilecek asgari refah düzeyine erişememesidir. Bu durumda bireyler veya hane halkı asgari refah düzeyine erişebilecekleri, iş imkanları sağlayan sanayi ve gelişmiş iş piyasalarının bulunduğu yerlere göç etmek isterler. Başka bir yoksulluk çeşidinden bahsedilebilecek olan subjektif yoksullukta ise bireylerin kendilerini yoksul olarak görüp görmemeleri esas alınmaktadır. Bu nedenle birey asgari refah düzeyinde yaşasa dahi daha iyi koşullar altında yaşamak istenmesi, en önemli ekonomik nedenler olarak ortaya çıkmaktadır (Arabacı, 2018, s. 186-187).

1.3.2.Göçün Siyasal Nedenleri ve Terör

Göçün siyasal ve terör nedeniyle meydana gelmesinden bahsediliyorsa burada zorunlu göç ve yerinden edilmiş kişilerden bahsedilmesi gerekmektedir. Zorunlu göç, bireylerin kendi istekleri dışında meydana gelen bir yer değişim hareketi olduğu göç çeşitleri başlığı altında bahsedilmiştir. Yerinden edilmiş kişiler ise;

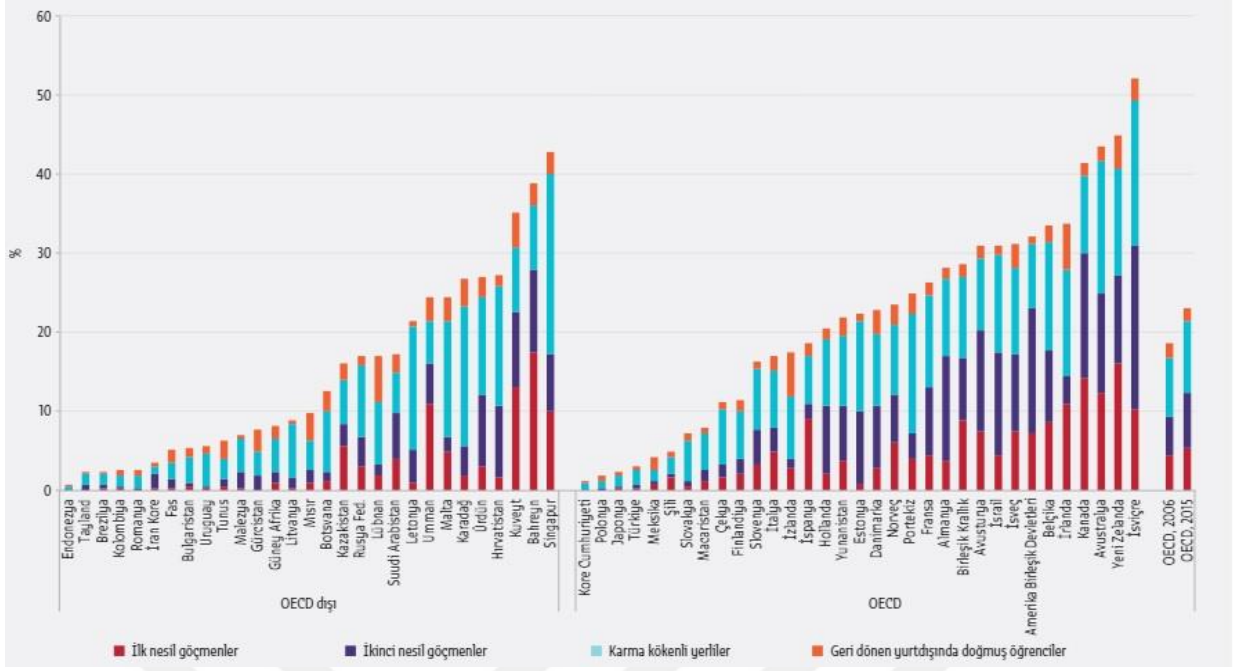
Zorla ya da zorunda kalarak evlerinden veya sürekli yaşamakta oldukları yerlerden, özellikle silahlı çatışmaların, yaygın şiddet hareketlerinin, insan hakları ihlallerinin veya doğal ya da insan kaynaklı felaketlerin sonucunda veya bunların etkilerinden kaçınmak için, uluslararası düzeyde kabul görmüş hiçbir devlet sınırını geçmeksizin kaçan ya da bu yerleri terk eden kişiler ya da kişi gruplarıdır. (Kalin, 2005, s. 1)

Tanımda farklı nedenlerle yerinden olmuş kişilerden bahsedilmektedir. Ele alınan kısım ise, çatışma nedeniyle yerinden edilen kişilerdir. Herhangi bir silah veya şiddet kullanımı sonucunda bireyin can güvenliğinin tehlikede olması nedeniyle bulunduğu yerleşim yerini terk etmek zorunda kalmasıdır. Çatışma nedeniyle yerinden olma, hükümet veya ülke yönetimini dolaylı olarak ilgilendirmektedir. Bireyleri zorunlu göçe; ayrılıkçı silahlı gruplar ile devletin güvenlik güçleri arasında yaşanan çatışma itmektedir. Bu tür zorla yerinden edilme durumu kısa süreli çözülecek bir durum olmayıp kalıcı duruma dönüşmektedir.

Terör ve çatışma ortamı bireylerin güvenlik kaygısı nedeniyle göç etmelerine neden olan bir faktördür. Bu durum hem ekonomik hem de toplumsal yapıyı zedelemiş, bireylerin kültürel bağlarını da parçalamıştır (Sami, 2009, s. 251). Güvenlik gerekçesiyle köyleri boşaltıp kentlere yapılan zorunlu göçler, bir yanda göç eden kişileri diğer yanda ise yerleşik halkı olumsuz etkilemektedir. Göç eden bireyler açısından bakıldığında; kent yaşamına uyum sağlamada yaşanan sıkıntılar birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Bunlara örnek olarak suç oranlarının ve işsizliğin artmasından bahsedilebilir. Diğer yandan konut sıkıntısı ve gecekondulaşma, alt yapı yetersizliği, ulaşım gibi fiziksel sorunlara da neden olmaktadır (Güven ve Dülger, 2017, s. 25).

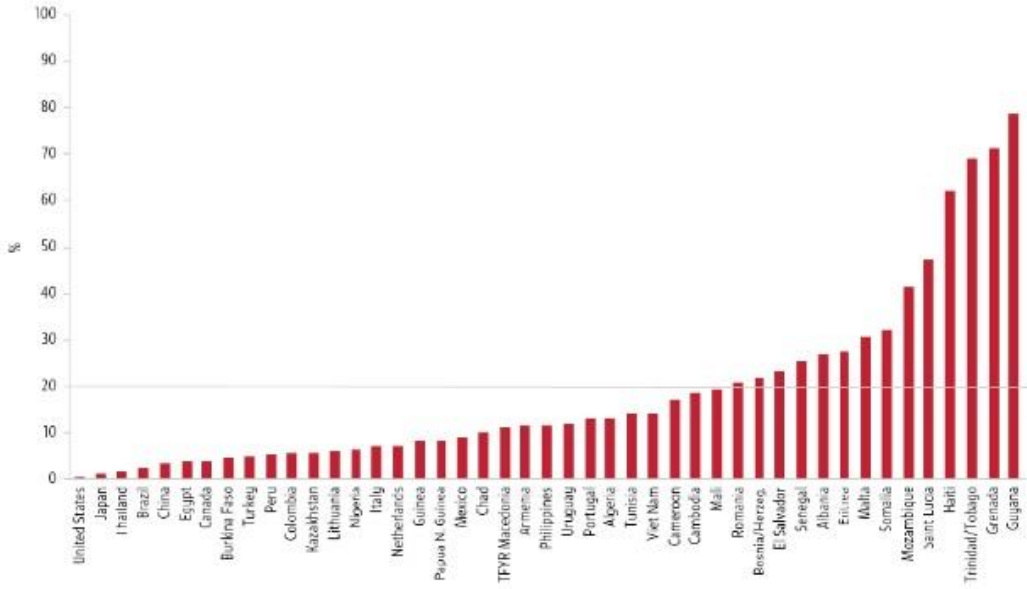
1.3.3.Sosyo-Kültürel Nedenler

Bireylerin bulundukları bölgede itici ve varacağı konumdaysa çekici faktörler olarak sosyokültürel nedenler ele alınabilir. Sosyal yapıdaki değişimler, hızlı nüfus artışı, eğitim, sağlık ve ulaşım olanaklarının fazla olması ve teknolojinin gelişmesi, göç olgusunun sosyokültürel boyutunu ifade etmektedir. Küreselleşmenin artmasıyla beraber küresel köy haline gelen dünya, bireyleri her şeyden haberdar yapmış ve talepkârlaştırmıştır. Bireylerin daha bilinçli hale gelmesi, kendilerini geliştirebilecekleri yerlere göç edebilmelerinin de önünü açmıştır. Bu duruma örnek olarak da beyin göçü verilebilir (Yıldırım, 2009, s. 89). Ayrıca sosyal yapıyla ilgili en önemli faktör eğitimidir.

Grafik 1. 15 Yaşındaki Öğrencilerin Kökenine Göre Dağılımı, Seçilen ülkeler (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü[UNESCO], 2019, s. 20)

2019 Yılı'nın Küresel Eğitim İzleme Raporunda; 2015 yılında yayımlanan bilgilere göre Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ülkelerinin çoğunda, 15 yaşındaki öğrencilerin en azından beşte birinin göçmen olduğu bilgileri Grafik 1.1'de verilmiştir. Raporda tahmini hesaplamalar yapılmış ve gelir düzeyi yüksek olan ülkelerde bulunan ortaokul öğrencilerinin en az %5'i göçmen kökenli olduğu; okulların %52'sinde ise öğrencilerin en az %15'i göçmen kökenli olduğuna dair bilgiler verilmiştir (UNESCO, 2019, s. 20).

Grafik 1. 2. Vasıflı Kişi Oranı, Seçilmiş Ülkeler (UNESCO, 2019, s.43)

Grafik 1.2’de verilen bulgulara göre; “yüksek vasıflı kişiler arasında göç oranları; Latin Amerika ve Karayipler’deki Grenada ve Guyana, Avrupa’daki Arnavutluk ve Malta ile Sahra altı Afrika’daki Eritre ve Somali dâhil olmak üzere 174 ülke ve bölgenin dörtte birinden biraz daha fazlasında, %20’nin üzerindedir”. Raporda 174 ülkenin 90’nında beyin kazancı oluştuğunu ve göç sonucunda ülkesine geri dönüş yapan bireylerin çeşitli beceriler kazandığını ifade etmektedir (UNESCO, 2019, s. 43-44).

Sosyokültürel nedenler arasında sayılan faktörlerden biri olan sosyal yapıya bakıldığında; bireyler arasındaki anlaşmazlıklar, kan davası, kız kaçırma vb. olaylar, bireyleri göçe iten nedenlerdir. İç göç olarak Türkiye ele alındığında özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde görülen başlık parası da göçe neden olan faktörlerden biridir (Fidan ve Yeşil, 2018). Ailevi sebeplerle yapılan göçler de sosyokültürel nedenlere dâhil edilebilir. Bireylerin yaşamlarını beraber devam ettirmek için evlilik gerçekleştirmeleri, ister ülke içerisinde veya dışarıya göç etmelerine neden olmaktadır (Şen, 2014, s. 241-242).

1.4.Göçmen Politikaları

Kaynak ülkeden hedef ülkeye göç edilmesi sonucunda toplum içerisinde farklı din, dil ve ırktan insanlar bir araya gelmektedir. Düzenli veya düzensiz bir şekilde göç alan ülke, ortaya çıkabilecek her türlü ekonomik, sosyal, siyasi olası ihtimalleri düşünüp hem devletin kendini koruyabileceği hem de mültecilerin varlığına ilişkin politikalar geliştirmektedir. Göçmenlere

yönelik politikalar; yerli halk ile ülkelerinden göç eden bireyler arasında oluşabilecek tehditleri ortadan kaldırmaya yönelik oluşturulabileceği gibi özellikle savaş gibi nedenlerle zorunlu olarak göç eden bireylerin insani açıdan yaralarını sarmaya yönelik de oluşturulabilir.

1.4.1.Entegrasyon, Uyum ve Bütünleşme

Sosyal uyum kavramı, bireylerin sağlıklı ilişkiler kurabilmesi ve bunu devam ettirebilmesidir. Birey çevresiyle ne kadar sağlıklı ilişkiler kurarsa, karşılaştığı sorunların üstesinden gelebilmesi ve uyum sürecine alışması daha kolay olur (Tutkun, 2006, s. 259). Zorunlu olarak göç eden bireyler, öncelikle bulundukları ülkenin anadilini öğrenmede, kendilerine ait olmayan başka bir kültüre uyum sağlamada ve genel olarak farklı bir yaşam tarzını benimsemekte zorluklar yaşamaktadırlar (Gün, 2006, s. 28).

Göç terimleri sözlüğüne (2013, s. 62) göre kültürel uyum;

Bilhassa göç hareketleri veya ekonomik yer değişimleri vasıtasıyla farklı kültürlerden gruplar arasında doğrudan ve sürekli temas olmasından kaynaklanan, kültürel adetlerdeki (fikirler, söylemler, değerler, normlar, davranışlar, gelenekler) bir dizi değişim. Kültürel uyum, bir grubun kendi kültürünü özel alanlarında korurken, kamusal hayatlarında baskın kültürün özelliklerini benimsediklerinde gerçekleşir. Kültürel uyum, iki orijinal kültürün unsurlarını sentezleyen yeni bir kültürün ortaya çıkmasıyla da sonuçlanabilir.

Bireyler bulundukları bölgedeki kötü yaşam şartlarından kurtulup daha iyi bir yaşam sağlamak ve daha birçok nedenden dolayı göç etmektedirler. Bireylerin göç ettiği bölgeye uyum süreci hem onlar hem de yerli halk açısından önem arz etmektedir. Bireylerin alıştıkları düzeni bırakıp yeni bir yaşam tarzına alışmaya çalışmaları çeşitli duygusal sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Bireyler hem göç ettiği yere uyum sağlamaya çalışırken bir yandan da benimsediği kültürü ve alışkanlıklarını korumaya çalışır. Ortaya çıkan bu çelişkili durum uyum sürecinin daha zor atlatılmasına neden olmaktadır (Erol ve Ersever, 2014, s. 59).

Kültürel uyumun süreçleri;

a- Balayı dönemi: İlk aşamada yeni kültürde her şey heyecan verici ve ilginçtir. Yeni çevreyi tanımaya çalışmak, keşfetmek eğlencelidir.

b- Düşmanlık\saldırganlık: Bu aşamada, birey yeni kültüre adapte olmak için çok çalışmak zorunda olduğunu fark eder. Bu çaba beklenenden daha stresli olabilir ve kültürel çok ağır deneyimler yaşanabilir. Daha önceki beklentiler doğrultusunda yeni kültürle bütünleşilemeyebilir. Birey ülkesinde ulaşabileceği bazı yiyecek ve diğer ihtiyaçlarını yeni kültürde bulamayabilir. Bu süreçte sıklıkla hayal kurarak zaman geçirilir. Pek çok birey bu süreçte kendini tecrit edilmiş, kızdırılmış, depresyona itilmiş ve rahatsız hisseder

c- İyileşme, ağır ağır adapte olma: Birey yeni kültürü tanıdıkça yeni çevrede kendini daha fazla rahat hissetmeye ve her şey daha anlamlı gelmeye başlar. Birey daha çok kendini evinde gibi hisseder ve kendine güveni artar.

d- Adaptasyonu tamamlama, iki kültürlülük: Yeni çevrede etkin olarak eylemlerde ve ilişkilerde bulanabilme. Kendi kültürüyle yeni kültür arasında kolaylıkla hareket edebilme.

e- Yeniden katılma: Yeni kültürü benimseme ve ona katılma”. (Tutkun, 2006, s. 258)

Kültürel uyumun sağlanabilmesi için bireylerin topluma aktif bir şekilde dâhil olması gerekmektedir. Bunlar; arkadaş edinme, aktivitelere dâhil olup sosyalleşme, evlilikler yapma gibi kültürel ilişkiler kurarak sağlanır (Karataş, 2015, s. 142-143).

Bireyler göç hareketiyle beraber, yaşamları boyunca doğup büyüdüğü yerin sosyal özelliklerini ve kültürel değerlerini de beraberinde getirirler. Ancak gittikleri bölgede farklı bir kültürle karşılaşmaları, uyum sürecinde çeşitli çatışmalar yaşamalarına neden olmaktadır (Tunç, 2015, s. 35). Göç edilen bir toplumda azınlık grubun yerli halkın kültür ve dilini öğrenmesi teşvik edilmelidir. Asimilasyonu ve dil becerilerini destekleyen politikaların üretilmesi yerli halkın da refahının artmasını sağlayıp toplumsal bütünleşmenin gerçekleşmesine ortam hazırlayacaktır. Ayrıca çoğunluğun, azınlık grubunda kültürü hakkında bilgi sahibi olması karşılıklı etkileşimi arttıracaktır. Farklı bir açıdan bakıldığında; yerli halk ile göç eden azınlık grubun ortak benzer yaşam tarzlarının, aynı dine mensup olma vb. durumları söz konusu olduğunda bütünleşme daha hızlı gerçekleşmektedir (Lazar, 1997). Erol ve Ersever’de (2014, s. 5) bireyin yaşantısı, kültürü göç ettiği bölgeyle benzerlik gösteriyorsa bireyin uyum sağlamasının olumlu yönde olacağını ifade etmiştir. Eğer ki birey benimsediği kültürden daha farklı bir bölgeye göç etmişse uyum süreci de zorlaşmaktadır. Bireyin bu durum karşısında kültürel değişime direnmesi de muhtemeldir. Ayrıca eğitilmiş bireyler, sosyal özellikleri farklı olan bir bölgeye göç etse dahi daha kolay uyum sağlamaktadır.

Sağır’ın (2018, s. 241-246) nicel ve nitel yöntemi kullandığı araştırmasının incelenen konularından biri kültürel uyumdur. Araştırma sonuçlarına göre kendi kültürlerine bağlı olduklarını söyleyenlerin oranı, yeni kültür olarak adlandırılan Türk kültürüne bağlı olduklarını söyleyenlerden fazladır. Suriyeli kadınlarının, erkeklere oranla Türkiye’ye uyum sağlamalarının daha düşük oran içerdiği bulgularına varılmıştır. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde eğitim alan bireyler, toplumla daha fazla bütünleşme gerçekleştirmiştir. Bütünleşme duygusuyla iş sahibi olma ve ekonomik durum arasında ilişki olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda Türkçe bilen grubun toplumla daha fazla bütünleşebildiği ve yaşamlarından memnun

oldukları araştırmaya yansımıştır. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunun (2013, s. 12049) 96/1 maddesine göre;

Genel Müdürlük, ülkenin ekonomik ve mali imkânları ölçüsünde, yabancı ile başvuru sahibinin veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişilerin ülkemizde toplumla olan karşılıklı uyumlarını kolaylaştırmak ve ülkemizde, yeniden yerleştirildikleri ülkede veya geri döndüklerinde ülkelerinde sosyal hayatın tüm alanlarında üçüncü kişilerin aracılığı olmadan bağımsız hareket edebilmelerini kolaylaştıracak bilgi ve beceriler kazandırmak amacıyla, kamu kurum ve kuruluşları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları, üniversiteler ile uluslararası kuruluşların öneri ve katkılarından da faydalanarak uyum faaliyetleri planlayabilir.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın Yabancılar Yönelik Eğitim- Öğretim Hizmetleri konulu genelgesinde, yukarıda belirtilen kanunun fiilen hayata geçirildiğini gösteren geçici eğitim merkezlerinin kurulmasından bahsedilmektedir. Bu merkezlerde, yaşanan göç sonucu eğitimlerini bırakmak zorunda kalan gençlerin eğitimlerinin devam ettirilmesi amaçlanmaktadır. Öğrencilerin uyum sorunu çekmelerini önlemek amacıyla rehberlik servislerinin de gerekli önlemleri alacakları belirtilmiştir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2014). Eğitim hem toplumsal uyum için hem de geleceğe yararlı bireyler yetiştirilmesi açısından önemlidir. Eğitim almayan gençler, bilinçsizce hiç tanımadıkları bir ortamda bilgisizlik ve güvensizlikten doğan bir savunmasızlık içerisinde yaşamlarını devam ettirmeye çalışacaklardır. Terör örgütleri tarafından zihinleri ele geçirilmeye hazır ve suç teşkil edebilecek bir neslin yetişmesi toplum için büyük risk oluşturmaktadır (Karasu, 2018, s. 66).

Fiyatlar, gelirler ve piyasalar da göçmenlerin sosyoekonomik entegrasyonunu belirlemede etkilidir. Göçmen azınlık gruplarının emek piyasasındaki rolü kültürel tutumlarına dair bazı bilgiler içerebilir. Emek piyasasını olumsuz etkileyen faktörlerden biri zıt kimliklerden ötürü sosyal çatışmaların meydana gelmesidir. Göçmen gruplarının toplumla entegrasyonu kamu politikalarını ve siyasi ekonomiyi değiştirebilir. Demokratik refah bir devletin varlığını devam ettirebilmesi için toplumda bulunan yerli halk ve azınlık grubun birbirleriyle dayanışma ve uzlaşma içerisinde olması gerekmektedir. Düzenlenen politikaların eşitsizlikleri giderme amaçlı tasarlanması bireylerin birbiri arasındaki güven ve hoşgörüyü de beraberinde getirecektir. Bu durum, devlet ekonomisi ve buna bağlı olarak gelişen ekonomik refah düzeninin de gelişmesini sağlayacaktır. Ayrıca göçmenlere yönelik politikaların belirlenmesinde; etnik grupların, dini inançların farklılıkları ve kamuda bütünleşmeye yarayacak etmenlerin neler olduğu gibi konuların dikkate alınması politikaların belirlenmesi aşamasında önemlidir. Burada vurgulanan tüm detaylar ekonomik entegrasyon sürecine katkıda bulunabilecek politikaların düzenlenmesiyle ilgilidir (Algan, Bisin ve Verdier, 2012, s. 2-3).

Sonuç olarak, bütünleşmenin sağlanabilmesi için azınlık ile yerli halkın, kültürel farklılıklarına rağmen beraber yaşamayı sürdürebilmelerinin önemini iki grup içinde anlaşılır olması gerekmektedir. Göç eden azınlık grubunun yaşı küçülüp bulunduğu yerde kalma süreci uzadıkça kültürleşme ve uyumun gerçekleşmesi daha kolay olmaktadır. Göç eden bireylerin içinde bulundukları olumsuz yaşam koşullarından uzaklaşıp gittikleri bölgede daha rahat bir yaşam sürecekları bilinci, topluma uyum sağlamayı kolaylaştıracak etmenlerden biridir. Uyum sürecinin daha kolay atlatılmasındaki bir diğer etmen ise, azınlık grubun yerli halkla kaynaşabilmeleri, o bölgenin dilinin bilinmesi, kültürel ve değer yargılarını öğrenmesi gereklidir. Ancak bir uyum ve bütünleşmeden bahsediliyorsa bunun tek yönlü gerçekleşmesi sonuca ulaşmada yetersiz kalınacaktır. Bundan dolayı azınlık grubun bu öğretileri kazanmaları için teşvik edilmesi gerekirken bir taraftan yerli halkında azınlık grupla temas kurması, kabullenmesi uyum ve bütünleşme sürecini hızlandıracaktır (Saygın ve Hasta, 2018, s. 330).

Entegrasyon olgusu; kutuplaşma, dışlanma vb. olumsuz koşulları ortadan kaldırıp uyum ve bütünleşme içerisinde olan güvenli bir toplum yapısının oluşmasını sağlamaktadır. Azınlık grubun yaşam ve barınma şartlarını iyi bir şekilde elde edebilecekleri iş bulma ve iş sahibi olma entegrasyon açısından önemlidir (Göçmenleri Entegre Etmek için Yerel Organların Öğrenilmesi [LL2II], 2015). Entegrasyon süreci birçok boyutta ele alınmaktadır. Ekonomik açıdan entegrasyon süreci değerlendirildiğinde, azınlık grubun iş gücü piyasasına yerli halkla eşit şartlarda dahil olmalarıdır. Ancak bireylerin sahip oldukları yetenek ve niteliklere göre bu durum farklılık göstermektedir. Politik alanda entegrasyon sürecine bakıldığında ise; oy verme gibi politik süreçlere katılımları yerli halkla eşit şartlara sahip olmalarıdır. Ancak ülkeleri hakkında karar alma sürecine azınlık grubun katılımı, yerli halkın tepkisine neden olabilir (Bartram vd., 2017 s. 183).

Entegrasyon kavramı; asimilasyondan çok kültürlülüğe kadar uzanan, uluslararası göç literatüründe yaygın kullanıma sahiptir. Zamanla hükümet politikalarında dil, din ve kültürel farklılıkları kabul edilmiştir. Bunun nedeni, göç eden toplum birkaç kuşak boyunca kültürel değerlerini korumaya çalışmaktadırlar (Toksöz, 2006, s. 37).

Entegrasyon kavramı aynı zamanda sosyal kimlik ve topluma olan aidiyet duygularının ortaklaşa gelişim ve karşılıklı paylaşım anlamına da gelmektedir. Burada artık azınlık grup kendilerini yabancı olarak görmekten ziyade toplumun kesimiyle benzer görebilmeleri, yerli halkın onları kabul ettiklerinin de bir göstergesidir (Bartram vd., 2017 s. 184).

Ülkeler birçok nedenden dolayı göçmen kabul etmektedirler. Gerek ülke ekonomisini geliştirmek için, gerek dini ve tarihi bağlardan dolayı gerekse zorunlu olarak sığınanlara yardım amaçlı kapılarını açmaktadır. Ülkeye farklı yaşam tarzından bireylerin gelmesi, beraberinde entegrasyon politikalarının da gerekliliğini zorunlu hale getirmiştir (Uluslararası Göç Örgütü [IOM], t.y.). Ayrıca, göç edilen ülkenin azınlık grubu hangi nedenden ötürü kabul ettiği, entegrasyon politikalarının ve projelerin oluşturulması açısından önemlidir (Özgüler, 2018, s. 2).

Mülteciler derneği, sığınmacıların yaşam standartlarını yükselten, refahlarını sağlayan entegrasyonlarına yönelik projeler düzenlemektedir. “Fiziksel Rehabilitasyon ve Psikolojik Destek Merkezi” (2020) projesi, dezavantajlı sığınmacıların toplumda yaşam kalitelerini arttıracak destekler vermeyi amaçlamaktadır. “Koruma ve Eğitim Projesi” (2020), danışman desteği ile sığınmacıların MEB sistemine uyum sağlamaları ve eğitime teşvik etmek amaçlanmaktadır. “Kadın Dayanışma Merkezi Projesi” (2020), kadınlara ve çocuklara yönelik tasarlanmış bir projedir. Kadınların göç ettiği ülkelerde istismar ve ayrımcılık yaşamasından ötürü hak talep etmesi ve yaşamını devam ettirmesi daha zordur. Bu projede kadınların ayaklarının üstünde durabilmeleri için meslek edinmeleri sağlanmaktadır.

Azınlık grubun topluma entegre olabilmeleri için yerli halkın üzerine düşen bir takım görevler mevcuttur. Ülkelerine gelen göçmenlerin özellikleri hakkında bilgi edinmek, ülkeye gelenleri iyi bir şekilde karşılamak, güvenli bir ortamda olduklarını hissettirecek tutumda bulunmak, dil öğrenmeleri için teşvik etmek ve temel haklarını hakkında bilgi edinmelerini sağlamaktır (LL2II, 2015).

KADEM ve AFAD arasında düzenlenen Sığınmacı Kadınlar Kültür Buluşmasında, Sığınmacı Kadınlar Araştırma Raporunun sonuçları açıklanmıştır. Araştırma, ileride yapılması muhtemel sosyal uyum çalışmalarında kullanılması amacıyla yapılmıştır. Böyle bir araştırmanın entegrasyon konusunda literatür çalışmalarına katkı sağlamak amacıyla yapılması yerli halkın bu süreçte üstüne düşen görevi yerine getirdiğinin bir göstergesidir. Bunun nedeni sosyal uyum ve entegrasyon süreçleri sadece azınlık grubun çabasıyla değil, iki taraflı bir iş birliği ile gerçekleşebilecek bir süreçtir (KADEM, 2018).

Göç olgusu bazı kesimler tarafından değerlendirildiğinde ülkeye sığınmak zorunda kalan bireylerin sorun teşkil ettiği düşünülür. Bu düşüncelerden biri; göçmenlerin ekonomiyi olumsuz etkileyeceği ve ülkeye yük olacağıdır. Bu düşüncenin altında yatan neden, ülkesini terk etmek zorunda bırakılan bireylerin çok fazla seçeneği olmadığından dolayı onlara kucak açan sınırlı

sayıdaki yerleşim bölgelerine göçmeleridir. Ekonominin olumsuz etkileneceği görüşü, göç alan bölgenin hızlı nüfus artışına neden olarak yoğunluğun sınırlı bir alanda toplanması durumundan kaynaklanmaktadır. Bu sınırlı alanda yoğunlaşmanın nedeni, diğer ülkenin göçmenlere karşı kapılarını kapatmaları ve göç sorununun çözümü için gerekli adımları atmamalarından kaynaklanır. Mültecilere kapılarını açan toplumlara bakıldığında, her bir ülkenin gerekçeleri farklılık göstermektedir. Bazıları üretkenliğini arttırmak için genç nüfus ve vasıflı işçileri ülkelerine kabul etmektedir.

Çatışmaların ve savaşların arttığı bir dünyada yapılan göç hareketleri zorla yerinden edilme şeklinde bireyleri mağdur bırakmaktadır. Göç olgusunun arkasında barındırdığı asıl nedenlere bakıldığında; ülkesini terk etmek zorunda bırakılan göçlerin esas nedeninin ekonomi politikaları olduğu bilinmektedir. Bu durum sonucunda genel bir algı olarak kabul edilen göçmenler, belli bir süre sonra suçlu ve fazlalık konumunda görülmektedir. Ancak mağdur olanları tek bir suçlu olarak kabul etmeden önce göç süreci boyunca yaşanan aşamaları değerlendirmek gerekir. Göç öncesi aşamaya bakıldığında, asıl suçlular makroekonomik politikalarından kazanç elde edip bu politikaların uygulanmasını teşvik eden devletlerdir. Göç aşamasındaki suçlulara bakıldığında, insanları ticaret olarak görüp kaçak yollarla göç hareketini sağlayan kişilerdir. Son olarak ise mültecilerin mağduriyetinden yararlanıp savunmasız insanları sömüren kişilerdir. Buradan anlaşılacağı üzere göç edilen toplumda suçlu olarak görülen insanlar, asıl mağdur olanlardır. Yerli vatandaşların burada üstüne düşün görev, ülkelerine gelen mağdurları anlamaya çalışıp gerçek suçluları ayırt etmektir. Unutmamalıdır ki, gelecekte bir gün her insanın bir çatışmanın ortasında kalıp suçlu konumuna düşme ihtimali daima vardır. Bireylerde tüm bu algılar oluştuğunda yapılması gerekenler; birlikte yaşama sürecinde karşılıklı empati kurmaya çalışmaktır. Böylece mağdur bırakılan bireylerin toplumla sosyalleşip entegre olması toplumsal bütünleşmeyi beraberinde getirecektir (Erbaş, 2019, s. 333-341). Ancak burada tüm sorumluluk yerli halka atılmamalıdır. Olumlu bir tavırla mültecilere yaklaşan yerli halkın yaşanan deneyimler sonucu düşünce ve tutumlarının değişmesi de muhtemeldir.

1.4.2.Asimilasyon

Asimilasyon birbirine benzeme anlamına gelmektedir. Sosyolojik olarak bakıldığında ise, kişinin göç ettiği toplumla ilişkiler geliştirerek, egemen olan topluma benzemesidir. Bireyin baskın olan toplumla benzeşmesi, doğup büyüdüğü topluma ait kültürel özelliklerini de geride bırakması anlamına gelmektedir. Asimilasyon kavramı ele alındığında iki temel unsurdan

bahsetmek mümkündür. Bunlardan biri; toplumun egemen kültürü ve bireylerken diğer unsur ise baskın olan topluma, kültüre benzetilmek istenen kişilerdir. Göç ile birlikte toplumlar homojen yapıdan, farklı kültürlerden gelen insanlarla birlikte heterojen bir yapıya sahip olmuştur. Aynı bölgede farklı kültürleri benimseyen bireylerin bir arada yaşaması farklı boyutlarda sorunları da beraberinden getirmiştir. Asimilasyon kavramının ikinci unsurunda bahsedilen, göç ederek gelen bireylerin baskın kültüre benzetilmek istenmeleri veya bireylerin benzemek istemesinin arkasında vurgulanmak istenen bir neden vardır. Bireylerin farklı bir toplum yapısında karşılaşabilecekleri sorunları, kendi benimsedikleri kültürel kodlarla çözmeye çalışmaları yetersiz kalacaktır. Bundan dolayı zamanla bireyler, ya baskın olan kültür ile kendi kültürlerini uyumlu hale getirmeye çalışacak ya da baskın olan kültürü benimseyerek egemen toplumla benzeşme sağlanacaktır (Adıgüzel, 2018, s. 163-164).

Göç süresi sonrasında yerli halk ile azınlık grubun aynı toplumda huzur ve uyum içinde yaşamaları için ülkeler çeşitli siyasal stratejiler geliştirmektedir. Hükümetler, ülkenin durumuna göre; entegrasyon, çok kültürlülük gibi stratejiler geliştirirken bazen de asimilasyon gibi olumsuz yaklaşımlara başvururlar (Görgün, 2017, s. 1324). Burada asimilasyonun olumsuz bir yaklaşım olarak ele alınmasının nedeni, bireylere baskın olan kültürel değerlerin benimsetilmek istenmesidir. Bireylerin eski kimliklerini kaybedecek olmaları muhtemel bir sonuçken, gelecek nesillere kendi yaşam tarzlarını aktaramamaları bir kültürün unutulmasına neden olabilmektedir.

Yeni bir yerleşim alanına gelen bireyler, farklı din, dil, ırk, etnik köken, alışkanlıklardan dolayı toplumdan dışlanmaktadır. Bu durum birey üzerinde sosyal, psikolojik yansımaları neden olmaktadır. Birey kendine ait değerli olana değer verilmediği için, toplumla bütünleşememiş ve göç ettiği toplumun bir parçası olarak kendini görememektedir. Bundan dolayı birey kendi isteğiyle de baskın olan kültürü benimsemek zorunda kalabilir. Asimilasyon süreci tamamlandıktan sonra ortaya yeni bir birey çıkmaktadır (Ekici ve Tuncel, 2015, s. 18).

1.4.3.Çok kültürlülük

Kültür, bireylerin doğumundan ölümüne kadar edindikleri değerler ve davranışların bir bütünüdür. Kültür, bir sonraki kuşaklara aktararak devamlılığını sağlayıp toplumsallaşmayla birlikte toplumda yer edinir. Bu doğrultuda toplumlardaki farklı kültürel değerler bireylerin yaşam tarzlarına yansımaktadır (Zencirkıran, 2015, s. 57). Güvenç'e (1979, s. 95) göre kültür ise;

1. Kültür, bir toplumun ya da bütün toplumların birikimli uygarlığıdır.

2. Kültür, belli bir toplumun kendisidir.
3. Kültür, bir dizi sosyal süreçlerin bile kesidir.
4. Kültür, bir insan ve toplum teorisidir.

Kültür, insanlar tarafından üretilip gelecek nesillere aktarılan maddi manevi değerlerin bütünüdür. Kültür tanımını ilk yapan kişi E. Tylor'dur. Yaklaşık son iki yüzyıldır birçok toplumsal boyutta ele alınan önemli kavramlardan biridir. Kültür kavramının genel yapısına bakıldığında sosyal süreçleri kapsadığı görülür. Bundan dolayı kültürü oluşturan olgulardan birinin davranış örüntüleri olduğunu söylemek mümkündür. Davranış  r nt leri, aynı davranışlara sahip insanların tekrar yoluyla meydana getirdikleri kültürel değerlerdir. Kültürü oluşturan diğer unsurlardan biri ise kurumlardır. Bireylerin yaşam tarzlarını biçimlendiren kurumlar değer yüklü yapılanmalardır (Alver ve Doğan, 2013, s. 54- 56).

Güvenç (1979, s. 103-108), Murdock'tan esinlenerek, kültürün özelliklerini  u şekilde ifade etmiştir:

1. Kültür   renilir
2. Kültür tarihi ve sürekli dir
3. Kültür toplumsaldır
4. Kültür, ideal veya idealle tirilmi  kurallar sistemidir
5. Kültür, ihtiyaçları kar ılayıcı ve doyum sa layıcıdır
6. Kültür de i ir
7. Kültür b t nle tiricidir
8. Kültür bir soyutlamadır

Kültür ile insan arasındaki ilişki eğitim aracılığıyla kurulur. İnsanın ve kültürün birbirlerini karşılıklı etkilemesi de eğitim süreciyle gerçekleşir. Sosyal bilimciler eğitim sürecinin kültürel aşamalarını tanımlamışlardır. Birinci aşama k lt rlemedir. Kültürleme; bireylerin doğumundan ölümüne kadar olan eğitim sürecidir. Bu aşamada bireyler, temel kişiliğini kazanır. İkinci aşama k lt rle medir. K lt rle me, bireylerin doğumundan bulunduğu zamana kadar kültürlenmesinin, başka bir toplumda farklı bir kültürün   renilmesidir. Karşılıklı kültür alı -veri i demek de mümkündür.    nc  aşama k lt rlenmedir. Kültürlenme, zaman içerisinde geleneksel kültürde meydana gelen filizlenmelerdir. Son aşama ise kültürel dönüşümdür (Güvenç, 2016, s. 212-213).

Kültür, maddi ve manevi kültür olarak ayrılmaktadır. Maddi kültür, toplumlara ait fiziksel unsurları ifade ederken manevi kültür, toplumun zihniyet ve değer yargılarını ifade etmektedir. Kültür zaman içerisinde de i ebilen bir yapılanmadır. Maddi kültür manevi kültüre

oranla daha hızlı değişime uğramaktadır. Bireylerin değer yargıları, alışkanlıklarının ve zihniyetlerinin değişmesi için dışarıdan bir müdahale olması gerekir ve bu değişim kolay gerçekleşmemektedir. Buna en belirgin örnek, göç olgusudur. Maddi kültürün manevi kültüre oranla daha hızlı değişim göstermesi sonucunda kültürel gecikme adı verilen durum gerçekleşir (Zencirkıran, 2015, s. 58-60).

Kültürel değer zaman içerisinde değişir dönüşür ve farklı bir yapıya evrilebilir. Manevi kültür daha çok bir toplumda yaşayan bireylerin, farklı bir toplumun egemenliğinin altına girmesiyle değişir. Kültürün zorunlu bir şekilde değişmesi, iktidarı eline geçirmiş bir grubun toplumun geneline kabul ettirecek politikaları gündeme getirmesiyle gerçekleşir. Egemen kültürün, pasif olan bir kültürü zorlamayla etkisi altına almasına asimilasyon denilir. Bu durum kültürel etkileşim kavramından ayrılmaktadır (Aktan ve Tutan, 2007, s. 7).

Kültür ile ilgili temel kavramlardan biri olan çok kültürlülük; toplumsal değişme ve küreselleşmeyle beraber sosyal bilimciler tarafından ele alınan konulardan biridir. Çok kültürlülük, ilk olarak 1960'lı yıllarda Amerika'da meydana gelen insan hakları hareketi ile kendisini gösterse de, zaman içerisinde Batı'ya doğru ilerlemiş olan göç hareketlerinin ortaya çıkardığı kültürel farklılıkları korumak amacıyla gündeme gelmiş bir kavramdır. Çok kültürlülüğün ortaya çıkması, yerli toplum ile azınlık grubun asimilasyonlarının olumsuz bir süreç izlemesi nedeniyle çözüm yolları aranmasının bir yoludur. Buradaki temel amaç, azınlık grubun beraberinde getirdiği kültürel değerlerinin eritilip yok edilmesi yerine, farklılıkların hoşgörüyle karşılandığı bir toplum yapısının oluşturulmasıdır (Yalçın, 2002, s. 45-46).

Çok kültürlülük, farkı etnik kökene, inançlara, değerlere sahip insanların bir arada aynı toplum içerisinde yaşamalarını ifade eder. Çok kültürlülük bulunduğu ülkeye; farklı inançlar, yaşam tarzları, kültürel zenginlik sunar. Bu düzenin devam edebilmesi için, çok kültürlü bir toplum yapısında empati, farklılıklara saygı duyup anlamaya çalışma vb. değer yargıları öne çıkmalıdır. Aksi takdirde ve buna tahammülsüzlük, kültürlerarası gerilimin kanlı çatışmalara kadar giden sonuçlara ötekileştirme neden olabilir (Zencirkıran, 2015, s. 76-77).

Bireyler göç olgusu sonucunda kendilerini farklı kültürel değerler ve zihniyetin olduğu bir toplumla karşı karşıya gelirler. Bu aşamada entegrasyon, bireyler için rahatsız edici bir süreçtir. Ancak zaman geçtikçe bireylerin değerlerine saygı gösteren bir toplum yapısı oluşur. Ulusal ve etnik geçmişleriyle çok kültürlü bir ortamda bireyler varlığını devam ettirir. Bu süreçte kültürlerarası arabulucu rolüne sahip politikaların uygulanması öngörülmektedir.

Karşılıklı uyum sürecinde bulunan bireyler, davranış ve kültürel çeşitlilikleri anlama ve değerlendirme eğiliminde bulunurlar (Bennet, 1998, s. 17).

İKİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Zorunlu Göç Kuramları

Göç olgusu açıklanması zor olan çok boyutlu bir kavramdır. Göç alanında araştırma yapan birçok sosyal bilimci göçün meydana gelme süreçlerini, etkisini, oluşmasına neden olan faktörlere yönelik kuramlar geliştirmiştir. Göçün farklı açılardan ele alınması kuramsal çerçevenin de sınıflandırılmasını gerekli kılmıştır. Kimi araştırmacı göç kuramlarını dönemlere göre sınıflandırırken kimi ise ekonomik ve sosyo-kültürel boyutlara göre sınıflandırmıştır. Şuan ki tez çalışmasında ise kuramlar, zorunlu göç kuramları başlığı altında farklı bir açıdan ele alınmaktadır.

2.1.1.Zelinsky'nin Hareketlilik Geçiş Teorisi

Göç etme bilindiği üzere bir yer değiştirme hareketidir. Fertler tarih boyunca bir yerden başka bir yere göç etmiş ve koşullar da dönemin şartlarına göre değişiklik göstermiştir. Zaman içerisinde ekonomik ve sosyal şartların değişmesi yeni göç çeşitlerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur. Zelinsky, “The Hypothesis Of The Mobility Transition” eserinde; modernleşme ve endüstrileşmeyi esas olarak toplumları kronolojik bir sıralamayla gelişmişlik düzeylerine göre sınıflandırmıştır. Göç hareketinin zaman içerisinde değişimini sunan Zelinsky, tüm toplumların bu modernleşme aşamalardan geçeceğini belirtmiştir. Tüm toplumlar için tek bir modernleşme yolu izlenmesi kuramın tek bir bakış açısını sunduğunu göstermektedir. Kuramda daha çok geleneksel toplum yapısından sanayi toplum yapısına geçiş sürecini anlatan Zelinsky, teorisini göç hareketi üzerinden değerlendirmiştir (Çiftçi, 2011, s. 17).

Toplum aşamaları aşağıdaki gibidir (Zelinsky: 1971, s. 230-231 ve Gedik, 2005);

Birinci Aşama- Premodern geleneksel toplum: Göç hareketinin oldukça az görüldüğü premodern geleneksel toplumda doğal nüfus artış oranları da neredeyse sıfırdır.

İkinci Aşama- Erken Geçiş Toplumu: Bu aşamada modernleşme sürecinin başlangıcı olarak kitlesel hareket oranı artmış ve doğal nüfus artış oranı ise fazladır.

Üçüncü Aşama- Geç Geçiş Toplumu: Bu toplumda göç hareketi kritik aşama olarak ifade edilmektedir. Göç daha çok kırsal alandan kentsel alana yapılan hareketlilikten ziyade, kentten

kente veyahut tek bir metropol bölgesi içinde ekonomik amaç gütmeyen dolaşımın gerçekleşmesiyle meydana gelir.

Dördüncü Aşama- İleri Toplum: Kırsal alandan kentlere göç devam etse de bu oran gittikçe azalmaktadır. Artık kentten kentte yapılan göçlerin artmasıyla kentsel yığılmalar meydana gelmektedir. Son olarak ise doğal nüfus artışı ya orta derecede ya da hiç yoktur.

Beşinci Aşama- Gelecekteki Süper Gelişmiş Toplum: Fertler artık tamamen kentten kentte veyahut kent içerisinde yer değiştirirler. Doğumlar, bireyler tarafından veya sosyopolitik yollarla daha dikkatli bir şekilde kontrol altına alınmaktadır. Organik hastalıklar kontrol altına alınmadıkça ve yaşam süresi büyük ölçüde uzatılmadıkça, mevcut seviyelerin biraz altında sabit bir ölüm oranı muhtemel görünmektedir.

Kısaca beş aşama özetlendiğinde; birinci aşama olan premodern geleneksel toplumda göç hareketi çok az gözlenirken, ikinci aşama olan erken geçiş toplum modelinde sanayileşmenin kendini göstermeye başlamasıyla kitlesel hareket oranı artmış ve kentleşmenin başladığı ifade edilmiştir. Ayrıca ikinci aşamada, sınırlı sayıda da olsa gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere doğru yönelen bir vasıflı işçi göçü mevcuttur. Kritik aşama olarak ifade edilen geç geçiş toplumunda ise, daha çok kentten kentte doğru bir hareket gerçekleşmektedir. Dördüncü aşamada olan ileri toplumlara bakıldığında; adından da anlaşılacağı üzere ilerlemenin kendini gösterdiği bir aşamadır. Artık kırdan kente olan göç oranı yok sayılabilecek kadar azalmıştır. Artık gelişmekte olan ülkelere vasıfsız veya yarı vasıflı işçi göçünün olacağından bahsedilmiştir. Son olarak geleceğin ileri toplumlarında ise; ulaşım ve birçok alanda teknoloji gelişmiş, bunun sonucunda ise bireylerin artık ikamet amaçlı bir yere göç etme oranı azalmıştır (Sarp, 2020, s. 24).

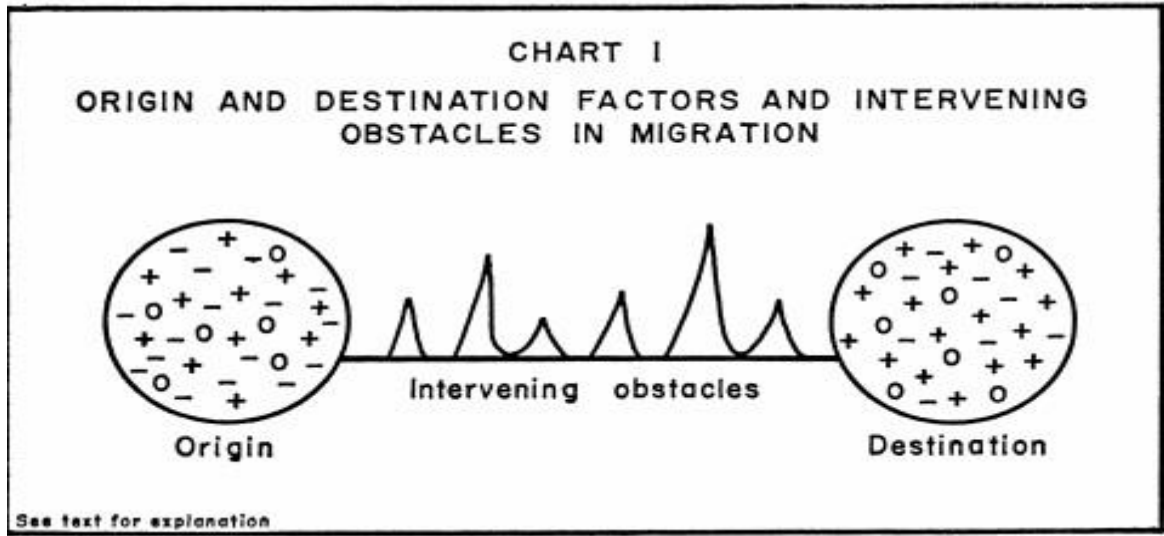
2.1.2.Everett Lee'nin İtme Çekme Kuramı

Everett S. Lee 1966 yılında; "A Theory Of Migration" adlı eserinde göç kavramına, göç eyleminde etkili olan faktörlere, göçün hacmi vb. birçok konuya değinmiştir. Lee'e (1966) göre; göç kararına etki eden faktörler aşağıdaki gibi dört başlık altında özetlenmektedir;

1. Menşe Alanı ile İlişkili Faktörler
2. Hedef Alanla İlişkili Faktörler
3. Kesişen Engeller
4. Kişisel Faktörler

Bireylerin göç edeceği menşe alanda ve gitmeyi planladığı hedef alanla ilgili hareket halinde olan sayısız faktörler bulunmaktadır. Şekil 2.1'de gösterilen "+" ve "-" işaretleri itici

ve çekici faktörler olarak sembolize edilmiştir. Hem itici hem de çekici faktörler bireyden bireye değişim göstermektedir. Bir faktör çoğu insanı aynı şekilde etkileyebilirken diğer insanları ise farklı şekillerde etkileyebilmektedir. Bu duruma çeşitli örnekler vermek mümkündür. Yaşanılan bölgedeki iklim şartları bazı insanlar için çekici bir faktör olabilirken bazıları için ise itici faktörlerden biridir (Lee, 1966, s. 50). Adıgüzel (2018, s. 26) başka bir örnekte ise; çocuklu bir ailenin göç edeceği bölgede bulunan eğitim şartlarının iyi olması çekici faktörken çocuksuz bir aile için eğitim faktörü ne çekici ne de itici bir faktör olduğunu belirtmiştir.

Şekil 2.1. Lee'nin Göç Teorisi (Lee, 1966, s. 50)

Kaynak alan ile hedef alanın ilişkili faktörler arasında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır. Kaynak alanda yaşayan bireyler, bölge ile ilgili uzun vadeli bir tecrübeye sahip olduğu için karar verilmesi çok daha kolaydır. Ancak hedef alanla ilgili belirlenen faktörlerin mutlaka doğru olduğunu söylemek mümkün değildir. Hedef alanla ilgili bilgiler bir gizem içerirken avantaj ve dezavantajlar ancak bir tecrübeyle algılanabilir. Kaynak alan ve hedef alanla ilişkili faktörler arasındaki diğer bir farka bakıldığında ise; yaşam döngüsünün aşamaları ile ilgilidir. Bir göçmen için kaynak alan; harcanan yılların kendilerini ait hissettikleri ve biz duygusunun geliştiği grubun içerisinde olumlu unsurların aşırı değerlendirilip, olumsuz unsurların ise göz ardı edildiği alandır. Diğer taraftan hedef alana bakıldığında; yeni bir ortamda asimilasyon ile ilgili zorluklar beraberinde yeni gelenlere, hedefteki alan ile ilgili olumlu ve olumsuz faktörlerin hatalı bir değerlendirmesini yaptırabilir.

Üçüncü faktöre bakıldığında; her iki nokta arasında, bazı durumlarda hafif ve bazılarında ise aşılabilir olabilecek bir dizi müdahale engeli vardır. Bu engellerden bir tanesi mesafelerdir.

Berlin Duvarı gibi gerçek olan fiziksel engeller araya girebilir veya göç yasaları da hareketi kısıtlayabilir. Farklı bireyler, engeller kümesinden farklı bir şekilde etkilenebilirler. Örneğin; farklı görüş ayrılığından doğan siyasi tartışmalar, yasal kısıtlamalar vb. kaynak ve hedef alan arasında sayılan engeller olabilmekte ve bu engellerden bireyler farklı şekillerde etkilenebilmektedir. Aslında bireyden bireye değişen bir bakış açısı olması, her bireyin önceliklerinin farklı olmasından kaynaklanmaktadır. Son olarak kişisel faktörlere bakıldığında ise; göçü kolaylaştırmak veya geciktirmek bireyin tercihlerine de bağlıdır. Göç sürecine karar veren bireyler yaşamlarındaki bireysel kararlarına, benliklerine ve buna bağlı olarak avantaj ve dezavantajlara sahiptir. Yukarıda bahsedilen engellerin bireyler üzerinde kendini göstermesi göç sürecinin uzamasına veya engellenmesine neden olabilmektedir (Sarp, 2020, s. 21 ve Lee, 1966, s. 551).

Lee (1966, s. 52-53) eserinde, göçü etkileyen faktörlerin göçün hacmini şekillendirdiğini ifade etmiştir. Çeşitli bölgelerdeki göç hacmi, o bölgeye dâhil edilen alanların çeşitlilik derecesine göre değişim gösterebilmektedir. Göç, varsayıldığı gibi kaynak ve hedef alandaki olumlu ve olumsuz faktörlerin dikkate alınmasıyla gerçekleşiyorsa, bu alanlar arasında yüksek derecede çeşitlilik olduğu ve bu durumun göç ile sonuçlandığı söylenebilir. Göç hacminin insan çeşitliliğine göre de değiştiğini söylemek mümkündür. Benzer ırk ve etnik kökenden insanların bir arada bulunduğu bölgelerin, çeşitliliğin fazla olduğu yerlerden daha az göç hacmine sahiptir. Ancak azınlıklar asimile edildikçe çeşitliliğin azalması da muhtemeldir. Göç hacmini etkileyen diğer hususlardan birisi de yukarıda bahsedilen kesişen engellerle ilgilidir. Müdahale eden engellerin zorluğu arttıkça bu durum göç kararını da etkilemekte ve zorlaştırmaktadır. Ortak pazar ülkeleri kendi içlerinde göç kısıtlamalarının kaldırılması, bir ülkeden diğerine işçi göçünü de beraberinde getirir. Tarihte engellerin kaldırılması göçmen akışlarını harekete geçirmiş ve bir döngü olarak yeni engellerin dayatılması da farklı durum olarak ortaya çıkmaktadır. Göç hacmi zamanla artma eğilimindedir. Bölge ve insan çeşitliliğinin artması, müdahale eden engellerin azalması, sanayileşme ve Batılılaşma ile çoğu ülkenin alan çeşitliliği artmaktadır. Bu durumda gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin hem ekonomilerinde hem de olanaklar arasındaki farklılığın arttığını da söylemek mümkündür.

Lee'nin kuramı; göç sosyolojinde konunun mahiyetini anlama açısından önemli bir yer elde etmiştir. Göçü tek bir olgu üzerinden değil hem kaynak ülke hem de gidilmesi planlanan hedef ülke üzerinden değerlendirmesi; okuyucuya farklı bakış açılarıyla değerlendirme fırsatı sunmuştur. Aynı zamanda Lee'nin kesişen veya kişisel engelleri ortaya koyması, göç hareketinin arkasındaki etmenlerin görülmesi açısından yararlıdır.

2.1.3.Petersen'in Zorunlu Göç Tipleri

William Petersen, (1958, s. 261) “FORCED AND IMPELLED MIGRATIONS” başlıkla yayımlamış olduğu çalışmasında, zorlama ile yapılan göç ile zorunlu göç kavramlarının ayrımını ortaya koymaya çalışmıştır. Başlangıç olarak Petersen, ilkel göçlerde bireyleri bulundukları bölgeden başka bir yere harekete geçiren etken ekolojik baskıyken, zorunlu göçlerde ise bu durum devlet veya işlevsel olarak eş değer bir sosyal kurum olduğu belirterek çalışmasına başlamıştır. Göçmenlerin bulundukları bölgeden ayrılıp ayrılmamaya karar verme yetkisine sahip olma ile bireyleri bir şeyler yapmaya mecbur hissettirme, yöneltme arasındaki farktan yola çıkmıştır. Bu ayrımı tarihsel bir örnekle ortaya koyan Petersen; 1933-1938 yılları arasında Naziler, Yahudileri göç etmeye mecbur olduklarını hissettirmek için; Yahudi karşıtı eylemler ve yasal düzenlemelerle onları göçe zorlamışlardır. Bu durum zorlama ile göçken, diğer bir örnekte ise 1938 ile 1945 yılları arasında Nazilerin Yahudileri trenlere bindirerek esir kamplarına götürmesi ise zorunlu göçtür. Kısaca aradaki ayrım zorlama ile göç, bireyleri bulundukları bölgeyi terk etmeye mecbur olduğunu hissettirirken zorunlu göç ise böyle bir çabaya girmeyip bireyleri bulundukları bölgeden kendi iradeleri dışında alıkoymaktır. Burada vurgulanmak istenen kriter; ya göçmenlerin ya da harekete geçirici ajan tarafından işlevin görülmesidir.

Bireyler anavatanlarından kurtulmak için göç etmeye teşvik edilebilir. Böyle bir göç hareketi bireylerin yaşam tarzlarında bir değişikliğe yol açmadığı için muhafazakârlık göçleri altında toplanır. Diğer bir göç sürecini yönlendirenlerin bakış açısına göre ise, bireyler iş güçlerinin başka yerlerde kullanılabilmesi için hareket etmeye teşvik edilebilir. Bireylerin davranış modellerinde meydana gelen değişikliği ortaya koyan göç ise “yenilikçilik göçleri” olarak ifade edilmektedir (Petersen, 1958, s. 261).

Tablo 2.1. Petersen'in Zorlama İle Zorunlu Göç Ayrımı (Petersen, 1958, s.261)

	Zorlama İle Göç	Zorunlu Göç
Göçmenlerden kurtulmak, başından atmak (Muhafazakârlık Göçleri)	Kaçış	Yerinden Etme
Göçmenlerin emeğini kullanmak amacıyla göç ettirme (Yenilikçilik Göçleri)	İş Gücü Ticareti	Köle Ticareti

Nazi Almanya'sı, Avrupa nüfus politikasının bir parçası olarak Yahudileri kamplara ihraç etmiş ve işgal altındaki tüm ülkelerden zorunlu işçi ithal etmiştir. Yerinden edilme, daha

önceki köle ticaretinin modern bir çeşididir ancak, milyonlarca insanı sözde ırksal aşağılıklarından dolayı öldürmeye yönelik büyük ölçüde girişimlerden söz etmek mümkündür. Resmi büroların ortak dili olarak bu tür zorunlu göçten sağ kurtulanlar "yerinden edilmiş kişiler" olarak adlandırılmıştır. Zorunlu göç hareketinin kendisine burada yer değiştirme denir. Sovyet himayesi altındaki zorunlu göçler tipik olarak iki amaca hizmet etmiştir. Muhalif ve ya potansiyel olarak muhalif bir grubu evinden çıkarmak ve misafirperver olmayan bir bölgede vasıfsız bir işgücü sağlamaktır (Petersen, 1958, s. 262). Petersen'in yapmış olduğu zorunlu göç tipleri ve ayrımı kolay anlaşılır bir dilde sunulmuş olup günümüz göç çalışmalarında kaynaklık edilebilecek önemli bir eserdir. Son olarak ise Sarp'ın (2020, s. 29) yorumuyla da iş gücü ve köle ticareti sadece o döneme ait kavramlar olmayıp günümüz post- modern dünyasında da varlığını hissettirmektedir. Bu durumun şuan içinde önüne geçilmemiş olması, üzerinde durulup çözüm arayışına girilmesi gereken bir konu olduğunun göstergesidir.

2.1.4.Eagon F. Kunz'ın Zorunlu Göçte Mülteci Tipleri

Eagon F. Kunz'ın (1981, s. 42) "Exile and Resettlement: Refugee Theory" isimli makalesi; zorunlu göç ile birlikte mülteci hareketinin sonuçlarını etkileyen faktörlerin, kaçıştan önceki ve sonraki durumun bölgelere göre analizlerini içermektedir. Tekrar eden unsurların analizi ile birlikte mülteci hareketlerinin incelenmesi, gerçekte gözlemlenen olayların açıklamalarını sunarak kişilerin gelecekteki olayların alabileceği seyri tahmin etmesini sağlamaktadır. Herhangi bir toplulukta bulunan insanlar, çoğunluğun benimseyip özdeştiği inançlar ve değerleri paylaşırsalar da bu durum bireyden bireye farklılık göstermektedir. Bu nedenle gerçekleşen bir göç hareketi sonrasında bireylerin sosyal ilişkilerinde eşit olmadıkları varsayılır. Bazı bireyler geride bıraktıkları topluma karşı diğerlerinden daha yoğun duygular besleyebilmektedir. Yeni yerleşim aşamasında olan mültecilerin yaşadıkları sorunların başında geçmişleriyle olan duygusal bağlarına dayanmaktadır. Bir mültecinin doğduğu ülkeyi kaçarak terk etmeyi seçip seçmemesine veya sürgüne gönderilmesine bakılmaksızın, mültecilik durumu üç temel kategoride ele alınmaktadır, bunlar:

1. Çoğunluk Tanımlı Mülteciler
2. Olayların Yabancılaştırdığı Mülteciler
3. Kendiliğinden Yabancılaşan Kesim

Bu sınıflamalardan ilki, "çoğunluk tanımlı mülteciler" dir. Burada mülteciler kendilerini coşkulu bir şekilde ulusla özdeşleştiren, bulundukları kaynak ülke ile hiçbir sıkıntısı olmayıp hükümetle yaşadıkları anlaşmazlıklar sonucunda zorunlu göçe itilen grubu oluşturmaktadır.

İkincisi; “olayların yabancılaştırdığı mülteciler” dir. Bireylerin göç süreci öncesinde yaşanan olaylar nedeniyle ya da kaynak ülkede bulunan bireyler tarafından ayrımcılık gören yurttaşlarına karşı kızgın ve öfkeli olan bireyleri kapsar. Bu gruptakilerin göç kararı, bulundukları ulusla özdeşleşemediklerini ve bir bütün olarak vatandaşlarının bir kesimi tarafından reddedildiklerini fark etmelerinden kaynaklanır. Bu dışlanmanın nedenleri; dini, ırksal farklılıklar ve sosyal sınıfları kapsar. Olaylara yabancılaşmış mültecilere örnek olarak; modern zamanlarda görülen Yahudi kökenli Almanlar, Alman kültürüne kök salsalar dahi anavatanlarında istenmeyen Almanlardır. Çoğunluk tanımlı mültecilerle aralarındaki fark ise; nadiren de olsa içlerinde, eski yurttaşlarıyla bir arada yaşamak için geri dönme umudunu barındırmalarıdır. Son olarak üçüncü mülteci durumu, “kendiliğinden yabancılaşan gruplar” dır. Çeşitli bireysel nedenlerden dolayı kendilerini bulundukları ulusla özdeşleştirmek istemeyen sürgünleri kapsamaktadır. Bu kendiliğinden yabancılaşmış mülteciler, anavatanlarıyla bazı bağlılıklarını sürdürebilirler ancak tutumları, ideolojik düşünceleriyle de en belirgin ayrılışları yaşayan kesimdir. Kendi tutum ve davranışlarıyla ortaya koydukları bu göç hareketinin gönüllü mü yoksa zorunlu bireyler mi olduklarını belirlemek zordur (Kunz, 1981, s. 43). Eagon F. Kunz’ın ortaya koyduğu zorunlu göçte mülteci tiplerini, birçok göç çalışmasına kaynaklık etmesi açısından önemlidir. Uluslararası göç kuramları birçok kaynaktan olmasına karşın zorunlu göçte ait kuramların Türkiye göç literatüründe zor bulunuyor olması bir eksikliktir.

2.1.5.Eagon F. Kunz'ın Mülteci Hareketleri Modeli

Eagon F. Kunz “The Refugee In Flight: Kinetic Models And Forms Of Displacement” isimli çalışmasında mülteci hareketlerine yönelik model geliştirmiştir. Genellikle göç konusu tartışıldığında itme ve çekme faktörlerinden bahsedilir. İtici faktörler, bireyleri kaynak ülkelerini terk etmeleri için nedensel bir motivasyon kaynağı sağlar. Aynı zamanda gidilmesi planlanan hedef ülkedeki çekme faktörü ise bireylere bir amaç ve göç etme isteği uyandırmaktadır. Kunz, itme- çekme yaklaşımına yeni bir boyut kazandırmaya çalışarak basit kinetik bir model geliştirmiştir. Bu model kaçış ve varış kalıplarına göre; “ileriye dönük mülteci hareketleri” ve “akut mülteci hareketleri” olarak bir ayrıma tabii tutulmuştur. İleriye dönük mülteci hareketlerinde; bireyler önceden gideceği hedef ülkeyi kendi belirlemiştir. Ancak seçim yapmak için belirli bir zamanı olsa da mültecinin tercihini, gitmeyi planladığı hedef ülkede yaşama arzuna göre değil itme derecesi ve varış noktasındaki iznin mevcudiyeti belirleyecektir. Bölgede konuşulan dil ve aynı zamanda gidilmesi planlanan yerde, sahip olduğu mesleğine dair de bilgi sahibidir. Kısaca burada, yerinden edilmeden önce sonraki yaşantısı için

ileriye dönük planlarını yapmış ve hazırlıklarını tamamlamış bir mülteci hareketinden bahsedilmektedir. Kunz, ileriye dönük mültecin daha iyi fırsatlar aramak maksadıyla kaynak ülkelerinden göç eden gönüllü göçmenlerle karıştırılmaması gerektiğinin üzerinde durur. Öngörülü mülteciler gibi eğitilmiş ve iyi durumda olsalar, çekici faktörlerin etkisi ile hareket eden gönüllü göçmenler olduklarını düşünmekte bir sakınca yoktur. Ancak basit kinetik modele göre; ileriye dönük mülteci hareketlerinde, hedef ülkedeki çekici faktörler çok az rol oynamaktadır. Burada beklenti hareketi çekici faktörlerden ziyade, ileriye dönük mülteci hareketlerinde “itme izni” modeli yani izinli bir yer değişim hareketi olarak ifade edilir (Kunz, 1973, s. 131-132).

Tablo 2.2. Basit Kinetik Model (Kunz, 1973, s. 134)

Basit Kinetik Model 1	
İleriye Dönük Mülteci Hareketleri	Kaçış- Varış Kalıpları İtme- İzin
Akut Mülteci Hareketleri	İtme- Baskı- İleri Atılma İtme- Baskı- Kalma İtme- Baskı- Geri Dönüş
Ara Tip	İtme- Baskı- Çekme

Akut mülteci hareketlerine bakıldığında ise; hem seçicilikleri hem de kinetikleri bakımından ileriye dönük mülteci hareketleriyle keskin bir tezatlığa sahiptir. Akut mülteci hareketleri, büyük siyasi değişimlerden veya ordu hareketlerinden kaynaklanmaktadır. Mültecilerin toplu halde kaçışları engellenmişse, bireysel olarak kaçmaya çalışırlar. Burada öncelikli amaç; kendilerine sığınma hakkı verecek komşu ya da yakın bir ülkede hareket ederek güvenliklerini sağlamaktır. İleriye dönük mülteci hareketlerinin aksine planlanan tek şey, yaşamlarını devam ettirebilmeleri için ülkeyi terk etmektir. Sonrasında mülteci sığındığı ülkede yaşanan idari, ekonomik, psikolojik vb. baskılara dayanamayıp ülkesine geri dönmeyi veya başka bir hedef ülkeye göç ederek kendisini kabul ettirme çabasına girmeyi de isteyebilir. Son olarak ise hem ileriye dönük hem de akut mülteci hareketlerinin özelliklerini bünyesinde barındıran belirli ara tip hareketler de bulunmaktadır (Kunz, 1973, s. 132-133). Eagon F. Kunz'ın Mülteci Hareketleri Modeli zorunlu göçün tüm dünyada etkilerini hissettirdiği bir zamanda, akademik çalışmalara öncülük eden bir model olduğu söylenebilir.

Kunz'ın değindiği konulardan biri ise mültecilerin yerinden edilme biçimleridir. Bunlar;

1. Kaçış Şeklinde Yerinden Edilme
2. Zorla Yerinden Edilme
3. Yokluğa Göre Yerinden Edilme

Akut mülteci durumlarında kaçış şeklinde yerinden edilme, toplu ve bireysel kaçışlar şeklinde olabilmektedir. Toplu kaçışların aksine bireysel ve gruplar kaçışlar parçalı niteliktedir. Her kaçış girişiminde yer alan grupların boyutu da sınırlıdır. Kunz, toplu kaçışların aksine bireysel ve grupla şeklinde kaçışların daha planlı ve hazırlıklı olduğunu belirtir. Zorla yerinden edilme, bastırılmış bireylerin hâkim güç tarafından kaynak ülkenin sınırlarının dışarıya çıkarılmasıyla gerçekleşir. Son olarak ele alınan yokluğa göre yerinden edilme ise, sınırlı sayıdaki diplomat, delegasyon üyeleri veya seyahat amaçlı kaynak ülkeden ayrılan fertlerin, geri dönüşleri sırasında ülkede yaşanan olaylar nedeniyle dönüşlerinin sağlanamamasıdır (Kunz, 1973, s. 141-142).

Tablo 2.3. Akut Mülteci Durumlarında Yerinden Edilme Şekilleri (Kunz, 1973, s. 140)

AKUT MÜLTECİ DURUMLARINDA İLK YERİNDEN EDİLME ŞEKİLLERİ	
1. Kaçış Şeklinde Yerinden Edilme	- Kitlese - Bireysel ve Grup Şeklinde Kaçış
2. Zorla Yerinden Edilme	- Ordunun İlerlemesiyle - Ayrılmış Ordu Birimleri - Sivil Tahliye Edilenler - Savaş Esirleri - Ülkeden Sınıf Dışı Edilenler ve Nüfus Transferleri - Sürgün Edilenler - Esirler - Zorunlu İş Gücü
3. Yokluğa Göre Yerinden Olma	- Delegasyonlar - Gezinler vb.

2.2.Asimilasyon Teorileri

Amerika Birleşik Devletleri'nde göç olgusunun çeşitliliği ve dinamikleri birçok açıdan değişim göstermiştir. Göçmenlerin sosyal sınıfları ve ulusal kökenlerinin farklılıklar göstermesi, onları ülkelerine kabul eden Amerikan toplumunun ne yönde bir uygulama ortaya koyacağı önem arz etmektedir. Amerikan toplumu ile göçmen grubun birleşme biçimleri hakkında sorular sorulmuş ve geleneksel asimilasyon sürecine zamanla meydan okunmak istenmiştir. Bu bakımdan asimilasyon süreçlerine ilişkin bakış açılarını derinleştirmek maksadıyla, göçün ve hedef ülkenin tarihsel bağlamlarındaki farklılıkların ciddiye alınması ve sistematik olarak incelenmesi gerekmektedir. Sosyolojik analizler çoğu zaman yapısal ve kültürel açıklamalar sunar. Bu bağlamda asimilasyon üzerine geleneksel bakış açıları, kavramsal ve analitik soruların bazılarını ortaya koymak amacıyla düşünürler tarafından çeşitli teoriler ortaya konmuştur (Rumbaut, 1997, s. 943).

2.2.1.İngilizliğe Uygunluk Teorisi (Anglo-conformity)

Amerika birçok ülkeden göç alan ve çeşitli etnik kültürlerin bir araya gelip şekillendirdiği bir düzendedir. Birden fazla kültürden insanların aynı yaşam alanında bulunmasının ortaya koyduğu zorluk ve sorunlar sebebiyle bilimsel olarak asimilasyon teorilerinin ortaya çıktığı söylenebilir. Zaman içerisinde çeşitli eleştirilere de yer verilen asimilasyon teorileri tek bir çözüm önerisi olarak kalmamıştır. Ortak yaşam alanını paylaşan farklı etnik kültürden bireylerin kültürel çoğulculuğa sonrasında ise farklı kültürden bireylerin birbirlerine benzeşerek aynı ulusal kültürün altında benzeşmesinden ziyade, farklı etnik grupların aynı çatı altında yaşamlarını sürdürdükleri çok kültürlülük olgusu önem kazanmıştır (Yalçın, 2002, s. 46).

James A. Crispino 'nun ortaya koyduğu "Anglo-Sakson" Amerikan tarihinde en yaygın asimilasyon ideolojisi olarak görülmüştür. Bu modeldeki amaç Amerika'da İngiliz kültürünü yaymak ve Amerika'ya gelen yabancılar, kendi kültürel değerlerini ve alışkanlıklarını geride bırakıp göç ettikleri toplumun hâkim kültürünü ve tutumlarını benimsenmesi ve adapte olması beklenir. Kabul edilen İngilizliğe uygunluk kalıbı; kurum ve kuruluşlar tarafından her türlü farklı etnik kimlikler Amerikan yapısına girmektedir. Gordon bu durumun muhtemelen evliliğe yol açacağına ve bu durumun yapısal bir talep anlamına geleceğini belirtmiştir (Gordon, 1964, s. 104).

Tarihsel olarak kültürel asimilasyon muhtemelen en büyük Amerikan başarı öyküsü olmuştur. Bu durum Amerika'ya; bir kıtayı işgal etmesine ve buna bağlı olarak nüfusunu genişletme, Amerika'nın Anglo- Protestan kültürüne ve inancına bağlı kalan milyonlarca hırslı ve yetenekli insanlarla beraber ekonomiyi geliştirmesine imkân sağlamıştır. Amerika'yı küresel ilişkilerde büyük bir güç haline getirmenin merkezinde, Peter Salins'in "asimilasyon, Amerikan tarzı (assimilation, American style)" olarak isimlendirdiği bir sözleşme mevcuttur. Bu sözleşmeye göre göçmenlerin İngilizceyi ulusal dil olarak benimsemeleri, Amerikan kimliklerine onur duymaları ve Amerikan inanç ilkelerine inanmaları durumunda Amerikan toplumuna dâhil edilebileceklerini ifade etmektedir. Bu sözleşmenin ilkeleri, 1960'lara kadar milyonlarca göçmenin Amerikalaşmasına dâhil olmalarının etkisini ifade etmektedir (Huntington, 2004, s. 183).

2.2.2.Eritme Potası (Melting Pot)

Anglo uyum modeli yirminci yüzyıla kadar varlığını sürdürmüştür. Zaman içerisinde asimilasyon modeliyle ilgili yeni çalışmalar yapılmıştır. Eritme Potası, farklı kültürlere sahip bireylerin hâkim olan kültürün egemenliğini benimsemesi yerine bütün kültürel değerlerin evrim geçirerek tek bir ortak kalıp içerisinde yeniden oluşması farklı bir yapılanmayı ortaya çıkarmaktadır. Burada bahsedilen, hem hâkim olan kültürün hem de dışarıdan gelen farklı bir kültürün modernliğe doğru eriyişini ifade etmektedir. Eritme potasının kökenine bakıldığında; Israel Zangwill'in 1908 yılında ortaya koyduğu The Melting Pot isimli oyunu bu yeni bakış açısını beraberinde getirmiştir. Zangwill kurguladığı oyunda, Yahudi kökenli bir müzisyenin Amerika'da farklı etnik grupların bir arada yaşadığı toplumsal alanın oluşturulmasının hayalini anlatmaktadır. Oyunun özetinde, müzisyen genç bir kızla evlenmek ister ancak babasının Yahudi karşıtı biri olması, evliliğin önündeki bir engeldir. Eritme potası burada devreye girer ve finalde kızın babası iki gencin evlenmesine izin verir. Oyunda anlatıldığı üzere istenilen yeni bir Amerika'da liberalizmin bireycilik anlayışının uygulanmasıdır. Amerika'da geleneksel yapının parçalanıp bireyci inançların temel alınması, modernliğin evrenselleştiği yönünü vurgulamaktadır. Ayrıca göçmenlerin yeni bir yaşam alanına gelmesiyle beraber ortaya çıkan sorunların çözülmesine ilişkin modernliğin yapısı ise eleştiri altında tutulmuştur (Baştürk, 2009, s. 533- 536).

Park ve Burgess (1925, s. 40-132), de büyük şehirlerin her zaman ırkların ve kültürlerin eriyen potası olduğunu söylemişlerdir. Kültürel özelliklerin erimesiyle beraber yeni sosyal

tipler ve türler ortaya çıkmıştır. Avrupa, Afrika ve Asya'nın kültürleri ve ırkları, aşamalı olarak tek bir kültürel seviyeye indirgenmesi sonucunda tek bir ırkın oluşabileceğini ifade etmişlerdir.

Gordon, Eritme Potası teorisini savunan düşünülerden biridir ve kendi teorisini açıklarken de asimilasyon kavramına yer vermiştir. Eritme kavramı, göç ile gelen bireylerin kendi etnik, kültürel ve dinsel alışkanlıklarını terk edip hâkim olan yeni bir yapıyı benimsemelerini ifade etmektedir. Ancak bu durum, bireylerde kişisel ve sosyal sorunlar yaşamalarına ve bunun sonucunda ise kendi değerlerine daha çok bağlanmalarının önünü açmasına neden olabilmektedir. Bu nedenler 1960'lardan itibaren çok kültürlülük modeli kendini göstermeye başlamıştır (Kaya, 2015, s. 13).

1960'lardan itibaren, eritme potası teorisi birçok yönden eleştirel saldırılarla karşı karşıya kalmıştır. Yeni asimilasyon teorisinin eşitlikçi iddialarıyla yeni bir Amerikan kültürünün oluşturulmasına fiilen hizmet etmediğini, gerçekte göçmenlerin İngilizliğe uyumluluğu benimsemeye zorlandıklarına yönelik eleştirel mevcuttur. Burada vurgulanmak istenen temel nokta, asimilasyon bileşenlerinin dönüştürölüp idealize edildiği “Anglo- Sakson” modelini eritme potasına asimile edildiğidir. 1970'lere doğru ise artık eritme potası bir alay konusu olmuş ve akademisyenler tarafından etnik çoğulculuğun Amerikan normu, kültürü olduğu savunulmuştur (Mc Donald, 2007, s. 53).

2.2.3. Irk İlişkileri Döngüsü

Irak İlişkileri Teorisi” (Race Relations Cycle), 1964 yılında Robert E. Park ve Ernest Burgess tarafından ortaya konmuştur. Öncelikli olarak Park ve Burgess'e (1969, s. 735) göre asimilasyon, azınlık birey ve grupların hâkim olan grubun anılarını, duygularını, tutumlarını edindikleri ve deneyimlerini paylaştıkları aynı zamanda iç içe geçip kaynaşarak beraber ortak bir kültürel hayata dahil edilmedir. Fertlerin kentsel yaşama uyum süreçleri beş aşamada verilmiştir. Bunlar (Park ve Burgess, 1925, s. 119);

1. Karşılaşma ve İlişki Kurmak
2. Sınırlı Kaynaklar Üzerinde Rekabet
3. Çatışma
4. Barınma
5. Asimilasyon

Irak ilişkileri teorisinde belirtilen; kentlere göç eden gruplar öncelikli olarak yerli halk ile karşılaşır. Farklı etnik, kültürel gruplardan insanların bir araya gelmesi, aralarında bir gerginliğin oluşması için normal bir durum ve yeterli bir nedendir. İkinci aşamaya bakıldığında

kaynaklar öncesinde sadece yerli halk için kullanılırken, yeni fertlerin gelmesi kaynakları yetersiz bırakmış ve bireyler arasında rekabete neden olmuştur. Bireyler arasındaki bu gerilimde ara bulucu olabilecek tek taraf devlettir. Sonrasında ise üçüncü aşama olan çatışma kendini gösterir. Dördüncü aşamayla beraber bireyler kendilerine ait barınabilecekleri bir yer elde edip son olarak beşinci aşamada ise yeni gelen bireylerin çeşitli toplumsal alanlara girmesi beklenir (Kaya, 2015, s. 12-13).

Fertlerin bulunduğu ortamla uyum sağlayabilmesi için öncelikli olarak, karşılıklı şefkat duygusunun oluşturulup sevginin ön planda olduğu yakın ilişkiler kurulmalıdır. Bireyin güvenliğini sağlayabileceği bir evinin olması ve orayı kendine ait hissetmesi gerekmektedir. Yeni deneyimler elde ederek çeşitli reaksiyon ve yeni hislere sahip olmalıdır. Toplum içerisinde tanınırlığa sahip olması yani içinde bulunduğu topluma kendini ait hissettirmesi gerekmektedir. Ekonomik, sosyal vb. alanlarda belirli bir statüye sahip olması ve tüm bu şartların gerçekleşmesi fertlerin mutlu ve sağlıklı bir uyum süreci geçirmelerini sağlayacaktır (Park ve Burgess, 1925, s. 119).

Park ırk ilişkileri döngüsünü ifade ederken, bir zamanlar göç etmiş insanları yakınlaştıran içerisine uzun mesafeli emek göçünü de dâhil ettiği modern dünyadaki süreçlere dolaylı olarak atıfta bulunmak istemiştir. Gruplar karşılıklı olarak birbirlerine göre avantaj elde etmek amacıyla mücadele etmiş ve bunun sonucunda ise rekabet ortaya çıkmıştır. Gruplar arasında eşit olmayan ilişkilerden oluşan bir sosyal yapı meydana gelmiştir. Ancak Park'a göre, grup sınırlarını aşan kişisel ilişkiler, zaman içerisinde uzlaşmaya zarar verebilmektedir. Burada ırk ilişkileri döngüsünde kişisel ilişki ve oluşabilecek arkadaşlıkların etkileri hesaba katılmamıştır. Son olarak Park'ın, asimilasyonu çok ırklı toplumlarda kaçınılmaz bir sonuç olarak tasvir etmesi birçok yazar tarafından eleştirilmesine neden olmuştur (Alba ve Nee, 1997, s. 828).

2.2.4. Asimilasyon Süreci Teorisi

Gordon, "Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins" eserinde; Amerika'daki çeşitli gruplar arasında ırk, din ve ulusal farklılıklardan kaynaklanan ayrımcılık ve ön yargılar üzerinde durmaktadır. Kaynak ülkede bulunan bireylerin dinsel ve ırksal farklılıklarından ötürü ayrımcı eylemler ve buna bağlı olarak eşit fırsatlardan mahrum kalmaları, göçmenlerin yerli halka karşı düşmanca olumsuz duygular beslemesine neden olmaktadır. Gordon, heterojen bir nüfusun meydana getirdiği, sanayileşmiş kentsel bir ulusun bir arada yaşamasının doğasına odaklanmıştır ve bu durumun gelecek yüzyıllarda benzer

süreçlerden geçeceğini belirtmiştir. Bu incelemeyi yaparken de Amerika üzerinden ilerlemiştir (Gordon, 1964, s. 3).

Gordon (1964, s.70), asimilasyon süreçlerini ifade ederken örnek olarak Mundovyalıların Sylvania toplumuna asimilasyonundaki süreci yedi madde ile belirtmiştir. Bu adımların veya alt işlemlerin her birinin, asimilasyon sürecinin belirli bir aşamasını veya yönünü oluşturduğu düşünülebilir. Bunlar;

1. Mundovyalılar, dini inançları dâhil tüm kültürel kalıplarını Sylvania'lara göre değiştirmişlerdir.
2. İki etnik yapı birincil grup ilişkilerine girmiş ve aralarında karşılıklı bir sosyal ağ oluşturmuşlardır.
3. İki grup arasında evlilik gerçekleşmiş ve yeni gelecek nesiller melezleşmiştir.
4. Mundovyalılar, kendi etnik kökenleri yerine yerli topluma dayalı beraberlik anlayışını geliştirmişlerdir.
5. Bu aşamada artık ayrımcı davranışlarla karşılaşmadıkları bir sürece girmişlerdir.
6. Mundovyalılara karşı ön yargılar ortadan kalkmıştır.
7. Kamusal ve yurttaş yaşamının doğasına ilişkin güç çatışmaları ortadan kalkmıştır.

Tablo 2.4. Gordon'un Asimilasyon Süreci Teorisi (Gordon, 1964, s.71)

Süreç ve Koşul	Asimilasyon Tipi veya Aşaması	Özel Kavram
Azınlık grubun, yerli toplumun sahip olduğu kültürel kalıplarına doğru değişimi	Kültürel ve davranışsal asimilasyon	Kültürleşme
Birincil grup düzeyinde, geniş ölçekli yerli toplumun kulüplerine ve kurumlarına giriş	Yapısal asimilasyon	-
Büyük ölçekli evlilikler	Evlilikle asimilasyon	Birleşme
Yerli topluma dayalı beraberlik anlayışının geliştirilmesi	Tanımlamaya dayalı asimilasyon	-

Ön yargıların ortadan kalkması	Kabullenilmiş durum asimilasyonu	-
Ayrımcılığın ortadan kalkması	Kabullenilmiş davranış asimilasyonu	-
Değer ve güç çatışmalarının yok olması	Yurttaşlık asimilasyonu	-

Gordon öncelikli olarak yerli toplum ile azınlık grubunda kültürel etkileşimi sonucunda kültürleşmenin olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca yapısal asimilasyon gerçekleştiğinde diğer tüm asimilasyon türlerinin doğal olarak takip edeceğini de varsaymıştır. Bu, özellikle önyargı ve ayrımcılığın azalacağı, karşılıklı evliliğin yaygın olacağı ve azınlığın ayrı kimliğinin azalacağı anlamına gelmektedir. Tabloda belirttiği asimilasyon süreci kuramında vurgulanan evlilikle asimilasyon, eşin seçildiği gruba göre evlilik türlerinden olan egzogamik evliliklerdir. Bireyin üyesi olmadığı farklı bir etnik gruptan biriyle evlenmesi çoğu topluluk tarafından hoş karşılanmaz ve genellikle aynı kültürel değerleri paylaşan bireylerin grup içi evlilik anlayışı yaygındır. Endogami, kültürler arası sınırların ortadan kalkmasını engellemekte ve asimilasyon sürecini zorlaştırmaktadır. Bundan dolayı Gordon, evlilikle asimilasyonun önemini belirtmek istemiştir (Şan ve Haşlak, 2012, s. 40; Alba ve Nee, 1997, s. 830).

Gordon (1964, s. 79), azınlık grubun ev sahibi toplumun sahip olduğu kültürel kalıplarını benimsemesi olan kültürleşmenin kaçınılmaz olduğunu savunmaktadır. Ancak bu açıklamayı yaparken eserinde, azınlık grubu temsil eden bireylerin dışsal ve içsel özelliklerine göre bir ayrım yapmıştır. Bireyin dini inançları, ahlaki değerleri, dili, tarihi kısacası kültürel mirasının bütün bileşenleri içsel özelliklerini oluşturmaktadır. Bireylerin dışsal özellikleri ise etnik kültürel mirasının dışında olan ve çoğunluk gruba uyumu sonucunda tarihsel değişimlerinin ürünleri olarak ifade edilebilir. Burada anlaşılması gereken nokta; azınlık grubun dışsal özellikleri, çoğunluk grup tarafından düzenlemeler yapma konusunda kolayca teslim edilebilir bir yapıya sahiptir. Dışsal özellikler içsel özelliklere göre daha kolay değişim gösterir. Gordon'un da zaten kültürleşme sonucunda bile olsa içsel bir özellik olarak kendini gösteren dini kimliklerin, terk edileceğine veya değişebileceğine dair hiçbir beklentisi yoktur.

Süreçteki yedi adım tamamlanmadıkça veya tamamlanana kadar asimilasyon tamamlanmamıştır. Gordon, üç genel asimilasyon teorisini (Anglo-Uygunluk, Erime Potası ve Kültürel Çoğulculuk) tarihsel ve eleştirel olarak incelenmiştir. Genel olarak ifade edilen görüşe göre Gordon, kültürel çoğulculuğu desteklemekte ve kültürel çoğulcuların varsayılan hedefini "yeterince alt toplumsal ayrımı sürdürmek" olarak tanımlamaktadır. Etnik kültürel geleneğin

sürekliliğini ve grubun varlığını, aynı zamanda genel Amerika yurttaşlığına karşı standart sorumlulukların yerine getirilmesine müdahale etmeden fertlerin yaşamlarını garanti altına alınması gerektiğini belirtmektedir (Gordon, 1964, s. 120).

Alba ve Nee'ye (1997, s. 829) göre; Gordon toplamda yeni boyut tasarlamış olsa da kavramsal şemasında yapmış olduğu kritik ayrım olan kültürleşme ile yapısal asimilasyon, aslında etnik azınlık üyelerinin hâkim grupla ilişki içerisine girmesidir. Bu ayrım özellikle de bir bireyin birincil grup ilişkilerinin karakterine yaptığı vurgu, Gordon'un planının sınırlamalarından birini oluşturmaktadır. Yani kavramsal olarak daha büyük sosyal süreçlere entegre edilmeyen mikro sosyolojik bir asimilasyon açıklamasına yönelik olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca Gordon'un kavramsal şeması birçok etnisite öğrencisi için yararlı olduğu kanıtlanmıştır.

Gordon'un hipotezi, bireylere mi yoksa gruplara mı uygulanacağı konusunda belirsizdir. Asimilasyon ölçümü bireysel seviyeye konulmuş olsa da, hipotez kelimenin tam anlamıyla gruplara uygulandığı şeklinde yorumlanmıştır. Örneğin, bireyler yapısal olarak asimile edilebilir, ancak Gordon'un açıkça belirttiği gibi, önyargı ve ayrımcılık hala yaygın da olabilmektedir. Bu belirsizlik, bireysel ve grup seviyeleri arasında bir miktar bağımsızlığın açıkça korunduğu bir asimilasyon kavramının formüle edilmesinin istenmesi nedeniyle önemli olmuştur. Gordon'un diğer bir sınırlandırması ise hipotezini iki gruplu bir analiz çerçevesinde yürütmesidir (Alba ve Nee, 1997, s. 829- 830). Asimilasyon çalışmaları çoğunluklu olarak Amerika merkeze alınarak yapılmıştır. Burada Gordon'un iki grup üzerinde çalışarak ortaya koyduğu asimilasyon hipotezi, Amerika'nın çok gruplu bir toplum yapısına uygun olup olmadığı bir soru işaretidir. Ancak Gordon'un asimilasyon konusu üzerindeki katkıları tartışılmazdır.

2.2.5.Parçalı Asimilasyon

Alejandro Portes ve Min Zhou klasik asimilasyon yaklaşımlarından farklı olarak “bölünmüş asimilasyon” kavramını ortaya koymuşlardır. 1965 sonrası Amerika Birleşik Devleti'ne yapılan göç, adaptasyon konusu üzerine yeni bir literatür sayfası açmıştır. Portes ve Zhou çalışmasını, Avrupalı göçmen çocuklarının yani çağdaş bir ikinci neslin deneyimleri üzerinden yürütmüştür. Göçmen bir ailede büyümek birçok zaman zor olmuştur çünkü bireyler, hiç bilmedikleri yabancı bir topluma girdiklerinde alışılmadık ve düşmanca tavırlarla karşı karşıya kalma ihtimalleri daima yüksektir. Birbirleriyle çatışan sosyal ve kültürel taleplerle çoğu kez savunmasız durumda kalırlar. Amerika'nın büyüme sürecinde, göçmen çocuklarının

bu topluma uyum sağlamaya çalışırken karşılaştıkları zorlukları, ampirik vaka çalışması ile farklı bağlamsal durumların sonuçlarını vurgulamaya çalışmışlardır (Portes ve Zhou, 1993, s. 75).

Portes ve Zhou'nun (1993, s. 81-82) tespitlerine göre asimilasyon, ana akım kültürüne göre değil, göç edilen şehrin değerlerine ve normlarına bağlıdır. Bu süreçte göçmen topluluğu içindeki dayanışma ve karşılıklı destek kaynakları harcanmaktadır. Günümüzün ikinci nesil üzerine yapılan çalışmalarda ortaya çıkan bir paradoks, asimilasyon üyeleri için benimsenmiş tuhaf formlardır. Kendi etnik topluluklarına sıkı sıkıya bağlı kalan ikinci nesil göçmen çocuklar, topluluklarının sağladığı maddi ve sosyal sermayenin kullanımıyla eğitim ve ekonomik hareketlilik için daha iyi bir şansa sahip olabilir ve daha az çaba sarf ederek asimile olma ihtimalleri daha yüksektir. Portes ve Zhou'nun üstünde durduğu başka bir konu ise, göçmen grubunun Amerikan toplumunun hangi kesimini asimile ettiğidir. Gelenekleri ve ön yargıları ortak bir entegrasyon yolunu adapte eden nispeten tek tip bir ana akım yerine, birkaç farklı adaptasyon biçimi gözlediklerini ifade etmişlerdir. Bunlardan biri, büyüyen kültürleşmenin ve beyaz orta sınıfa paralel entegrasyonun zamanla taklit edilmesi, ikinci yol kalıcı yoksulluğa ve alt sınıfa asimilasyonun ters yönde düz bir çizgiyle ilerlemesi yani kendi kültürlerine karşı aleyhine davranma son olarak ise hızlı ekonomik ilerlemeyi göçmen topluluğun değerleri ve sıkı bir dayanışma için kullanılmasıdır.

Parçalı asimilasyon teorisi, Amerika'da yeni nesil göçmen gruplarının asimilasyon süreçlerinin diğer teorilerin aksine, düz çizgi modelinden nasıl farklılaştığını açıklamak üzere ortaya konmuştur. Parçalı asimilasyon teorisi, klasik yaklaşımlara karşı iki alternatif fikirle gündeme gelmiştir. Bunlardan birincisi ikinci nesil genç göçmenlerin, göç ettikleri bölgede kendi etnik kökenine ve kültürüne ait bireylerden maddi manevi hiçbir destek almadan kendilerini idame ettirmeleri; gençlik alt kültürlerine girmelerine neden olabilir ve bu durum asimilasyon sürecini olumsuz etkilemektedir. İkinci duruma bakıldığında ise ikinci nesil genç göçmenlere, benimsedikleri etnik gruplarından destek sağlanması toplumda alt kültür içerisinde bulunmasının önüne geçmekte ve bu durum gençleri ortaya çıkabilecek suçlara karşı önleyici bir etki ortaya çıkarmaktadır. Asimilasyon sürecinin suç olgusu üzerinden incelendiğinde, yeni gelen ikinci ve üçüncü kuşak göçmenlerin, birinci kuşaklara göre daha fazla suç işleme potansiyeline sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Gökbayrak, 2008, s. 12-13). Buradan anlaşılabileceği üzere asimilasyon doğrusal ilerleyen bir süreç değildir. Asimilasyonu etkileyen birçok sosyal, ekonomik vs. dezavantajlı durum mevcuttur. Parçalı asimilasyon teorisinde de ortaya

konulması amaçlanan şey, genç kuşak göçmenlerin günümüz şartlarına göre farklı kültürlerle asimile olma durumunun da olduğudur.

Toplumsallığın üç özelliği mevcuttur. Göçmenlerin asimilasyona karşı savunmasız hale getiren bağlamlar da bu toplumsallığın özellikleriyle alakalıdır. Bunlardan birinci, göçmenlerin dış görünüşünde hâkim olan renkleridir. Bilindiği üzere göçmenlerin çoğunun ten rengi beyaz değildir. Bu özellik ilk bakışta bireysel bir özellik olarak görünse de aslında gerçek olan ev sahibi topluma ait bir özelliğinin olmasıdır. Ön yargı, belirli bir ten rengine veya ırk tipine özgü bir durum değildir. Göçmenlerin farklı değerleri ve ön yargılarla oluşmuş yeni bir sosyal ortama taşınarak fiziksel özellikler yeniden tanımlanır. İkinci toplumsal özellik ise konumdur. Göçmen hane halklarının şehirlerde ve özellikle de merkez şehirlerde yoğunlaşması, onlarla yerli azınlıkların yoğunlaşmasıyla yakın temasa geçildiği için ikinci bir kırılma kaynağına yol açar. Yeni nesil çocukları, marjinalize edilmiş yerli gençlerin kendi zor durumlarıyla baş edebilmek için geliştirdiği rakip alt kültüre maruz bırakır. Üçüncü toplumsallığın özelliği ise, bağlamsal savunmasızlık kaynağıdır. Bu durum nesiller arası hareketlilik için meslek merdivenlerinin buharlaşmasına neden olan ev sahibi ekonomideki değişikliklerle ilgilidir. Yeni göçmenler, artan kişisel hizmetler sektörünün yanı sıra şehirlerde emek gücünden geriye kalanların omurgasını oluşturmaktadır. Ekonominin yeniden yapılanması, göçmen çocuklarının kariyerleri Amerika Birleşik Devletleri'nden edindikleri hedeflere ayak uydurmak isterler. Hedeflerine ulaşabilmek için ileri düzey eğitim gerektiren meslekler edinmeleri gerekmektedir. Bunun için göçmenlere yeterli kaynak ve olanakların sunulması gerekmektedir. Aksi takdirde yeni ekonomik düzende yoksulluğun dibine hapsolmuş bireyler olarak asimilasyon sürecini çok zorlu atlattırılar. Büyük ezilmiş bir etnik topluluğun varlığı hiç istenmeyen bir durumdur. Bunun nedeni yeni gelen göçmenler, önceki nesiller tarafından geliştirilen reaktif alt kültürle hazır temasa geçerler. Aynı ulusal kökene sahip bireylerden, yeni gelenlerin uygun tutum ve davranışları “bizim gibi insanlar” söyleminin önünü açmaktadır. Bu durumun gerçekleşmesi durumunda okul başarı ve profesyonel mesleklere erişimlerin önünü açılacaktır (Portes ve Zhou, 1993, s. 82-87).

2.3.Entegrasyon Teorileri

Entegrasyon teorileri, Avrupa bütünleşmesini açıklamak için öncü isimlerin ortaya koydukları anlayışlar bütünüdür. Avrupa bütünleşmesini açıklarken ilk aşamada öncülük eden fikir akımı federalizm olmuştur. Federalizmin altında yatan düşünce, normatif kuralların ulus devletlerarasında değil, iki veya daha fazla Avrupalı devletlerin bir araya gelerek tek bir devlet

durumuna gelmek için oluşturdıkları siyasi birliktir. Fakat federalizm, bütünleşmeyi açıklayabilmekten ziyade bir siyasi düşünce olarak ortaya çıkmıştır. Entegrasyonu açıklamada yetersiz olarak görülen federalizm, başka bir entegrasyon teorisi olan fonksiyonalizmin ortaya çıkmasına ortam hazırlamıştır. Fonksiyonalizm; devletlerarasında iş birliği sağlanarak belirli bir sınırlı alanda uzmanların beraber çalışarak denetimin gerçekleştirilebileceğini savunanların ortaya koyduğu düşünce akımıdır. Diğer bir entegrasyon teorisi olarak bilinen Transaksiyonalizm, literatürde iletişim teorisi olarak da bilinmektedir. Burada ortaya konulmaya çalışılan düşünce; devletler arasında etkileşimin artmasıyla içerisinde bulunan vatandaşların da güven temelli bir ilişki kurarak bütünleşmenin sağlanabileceğini savunur. Çalışmada son olarak ele alınan yeni işlevselcilik olarak bilinen Neo- fonksiyonalizm ise, federalizm ve fonksiyonalizmi andıran gelenekselliğin dışına çıkarak oluşturulmuş bir teoridir (Gazi, 2019, s. 57-76).

2.3.1.Fonksiyonalizm (İşlevselcilik)

İşlevselcilik, Robert Merton'un belirttiği gibi "işlev" kavramından türemiş ve günümüzde; kullanım, fayda, neden ve sonuç odaklı amaç, güdü, niyetleri içermektedir. Tüm bu terimler birkaç anlamda kullanılabileceği gibi her biri tek bir kavram olarak da ifade edilebilirken aynı zamanda siyasi tartışma ve analizler için ise hayati bir öneme sahiptir. Bilim tarihine bakıldığında "fonksiyon" kavramı birçok kavramsal anlamları oluşturmuş olup yukarıda sayılan kavramların da çağdaş analizlerde örtüştüğü belirtilmiştir (Haas, 1964, s. 4). İşlevsellik denildiğinde akla gelen ilk isim David Mitrany'dir. Fonksiyonalizm, ilk kez 1943'te yayınlanan ve 1966'da diğer makalelerle birlikte yeniden basılan A Working Peace System adlı kitabında yer almaktadır (Taylor ve Groom, 1975, s. 2). Mitrany araştırmasını, ulus ötesi bağların entegrasyon sağlayabilmesi için aşırı milliyetçiliğin azaltılmasına ve bunun sonucunda istikrarlı bir uluslararası barış şansının nasıl artırabileceğine dair bir teori ortaya koymaya çalışmıştır (Viotti ve Kauppi, 1999, s. 212).

Fonksiyonalizm, uluslararası entegrasyon çalışmalarının merkezinde yer alan ve aynı zamanda karşılıklı bağımlılık teorisi, dünya toplumu yaklaşımları, bağlantı siyaseti ve rejim teorisi gibi uluslararası düzen çalışmasına yönelik çeşitli yaklaşımların 'entelektüel atası' olarak tanımlanan bir yaklaşımdır. İşlevselciliğin temeli; insanların doğasına ve olanaklarına yönelik olumlu bakış açısında bulunma eğiliminde olmasıdır. Bu bakış açısı çatışma ve uyumsuzluklardan uzak, akılcı ve barışçıl bir şekilde ortaya koymaya çalışılır. Fonksiyonalizmi incelerken, İkinci Dünya Savaşı da önemli bir yere sahiptir. Savaşın sona erdiği zamanlarda

Avrupa, kalıcı bir barışın sağlanması amacıyla entegrasyon görüşüne yönelmiştir. Entegrasyonun sağlanması amacıyla ortaya iki teori konmuştur. Bunlardan ilki toplumsal barışın siyasal çözümlere odaklanarak çatışmaların çözülebileceğini savunan federalizm ve buna karşılık fonksiyonalizm, siyasal düşüncelerden uzak barışın işlevselci bir bakış açısıyla insan ihtiyaçlarının ve kamu refahına öncelik verilerek sağlanabileceğini ortaya koymuştur (Rosamond, 2000, s. 32).

İşlevselciler, toplumun barışıyla ilgilenirken; elbette yaratıcılığın ve çalışmanın unsurlarını, uluslararası ilişkilerde olumsuz politik olanı pozitif işlevsellikle değiştirmenin unsurlarını vurgularlar. Ancak asıl olarak belirtilen, politik alanın dışında var olan ve dikkat çeken insan ihtiyaç ve arzularını tanımlamakla ilgilenmeleridir. Hükümet davranışının teknik ve tartışmasız yönlerini belirleme ve bu ihtiyaçların karşılanması birliğinde, sürekli yayılarak genişleyen bir uluslararası kurumsal ilişkiler ağı örme olanağına inanırlar. İşlevselcilik, hükümetin daha dar yetki alanlarından daha geniş coğrafi yetki alanlarına doğru hareketini öngören bir yaklaşımdır. Teknolojik alanlarda devam eden gelişmeler göz önüne alındığında, teknolojik ilerleme daha çok işlevselci harekete yön verirken birey faaliyetlerinin kapsamı genişleyerek daha verimli hale gelir. İşlevselciler bu doğrultuda hükümet düzeylerini güçlendirmenin veya çevreyi korumaya kadar uzanan özel işlevleri yerine getirmek için hükümet kapasitesini geliştirerek yavaş yavaş geleneksel devletleri sınırlandıracak bir hükümet ağı yarattığını savunurlar. Pratik işbirliği, devletlerarası ilişkilerin bütünü ile sınırdaş hale geldiğinden, tartışmasız çevrenin siyaset pahasına genişlemesini bekleyerek, başlangıçta yaygın olarak deneyimlenen ihtiyaçlara odaklanırlar. Bu noktada gerçek bir dünya topluluğu ortaya çıkmaktadır. Burada vurgulanmak istenen işlev kavramıdır. İşlevselci yazarlara göre, işlev kavramı "örgütsel görev" anlamında eşdeğerdir. Gıda ve Tarım Örgütü'nün işlevi, tarımsal verimliliği ve dünya gıda arzını artırmak; Evrensel Posta Birliği'nin işlevi, dünyanın postasını hızlandırmaktır; Uluslararası Çalışma Örgütü'nün işlevi, tüm dünyadaki işçilerin yaşam standartlarını yükseltmek ve eşitlemektir. O halde işlevselcilik, hem içler acısı bugünü eleştirmek için analitik bir araç hem de daha iyi bir geleceği başlatmak için ideolojik bir reçete haline gelmektedir. Artık işlev kavramı, göreve ek olarak ihtiyaç ve amaç anlamlarını da kazanmıştır. Görev, yalnızca bir kuruluşa dayatılan yasal yetkiyi veya onun görevlilerinin ve yöneticilerinin zihninde var olan programı ima etmek olarak düşünülebilirken ihtiyaç kavramı daha geniş bir anlamda ele alınmaktadır. İhtiyaç, belirsiz toplumsal etkileri olan ve dolayısıyla organizasyonu çevresiyle ilişkilendiren bir kavramdır. Amaç yalnızca, kuruluşun yöneticisi tarafından açıkça tasarlanan göreve atıfta bulunuyorsa, terminolojik veya operasyonel bir sorun

bulunmamaktadır; ancak daha genel ihtiyaç kavramıyla ilgili olduğu düşünülürse, operasyonelleştirme sorunu ortaya çıkar. Bu da ölçülemez soyut kavramların ölçülebilir hale getirilmesidir (Haas, 1964, s. 6-10 ve Kegley, 1995, s. 225).

İşlevselliğin; teknokrattık, rasyonalist ve normatif olmak üzere iki yönü mevcuttur. Fonksiyonalistler, sosyal ve ekonomik ilişkilerin teknokrattık aşamasını entegrasyonun gerçekleşmesinde önemli bir yere sahip olduğunu kabul ederler. Ancak aynı zamanda, modern kurumlarda çıkarların sağlanması amacıyla yeni yolları keşfetme gereksinimi duyarlar. Mitrany bu düşüncesinde sendikalist bir etki olduğuna katıldığını ifade etmiştir. Kurumlar ve bireyler arasında bağlantı görevi görebilecek daha fazla uzman meclisler olması gerektiği fikrini ortaya atmıştır. Uzman meclisler; genel halk ile uzman arasında birinin hissedilen ihtiyaçlarının ve diğerinin teknik bilgisinin, yanıt verebilirliği, verimliliği, bilgiyi ve katılımı en üst düzeye çıkaracak şekilde iç içe geçebileceği iki yönlü bir aktarım görevi görürler. Öncelik olarak insanların ihtiyaçlarını bu iki yönüyle ele alan işlevselciler, esnek görev odaklı uluslararası örgütlerin çoğalmasını öngörmektedirler. Esnek odaklı uluslararası örgütlere öncelik verilmesi, insan ihtiyaçlarının zamana ve mekâna göre sürekli değişkenlik göstermesidir. Bu nedenle faaliyetler o anki zamanın ihtiyaçlarına göre esnek bir şekilde şekillendirilip organize edilmelidir (Rosamond, 2000, s. 33; Taylor ve Groom, 1975, s. 4-5).

İhtiyaçlar, birincil olarak devletlerin varlığını devam ettirebilmesi amacıyla güvenlik ve asla ortadan kalkmayacak bir kolektif ihtiyaçlar gibi kategorilere ayrılırlar. Bireylere asgari düzeyde sözleşme garantisi verilmesi ve ticaretin kısıtlanmasının önlenerek ekonomik açıdan dezavantajlı gruplara bir miktar yardımlar verilmesi; bu tür bir eylemin tüm maliyetlerini karşılamayanlar tarafından çevresel sömürü ve zararın önlenmesi ve kültürel anlamda çeşitli dilbilimsel, dini, toplumsal biçimlerin korunması ve hatta beslenmesi gibi ihtiyaçlar sıralanabilir. Kısacası analitik olarak, bireylerin hükümete yönelik ihtiyaçları, yalnızca veya etkili şekilde birlikte üretilebilecek mallara olan talepten güvenlik, serbest piyasaların sürdürülmesi, gelirin yeniden dağıtımı ve kültürün korunması gibi ve dışsalılıklara karşı koruma talebinden ortaya çıkmaktadır (Kegley, 1995, s. 225).

Mitrany, herhangi bir teknik veya işlevsel alanda gerçekleşen etkili bir işbirliğinin farklı alanlarda daha fazla işbirliğine yol açacağını düşünmüş ve bu süreci dallanma olarak adlandırmıştır. Hükümetler, bu tarz işbirlikçi davranışın elde edilen ortak faydalarını gözlemleyecek ve bu doğrultuda, işbirliğinin daha fazla genişletilmesini teşvik edecektir. Mitrany analizini ortaya koyarken modern bir dünyada meydana gelebilecek ortak sorunlara çözüm arayışını uluslararası işbirliğine olan ihtiyacı değerlendirmiştir. İşlevsel alanlarda,

işbirliğine çerçevesinde gerçekleşen uluslararası entegrasyon yayıldıkça uluslararası barışın artacağı, çatışmaların önlenebileceği bir düzenin oluşacağı varsayımını öne sürmüştür (Viotti ve Kauppi, 1999, s. 213; Couloumbis ve Wolfe, 1986, s. 306).

2.3.2.İletişimsel Etkileşimcilik (Transactionalism)

Federalizm ve fonksiyonalizm, ulus devlet sisteminin aşılmasında önemli bir katkıya sahiptir. Bu doğrultuda bir sistem içerisinde otoriteye ve uluslararası kuruluşlara yer veriliyorsa bu durumun istikrarlı bir şekilde devam ettirilebilmesi için bazı koşulların sağlanması gerekmektedir. Bu koşulların sağlanması ekonomik, sosyal ve kültürel bir süreçten geçerek uluslararası etkileşim yoluyla gerçekleşir. Bir bölge içerisinde entegrasyon sürecinin başarılı bir yol izleyebilmesi için bireylerin güvenlik duygusunu elde edebilmesi gerekmektedir. Uluslararası farklılıklardan kaynaklanan sorunların çözüm yolu olarak savaş reddedilir. İletişimsel Etkileşimcilik yaklaşımının temeli de buradan gelmektedir. Karl Deutsch'un temsilciliğini yaptığı ve çalışmalarıyla varlığından bahsedilen bu yaklaşımı, 1953'de yayınlanan *Nationalism and Social Communication*'un ikinci baskısında milliyetçilik ve ulusal toplumların entegrasyonundan bahsetmiştir.

Milliyetçilik ve entegrasyon üzerine çalışan Deutsch, ulusal kalkınmanın tarihsel yapısından sorumlu toplumların mekanizması olarak iletişimin önemi üzerinde durmuştur. Devletler kendi aralarında güvenlik toplumları oluşturduğu takdirde, uluslararası alanın da karakterize edilebileceğini öne sürmüştür. Bu sebeple uluslararası entegrasyonu, bir toplum içerisinde farklılıkların azalabilmesi gayesinde savaştan uzak kalınarak güvenliğin sağlanması olarak ele almıştır. Deutsch, çıkış noktası insanların bir gün savaşı ortadan kaldırabilecekleri yolları incelemesi ve savaş beklentisinin azalındığı güvenlik toplumlarının işleyişidir bunu da entegrasyon kavramıyla ilişkilendirmiştir. Deutsch, güvenlik toplumlarını entegre olan insan grupları olarak ele alırken entegrasyonu da bir alan içerisinde bireyler arasında toplum duygusunun yani biz duygusunun elde edilmesi olarak tanımlamaktadır. İkinci yer verdiği tanım ise çoğulcu güvenlik toplumlarıdır. Burada birleşen hükümetlerin farklı yasal kimliklerini koruduklarını ve entegrasyonu, otoritenin oluşturulmasının kurumsal birleşmesi olmadan gerçekleşen toplumlar olarak tanımlamıştır (Rosamond, 2000, s. 42-45).

2.3.3.Neo- Fonksiyonalizm

Haas tarafından ortaya atılan neo- fonksiyonalizmin ana konusu; ulus-devletlerin neden egemen olmaktan vazgeçtiklerinin cevabında saklıdır. Ulus devletler kendi aralarında meydana gelen çatışmalara çözüm bulabilmek için yeni teknikler edinip egemenliğin olgusal

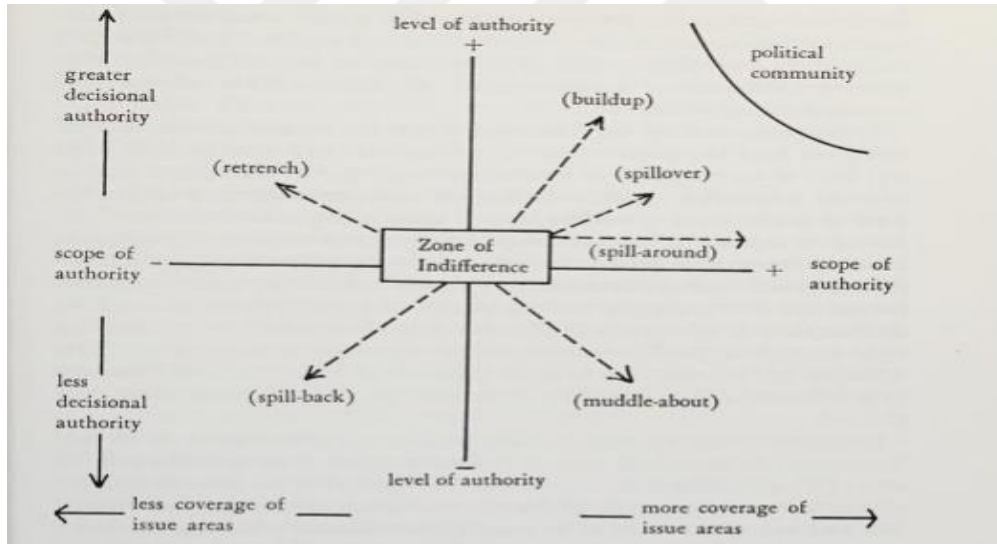
niteliklerinden gönüllü bir şekilde vazgeçmişlerdir. Bu durum devletlerin komşularıyla bütünleşmeyi hedef edindiklerinin bir göstergesidir. Kısacası, neo-fonksiyonalizm; siyasi aktörlerin bağılıklarını, beklentilerini ve siyasi faaliyetlerini, önceden var olan ulusal devletler üzerinde yargı yetkisine sahip olan otoriterler yerine daha büyük bir merkeze yönelttikleri bir süreci tanımlar. Burada gözlemlenen katkısı, devletlerin entegrasyona açık olmasının muhtemel hale getirerek bütünleşmenin, ulusal çıkarların önünde tutulmasıdır. Entegrasyon sürecinde rol alan aktörler mevcuttur. Bunlar; ulus devlet, çıkar grupları, siyasi partiler ve uluslar üstü bölgesel kurumlardır. Ulus devletler tam orta noktada bulunup alt kategorisinde çıkar grupları ve siyasi partileri barındırır. Devletin üstünde ise uluslar üstü bölgesel kurumlar bulunmaktadır. Ulus üstü kurumlar iş birliğiyle, çıkar gruplarını ve diğer aktörleri bütünleşmeyi sağlayacak entegrasyona teşvik etme sorumluluğuna sahiptir (Burley ve Mattli, 1993, s. 53).

Entegrasyon sürecinin meydana gelmesinde üç kavram büyük önem taşımaktadır. Bunlar; fonksiyonel yayılma, siyasi yayılma ve ortak çıkarlardır. Fonksiyonel yayılma; endüstriyel ekonominin çeşitli sektörlerinde meydana gelen bağımlılığın diğer sektörlerde de yaygınlaşarak bütünleşen bir yapının ortaya çıkacağı varsayımına dayanır. Siyasi yayılma; beklentilerin kademeli bir şekilde değişerek ulusal çıkar gruplarının ve siyasi partilerin ulus üstü düzeyde birleşmesini varsayarak uyum sürecini meydana getirir. Ancak işlevsel bağlamlar özerk olma niteliğine sahiptir. Ayrıca belirtmek gerekir ki burada tüm belirtilenler genel yargılar değildir. Son olarak ise ortak çıkarların yükselmesi; üye devletlerin ortak çıkarlara ve politikaya ulaşmakta önemli zorluklarla karşılaştıklarında ortaya çıkmaktadır. Burada tarafların ortak çıkarlarda buluşabilmesi için; kurumsallaşmış özerk arabulucu olan Avrupa Birliği kurumları arabuluculuk görevini üstlenir (Burley ve Mattli, 1993, s. 54-56).

Neo- fonksiyonalizme göre Avrupa topluluklarını inşa etmek için, düşük politika alanlarına entegre olunmalıdır, ancak bunların kilit stratejik ekonomik sektörler olmasına öncelik verilmelidir. Entegrasyon sürecinin olumlu bir ilerleme sağlayabilmesi için ulusal çıkarların önüne geçebilecek yüksek bir otorite oluşturulmalıdır. Belirli ekonomik sektörlerin ülkeler arasında entegrasyonu sağlanmalıdır. Ekonomik alan meydana gelecek bütünleşme, diğer sektörlerde de yayılım gösterecektir bu durum da daha fazla arabulucu görevinde bulunan Avrupa Birliği kurumlarına ihtiyacı arttıracaktır. Ekonomik entegrasyonun kaçınılmaz olarak siyasi entegrasyonu doğuracağı ve Avrupa'da uzun süreli çatışmadan uzak bir barış sisteminin yaratılacağı sonucu çıkmaktadır (Rosamond, 2000, s. 51-52).

Neo- fonksiyonalizmde siyasi entegrasyon üzerinde çalışan isim ise Leon Lindberg'dir. Lindberg entegrasyonu; üzerine tanımlamalar yapılması, ölçülmesi ve analiz edilmesi gereken

çok boyutlu bir süreç olarak görmektedir. Söz konusu süreç, toplu kararlar verilmesinde siyasi aktörlerin çıkar ve beklentilerini farklı bir merkeze devretmelerini içeren bir sistemle gerçekleşir. Karar verme sistemi, talepler ve hakemler tarafından verilen yanıtlarla gerçekleşir. Burada önemli olan nokta, kolektif kararların meydana getireceği sonuçlar, kararların sisteme ne derecede etki edeceği, kararlara uyum sağlanabilirliğidir. Lindberg, ulusların kolektif karar alma sürecine katılmalarındaki değişkenleri ele almıştır. Karar verilmesi gereken konu alanının neleri kapsadığı, önemi ve işlevselliği, seçeneklerin neler olduğu ve tüm aşamalarda uygulanabilirliği, taleplerin azlığı veya çokluğu, karar alıcılar için konunun ihtiyaçlarını karşılanabilirliği, kolektif düzeyde liderliğin gücü, bireysel ve kolektif çıkarları ne ölçüde karşılayabileceği, toplu bir şekilde verilecek kararların bireylerin davranışlarını ne ölçüde etkilediği, kararlara uyum veyahut muhalefetin baskınlığı vb. konular değerlendirilmesi gereken değişkenler olarak ele alınmaktadır. Lindberg bu değişkenleri puanlayarak sıralama ne kadar yüksek olursa siyasi entegrasyonunda o kadar yüksek olacağını belirtmiştir (Dougherty ve Pfaltzgraff, 1981, s. 444-445).

Şekil 2.2. Neo-Fonksiyonalist Teori (Schmitter, 1971, s.241)

Neo fonksiyonalist teoriye göre, entegrasyon deneyimini, Haas' ı n formüle ettiği spill-over kavramı üzerinden anlatılmaktadır. Entegrasyon süreciyle beraber devletlerarasında bütünleşme sağlandıkça entegrasyonun bir sonraki aşaması için bir yayılma ortaya çıkar. Haas ve diğer teorisyenlerin spill-over kavramı üzerine yeni kavramlar geliştirmişlerdir. Bu kavramların sıralanışı şu şekildedir (Schmitter, 1971, s. 242);

Spill-over: Bir aktörün bağlılığının hem kapsamını hem de seviyesini aynı anda artırmak

Spill-around: Etrafa yayılma, yani otorite seviyesini sabit tutarken kayıtsızlık alanı içinde sadece kapsamı artırmak

Buildup: Ortak kurumların karar özerkliğini veya kapasitesini artırmayı kabul etmek, ancak yeni sorun alanlarına girmelerini engellemek

Retrench: Ortak müzakere düzeyini artırmak, ancak kurumları belirli alanlardan çekmek

Muddle-about: Bölgesel bürokratların farklı meseleler üzerinde tartışmalarına, önerilerde bulunmalarına ve yorum yapmalarına izin vermek, ancak değerleri öne sürme konusundaki gerçek kapasitelerini azaltmak

Spill-back: Yetki düzeyi ve kapsamından geri çekilmek, muhtemelen statükodan önceki duruma geri dönmek

Encapsulate: Kayıtsızlık bölgesi içinde marjinal değişikliklerle krize yanıt vermek

Küresel düzende meydana gelebilecek tartışmaların yol açabileceği gerilimler, konu üzerinde anlaşmaya varılması gereken ortak kararların arkasında beklenmedik memnuniyetsizliklere yol açar. Bu hayal kırıklıkları bireylerin benzer hedeflere ulaşmak için bir arayışa girmelerini ve bu sayede karar alma sistemini gözden geçirmelerine neden olmaktadır. Aktörler karar alma sisteminde var olan alternatifler içerisinde ortak çıkar ve hedefleri karşılayacak çözüm arayışına girerler. Stratejik açıdan çeşitli bir karar döngüsünde aktörlerin yayılma, etrafa yayılma, birikme veya geri yayılma yerine kapsüllemeyi tercih edilmesidir. Stratejinin üst üste yukarı değerlendirmelerini zorunlu kıldığı, yani genişleyen çeşitlilikte daha fazla ulusal aktörü dâhil etme eğiliminde olduğu durumlarda politika alanları ve ortak karar vermenin artan derecesi, maliyetler ve dirençler muhtemelen artacaktır. Bu da muhtemelen, entegrasyonda aktif olan kitlesinin artmasına yol açacaktır (Schmitter, 1971, s. 243-244).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MODERN DÖNEMDE ULUSLARARASI GÖÇ ve SURİYE KRİZİ

3.1.Uluslararası Göç Kavramı

Uluslararası göç; ekonomik, sosyal, siyasal nedenlerle bireyin bulunduğu ülkeden başka bir ülkeye göç etmesidir. Uluslararası göç, Avrupa'nın İkinci Dünya savaşından sonra ekonomik değişimlerden birini ifade etmektedir. Bu bağlamda refah içerisinde bulunan devletin tekrar şekillenmesi ve çok kültürlülüğü içinde barındıran yeni bir toplum yapılanmasına ilişkin politikalar da genişlemiştir. Yerli halk ile azınlık grubun bütünleşme süreci beraberinde ulus üstü birçok aktörlü ve etkileşimli ilişkileri içeren birlikte yönetme sistemi varlığını hissettirmeye başlamıştır. Uluslararası göç, kendiliğinden gelişen bir olgu değildir. Bu sürecin gerçekleşmesi için birçok aktörün etkisi bulunmaktadır. Siyasal olaylar ve ülke içerisindeki çatışmaların artması, uluslararası göçlerin de hızını arttırmıştır. Göç veren ve alan ülkelerin toplumları, sosyal bilimciler için göçün etkisini inceleyip araştırabilecekleri bir konu haline getirmiştir. Aynı zamanda küreselleşmeyle beraber; ekonominin, iletişimin, teknolojinin, ulaşımın uluslararasılaşmasıyla bireylerin ülkeler arasındaki hareketliliği de artmıştır. Dünyanın küresel bir köy haline gelmesi, farklı iklimlerde yaşayan insanları da bir araya getirmiştir. Bireylerin aynı toplum içerisinde yaşamaya çalışmaları, uyum sorunlarını da karşımıza çıkartmaktadır (Mandacı ve Özerim, 2013, s. 106; Sayın, Usanmaz ve Aslangiri, 2016, s. 5).

Özet olarak; göç olgusu insanoğlunun yaşantısı boyunca varlığını hissettirmiş bir kavram olup uluslararası göç kavramı ise küreselleşmenin artmasıyla beraber araştırma konularında popülerliğini daima korumaktadır. Ülkelerin siyasi, ekonomik, sosyal ve toplumsal yapıları iletişim ağlarının gelişmesiyle beraber daha görünür hale gelmiştir. Bu sayede göç olgusuna neden olan itici ve çekici faktörler göçmen gruplarınca daha fark edilir olup uluslararası göç hareketini de hızlandırmıştır. Nüfusun ulus aşırı bir yer değişimi devletlerin güvenlik ihtiyaçlarını daha önemli kılmış ve ülkelerin çeşitli politikalar üretmesine de neden olmuştur. Her ülkenin politikaları ülkenin yapısına göre değişiklik göstermekte olup bu yer değişim hareketinin tek bir ülkeyi etkileyen bir durum olmadığından dolayı beraber yürütülmesi gereken uluslararası politikaların da göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Genel olarak söz konusu amaç, toplumsal düzenin sağlanması ve ortaya çıkabilecek tehditlerin ortadan kaldırılmasıdır (Topcu,

2019, s. 51-63). Geçmişten günümüze uluslararası göç hareketini belirleyen faktörler çoğunlukla ekonomik gelişmeler ve siyasi çatışmalar olarak literatüre yansımaktadır. Soğuk savaş ile beraber ortaya çıkan siyasi ve etnik çatışmalar, yoksulluğun kendini göstermesi, baskıcı yönetim, insan haklarının ihlali vb. gibi nedenler göç hareketinin artmasına neden olmuştur (Danış, 2004, s. 2).

Uluslararası göç, farklı çıkar ve beklentiler temelinde ekonomik ve siyasal konuları gündeme getirmektedir. Uluslararası göç nedenleri toplumdan topluma zaman içerisinde değişiklik göstermektedir. Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerden göç eden bireylerin ekonomik nedenlerine bakıldığında; vergilerin yüksek olması, bireylerin düşük ücretle çalıştırılmaları, yoksulluk ve bunlara bağlı gelişen olumsuz yaşam standartları, bireylerin farklı bir ülkeye göç etmesi için geçerli nedenlerdir. Bu nedenle göç olgusunu anlamak için öncelikli olarak toplumun ekonomik ve siyasal yapısını öğrenmek gerekmektedir. Göçün aktörlerine bakıldığında ise; göç veren, göç alan devlet ve göçmenlerdir. Uluslararası göçmenlerin en belirleyici ölçütü vatandaşlıktır. Vatandaşlıktan sonra göç eden bireyin doğum ve ikamet ettiği yer vb. ölçütler uluslararası göçmenin diğer bir önemli konusudur. Bu doğrultuda düzenlenen politikalar, bireylerin ülkeye girişi kalışı açısından önemlidir. Göçmenlerin vatandaşlık bilgilerinin edinilmesi, ülkenin nüfus artış ve azalmasını gösteren istatistiklerini belirtmek için önemli sayısal değerlerdir (İçduygu, Erder ve Gençkaya, 2014, s. 28-34).

Uluslararası göç kavramından bahsedildiğinde bu hareketliliğin çeşitlerini de belirtmek gerekmektedir. Bunlar; basit, geçici, zorunlu, gönüllü, işçi, beyin, düzensiz ve düzenli göçlerdir (Ünsal, 2019, s. 53-54). Ancak araştırma konusu doğrultusunda ele alınan konular; düzensiz, düzenli ve zorunlu göçlerdir. Düzenli göç bireylerin kendi ülkelerinden çıkarak herhangi bir ülkeye yasal prosedürler doğrultusunda gitmesidir. Zorunlu göç ise; bireylerin bulundukları bölgeyi kendi iradeleri dışında terk etmek zorunda kalmalarıdır. Düzensiz göç; bireylerin yasadışı yollarla farklı bir ülkeye hareketlerini ifade etmektedir. 1990'ların sonundan beri göçmen akışlarının öncelikli hedefi olan Avrupa ülkelerinin asıl meselesidir. Birçok sebepten dolayı artan göç baskıları; göç alan ülkenin yerli halkını ve göç veren ülkenin göçmenlerini etkilemektedir. Türkiye öncesinde transit bir ülke konumundayken son zamanlarda ise varış ülkesi haline gelmiştir. Bu nedenden dolayı Türkiye, göç ve iltica yönetimini geliştirmek amacıyla birçok girişimde bulunmaktadır. Bu girişimlerden biri düzensiz göç sorununun önüne geçmek için kurumsal düzenlemelerdir (İçduygu ve Aksel, 2012, s. 63).

Tablo 3. 1. Düzensiz Göçte Yasadışılığın Nedenleri ve Örnekleri (Akt. Atasü-Topçuoğlu, 2018, s.504)

Giriş	Oturma	Çalışma	Örnekler
Yasa dışı	Yasa dışı	Yasa dışı	Yasadışı göçmen: Kendi başına ya da göçmen kaçakçılığı ya da insan ticareti yoluyla ülkeye gelen ve çalış(tırıl)anlar
Yasa dışı	Yasa dışı	Yok	Göçmen kaçakçılığı ya da insan ticareti yoluyla ülkeden transit geçenler
Yasal	Yasal	Yasa dışı	a. Çalışma izni olmaksızın çalışma (ulusal yasalara bağlı olarak değişir: yabancı öğrencinin, mültecinin ya da mültecilik başvurusu bekleyenlerin, ya da bunların aile üyelerinin çalışması) b. Çalışma izninin süresinin dolması ya da iptalinin ardından çalışmaya devam edilmesi c. İlgili makama bildirmeden işyerinin değiştirilmesi d. Çalışma izni olmasına rağmen enformel çalışma (ilgili vergi sosyal sigorta masrafları ödenmeden kayıtsız çalışma)
Yasal	Yasadışı	Yasa dışı	a. Vize süresini geçirip ülkede kalmaya devam edenler b. Oturma ya da çalışma izninin sona ermesi ve uzatılmaması c. Mültecilik başvurusu reddedilenlerin kalmaya devam etmesi
Yasal	Yasadışı	yok	Çalışmayan ancak vize süresinin geçirmiş olarak kalanlar
Yok	Yasadışı		Düzensiz göçmenlerin varış ülkesinde doğmuş kayıt-dışı çocukları
Yasal	Yasal		Ülkeye yasal olarak gelip yasal statü dâhilinde yaşarken gelmiş oldukları ülkedeki yönetsel ya da politik değişiklikler yüzünden statülerini kaybedenler

Uluslararası göç hareketi ele alındığında diaspora kavramına da değinilmesi gerekmektedir. Diaspora; bireylerin kendi istekleri dışında zorunla bir şekilde yerinden edilmesi sonucundan anavatanından kopup başka bir bölgede yaşayan topluluklar olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2018, s. 174). Cohen (1997, s. 26) diasporayı daha iyi anlayabilmek adına dokuz maddelik bir açıklama ortaya koymuştur. Bunlar;

1. Anavatandan, genellikle travmatik olarak, iki veya daha fazla yabancı bir ülkeye dağılma

2. Alternatif olarak, iş ve ticaret arayışında veyahut daha fazla sömürge emelleri için bir anavatanından ayrılma
3. Konumu, tarihi ve başarıları dâhil olmak üzere anavatan hakkında ortak bir hafıza ve efsane
4. Varsayılan ataların evinin idealleştirilmesi ve restorasyonuna, güvenliğine ve refahına, hatta yaratılmasına karşılık bağlılığa sahip olma
5. Kolektif onay kazanan bir geri dönüş hareketinin gelişimi
6. Güçlü bir etnik grup bilinci; uzun bir süre boyunca sürdürülmüş ve biz duygusuna, ortak bir tarihe ve ortak bir kadere olan inanca dayalıdır.
7. Ev sahibi toplumlarla sorunlu bir ilişki olasılığı yüksektir. En azından kabul eksikliğini veya grubun başka bir felakete uğrama olasılığını düşündürür
8. Diğer yerleşim ülkelerindeki benzer üyelerle empati ve dayanışma duygusuna sahip olma
9. Çok ulusluluğa toleranslı, ev sahibi ülkelerde kaliteli bir yaşam olasılığı.

Cohen'in belirttiği maddelerde toplulukların zorunlu bir şekilde farklı bir toplumda diaspora oluşturabilecekleri gibi, yaşam koşullarını yükseltmek amacıyla gönüllü olarak da bir araya gelebileceklerini belirtmiştir. Uluslararası göç hareketinde meydana gelebilecek olası sonuçlar ve anavatan üzerindeki ekonomik, sosyal ve ülke içerisinde siyasi etkiler diasporalar ile bağlantılıdır.

3.2.Uluslararası Göç ve Irkçılık

Uluslararası göç ile birlikte ele alınması gereken kavramlardan biri de ırkçılıktır. Irkçılık, 21. yüzyıldan günümüze kadar tüm dünyada etkisini hala gösteren kavramlardan biridir. Uluslararası göç ile birlikte, insanların yaşamış oldukları zorluklara rağmen ırkçılık düşünce yapısı varlığını korumaktadır. Farklılıkların ortadan kaldırılması, bireyleri asimileştirerek yeni bir millet inşası amaçlanmaktadır. Bu değişime direnenleri baskı altına almışlar ve bu durum katliamlara kadar yol açmıştır. Farklı kültürden bireylerin bir arada yaşamaları çok kültürlülük esaslarıyla ilgili entegrasyon çalışmalarını gündeme getirse de ırkçılık düşüncesi bireylerin hafızasından silinmemektedir. Irkçılık düşüncesinin en çok Batı toplumlarında görüldüğünü söylemek mümkündür. Batı'da kendini gösteren ırkçılık düşüncesi; farklı bir etnik kökene veya dine olan düşmanlık olarak da ortaya çıkmaktadır. Modern devletlerin ulus kimliklerini oluşturması, diğer gruptan bireylerini de ötekileştirmektedir (Akıncı ve Yavuzylmaz, 2018, s. 78-82).

Burada ilk akla gelen; Bauman'ın biz ve onlar ayrımıdır. Biz kavramı bireyin içinde bulunduğu grubu ifade ederken onlar ise içinde bulunmak istemediği grubu ifade etmektedir. Biz ve onlar sadece farklı grupları değil, aynı zamanda güven ve korku, bağlanma ve antipati gibi ayrımları da ifade etmektedir. Biz ve onlar, aynı zamanda iç ve dış grup ayrımı anlamına da gelmektedir. Bireyler dış gruba düşmanlık, kuşku ve ön yargıyla yaklaşmaktadır. Bu durum, iç grup ve dış grubu çoğu zaman birbirleriyle çatışma ve uyumsuzluk içerisine sokmaktadır. Böyle düşünce tarzları beraberinde ırkçılık söylemlerini ya da daha geniş anlam içeren, yabancı olan her şeye düşmanlığı da ifade etmektedir (Bauman, 2018, s. 56-65).

İrkçılık, bireyler ile toplumlar arasındaki etkileşimin gerçekleşmesinde ırksal özelliklerden kaynaklanan düşünce yapısıdır. İrkçılık, küresel düzeyde uluslararası ilişkileri kapsarken, bireyler arasında ise yüz yüze gerçekleşen ilişkilerden doğan bir yapılanmadır. İrkçılığın daima varlığını koruyup gündemde yerini almasının nedeni siyasi boyutun ülkelerarasındaki gücünden kaynaklanmaktadır. Bunun nedeni; bireyleri ırkçı düşüncelere iten, siyasal düzenlemeler ve propagandalardır. İrkçılık; tarihsel, yapısal ve psikolojik boyutlarıyla ele alınmaktadır. Tarihsel boyut ele alındığında, toplumlarda geçmiş zamanlarda meydana gelen şiddete dayalı süreçlerin gelişmesidir. Bu durum ırkçılık düşüncesinin günümüze kadar yansımaya neden olmaktadır. Yapısal boyutu ise daha geniş ifadeleri içerisinde bulundurmaktadır. Örneğin; ırkçılık bireyin fiziksel özelliklerinden kaynaklanabilirken aynı zamanda ekonomik, politik, siyasi vb. yapılar sonucunda meydana gelen bireysel farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Zaman içerisinde yapısal faktörler değişebilir niteliktedir. Psikolojik boyut ise doğrudan bireyle alakalıdır (Erbaş, 2019, s. 37-55).

İrkçılık genellikle düşük statüde yer alan işçi göçmenlere karşı uygulanmaktadır. Alt statüde yer alan bireylerin toplumdan dışlanması ve negatif ayrımcılıkla yargılanması ırkçı tutumların uygulanmasını daha kolay hale getirir. Göç olgusunun karmaşık yapısıyla beraber küreselleşen dünyada ırkçılığa dair yeni kavramlar türemiştir. Bilindiği üzere ırkçılık, geçmişten günümüze hala sadece biyolojik ve genetik farklılıklardan doğan bir farklılaşma olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak günümüzde bireylerin davranış, tutum ve yaşam alışkanlıklarının genlerle değil kültürel özelliklerle açıklanabilir olması daha baskın bir görüştür. Bu tarz bir düşünce literatürde farkçı-ırkçılık olarak kendinden bahsettirir (Balibar, 2017, s. 31-32).

İrkçı karşıtı hümanist düşünceler, farkçı ırkçılığı destekler biçimde kültürlerin çeşitliliğini, eşitliğini ve sürekli olmasını savunurlar. Balibar'a (2017, s. 33-35) göre; Claude Levi- Strauss, kültürel mesafelerin ve çeşitliliğin ortadan kaldırılmasının insan doğasını

tehlikeye sokacağını ve toplumsal kimliklerinin eriyeceğini belirtmiştir. Levi Strauss'un bu düşüncesinden yola çıkarak günümüz dünyasında göç ve küreselleşmenin etkisiyle toplumsal çözülmeye doğru evrilme yaşanmaktadır. Bir toplumda çözülmelerin ortaya çıkması öncelikli olarak, bireylerin ait oldukları kültürel değerlerini kaybetmeleriyle başlamaktadır. Irkçı düşünceleri ve toplumsal çözülmelerin önüne geçebilmek için öncelikli olarak kültürel mesafenin korunması ve bunun da hoşgörü eşliğinde gerçekleşmesi gerekmektedir. Tüm bunlar gerçekleştirildiğinde Farkçı-ırkçılık kuramı, ırkçılığa karşı düşünceyi savunmaya elverişli hale gelir.

Kültürel ırkçılığın artması, küreselleşen dünyada farklı kültürlerin bir araya gelmesiyle birlikte hız kazanmıştır. Irkçı yaklaşımlarda biyolojik farklılıklar yerini kültürel farklılıklara bırakmıştır. Mekânsal hareketliliğin artmasıyla; kültürden ziyade dinsel farklılıklar da ırkçılığın oluşmasında bir etkidir. Göçmen karşıtlığı bu tutumlar Avrupa tarihine uyumlu bir süreç olup yeni karşılaşılan bir durum değildir. 20. Yüzyılda kendini gösteren ulus devlet düşüncesi, homojen bir toplumsal yapı kurulmasını, dışarıyı ötekileştirmeyi ve ortak değerlerin benimsenmesini esas almaktadır. Ancak post- modern bir toplum yapısına geçişle beraber iletişimin yaygınlaşması, sınırların belirsizleşmesi ulusal kültür ile popüler kültürün çelişmesine neden olmuştur. Göçü engellemek amaçlı sınır kapılarını kapatan ülkeler, zamanla vasıflı iş gücü ihtiyacından dolayı kapılarını açmak durumunda kalmış ve farklı kültür, dine mensup bireyleri de bir araya getirmiştir. Ulus devlet görüşünü savunanlar, göçmen karşıtlığından dolayı ırkçılığı yansıtan hareketleri uygulamaya başlamıştır (Gündoğmuş, 2018, s. 289- 296).

Ayrıca bahsedildiği gibi yeni ırkçılığın ortaya çıkmasının nedeni, kültürel eşitsizliğin olmasıyla birlikte ekonomik nedenlerden dolayı da kendini göstermektedir. Güçlü ülkeler, hammaddelerin bulunduğu ülkeler etki altına alınarak kaynaklara el koymak, insanların ucuz iş gücü olarak kullanılması bir sömürü olarak karşımıza çıkmaktadır. Desteklenen bu oluşumlar, nefret içeren tutumlara neden olmakla beraber ayrışmayı sağlamaktadır. Bu süreçten en karlı çıkan taraf ise bu ayrışmaya neden olan küresel otoritelerdir (Sayın ve Candan, 2016, s. 36-44).

Alkan'ın (2015, s. 286- 287) Pegida örneğini ele alarak yapmış olduğu çalışmasında; Avrupa, son zamanlarında sağ partilerinin varlığından söz ettirmektedir. 2014 yılında yapılan Avrupa Parlamentosu seçimlerinde, AB üyesi ülkelerin sağcı parti kesimlerini destekledikleri görülmüştür. Avrupa'da aşırı sağcı partilerin yükselişi; yabancı düşmanlığı, ırkçılık, İslamfobi vb. yapılanmaları da beraberinde getirmiştir. Seçim sırasında siyasi liderler, İslamfobiyi sürekli

gündeminde tutup söylemlerinde dile getirmişlerdir. Bir halk hareketi olarak ifade edilen Pegida örneği, AB üyesi ülkelerin çok kültürlülüğünden ziyade ırkçı tutumlarını destekledikleri görülmektedir.

İrkçilik genetik, toplumsal ve kültürel boyutlarıyla ele alınırken üzerinde durulması gereken bir husus daha vardır. İrkçilik tamamen kaybolabilen bir olgu değildir. Örneğin literatürden zenci kelimesi çıkarıldığında yerine farklı bir kelime geçer. Özellikle kapitalist toplumlarda acınası bir şekilde düzeyinin devam edebilmesi için; birinin emeğini satmasına, düşük ücretle çalıştırılmasına ihtiyaç vardır. Böyle bir cemaatin oluşturulması çocukluktan süregelen öğretilmiş bir çaresizliktir. Bu durumda ırkçılığın insan üzerinde beden bulmuş hali demek de doğru olacaktır (Wallerstein, 2017, s. 45-48).

İrkçi düşünce etrafında birleşen gruplar, milliyetçilik fikrini sahiplenmiş ve kendilerinin çoğu zaman ırkçı olarak ifade edilmesine de karşı çıkmışlardır. Bu düşünceye sahip bireylerin ırkçı yaklaşımların arkasında yatan olumsuz örgütlenmelerden kaçarak, milliyetçilik fikriyle kendilerini örtmeleri şeklinde bir soru akıllara gelebilir. İrkçılığın ortaya çıkmasında etkili olan bir neden olarak aşırı milliyetçilik ele alınabilir. İrkçilik ve milliyetçilik kavramı arasındaki bağlantıyı anlayabilmek açısından şu şekilde bir açıklama yapılabilir. Bir iyi milliyetçilik varken aynı zamanda kötü milliyetçilik vardır. İyi milliyetçilik, bir devlet oluşturmaya çalışan ve bunu yaparken de hukuku esas alan, diğer milliyetçi görüşlere saygı gösteren bir modeldir. Kötü milliyetçilik ise kuvvet ve şiddet tekeli elinde bulundurarak bir şeyler yapmaya çalışan, farklı milliyetçi görüşleri dışlayıp nefret söylemleri yayan bir modeldir. Burada kötü milliyetçilik ırkçı söylemlere biraz daha yakınlık sergilemektedir. Milliyetçilik, vatani uğruna canını ortaya koyan insanlardan, vatani için öldürmeye kadar uzanan farklı kutupları içerir. Aynı zamanda milliyetçiliğin ırkçılıktan çıktığını söylemek de mümkündür (Balibar, 2017, s. 51-72).

Her Türlü İrk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşmesi'nin (2002, s. 533) birinci maddesine göre ırk ayrımcılığı;

Siyasî, ekonomik, sosyal, kültürel veya toplumsal yaşamın herhangi bir alanında, insan hakları ve temel özgürlüklerin tanınmasını, uygulanmasını, bu hak ve özgürlüklerden yararlanılmasını ortadan kaldırmak veya zayıflatmak amacına ya da etkisine yönelik, ırk, renk, soy ya da ulusal veya etnik kökene dayalı her türlü ayırım, dışlama, kısıtlamaya da tercih anlamındadır.

Sözleşmede (2002, s. 533-534) yer alan ikinci maddeye göre; devletler ırk ayrımcılığını kınayarak, ortadan kaldırılması için çeşitli politika geliştirilmesi görevini üstlenir. Devletler kurumlarda, ırk ayrımcılığının önüne geçilmesi için önlemler alır. Ayrıca; ırk ayrımcılığının

ortaya çıkmasına öncülük edebilecek her türlü yasayı değiştirme amacını güder. Diğer bir amaçlanan hedef ise, taraf devletlerin farklı etnik yapıya sahip bireylerin bütünleştirmesini güçlendirecek örgütsel eylemlerde bulunmaktır. Bireylerin; her alanda eşit haklardan yararlanılması ve bu hakların korunması sağlanacaktır. Ayrıca, Avrupa Birliğinin ayrımcılık konusunda iki önemli yönelmesi mevcuttur. Bunlardan ilki; 29 Temmuz 2000 tarihinde sunulan “İrk ve Etnik Kökene Bakılmaksızın Kişilere Eşit Muamele Edilmesi İlkesinin Uygulamaya Konmasına İlişkin Yönerge” (TİHEK, 2019, s. 17) Yapılan araştırmalarda, ırkçılığın ortadan kaldırılmasına ilişkin hassas yapılanmaların bulunduğu ifade edilse de yukarıda verilen örnekten de anlaşılacağı üzere fiilen bir girişim söz konusu değildir.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982) kanun önünde eşitlik ilkesinin 10. Maddesine bakıldığında “Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir” ibaresi bulunmaktadır. Türk ceza kanunun 122. maddesine bakıldığında ise; “Dil, ırk, milliyet, renk, cinsiyet, engellilik, siyasi düşünce, felsefi inanç, din veya mezhep farklılığından kaynaklanan nefret nedeniyle;

- a) Bir kişiye kamuya arz edilmiş olan bir taşınır veya taşınmaz malın satılmasını, devrini veya kiraya verilmesini,
- b) Bir kişinin kamuya arz edilmiş belli bir hizmetten yararlanmasını,
- c) Bir kişinin işe alınmasını,
- d) Bir kişinin olağan bir ekonomik etkinlikte bulunmasını, engelleyen kimse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır” ifadeleri bulunmaktadır” (İstanbul Barosu, 2020).

Son olarak ise 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda, eğitim kurumunda ırkçılık karşıtı ve eşitlik temelli madde bulunmaktadır. Genellik ve Eşitlik başlığı altında 4. Madde “Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet, engellilik ve din ayırımı gözetilmeksizin herkese açıktır. Eğitimde hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.” şeklinde ifade edilmektedir (TİHEK, 2018, s. 36).

3.3.Türkiye’de Uluslararası Göç ve Hukuksal Çerçeveler

Göç olgusunun çok boyutlu, dinamik bir yapıya sahip olması farklı yapılanmalar ve kavramların karşımıza çıkmasına neden olmaktadır. Bu yapılanmalardan biri göçün hukuki boyutudur. Göç olgusunu anlayabilmemiz için her boyutuyla değerlendirmemiz konunun mahiyetini almamız bakımından faydalı sağlayacaktır. Göçün hukuki boyutuna baktığımızda

bazı kavramların anlamlarının neler içerdiğini bilip ayırt edilmesi gerekir. Bunlardan; göçmen, mülteci, şartlı mülteci, sığınmacı, ülke içinde yerinden edinmiş kişiler, yabancı gibi kavramların anlamları günümüzde daima karıştırılmaktadır. Bu kavramların nasıl ortaya çıktıklarını, bu hukuki statülerinin getirilerinin ve yaptırımlarının neler olduğunu bilmemiz şuan etkisinde olduğumuz ve her daim yaşamımızın bir parçası olacak göç konusuna ilgimizi ve muvaffakiyetimizi sağlayacaktır.

3.3.1.Yabancı

Göç edilen toplumun üyesi, vatandaşı olmayan başka bir ülkede doğmuş olan ve bundan dolayı göç ettiği topluma ait olmayıp yerli halk tarafından dışlananlara ecnebi/ yabancı denilmektedir ve bu kişiler toplumla uyum sağlamakta sorunlar yaşamaktadırlar. Bu nedenle göçmenler, kendi etnik kökenine ait bireylerle bir araya gelerek bir diaspora oluştururlar. Ecnebilerin yerli toplumla entegre olmaları; haklarının ve özgürlüklerinin eskiye göre genişlemesine ve göçmenlerin yabancı olarak başlayan süreçlerinin gittikçe daha az yabancı konumuna gelmelerini sağlamaktadır (Bartram vd., 2017, s .31-35; Şeker, Sirkeci ve Yüceşahin, 2015, s. 1-4).

Simmel'e (2009, s. 149) göre yabancı, “burada sayılmaz, ancak bugün gelip yarın giden gezgin gibi de değildir; bugün gelip yarın kalan insan gibidir”. Bir diğer deyişle yabancı, “gelip gitme özgürlüğünü tam edinememiş potansiyel gezgin” gibidir. Yabancı kelimesi Simmel'in deyişiyle belirli kurallara ev sahipliği yapan toplumsal gruba, sonradan dâhil olan kişi olarak görülmektedir. Simmel birbirleriyle zıt olan iki yabancı tanımı yapar. Bunlar biri olumlu diğeri olumsuzdur. Olumlu olan yabancı tanımına baktığımızda; toplumsal bir grupla ilişkisi bireysel yada pragmatik yani yararçı ilişkiye dayalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Olumlu olan yabancı kavramına baktığımızda burada birey tarafsız gözlemci konumundadır. Bu da her ne kadar grup içerisinde yabancı, toplumsal normların ve denetimlerin etkisinde olsa da, tarafsız bir gözlemci olması grup ile daha kolay bütünleşmesinde avantaj sağlamaktadır. Simmel'e göre bu koşullarda yabancının iki eylemde bulunma ihtimali vardır. Bunlardan ilki, yabancı olan kimse ya hakem görevinde olup grubun içindeki sorunlara tarafsız yaklaşarak çözüm odaklı olacaktır. Bu sayede yabancının toplumsal grupla ilişkisi güven temeline oturtulacaktır. İkinci gerçekleştirmesi olası eylem ise, grup içerisindeki sorunları kullanarak grup içerisinde çatışmalara neden olacak bu da yabancının kendi menfaatleri doğrultusunda hareket etmesinin önünü açacaktır (Simmel, 2009, s. 149-152).

Simmel'e (2009, s. 149-152) göre olumsuz yabancı tanımı ise; sosyolojik bir bakış açısıyla ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar yabancı grup içerisinde yararlı bir konumda olsa da, içerisinde bulunduğu toplumla olumlu bir ilişki kurabilse de aralarında önceden oluşmuş doğal bir bağ değil de yapay sonradan kurulan bir bağ olmasından kaynaklanmaktadır.

3.3.2.1934 İskân Kanununa Göre Muhacir

Birinci Dünya Savaşı'nın yıkımla sonuçlanması ile birlikte, Osmanlı'nın en büyük tartışma konusu üretken ve genç nüfusu kaybetmiş olmasıdır. Bir ulus oluşturma derdiyle 1923'te Cumhuriyet kurulmuştur ancak Türkiye'nin coğrafi yapısına göre nüfus oranı epey az olup nüfusun çoğunu kadın ve yaşlılar oluşturmaktadır. Dönemin tarihsel koşullarından dolayı çoğunlukla erkek, genç ve çalışacak, üretecek bir nüfusa ihtiyaç vardır. 1934'te İskân Kanunu çıkartılmıştır ve bu kanunun amacı; göç ile gelenlerin yerleşim yerlerinin düzenlenip bunun uygulamaya dökülmesi ayrıca iskân edilenlerin ne gibi haklara sahip olduklarını belirlemek ve düzenlemektir. İskân Kanunu, göç ederek gelen kişilerin yerleştirilmesine ve dolayısıyla nüfus artışına yönelik devletin güttüğü bir kanundur diyebiliriz (Mutlu, 2013, s. 175). 1934 tarihli İskân Kanunun üçüncü maddesine göre;

Türkiye'de yerleşmek maksadı ile dışarıdan, münferiden veya müctemian, gelmek isteyen Türk soyundan meskûn veya göçebe fertler ve aşiretler ve Türk kültürüne bağlı meskûn kimseler, işbu kanunun hükümlerine göre Dâhiliye vekilliğinin emriyle kabul olunurlar. Bunlara (muhacir) denir. Kimlerin ve hangi memleketler halkının Türk kültürüne bağlı sayılacağı icra Vekilleri Heyeti kararı ile tespit olunur. Türkiye'de yerleşmek maksadı ile olmayıp bir zaruret ilca sile muvakkat oturmak üzere sığınanlara (mülteci) denir. (İskân Kanunu, 1934, Madde3-4)

Yukarıdaki tanımlamalarda belirtildiği gibi Türk soyundan olanlara muhacir, Türk soyundan olmayanlara ise mülteci statüsü verilmiştir. 1934 İskân Kanununa göre iki temel ayırım yapılmıştır. Bunlardan ilki; iskân yardımı isteyenler ve istemeyenlerdir. Devletten iskân yardımı isteyen göçmenler hükümetin uygun gördüğü alanlara yerleştirilir ve konut yardımı yapılır. İskân yardımı istemeyenler ise kendi belirledikleri alanlara yerleşme hakkına sahiptirler. Türk ırkından olanlar ve Türk ırkından olmayan ise yapılan diğer bir ayırımdır.

YEDİNCİ MADDE — A: Türk ırkından olup Hükümetten iskân yardımı istememeyi yazı ile bildiren muhacirler ve mülteciler Türkiye içinde istedikleri yerde yerleşmeğe serbest bırakılırlar. Hükümetten iskân yardımı isteyenler Hükümetin göstereceği yerlere gitmeğe mecburdurlar.

B: Türk ırkından olmayanlar, Hükümetten yardım istemeseler bile, Hükümetin göstereceği yerde yurt tutmağa ve Hükümetin izni olmadıkça buralarda kalmağa mecburdurlar, izinsiz başka yere gidenler ilk defasında yerlerine çevrilirler. Tekerrürü halinde İcra Vekilleri Heyeti kararı ile. Vatandaşlıktan düşürülürler. (İskân Kanunu, 1934, Madde7)

Yukarıdaki maddelerden anlaşılacağı gibi Türk ırkından olanlar iskân yardımı isteme veya istememe özgürlüğüne sahiptirler. Eğer ki Türk ırkından olanlar iskân yardımı isterlerse hükümetin uygun gördüğü alanlara yerleştirilir ve konut yardımı yapılır. İskân yardımı istemeyenler ise istedikleri alanlara yerleşme özgürlüğüne sahiptirler, ancak konut yardımı alamazlar. Türk ırkından olmayanlar ise iskân yardımı istemeseler dahi istedikleri alanlara yerleşme özgürlükleri yoktur. Hükümetin uygun gördüğü bölgelerde kalmaya mecburdurlar. 1934 tarihli İskân Kanununda kilit olan nokta; uygulamada Osmanlı'nın Müslüman tebaası olmak yeterlidir.

3.3.3.1951 Cenevre Sözleşmesine Göre Mülteci

1951 Cenevre Sözleşmesi ise Birleşmiş Milletlere üye olan ülkeler tarafından düzenlenmiş bir sözleşmedir. Birleşmiş Milletler mültecilere epey ilgi göstermiş ve mültecilerin temel hak ve hürriyetlerinin düzenlenip korunması üzerinde durmuşlardır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamenin 14-1. Maddesinde mültecilik konusundaki asıl mevzu vurgulanmaktadır; “Herkes zulüm karşısında başka memleketlere iltica etmek ve bu memleketler tarafından mülteci muamelesi görmek hakkını haizdir.” (İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948, madde 14-1) Birleşmiş Milletler 'in altını çizdiği mülteci kavramı 1951 Cenevre Sözleşmesiyle daha belirgin hale gelmiştir. Mülteci;

1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen; yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek her şahsa uygulanacaktır. (Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme: Madde 1-2)

Yukarıda yapılan mülteci tanımlamasında üzerinde durulması gereken iki husus vardır. Bunlardan ilki “1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar” ifadesi bir zaman kısıtlaması yapıldığını göstermektedir. İkinci vurgulanması gereken nokta ise Türkiye Cenevre Sözleşmesi'nin yayınladığı bir bildirge ile tanımlamayı “ 1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar” olarak anladığını ifade ederek coğrafi sınırlama ile sözleşmeyi imzalamıştır. Avrupa konseyi olmayan ülkelere, Türkiye'ye sığınanlara coğrafi sınırlamadan dolayı mülteci statü verilmemiştir (Sarp ve Mazman, 2018, s. 4-5).

3.3.4.New York Protokolüne Göre Şartlı Mülteci

Tarihsel bir kronoloji ile duruma baktığımızda tarihin seyri 1967 New York Protokolü ile devam etmektedir. Cenevre Sözleşmesi, 1967 tarihli New York Protokolü ile Amerika’da revize edilmiştir. Birleşmiş Milletler belirtilen zaman kısıtlamasını ve Avrupa kıtasında çıkan olaylar olarak belirtilen mekân kısıtlamasını kaldırarak mültecilerin eşit hukuki statüden yararlanmalarını arzu etmektedir. Türkiye zaman kısıtlamasının kaldırılmasını kabul ederken coğrafi, tarihi, kültürel ve dini pozisyonundan dolayı mekân sınırlamasının kaldırılmasını kabul etmemiştir. Burada mekân kısıtlamasını kabul etmeyerek diğer devletlerin Türkiye’ye yapabileceği dayatma ve baskısının önüne geçmiştir (Sarp ve Mazman, 2018).

3.3.5.1994 Tarihli İltica Yönetmeliğine Göre Sığınmacı

Irak’ta 1991’den itibaren sürmekte olan şiddet, dört milyondan fazla kişinin ülke dışına göç etmesine neden olmuştur. Irak’a ciddi anlamda Kürk göçü olmuş ve göç alan ülkelerden biri de Türkiye’dir. Türkiye açık kapı politikası uygulamakta ve göç ile sınırlarına gelen Iraklı göçmenler mevcuttur. Bu durum yeni bir statünün tanımlanmasını gerektirmiş ve 1994 Tarihli İltica Yönetmeliği’ne göre sığınmacı;

Irkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı ifade etmektedir. (İltica Yönetmeliği: Tanımlar)

Türkiye sığınmacı statüsünü kendi iradesiyle vermektedir yani 1994 İltica Yönetmeliğinde, Avrupa dışından gelenlere Türkiye, mülteci yerine kendi koyduğu sığınmacı statüsünü vermiştir. Sonuç olarak bu İltica Yönetmeliği bir ihtiyaca yönelik çıkmıştır. Daha sonrasında 1934 Tarihli İskân Kanunda muhacir statüsü yerini 2006 Tarihli İskân Kanunda göçmen olarak yerini almıştır.

3.3.6.2013 Tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK)

Son olarak, “yabancıların Türkiye’ye girişleri, Türkiye’de kalışları ve Türkiye’den çıkışları ile Türkiye’den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamına ve uygulanmasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığına bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemek” amacıyla 2013 Tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu çıkarılmıştır (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu, 2013, Madde1).

Kanunda yer verilen mülteci statüsü, 1951 Cenevre Sözleşmesinde yapılan tanımlama ile aynı olup şartlı mülteci ve ikincil koruma statüleri 2013 Tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda yerlerini almış, uluslararası koruma ve geçici koruma şeklinde yeni kavramların tanımlamasına yer verilmiştir. Şartlı mültecinin 1951 Cenevre Sözleşmesindeki mülteci tanımından tek farkı, Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle gelen yabancılar için kullanılmış olması ve şartlı mültecinin üçüncü bir ülkeye yerleşinceye kadar Türkiye’de kalmasına izin verilmesidir. Mülteci veya şartlı mülteci olarak kabul edilmeyen ve kendi topraklarına geri gönderildiği takdirde ölüm veya herhangi bir tehditle karşı karşıya kalan kişilere statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilmektedir. Yeni tanımlamalardan biri olan geçici koruma ise; kitlesel olarak kendi anavatanlarından göç etmek zorunda kalıp Avrupa dışı ülkelere gelen ve ülkelerine haklı sebeplerle geri dönemeyen yabancılar, üçüncü bir ülkeye yerleştirilene kadar verilen korumadır. Ayrıca bu süreçte sığınmacılar şartlı mülteci olarak kabul edilmektedirler. Son olarak uluslararası koruma ise; 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu kapsamında belirli şartlar altında kazanılabilen ve belirli şartlar altında iptali mümkün olan bir hukuki statü olup koruma altına alınan kişiye bazı haklar ve yükümlülükler sağlar (Sarp ve Mazman, 2018).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda belirtilmesi gereken bazı hususlar vardır. Bunlar ilki; ikinci bölümde bulunan geri gönderme yasağıdır. Bu maddeye göre hiç kimse din ve ırk ve siyasi düşüncelerinden dolayı yaşamlarını tehdit edecek bir yere gönderilemez. İkinci bölümde yer alan bir diğer husus ise ikamet izninin alınmasıdır. Göç yoluyla gelen bir yabancıya Türkiye’de yaşayabilmesi için öncelikli olarak ikamet izni alma zorunluluğu bulunmaktadır. Kanunun 27. Maddesine göre; çalışma izni aynı zamanda ikamet izni yerine de geçebilmektedir. Vatansız kişilerin Türkiye’de ikame edebilmesi için ise öncelikli olarak tespit edilmesi ve Vatansız Kişi Kimlik Belgesi alması gerekmektedir. Bu belge aynı zamanda ikamet izni yerine de geçme yükümlülüğü bulunmaktadır. Ancak birey, herhangi bir ülkeden vatansız kişi kimlik belgesi veyahut vatandaşlık aldığı takdirde bu belgeye ait haklarını da sonlandırmış olur. Uluslararası koruma statüsüne sahip bireyler, barınma ihtiyaçlarını şahsi olarak kendileri karşılamakla yükümlüdürler. Ancak özel ihtiyaç sahipleri kabul ve barınma merkezlerinden öncelikli olarak yararlanma hakkına sahiptir (Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu [YUKK], 2013).

3.3.6.1.Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Yönetmelik ve 2013 Tarihli Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa Göre İş Piyasasına Erişim

Şartlı mülteci ancak uluslararası koruma başvurusu yaptıktan altı ay sonrasında çalışmak için başvuruda bulunabilirken mülteci ve ikincil koruma statüsüne sahip bireyler, bu statülere sahip oldukları andan itibaren bir yıl çalışma hakkına sahip olmaktadır. Ancak bu statüde yer alan bireyler, içinde bulunulan dönemin sosyal ve ekonomik durumuna göre mekân ve zaman açısından çalışma şartları kısıtlanabilir. Bu kısıtlamaya, Türkiye içerisinde üç yıl bulunmuş, Türk vatandaşıyla evli ve çocuğu olan bireyler tabii değildir. Türkiye’de sekiz yıl ikamet etmiş veya altı yıl çalışmış kişilere ise sınırsız çalışma izni verilebilir. Ayrıca çalışma izni başvurusunda bulunan yardıma muhtaç bireylerin tespiti yapılırsa Maliye Bakanlığının uygun gördüğü şekilde kişilere harçlık verilebilir. Fakat yardıma ihtiyacı olmayıp sunulan imkânlardan haksız olarak yere yararlanan bireyler tespit edildiği takdirde gerekli ikazlar yapılarak ödenek geri alınır (YUKK, 2013; Savar ve Kedikli, 2019, s. 1127; Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği, 2003).

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu esasında geçici koruma statüsünde bulunan bireyler çalışma izni olmadan Türkiye’de çalışmaları yasaktır. Eğer ki bu durum tespit edilirse çalışan ve çalıştırana 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanununda yer alan hükümler uygulanır. Geçici koruma statüsüne kayıtlı olan bireyler altı ay sonra çalışma izni başvurusunda bulunabilir. Mevsimlik, tarım ve hayvancılık sektöründe çalışacak bireyler çalışma izninden muaf tutulur. Geçici koruma statüsü bulunup çalışma izni alan bireylere istihdam kotası konulmuştur. Sayıları, çalıştıkları yerde bulunan Türk sayısının yüzde onunu geçemez. Ayrıca bu statüde bulunanların iş piyasasında aldıkları ücretlere bakıldığında, asgari ücretin altı bir ödeneğin olamayacağı yönetmelikte yer alır (Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik, 2016).

3.4.Uluslararası Göç Bağlamında Suriye’den Türkiye’ye Göç Hareketi

2011 yılında Suriye’de yaşanan savaştan sonra birçok Türkmen ve Müslüman Suriyeli etnik ve dini bağlardan dolayı Türkiye’ye göç etmiştir. Suriye’ye karşı açık kapı politikası uygulayarak himayeci bir bakış açısıyla yaklaşan Türkiye’nin Suriye ile arasında daha öncesinde de göç hareketliliği yaşanmıştır. Selçukluların Orta Doğu coğrafyasına devletler kurmasıyla Türkler, Anadolu ve Orta Asya’dan Suriye’ye göç etmişlerdir. Bu doğrultuda Osmanlı’nın himayesi altına giren Suriye, Türkiye’den yaşanan göç hareketine ev sahipliği

yapmıştır. Geçmişten şuna bakıldığında, bugün ki göç hareketinin sadece coğrafi yakınlıktan dolayı değil geçmişten gelen bağlardan dolayı olduğunu söylemek mümkündür (Mollaalioglu, 2020).

3.4.1. Türkiye'ye Yönelen Transit ve Düzensiz Göç

Türkiye, siyasi çatışmaların yaşandığı ve gelişmişlik düzeyinin düşük olduğu Orta Doğu ve Asya ülkeleriyle, gelişmişlik düzeyi yüksek olan Avrupa ülkeleriyle köprü konumuna sahiptir. Türkiye jeopolitik konumu itibarıyla göçmenlerin Avrupa Birliği ülkelerine düzenli ve düzensiz göç etmeyi amaçlayan göçmenler için de geçiş ülkesi olmakla beraber geçmişten bugüne kitlesel göç hareketlerine maruz kalmış ülke olarak bilinmektedir¹. 1960'lerden başlayıp son yirmi yıldır meydana gelen yoğun göç hareketi sonucu Türkiye, göç ülkesi olarak bilinmekle beraber nitelik olarak şuan ki göç uygulamalarından farklı Cumhuriyetin ilk yıllarından beri varlığını göstermiştir. Ulus devlet inşası boyunca Türkiye'ye yapılan uluslararası göçler daha çok komşu ülkelerde yaşayan Türkler ve Müslümanlardan oluşurken şuan farklı etnik gruplara ev sahipliği yapmaktadır. Yabancı olarak Türkiye'ye göç eden bireyler beraberinde Avrupa'daki göç sistemindeki konumunu da değiştirmiştir. Öncesinde Türkiye, sanayileşmenin artması ve vasıfsız iş gücüne ihtiyaçtan dolayı Avrupa ülkelerine göç veren bir ülke konumundayken, zaman içerisinde koşulların değişmesi ve küreselleşme sürecinin yoğunlaşması Türkiye'yi göçmen alan ülke ve üçüncü bir ülkeye hareket etmek isteyen göçmenlerin geçiş ülkesi pozisyonuna getirmiştir. Türkiye'nin bir transit ülke olarak ele alınması; Asya, Avrupa ve Afrika'nın kesiştiği coğrafi pozisyona sahip olmasından dolayı olmakla beraber arkasında politik bir süreçte barındırır. Bu bağlamda Türkiye'nin uluslararası göç sistemi düzenli- düzensiz göçmen, sığınmacı, mültecileri gibi statülerinin de önemi artmıştır (İçduygu ve Yüksek, 2012, s. 442-443; Ayyıldız, 2021, s. 494).

Uluslararası göç yasal yollarla olabileceği gibi yasadışı yollardan düzensiz bir şekilde de gerçekleşebilmektedir. Türkiye'de göçmen kaçakçılığı; kaynak, transit ve hedef ülke pozisyonundadır. Öncelikli olarak Suriye başta olmak üzere yaşanan siyasal çatışmalar nedeniyle Türkiye ve komşu ülkeler düzensiz göçe maruz kalmaktadır. Bu nedenle yaşanan ekonomik krizler ve ortaya çıkan işsizlik göçmenlere karşı bakış açılarını değiştirmiş ve günümüzde suç organizasyonlarına yönelik çalışmalar önem kazanmıştır (Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Şubesi [KOM], 2015)². İçduygu'ya (2004, s. 27) göre, Türkiye'ye gerçekleşen düzensiz göçün dört ana nedeni vardır. Birincisi, Türkiye'ye komşu olan ülkelerde

¹ <https://www.goc.gov.tr/goc-tarihi>

² <https://www.egm.gov.tr/kom>

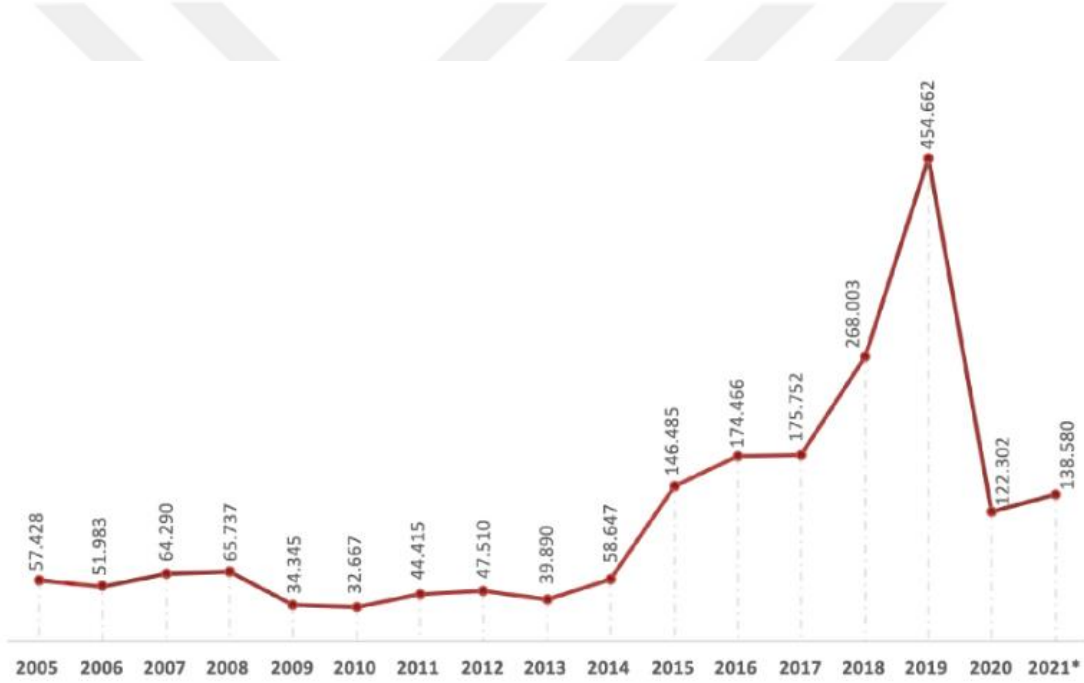
yaşayan bireylerin, gerçekleşen siyasi istikrarsızlıklar ve çatışmalar nedeniyle kendilerine ve ailelerine daha güvenilir bir yaşam alanı sağlama isteğidir. İkinci olarak; gelişmiş Batı ve Kuzey ülkelerine göç etmek isteyen bireyler için Türkiye'nin coğrafi olarak uygun bir geçiş ülkesi olmasıdır. Üçüncüsü; Avrupa'nın giriş kapılarının yüksek kontrollü olması, Avrupa'ya göç etmek isteyen göçmenleri çevre ülkelere yöneltmiş, bu ülkelerden biri olarak da Türkiye örnek olarak verilebilir. Son olarak ise, Türkiye'nin ekonomik açıdan çevre ülkelere oranla daha iyi bir yere sahip olmasıdır. Bu da Türkiye'ye düzensiz göçle gelebilecek vasıfsız işçilere kapıların açılması için önemli bir nedendir.

2015-2018 ve sonrasında 2021-2025 yıllarını kapsayan Düzensiz Göçle Mücadele Strateji Bölgesi ve Ulusal Eylem Planında, Türkiye'nin düzensiz göçle mücadelesini arttırmak ve önlemek amacıyla çalışmalar yapılmıştır. Eylem planının içeriği; uluslararası iş birliğiyle düzensiz göçü önlemek, sınır güvenliklerini arttırarak çeşitli önlemler alıp politikaların geliştirilmesi, tedbirler alınırken koşulların insan haklarının gözetilmesi ve düzensiz göçmenlerin bu hususta ülkelere geri gönderimlerinin sağlanması vb.dir. Türkiye'de düzensiz göçle ilgili yasal gelişmeler ise aşağıdaki gibidir;³

1. Türkiye, "Sınır Aşan Organize Suçlarla Mücadele Sözleşmesi" ile bu sözleşmenin ekleri "Göçmen Kaçakçılığı" ve "İnsan Ticareti" konularını düzenleyen iki adet Protokolü 13 Aralık 2000 tarihinde Palermo'da imzalamıştır.
2. 4 Haziran 2003'te Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda yapılan bir değişiklikle Türk vatandaşı ile evlenen yabancıların Türk vatandaşlığını doğrudan kazanması uygulaması kaldırılmıştır. Bu yolla vatandaşlığın kazanılması için asgari üç yıl evliliğin devam etmesi gerekliliği getirilmiştir. Yapılan bu Kanun değişikliği sadece Türk vatandaşlığı kazanmak adına yapılan anlaşmalı evliliklerin önüne geçilmiştir.
3. Düzensiz göçün sosyal ve ekonomik alandaki olumsuz yansımalarının başında kaçak çalışma gelmektedir. 4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun ve bu kanunun uygulama yönetmeliği 6 Eylül 2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yabancıların kaçak çalışmalarının ve düşük ücretle istihdamının önüne geçilmesi, çalışma amaçlı göçün yasal olarak kontrol ve düzenlenmesi olanağına ulaşılması hedeflenmiştir.
4. 5237 sayılı TCK'nın 79 uncu maddesinde göçmen kaçakçılığı suçu düzenlenmiştir. 20.07.2010 tarih ve 6008 sayılı kanunla suçun, teşebbüs aşamasında kalmış olsa dahi, tamamlanmış gibi cezaya hükmolunacağı ilgili maddeye eklenmiştir.
5. 29 Nisan 2017 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 690 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 6. maddesi ile 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa ek madde eklenmiştir. Söz konusu madde ile göçmen kaçakçılığı suçunda kullanılan araçlarla ilgili düzenleme yapılmıştır.

³ <https://www.goc.gov.tr/turkiyenin-duzensiz-gocle-mucadelesi>

6. Ülkemizde düzensiz göçmen olarak bulunan yabancıların iş ve işlemlerinde yer alan tüm kurumların görev, yetki ve sorumluluklarını belirleyen "Düzensiz Göçmenlerin İş ve İşlemlerinin Yerine Getirilmesinde Çalışma ve İşbirliği Esaslarını Düzenleyen Uygulama Talimatı" (Bakanlık Genelge No:2019/5) çıkartılmıştır.
7. Türkiye'nin göç alanındaki politikalarını düzenlemek ve göçü daha etkin yönetmek için 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunun verdiği yetkiyle İçişleri Bakanlığı bünyesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuş ve 11.04.2014 tarihinde faaliyete geçmiştir. Bu kurumun görevlerinden birisi de düzensiz göçle ilgili gelişmeleri izlemek bu gelişmeler çerçevesinde gerekli tedbirleri almak ve uygulamaktır.
8. 24.12.2019 tarihli ve 7196 sayılı kanun ile 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun dördüncü bölümünde değişiklikler yapılmış ve yeni maddeler eklenmiştir.
9. 2020/17 sayılı Tahdit İş ve İşlemlerine ilişkin Genelge ile yabancıların haklarında düzenlenen yurda giriş yasaklarına ilişkin düzenlemeler ve güncellemeler yapılmıştır.

Grafik 3. 1. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı⁴

Grafikteki verilerden anlaşılabacağı üzere Türkiye'deki düzensiz göçmen sayısı yıllara göre genellikle artış göstermektedir. 2019 yılında 454 bin ile zirveyi gören düzensiz göçmen sayısı 2020 yılında belirgin bir azalma meydana gelmiş ancak 2021 yılında tekrar artış göstermiştir. Yukarıda verilen politikalardan yüksek fayda sağlanabilmesi için ülke içerisinde yer alan ilgili kurumlar ve AB ile işbirliği sağlanmalıdır. Bu kadar nitelikli bir çalışma sağlanmasının nedeni Türkiye'nin maruz kaldığı uluslararası göç hareketinin geçici bir durum

⁴ <https://www.goc.gov.tr/goc-kurulu>

olmayıp farklı yıllarda farklı ülkelerden gelen göçmen nüfusla tehdit altında olmasıdır (Tepealtı, 2019, s. 138).

Türkiye'nin göç süreci 2011 yılı sonrası hızlanmış, bu nedenle Türkiye'ye göç eden mültecilerin hukuki statülerinden başlayıp barınma, sağlık, istihdam gibi birçok konu önem kazanmaya başlamıştır. Bu nedenle gerekli politikaların oluşturulması amacıyla birçok yardım kuruluşu ve bakanlık bünyesinde çalışmalar da hız kazanmış ve 2013 yılında Göç İdaresi Genel Müdürlüğü kurulmuştur (Altunok, 2017, s. 297). Türkiye'ye yaygınlaşan kitlesel göç hareketinin gerekliliği zamanla Göç Politikaları Kurulunun oluşturulmasını gerekli kılmıştır. 04/04/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 105. maddesiyle ortaya çıkarılan Göç Politikaları Kurulu 3 Eylül 2018 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 17 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Göç Kurulu ismiyle yeniden revize edilmiştir.⁵

3.4.2.Suriyeli Sığınmacılar ve Türkiye

Türkiye'nin coğrafi konumundan dolayı 1990 yılından itibaren dış göçle karşı karşıya kalmaktadır. Türkiye'ye yapılan dışarıdan göç ekonomik, siyasi çatışmalar ve güvenlik nedeniyle komşu ülkelerden nüfus hareketliliği şeklinde gerçekleşirken bir diğer hareketlilik ise Avrupa'dan gelen emekli göçü olarak ele alınabilir. Ancak çalışmanın mahiyeti açısından üzerinde durulması gereken husus, 2011 yılının Mart ayından itibaren zorunlu nedenlerle Türkiye'ye yapılan Suriye göçüdür. Suriye göçünün ortaya çıkmasında en temel neden Arap Baharının başlangıcı olduğu söylenebilir. Ancak Arap Baharıyla başlayan bu süreç sonrasında farklı güçlerin kendini göstermesiyle beraber uluslararası bir kriz haline gelmiştir. Tunus vb. Arap ülkelerinde kendini göstermeye başlayan çatışmalar 2011 yılında Suriye'de de etkisini göstermeye başlamıştır. Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad'a karşılık, muhalif gruplar tarafından Özgür Suriye devletini kurmak amacıyla başlatılan ayaklanmalar günümüz Suriye krizini beraberinde getirmiştir. Öncelikli olarak hükümetin muhalif gruplarla silahlı çatışmaya girmesi ülke içerisindeki gerilim ve çatışmayı daha çok tetiklemiştir. Artık ortada bir güvenlik sorunu olduğu ve insanların can güvenliklerinin tehlikede olduğu aşikârdır. Burada zorunlu göç tanımına geri dönüldüğünde, bireyleri yaşadıkları bölgeleri terk etmek zorunda bırakan başlıca nedenlerin başında siyasal baskıların ve savaşların olduğu hatırlanmalıdır (Dilek, 2015, s. 61).

Yaşanan çatışma ve gerilimlerin artmasıyla beraber ordudan ayrılan askerlerin silahlı muhalif güçlere katılmasıyla beraber Suriye'de yaşanan olaylar iç savaşa dönüşmeye

⁵ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>

başlamıştır. Farklı etnik ve dini grupların da dâhil olduğu Suriye, içerisinde yaşanan bu trajedi sonrasında iç savaş alevlenmiş ve bireylerin ülke içerisinde veyahut güvenli bir komşu ülkeye kitlesel olarak hareket etmeleriyle sonuçlanmıştır. Suriye sınırından 911 kilometrelik bir mesafeyi hedef alarak Türkiye'ye göç etmeyi amaçlayan milyonlarca insan yaşantısında yeni bir döneme başlamak için adım atmıştır. 29 Nisan 2011 tarihinde 252 kişilik Suriyeli, Hatay üzerinden Türkiye'ye girerek, yaşanacak sığınmacı sorununun da başlangıcı olmuştur. Suriye'den Türkiye'ye yapılan kitlesel göç hareketinin bu kadar kolay ilerlemiş ve bu noktalara gelmiş olmasının başlangıç nedeni, iki ülkenin karşılıklı olarak vizelerini kaldırmaları ve Türkiye'nin açık kapı politikasını izlemiş olmasıdır (Elma ve Şahin, 2015, s. 430-433 Dilek, 2015, s. 61-67).

Savaş ve baskıdan kaçıp Türkiye'ye göç eden Suriyelilere, başlangıçta geçici bir süreliğine geldikleri ve ülkelerindeki savaş bitince geri dönüş sağlayacakları düşünülerek misafir gözüyle bakılmıştır. Ancak zamanla kamp alanlarının dışarısına çıkarak çeşitli illere göç eden Suriyelilerle gündelik yaşantıda sık sık karşılaşılmaktadır. 2018 yılında geçici barınma merkezlerinde kalan Suriyelilerin sayısı 228 bin 251 kişiyken 21 Ekim 2021 tarihinde bu sayı 51 bin 945 kişiye kadar düşmüştür. İstatistiklere göre Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin sadece %1,4'ü onlara sunulan kamp alanlarında yaşamaktadır. 21 Ekim 2021 tarihinde şehirlerde yaşayan Suriyelere bakıldığında ise 3 milyon 671 kişi olduğu görülmektedir. Güncel verilere göre; 11.11.2021 tarihinde Türkiye'de 3 milyon 731 bin 028 Suriyeli geçici korumaya statüsüne sahipken 02.12.2021 tarihinde ise bu sayı 3 milyon 736 bin 760'a yükselmiştir.

Grafik 3. 2. Türkiye’de Bulunan Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Yıllar İçerisindeki Değişiminin Sayısal Analizi⁶

⁶ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>

Bu verilerin haricinde düzensiz göç yoluyla Türkiye'ye gelen Suriyeliler de mevcuttur. Bu doğrultu da Suriyeli sığınmacılar, Türkiye nüfusunun büyük bir alanını kaplamaktadır. Türkiye içerisinde bu kadar büyük bir nüfusa sahip Suriyelilerin hukuki statülerinin ne olduğunu belirtmekte fayda vardır. Öncelikli olarak yapılan bazı literatür ve saha çalışmalarında Suriyeliler, Simmel, Park ve Bauman'ın yabancı kavramıyla ele alınmaktadır. Aynı topraklar içerisinde on senelik ortak bir yaşantıdan bahsedilirken, yabancı kavramının ne kadar uygun olduğu tartışılır. Bu noktada yabancı kavramının ne boyutta ele alındığı önemlidir. Suriye göçünün yoğunluğu, toplumsal ve sosyal boyutta yerli halk ile Suriyelilerin ne derece uyum içerisinde oldukları, Suriyelilerin topluma ne kadar entegre oldukları vb. ölçütler değerlendirilmelidir (Nizam ve Gül, 2019, s. 112).

Suriyelilerin hukuki statülerine gelindiğinde ise Cenevre Sözleşmesine göre, mülteci statüsünün verilebilmesi için; “1 Ocak 1951 yılından önce Avrupa ülkelerinde meydana gelen bir olay sonucunda” ibaresi kullanılmıştır. Bu hususu sağlamayan bireyler mülteci statüsüne uymamaktadır. Bu koşullarda Suriyelilerin de bu statüye giremedikleri aşîkârdır. Şartlı mülteci statüsüne bakıldığında ise, 1967 New York Protokolünde zaman ve mekân kısıtlaması kaldırılrsa dahi Türkiye coğrafi kısıtlamanın kaldırılmasını kabul etmemiştir. Bu nedenden ötürü ki şartlı mülteci statüsü de Suriyeliler için geçerli değildir. Sığınmacı statüsüne bakıldığında, Suriyelilere mülteci statüsü verilmediği için resmi bir bekleme durumu söz konusu olmadığından sığınmacılıkta hukuken uygun değildir. 2013'de çıkarılan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunda yer alan geçici koruma statüsü ise, Suriyelilerin ilk göç ettikleri zamanın şartlarına göre uygunken bu yerleşimin kalıcılığı, “geçici” ibaresinin önüne geçmesine neden olmuştur. Hukuksal boyutta, 10 senedir Türkiye'de ikame eden ve ekonomik, sosyal, toplumsal, siyasal alanda birçok etki yaratan bu insanların bir statüye dâhil olamaması acınası bir senaryodur. Ancak Suriyelileri illa ki bir kalıba sokmak mecburiyeti hissedildiğinde en uygun kavram sığınmacı olacaktır. Batı ve Avrupa ülkeleri kapılarını kapatsa da hala sığınmayı bekleyen Suriyeliler bulunmaktadır (Sarp, 2021, s. 185-191).

3.5.Suriyeli Göçünün Sosyokültürel ve Ekonomik Hayata Yansımaları

Suriye'den Türkiye'ye yaşanan göç sonrasında toplumsal ve ekonomik hayatı şekillendiren birçok etkenin olduğunu söylemek mümkündür. Özellikle misafir gözüyle bakılan Suriyeli sığınmacıların uzun süre Türkiye'de ikamet etmeleri, Türkiye üzerindeki yansımalarında artmasına neden olmuştur. Suriyeli sığınmacıların özellikle uyum süreçleri, göç alan toplumda bulunan yerli halkın düşüncelerine göre şekillenmesinde büyük bir etki sahibi olduğunu

söylemek mümkündür. Sosyokültürel yansımalar; barınmadan sağlığa eğitime, kültürel değişmeye, çocuk, aile ve kadına yönelik birçok alanı etkilemektedir. Ekonomik hayata yansımalarında ise; istihdam, fiyatların artması (enflasyon), kamu harcamalarında meydana gelen artış aynı zamanda ekonomik büyüme gibi etkilerinin olduğu bir gerçektir (Çizel vd., 2018).

3.5.1.Sosyokültürel Yansımaları

Türkiye Suriye'ye karşı açık kapı politikası uygulayarak 2015 yılından itibaren dünya çapında en çok göç alan ülke olmuştur. Gün geçtikçe Suriyeli sığınmacıların artan nüfusu ve Türkiye'de kalış süreleri, bireysel ve toplumsal boyutta farklı yansımalarla neden olmuştur. Bu durum yerli toplum ile Suriyelilerin ilişkilerine yansımış ve risk oluşturabilecek düzeyde bir kaygıya neden olmuştur. Öncelikli olarak dil, din, kültür farklılıkları ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan yaşam tarzlarındaki farklılıklar, ne yönde yansımaların olacağını bir göstergesidir. Genel olarak toplumsal etkilere bakılacak olursa; Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmesiyle birlikte etnik kutuplaşmaların, boşanmaların ve hatta suç oranlarının arttığına yönelik görüşler mevcuttur. Suriyeli kadınların bekâr veya evli fark etmeksizin Türk erkeklerle evlilik yapması yerli halk tarafından tepkilere neden olmuştur. Türk kadınları, eşlerini kaybetme korkusu yaşamakta ve bu durumun sorumlusu olarak Suriyeli kadınları göstermektedirler. İstatistiksel verilere bakıldığında; Suriyelilerle Türklerin evlilik oranlarının sayılara yansımaması, çoğunluklu dini nikâh gerçekleştirilmesiyle açıklanabilecek bir durumdur. Tüm bu yaşananlara bakıldığında özellikle Şanlıurfa ve Kilis'te boşanma oranlarının arttığı gözlemlenmektedir. Ayrıca çocuk yaşta evlendirilen Suriyeli kız çocuklarının olduğu gerçeği de göz ardı edilemez bir durumdur (Orhan ve Gündoğar, 2015, s. 16). Habertürk, Suriyeli Çocuk Gelinler Trajedisi başlığı altında yaptığı haberde; Savaş Mağduru Kadınlar panelinde sunulan verileri paylaşmıştır. Kampa yerleştirilen 13-18 yaş aralığında bulunan 610 kız çocuğundan 54'ünün çocuk gelin olduğu tespit edilmiştir⁷.

⁷ <https://www.haberturk.com/gundem/haber/1008198-suriyeli-cocuk-gelinler-trajedisi> Erişim Tarihi: 22.11.2021

Tablo 3. 2. TÜİK Suriyeli Kadınlarla Evlenme İstatistikleri⁸

Yıl	Toplam	Kadın yaş			Bilinmeyen
		16	17	18+	
2014	2 049	-	-	6	2 043
2015	3 569	-	6	183	3 380
2016	6 495	6	102	3 077	3 310
2017	4 074	10	92	2 620	1 352
2018	3 637	9	104	2 718	806
2019	3 442	13	138	3 282	9
2020	2 798	9	155	2 634	-

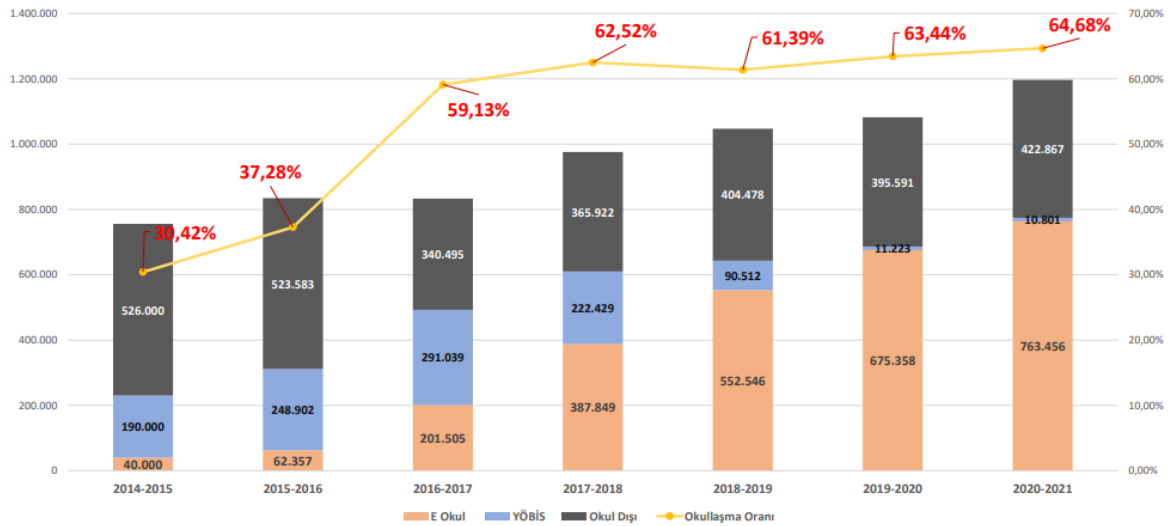
Yukarıda verilen tabloya göre; Suriye kız çocuklarının erken evlilikleri, 2016 yılından itibaren daha çok arttığı görülmektedir. Tabloda veriler 16 yaştan itibaren başlamış, ancak 16 yaş altı evliliklerin olduğu da tahmin edilmektedir. Türkiye’de her sene Suriyeli çocuk gelin sayıları artış göstermiş ve 2020 yılında 16-17 yaşlarında evlilik yapan kız çocuk sayısı 164’e yükselmiştir.

Fiziksel ve zihinsel gelişimini tamamlayamamış kız çocuklarının evlendirilmesi ve anne olması öncelikle bireysel daha sonra ise toplumsal bir sorun olarak tehdit oluşturmaktadır. Bireysel düzeyde bakıldığında, henüz evliliğe hazır olmayan kız çocukları daha yaşamlarının başında psikolojik bunalım ve taşıyabileceğinden daha fazla sorumlulukla baş etmek zorunda kalmaktadır. Toplumsal boyutta bakıldığında ise; henüz çocuk büyütecek bilince erişememiş kız çocuklarının dünyaya yeni bir birey getirmesi gelecek nesil için umutsuzluk göstergesidir. Çocuk yaştaki kızların daha kendine bakabilecek olgunluğa sahip değilken topluma bilinçli, sağlıklı, yararlı bir birey yetiştirebilmesi ne kadar mümkündür (Şenol ve Dinç, 2017, s. 241-242).

Çocuklardan bahsedilmişken, bir diğer sosyal sorun çocuk işçiliğinin artmasıdır. Günümüzde; 5-9 yaş aralığında 571.019, 10-14 yaş aralığında 429.222, ve 15-18 yaş aralığında 259.469 geçici koruma kapsamında Suriyeli çocuk bulunmaktadır.⁹

⁸ Elde edilen sonuçlar Türkiye İstatistik Kurumundan bilgi talebi başvurusunda bulunarak elde edilmiştir.

⁹ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 21.11.2021

Grafik 3. 3. Yıllara Göre Ülkemizde Eğitime Erişimi Sağlanan & Sağlanamayan Geçici Koruma Altındaki Öğrencilerin Sayıları ve Oranları (MEB, 2021)

Yukarıda elde edilen tablodaki verilere göre; geçici koruma altında bulunan Suriyelilerin okullaşma oranları verilmiştir. 2014-2015 yıllarında Yabancı Öğrenci Bilgi İşletim Sistemine (YÖBİS) kayıtlı 190.000 Suriyeli öğrenci bulunurken 2020-2021 yılları arasında 10.801 kişiye düşmüştür. Aynı zamanda e- okul sistemine kayıt yaptıran Suriyeli öğrenci sayısı 40.000 iken 2020-2021 yıllarında sayı 763.456 kişiye yükselmiştir. Tabloya göre okullaşma oranlarına bakıldığında ise, 2018-2019 yılları hariç diğer bütün yıllarda okullaşma oranının yükseldiği görülmektedir. 2020-2021 yıllarında okul çağında bulunan 774.257 Suriyeli okullaşmış ve bu oran yüzde 64,68'e yükselmiştir. Ancak yine de eğitime erişemeyen çocuk sayısı azımsanmayacak kadar fazladır.¹⁰

Theirworld ve SETA'nın (2017) gerçekleştirdiği "Engelleri Aşmak: Türkiye'deki Suriyeli Çocukları Okullandırmak" isimli araştırmada elde edilen bulgulara göre, Suriyeli çocukların eğitim dışında kalma nedenleri; tek ebeveynlik, yüksek hareketlilik, bilgilendirme ve yönlendirme eksikliği, kültürel nedenler ve ekonomik kırılganlıktır. Kültürel nedenlerin altında birkaç etken yatmaktadır. Bunlardan biri, yukarıda da bahsedildiği gibi kız çocuklarının erken evlendirilmesidir. Suriye'de erken evliliklerin yaygın olması, Suriyeli sığınmacıların Türkiye'ye göç ettikten sonra da kültürel kodlarını daha kolay koruyabilecekleri düşüncesiyle devam etmektedir. Bir diğer kültürel etken ise; Suriye'deki eğitimin kız-erkek olarak ayrı veriliyor olmasıdır. Bu nedenle Suriyeli aileler çocuklarını, Türkiye'de genellikle karma olarak

¹⁰ http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_03/18104635_Mart_internet_bulteni_.pdf

gerçekleştirilen eğitim sistemine göndermeye pozitif yaklaşmamaktadır. Yüksek hareketlilik nedenine bakıldığında, Suriyeliler çoğunlukla güney illerinden daha gelişmiş merkezi illere doğru iç göç gerçekleştirmektedir. Kimliklerini göç etmeden önceki ilde almış olmaları, göç ettiği bölgede çocuğun eğitimine devam etmesine engel değildir. Ancak bilgilendirme ve yönlendirme eksikliğinden dolayı aileler, göç ettikten sonra çocuklarını okula devam ettirememektedir. Son olarak tek ebeveynlik ve ekonomik kırılganlık nedenleri ele alındığında ise; ülkelerinde yaşanan savaşta eşlerini kaybeden Suriyeli kadınlar, Türkiye'ye çocuklarıyla birlikte göç etmek zorunda kalmıştır. Savaşta eşlerini kaybettikleri için aile reisinin, evdeki en büyük erkek birey olarak görülmesi çocukları çalışma hayatına itmiştir. Artık birincil vazife erkek çocuğunun evi geçindirmesidir.

Suriye'den gelen sığınmacı aileler paraya duydukları ihtiyaçtan dolayı çocuklarını küçük yaşta çalıştırmaktadır. Çocuk işçiliği; çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimine zarar verici işlerde çalışarak emeğin sömürülmesine neden olan toplumsal bir sorundur. Genellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygın olarak görülen çocuk işçiliği, kentlerde sanayi alanında, kırsal kesimlerde ise tarım ve hayvancılıkta görülmektedir. Çocukların kayıt dışı, düşük ücretlerle çalıştırılarak daha kolay işten çıkartılabilmeleri nedeniyle işverenler tarafından tercih edilmektedir. Göç hareketiyle beraber meydana gelen hızlı nüfus artışı, çocuk işçiliğinin artmasına neden olan önemli bir etkidir. Adil olmayan gelir dağılımı, ucuz iş gücüne neden olmakta ve bu durumda çocukların çalıştırılmasını daha cazip kılmaktadır. Çocuk işçileri genelde ucuz iş gücünde çırak olarak veyahut sokaklarda kağıt mendil, çiçek, simit satma, çöp toplama vb. işlerde görmek mümkündür. Sokakta çalıştırılan çocuklar her daim tehlike ve risk altındadır. Aile ve eğitimden uzak olarak çoğunlukla zamanını sokakta geçiren çocuklar suç işlemeye daha elverişlidir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s. 16; Bulut ve Gülcan, 2007, s. 10-32).

Kendine ve topluma yararlı bireylerin yetiştirilmesi için öncelik eğitime verilmelidir. Bunun için; alınacak tüm tedbirler bütüncül olmalı ve çocuk işçiliğiyle mücadele kapasitesinin artırılması gerekmektedir. Bu hususta yapılan öncü projelerden biri; "Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi" (PIKTES)¹¹ dir. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülen proje 2016 yılında başlatılmış ve 2022'ye kadar devam etmesi planlanmaktadır. Proje kapsamında; Geçici Koruma Altındaki Suriyeli çocukların, Türkiye'deki eğitim sistemine erişimleri ve uyum süreçlerini desteklemek amaçlanmaktadır. Proje faaliyetleri içerisinde; Türkçe dil eğitimi, Suriyeli ailelerin eğitim hizmetleri hakkında bilgilendirilmesi, farkındalık artırma faaliyetleri, telafi ve destekleme eğitimi, kırtasiye

¹¹ <https://piktes.gov.tr/> Erişim Tarihi: 24.11.2021

yardımları vb. sayılabilir. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Türk Kızılay, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu (UNICEF)'in işbirliğiyle yürütmüş olduğu “Yabancılar Yönelik Şartlı Eğitim Yardımı Programı (ŞEY)” 2017 yılından beri faaliyetini sürdürmektedir. Okullaşma oranlarının arttırılmasını amaçlayan bu program Suriyeli ve diğer sığınmacılara maddi ve manevi destek sağlamak üzere oluşturulmuş bir sosyal politikadır.¹²

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına bağlı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanan On Birinci Kalkınma Planında (2019, s. 154) da çocuk işçiliğine dair önlemler alınacağı belirtilmiştir. Bunlar; çocuk işçiliğiyle mücadele edilebilmesi için öncelikli olarak toplumsal bilincin gerçekleştirileceği ve tüm illerde Çocuk İşçiliği ile Mücadeleyle alakalı birimler yaygınlaştırılacaktır. Aynı zamanda sokakta çalıştırılan çocuklara, koruyucu hizmetlerin üstlendirildiği mobil ekipler tarafından müdahale edilerek önleyici tedbirler alınması amaçlanmaktadır.

Günümüzde başka bir yansıma bakıldığında, kamp alanlarında yaşamak istemeyen Suriyelilerin olumsuz koşullarda bir arada yaşadıkları gözlemlenmektedir. Maddi açıdan zorlanmayacak yerlerde sağlıklı, kaçak evlerin inşa edilmesi; çarpık yapılaşmayı da beraberinde getirir. Bu durum, sağında solunda altında üstünde Suriyeli sığınmacılarla yaşamak zorunda kalan yerli halkta güvensizlik hissinin yaşanmasıyla yüksek gerilim kapılarını da açmaktadır (Orhan ve Gündoğar, 2015, s. 17). Tüm bu sosyal yansımalar çeşitli araştırmalara konu olmuş ve elde edilen sonuçlar çoğunlukla aynıdır.

Morgül, Savaşkan ve Mutlu'nun (2021, s. 102-103) yaptığı “İstanbul’da Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algı ve Tutumlar: Partizanlık, Yabancı Karşıtlığı, Tehdit Algıları ve Sosyal Temas” adlı araştırmada bazı bulgular elde edilmiştir. Bunlar; yerli halk, Suriyeli kadınların doğum oranlarının fazla olması mevcut nüfus dengesinin bozulması açısından risk oluşturduğunu düşünmektedir. Aynı zamanda Suriyelileri ekonomik bir tehdit olarak gören yerli halk, onlara yapılan yardımlardan rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca Suriyelilerin, kültür yapısını tehdit ettiklerini ve yerli halkın kamusal hizmetlerden yararlanmasını zorlaştırdıkları şeklinde sonuçlara varılmıştır. Son olarak ise Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı verilen Suriyelilere oy kullanma hakkı sunulması, yerli halk açısından ülkeleri için verilecek kararın sonuçlarını etkileyeceği düşüncesi rahatsız edicidir.

¹² <https://www.unicef.org/turkey/sartli-egitim-yardimi-programi-sey> Erişim Tarihi: 25.11.2021

Suriyelilerin geçici olarak geldikleri Türkiye’de kalıcı olarak kalmaya başlamaları, yerli halk üzerinde uyum sorunu olarak yansımaktadır. Boyraz, Sözüpek, Esen ve Ay’ın (2018, s. 108) yapmış oldukları çalışmada 400 kişiye anket uygulanmıştır. Araştırmanın elde edilen bulgularına göre; yerli halk, Suriyelilere karşı olumsuz tavır sergilemeseler de ekonomik durumda meydana gelen değişimlerden dolayı tedirgin olmuşlardır. Ayrıca artan nüfustan dolayı kaynakların azalması ve geçim sıkıntı çekeceklerinden endişe duyan yerli halk, Suriyelilerin düşük ücretle çalışmalarının da istihdam da azalmanın meydana geleceğini düşünmektedir. Son olarak ise çalışmada Suriyelilere pozitif ayrımcılık uygulandığını ifade etmektedirler. Bu durumdan şikâyetçi olan yerli halk, önceliğin kendi ülkelerinde bulunan yoksul vatandaşlarına yardım edilmesi gerektiğini düşünmektedirler.

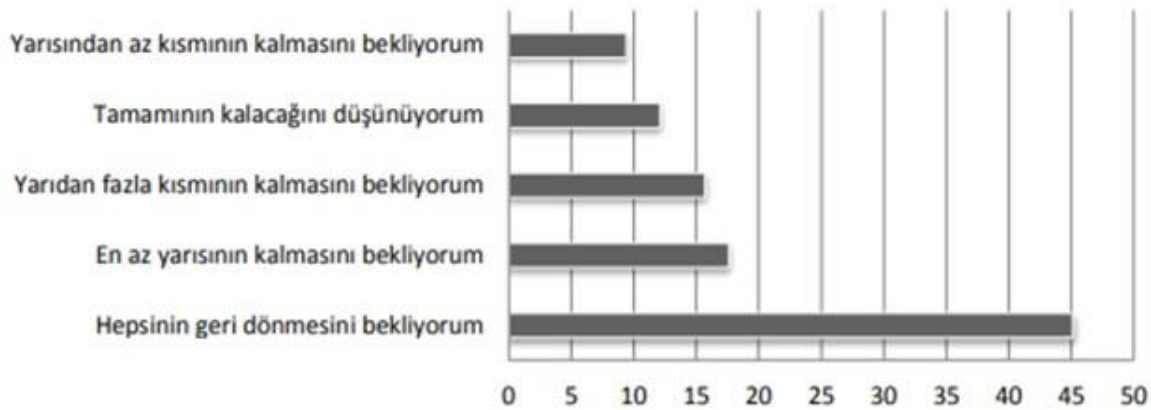
Erdoğan (2014), Suriyelilerin Türkiye’deki toplumsal kabul ve uyumu konusunu inceleyen kapsamlı bir araştırma yapmıştır. Araştırmada, hem Suriyelilerin yerel halka karşı görüş ve beklentileri hem de yerel halkın Suriyelilere karşı algıları ve görüşleri incelenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; Suriyeliler en çok kendilerinin misafir olarak nitelendirilmesinden rahatsızlık duyduklarını dile getirmişlerdir. Burada misafirlik kelimesinin rahatsız edici olması göç ettikleri toplumun bir parçası olmalarının önünde bir engel olarak görmeleri muhtemeldir. Suriyelilerin rahatsız oldukları önemli konulardan bir diğeri, çalışma haklarına sahip olmaları konusundadır. Geçici koruma altında bulunan Suriyeliler, çalışma hayatına girerek kendilerini Türkiye’ye yük olmamak istediklerini dile getirmişlerdir. Ayrıca zorda kalmadıkça kamplarda yaşamak istemeyen Suriyeli halk, ülkesinde savaşın bitmesi durumunda ülkelerine dönüp dönmeyecekleri sorulduğunda, savaşın bitip eski düzenlerini kurma konusunda endişeli olduklarını ifade etmişlerdir. Son olarak ise Türklerin kendilerine kucak açtıklarını ve Türkiye’de yaşamaktan memnun oldukları sonucuna varılmıştır.

Tablo 3. 3. T.C. Vatandaşlarının Suriyeliler Hakkındaki Düşünceleri (Erdoğan, 2014, s.35)

ÖNERMELER:	Kesinlikle katılıyor (%)	Katılıyor (%)	Ne katılıyor	Katılmıyor (%)	Kesinlikle katılmıyor (%)
Suriyelilerin Türkiye’de kalması büyük sorunlara yol açabilir	38,5	38,0	7,0	14,0	2,5
Suriyelilerin Türk toplumuna uyum sağlayacağına inanıyorum	3,4	17,2	12,5	40,8	26,1
Sığınmacılara Türkiye genelinde yerleşmeleri sağlanarak, çalışmaları ve topluma uyum sağlamaları için politikalar geliştirilmelidir	5,4	32,8	14,8	30,7	16,3
Suriyelilerle birlikte nüfusumuzun artması daha güçlü devlet olmamızı sağlayacaktır	1,7	10,6	10,4	42,3	35,0

Yerel halkın Suriyeli algısına bakıldığında ise; kamu hizmetlerinde Suriyelilere ayrıcalıklı davranıldığını, önceliğin onlara verildiğini ifade ederek sıkıntılarını dile getirmişlerdir. Suriyelilerin ülkeye gelmesiyle birlikte huzurlarının bozulduğunu söyleyen kesim aynı zamanda Suriyelileri gasp, hırsızlık gibi suçlar ile ilişkilendirmektedir. Ancak yapılan çalışmada yerel halkın suça karışma oranının Suriyelilere oranla daha fazla olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan kişilerin bir kısmı Suriyelilerin ülkelerine dönmeleri gerektiğini düşünürken, Suriyelilerle dayanışma içerisinde bulunan kişilerde mevcuttur (Erdoğan, 2014). Özet olarak yapılan araştırma sonucunda; yerli halkın Suriyelilerin ülkelerine göre dönmeleri konusundaki düşünceleri, genel olarak T.C Vatandaşlarının algılarını yansıtmaktadır.

Tablo 3. 4. Suriyelilerin Ülkelerine Göre Dönmelerine İlişkin Düşünceler (Erdoğan, 2014, s.35)

Şanlıöz (2016, s. 142-144) yapmış olduğu çalışmada, göç olgusunun hem göç alan toplum hem de göç veren toplum için sorun teşkil ettiği ifade etmiştir. Çalışmasında, mültecilerin Türkiye üzerindeki sosyokültürel ve ekonomik yansımaları araştırılmıştır. Sosyokültürel etkilerine bakıldığında; göçmenlerin dil öğrenmede sorunlar yaşaması hem yerli halkı hem de azınlık grubu olumsuz etkilemektedir. Göçmenlerin yerli halkın kültürüne ve normlarına uyum sağlayamaması entegrasyonu zorlaştırmaktadır. Ayrıca azınlık grubun, göç ettiği ülkenin statüsüne bağlı olarak tanıdığı hakları ve sınırlılıkları bilmemeleri toplumla yabancılaşmalarına ve toplumla olan sosyal mesafelerinin de azalmasına neden olmaktadır. Aşağıda verilen toplaya göre de Suriyelilerin Türk toplumuna sosyal mesafesi çok yakın düzeyine yakinken, Türk toplumunun Suriyelilere karşı sosyal mesafesi uzağa yakındır.

Tablo 3. 5. Karşılaştırmalı Sosyal Mesafe Ölçekleri (Suriyeliler Barometresi, 2019, s. 12)

Türk Toplumunun Suriyelilere Sosyal Mesafesi				Suriyelilerin Türk Toplumuna Sosyal Mesafesi			
Sosyal Mesafe Grupları				Sosyal Mesafe Grupları			
	#	%	Sosyal Mesafe Puanı		#	%	Sosyal Mesafe Puanı
Çok uzak	1157	51,0	-0,97	Çok uzak	13	0,9	-0,85
Uzak	347	15,3	-0,55	Uzak	32	2,3	-0,29
Ne uzak, ne yakın	383	16,9	-0,10	Ne uzak, ne yakın	156	11,1	0,18
Yakın	244	10,8	0,36	Yakın	328	23,2	0,53
Çok yakın	135	6,0	0,87	Çok yakın	882	62,5	0,97
Genel	2266	100,0	-0,51	Genel	1411	100,0	0,74

3.5.2. Ekonomik Yansımaları

Yerli halk tarafından Suriyelilerin geri dönüş beklentisinin azalması beraberinde Türkiye’de yerleşik bir hayata geçtiklerinin göstergesidir. Bu durum, ekonomik olarak çeşitli yansımalarla neden olup farklı düzeylerde fırsat ve riskleri de beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan fırsat ve riskler emek piyasası ve işgücü alanında kendini göstermektedir (Koca, 2019, s. 333). Bir ülkede nüfus artışıdaki değişiklikler emek piyasasını doğrudan etkilemekte olup işsizlik oranlarını da değiştirmektedir. Suriyelilerin Türkiye’de yaşamlarını devam ettirebilmeleri için düşük ücretlerle, vasıfsız işlerde çalışmaya istekli olmaları iş rekabeti açısından tehlike arz etmektedir. Farklı araştırmalar incelendiğinde, tarım alanında ve vasıfsız işlerde Türklerin çalışmak istemediği, bundan ötürü de Suriyelilerin yerli halkın işlerini kaybetmekten sorumlu olmadıkları ifade edilmektedir. Ayrıca çalışma izni bulunmayan işçilerin kaçak olarak çalıştırılması, yasal işçi çalıştıran firmalarla haksız rekabet yaşanmasına neden olmaktadır (IOM, 2018, s. 16 ve Özgüler, 2018, s. 83).

Suriyelilerin konut ihtiyacıyla beraber kira rakamlarında artış meydana gelmiştir. Fiyatlarda meydana gelen artış ev sahiplerinin lehineyken kiracıların ise aleyhine gerçekleşmektedir. Bu durum yerli halkı da etkilemiş, evlerini daha yüksek ücretle Suriyelilere kiralamak isteyen ev sahipleri için yerli halk evlerinden olacakları korkusuyla yüz yüze kalmıştır. Ancak olaya farklı bir açıdan bakıldığında ise, Suriyelilerin aynı ev içerisinde kalabalık bir yaşam sürmeleri ev sahipleri açısından istenmeyen bir durumdur. Bu nedenle evini yabancı uyruklu bireylere

kiralamak istemeyen ev sahiplerinin de olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Ev kiralarının artması işsizlik oranlarını da dolaylı olarak etkilemektedir. Mevcut gelirleriyle artan giderler, Suriyeli aile fertlerinin iş aramalarını tetiklemektedir. Bu durum yeniden iş gücü arzını attırmakla beraber işsizlik düzeyinde de değişime neden olmaktadır. Bir toplumda insan sayısı arttıkça doğru orantılı olarak talep ve ihtiyaçlarda da artış olmaktadır. Talep ve ihtiyaçların artması her alanda fiyat artışlarının da yükselmesine neden olmakla beraber enflasyon oranlarını da değiştirmektedir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s. 17 ve Akcan, 2018, s. 70). Farklı bir bakış açısıyla bakıldığında ise; Suriyeli sığınmacıların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gıda, giyim, ulaşım vb. harcamaların ekonomiyi canlandırdığı yönünde görüşler de mevcuttur (Harunoğulları, 2016, s. 393).

Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmesi ekonomik düzeyde olumsuz yansımalarla neden olduğu gibi olumlu yansımaları da mevcuttur. Örneğin Suriyelilere yapılan yardımlar daha çok yerli firmalar üzerinden karşılanmaktadır. Özellikle tekstil ve gıda alanında hizmet veren yerel firmalar için fırsat sağlamış üretim artmıştır. Ayrıca Türkiye'ye göç eden Halepli zengin tüccarlar, Ortadoğu ülkeleriyle yaptığı ticareti Türkiye'den yapmaya başlamış ve ihracat artışı meydana gelmiştir. İhracatın artması beraberinde işgücü talebini arttırmış ve işsizlik oranlarına da olumlu yansımaları olmuştur. Özellikle en çok Suriye'ye ev sahipliği yapan Gaziantep ve Kilis'te ihracat rakamlarındaki artış daha fazladır. Ayrıca zengin Suriyelilerin Türkiye'de iş kurmaları aynı şekilde iş gücü talebini de beraberinde getirmiştir. Genellikle kendi vatandaşı olan Suriyelilerin çalıştırıldığı iş yerlerinde, Türkiye'ye olumlu katkıda bulunması yerine en azından Suriyelilerin iş gücü piyasasından çekilmeleri işsizlik oranının artmasını bir nebze olsa engellemiştir (Orhan ve Gündoğar, 2015, s. 18-19 ve Akcan, 2018, s. 66-67).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

4.1.Araştırmanın Konusu Amacı ve Önemi

Çalışmada, zorunlu bir şekilde yaşadıkları yerleri terk ederek göç sürecine maruz kalan Suriyelilerin, Polatlı ilçesinde bulunan esnaflar tarafından nasıl algılandığının anlaşılması çalışılmıştır. Çalışma sayesinde, zorunlu göç olgusunun yerli halk üzerindeki yansımaların anlaşılması ve göçmenler ile yerli halk arasındaki etkileşiminin kuramsal açıklamasına katkı sağlayacak şekilde bilgi üretimi amaçlanmaktadır. Amaca ulaşmadaki temel yaklaşım, aktörlerin bakış açılarını anlama ve yorumlama üzerine tasarlanmıştır.

Göç, insanlık tarihi boyunca varolmuş ve varolacak evrensel bir kavramdır. Bu nedenle her daim araştırılması ve açıklanması gereken toplumsal bir olgudur. Özellikle Türkiye'nin jeopolitik konumuna bakıldığında, yakın coğrafyada gerçekleşen bölgesel çatışmalar Türkiye'yi uluslararası zorunlu göç ile karşı karşıya bırakmaktadır. Uluslararası göçün hızlı bir şekilde artış göstermesi aynı zamanda göçmenlerin sayısındaki artışı tetiklemekte ve bununla beraber yerli halkın göçmen algılamalarını da etkilemektedir. Bu algılamalar çoğu zaman, göçmenlere karşı olumsuz tutumların hayat bulmasına neden olmaktadır. Göçmenlere karşı olumsuz tutumların sadece ulusal düzeyde değil uluslararası düzeyde de tüm dünyayı etkisi altına alabilecek büyük bir sorun olması çalışmanın önemini de ortaya koymaktadır. Günlük hayata bakıldığında toplumda, farklı etnik kökenden göç etmiş bireylerle karşılaşmaktadır. Aynı toplum içerisinde iç içe yaşamak zorunda kalan yerli halk ve göçmenlerin uyum sürecini kolay atlatmaları ve olumsuz yargıların oluşmaması için göçmenlere karşı algılamaların önceden öngörülmesi önemlidir. Birçok çalışmada mültecilerin, sığınmacıların ve göçmenlerin yaşadıkları toplumsal sıkıntılara yer verilmiştir, ancak yerli halkın göçmenlere karşı tutumlarını içeren kapsamlı çalışmaların sayısı epey azdır. Bu doğrultuda Suriyelilerin, yerli esnaf üzerinde oluşturdukları etkilerin saha çalışması ile araştırılması, literatüre sağlayacağı katkı açısından da önemlidir. Son olarak; bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran ve araştırma konusu olarak seçilmesinin önemi ise, gelecekte de göç olgusunun ve yaratacağı muhtemel sorunların dinamik kalarak etkisini günlük hayatta hissettirmeye devam edeceği düşüncesidir.

Bu çalışma kapsamında, Ankara'nın Polatlı ilçesine göç etmiş olan Suriyelilerin yerli esnaf üzerindeki sosyal, ekonomik ve kültürel yansımalarının neler olduğu araştırılmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın coğrafi bölge olarak kapsamı Polatlı ilçesidir. Çalışmanın örneklem

birimi açısından kapsamı ise Polatlı ilçesinde esnaf olarak çalışan bireylerdir. Çalışma, 2020-2021 yıllarında Polatlı ilçesinde yaşayan yerli esnafla yapılmış olan görüşmeler ve gözlemlerle sürdürülmüştür. Suriyeli göçmenlerin yerli halk ile etkileşim içerisinde olan bireylerden seçilmiş olması ise araştırmanın kısıtlılığıdır.

4.2.Araştırmanın Yöntemi

Göç, içinde bulunduğumuz evrenin tüm coğrafyalarını etkileyen ve sınır tanımayan geniş ölçekli toplumsal bir olgudur. Bu kadar geniş bir etki alanına sahip göç konusu, her daim birçok araştırma alanının da konusu olmuştur. “Türkiye’deki Suriyeli Nüfusta Bölgesel Yoğunlaşmaların Yerli Esnafa Etkileri: Polatlı Örneği” isimli çalışma da sosyolojik bir bakış açısıyla ele alınmaya çalışılmıştır. Araştırma nitel çalışma olduğu için öncelikli olarak belirli bir problem üretilerek araştırma sorusu üzerinden ilerlenmiştir. Çalışmanın araştırma sorusu; “Polatlı ilçesinde yaşayan yerli esnafın, Suriyelilerle ilgili algılamaları nelerdir ve onlara karşı tutumları nasıldır?” şeklindedir. Temel araştırma sorusunun yanında çözmeye çalışılan alt sorular da mevcuttur. Konu başlıkları genel olarak; “yerli halkın Suriyelileri nasıl tanımladığı, göçmenlere tanınan haklar ile ilgili yerli halkın bilgi düzeyi ve verdiği tepkiler, göçmenlerin yerleştikleri ülkeyi nasıl şekillendirdiği, Suriyelilerin sahip olduğu yeni işletmelerden kaynaklı rekabetin piyasayı nasıl etkilediği” şeklindedir.

Her disiplinin kendine ait bir kavramsal çerçevesi bulunmaktadır. Bu doğrultuda, birinci bölüm olarak göç olgusunun kavramsal çerçevesine yer verilmiştir. Okuyucular tarafından anlam kaybı yaşanmadan anlaşılabilmesi için sade bir dille anlatım gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın nitel bir araştırma olması, hem gözlem hem de literatür taraması gibi veri toplama yöntemleri kullanılarak oluşturulan bir araştırma türüdür. Buradan yola çıkarak; çeşitli literatür taramaları yapılmış ve göç olgusunun kuramsal çerçevesi oluşturulmaya çalışılmıştır. Son olarak ise elde edilen bilgiler doğrultusunda saha çalışması yapılmıştır. Polatlı ilçesinde ikamet eden 30 yerli esnafla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara 23 soru yöneltilerek katılımlı ve dolaylı gözlem ile derinlemesine mülakat tekniğine başvurulmuştur. Çalışma, nitel bir araştırma olduğu için katılımcılarla yapılan görüşmeler, izinleri alınarak ses kaydı ve not alınarak kaydedilmiştir. Araştırma bulgularından hareketle Polatlı ilçesinde ikamet eden esnafların, Suriyeli nüfusa karşı tutumları ile göç olgusunun ilişkisi yorumlanmıştır.

4.3.Yerli halkın Suriyelilerin Göç Etmesine Yönelik Düşünce ve Kurulan İlişkiler

Katılımcılara Suriyeli sığınmacıların göç etmesiyle ilgili düşünceleri sorulduğunda 18 kişi olumsuz, 10 kişi de olumlu ifadelerde bulunmuştur. 2 katılımcı ise olumlu veya olumsuz bir görüş belirtmemiştir. Olumsuz görüşlerde bulunan katılımcıların çoğu, Suriyeli sığınmacıları Türkiye’de istemediklerini ve ülkelerine geri dönmeleri gerektiğini ifade etmektedir. Olumsuz söylemde bulunan katılımcılardan bazılarının düşünceleri aşağıdaki gibidir;

“Normalde bizim Türklerimiz çalışması gerekirken onlar çalışıyor. Mesela sanayide çırak kalfa olarak Suriyelileri görüyorum. Bizim Türk gençlerimiz işsiz kalıyor.” (KATILIMCI 15)

“Valla buradan gitmelerini istiyoruz, onları istemiyoruz açıkçası.” (KATILIMCI 16)

“Gitsinler ya vatan hainleri devletlerine.” (KATILIMCI 17)

“Hiç memnun değiliz. En büyük çıban bize, bizim o kadar fakirimiz varken onları istemiyoruz.” (KATILIMCI 20)

“Herkes kendi memleketinde olsun. Onları memleketimde istemiyorum.” (KATILIMCI 23)

“Herkes memleketine gitsin. Burada ne işleri var?” (KATILIMCI 24)

“Keşke memleketlerini, vatanlarını bırakıp gelmeselerdi. Yani gelmeselerdi biz ekonomik olarak her açıdan daha iyi olurduk. Geldilerse bile artık savaş bitti tamam, döneceklerse dönsünler. Misafir dedik tamam eyvallah ağırladık ama yeter artık dönsünler.” (KATILIMCI 27)

“Tamam, Türkiye Müslüman olarak sahip çıktı ama bu kadar da değil.” (KATILIMCI 29)

“Çok korkuyorum kendimden değil de ileri ki neslimizden, mesela çocuğum torunumun ne olacağından. Sıkıntı yaşadığımız zaman emniyet güçlerini arıyoruz, polis geliyor ya da okula çocuğumu gönderdiğim zaman öğretmenlerinden bilgi alıyorlar. Ancak bir sonraki nesilde polis arandığı zaman Suriyeli gelecek veya

doktora gidip karnım ağrıyor dediğin zaman Suriyeli doktor bakacak ama nasıl güveneceğiz. Tamamen onlara teslim olduk, hadi biz kurtardık yaşı 45. Çocukları yetiştirdik çekildik kenara ama yarın bir gün benim çocuklarıma başına iş geldiğinde Türk polisinin yanında Suriyeli de gelecek. Bunlar aynı sınıfta okuyorlar, aynı okula gidiyorlar, aynı dolmuşa biniyorlar. Kırşehir veya Kırıkkale’de videoda gördüm, şehrin meydanında canım kafa kesmek istiyor diyor. Orada hemen esnaflar çıkıp toplandılar, bu seferde ben öyle demek istemedim diyor.” (KATILIMCI 30)

Suriyelilerin Türkiye’ye göç etmesi konusunda olumlu görüşlerde bulunan katılımcılardan çoğu; savaştan kaçarak mecburiyetten geldiklerini ifade etmektedir. Burada katılımcılardan elde edilen görüşler doğrultusunda; Suriyeli sığınmacıların göç etme hareketini kuramsal bir çerçeveye desteklemek çalışmanın bütünlüğünü sağlanması amacıyla önemlidir. Suriye’de yaşanan iç karışıklıklarından ötürü bir göç hareketinin gerçekleşmesini Everett Lee’nin İtme ve Çekme Kuramında yer alan menşe alan ile ilişkili faktörler içerisinde ele almak mümkündür. Bu görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir;

“Ya zorunlu göç, savaştan dolayı.. Yoksa insanlar gelmezdi evini yurdunu bırakmazdı.” (KATILIMCI 2)

“Nasıl söylesem.. Bence mecburiyetten ama bir gün gelip tekrar yerlerine gideceklerine inanıyorum.” (KATILIMCI 5)

“Müslüman bir topluma abilik yapan bir Türkiye var.” (KATILIMCI 8)

“Adamlar ateşten kaçıp buraya gelmişler, keyfinden gelmez.” (KATILIMCI 9)

“Komşudur, Müslümandır. Buraya hepsi geldi bizde yardımcı olmaya çalışıyoruz. İşte veriyoruz, ekmek de veriyoruz.” (KATILIMCI 10)

“Yani her an her şey olabilir. Başımıza bir şeyler gelebilir. Daha önce Türkler de göç ettiler başka yerlere. Mesela benim eşim muhacir, daha öncesinde Ermenilerin ülkeyi basmaları sonucu Urfa’ya yerleşmişler. Bunun için olumlu düşünüyorum çünkü herkesin başına her şey gelebilir. Bizlerde insanız, yarın ne olacağını bilemeyiz. Onun için olumlu düşünüyorum.” (KATILIMCI 11)

“Savaştan çıkmış insanlar, sığınmışlar Türkiye’ye. Güzel bir şey yani..” (KATILIMCI 22)

“Bir sıkıntı yok. Tam aksine bütçeye daha fazla faydaları var.” (KATILIMCI 25)

Yapılan literatür çalışmalarında Suriyeli sığınmacıların ülkelerinde yaşanan savaş sonrasında Türkiye'ye göç ettikleri bilinmektedir. Katılımcılarında ifade ettiği bu durum, Petersen'in yapmış olduğu zorlama ile zorunlu göç ayrımından; zorlama ile göç durumunda kaçışı ifade etmektedir. Katılımcıların yukarıda vermiş oldukları görüşlere göre; Suriyelilerin mecburiyetten, zorunlu bir şekilde Türkiye'ye göç ettikleri ifade edilmiştir. Bu görüşün altında yatan temel olgu; özgürlüğüne kavuşmak isteyen Suriyelilere, hükümet tarafından siyasi çözüm sağlanamaması ve aşırı İslamcı örgütlerin şiddet tekeline artırarak bireylerin canlarını kurtarma istekleridir. Bu doğrultuda Eagon F. Kunz'ın Zorunlu Göçte Mülteci Tipleri Kuramına da atıf yapmak saha çalışmasının kuramsal çerçeveye desteklenmesi açısından önem arz etmektedir. Yukarıda ifade edilen nedenlerden ötürü Suriyelileri sığınmacılar, Kunz'ın ortaya koymuş olduğu; “olayların yabancılaştırdığı mülteciler” kategorisinde ele alınabilir ve büyük siyasi değişim ve ordu hareketlerinden kaynaklanan nedenler, bireyleri yaşamlarını devam ettirebilmeleri için “akut mülteci hareketine” maruz bırakabilmektedir. Burada bireylerin öncelikli amacı; kendilerine sığınma hakkı verecek komşu bir ülkeye giderek güvenliklerini sağlamaktır.

Katılımcılara yerli halkın Suriyelilerle olan ilişkilerini değerlendirmeleri istendiğinde, göç edilmesi üzerine sorulan soruyla benzer cevapların alındığı görülmüştür. Bazı katılımcılar Suriyeli sığınmacılarla anlaşılmadıklarını ifade ederken bazıları ise yardım edilmesi gerektiğini ve zaman içerisinde birbirlerine alıştıklarını ifade etmektedir. Bu görüşlerden bazıları aşağıdaki gibidir;

“İnsanlar yavaş yavaş birbirlerine alışıyorlar. İlk başlarda onlarda sıkıntı çekiyordu ama şuan anlaşabiliyoruz.” (KATILIMCI 22)

“İlk zamanda tepki vardı ama şuan alıştık galiba.” (KATILIMCI 26)

“İnsanlarımız hep önyargılı davranıyorlar. İnsan olduğumuz için başımıza her şey gelebilir. Biz inançlı bir ülkeyiz, inançlı bir milletiz. Daha öncesinde Peygamber Efendimizde muhacir oldu, göçtü Medine'ye gitti. İnsanlar onları güzellikle karşıladılar. Kendi akrabaları bile kabul etmezken başka yerlere gittiler. İşte insanlarımız önyargılı davranıyorlar. Her şeyi unutmuşlar, bencil olmuşlar.” (KATILIMCI 11)

“Yüzde 50 isteyen var, istemeyenler de var. Kaçıp gelmişlerse sahip çıkacaksın. Sen bugün dardaysan ve ben sana yardım edemiyorsam ne yazık ki bana yani.” (KATILIMCI 9)

“Kimi insanlar ırk ayrımı yapıyor bazen öyle sıkıntılar oluyor.” (KATILIMCI 25)

“Halkımız onlarla valla çok iyi bir ilişki içerisinde değiller. Sevmiyorlar ve mecburiyetten yaşıyorlar.” (KATILIMCI 6)

“Sıcak bir ilişki yok soğuk. Mecburiyete dayalı bir ilişki var, mesela esnaf müşteri ilişkisi gibi. Ne biz onları çok seviyoruz ne de onların bize çok bir saygısızlığı yok.” (KATILIMCI 27)

Katılımcılarla Suriyeli sığınmacıların aralarındaki ilişkiyi daha iyi anlayabilmek için “Suriyelilerle yerli halk arasında kız alıp- verme, ailece görüşme, komşuluk ve arkadaşlık ilişkileri mevcut mu” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda çeşitli kodlamalar oluşturulmuş, bu kodlamalar; bilmiyorum, kız- alıp verme, ailece görüşme ve arkadaşlık ilişkileri mevcut değil, ilişki kurmak istemeyenler, komşuluk ilişkisi, arkadaş ilişkisi ve son olarak ise iş ilişkisidir. Katılımcıların cevapları doğrultusunda iki kodlama altında da ortak yer almaları, farklı ilişki kategoriler altında da birleştiklerinin göstergesidir.

En az “ilişki kurmak istemeyenler” kodu altında bulunan katılımcılar açık şekilde sert bir tavır sergilemişlerdir. Katılımcı 17’nin aynı zamanda Suriyelilerden bahsederken vatan haini terimini kullanması yabancı düşmanlığının oluşmaya başladığının bir göstergesi niteliğindedir. Ancak bu yorumun şuan için sadece bu katılımcı için geçerli olduğu da vurgulanmalıdır.

“Her türlü ilişkiye karşıyım. Bunlar vatan haini yeğenim, ülkelerinden kaçıp gelmişler. Onlardan ne fayda gelir?” (KATILIMCI 17)

“Tabi olan vardır ama ben istemiyorum. İster dışlamak de ister başka bir şey. Zorunlu olmadığım sürece hiç bir konuda ilişkim iletişimim olsun istemiyorum.” (KATILIMCI 4)

“Bilmiyorum” kodlaması altında bulunan 3 katılımcı, çoğunlukla sorunun içerisinde geçen kız alıp- verme içeriğine odaklanmış ve ona göre cevap vermişlerdir. Suriye’den kız- alıp verme gibi bir olaya şahit olmadıklarını ancak zaman içerisinde böyle bir şeyin gerçekleşebileceğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda kendi yakın çevrelerinde Suriye’den kız- alıp verme gibi bir olay olmasa da sadece gelecekte değil şuan içinde başkalarının Suriyeli kadınlarla evlenebileceklerini vurgulamışlardır.

En fazla katılımcının “kız alıp- verme” kodu altında bulunduğu görülmektedir. Bazı katılımcılar, çevrelerinde olmadığını ancak duyup bildiklerini ifade etmişlerdir. Bazı

katılımcılar ise direk kendi yakınlarında bulunan insanların Suriyeli kadınlarla evlenmesine şahit olduklarını dile getirmişlerdir. Ancak katılımcılar arasında Suriyeli kadınlarla evlenenlerin orta yaş grubu erkekler oldukları da vurgulanmıştır. Aşağıda bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir;

“Var tek tük. Suriye’den kız alan var ben duyuyorum ama benim çevremde yok.”
(KATILIMCI 9)

“Doğu’da oluyor ama Polatlı’da hiç görmedim. Mesele biz Urfalı olduğumuz için bizde Suriye’den kız alıp verme oluyor. Kültürümüz hemen hemen birbirine yakın olduğu için yargılanmıyorlar. Örf ve adetlerimiz bir yere kadar uyduğu için sorun olmuyor. Benimde çevremde Suriyeli arkadaşlarım var.” (KATILIMCI 11)

“Bir iki tane Suriyeli kız alındığını gördüm köyde.” (KATILIMCI 15)

“Oluyor ama adamlar evleniyorlar, para tuzağı gibi bırakıp gidiyorlar.”
(KATILIMCI 20)

“Hayır, sadece bizim 50 yaş üstü adamlar onlardan kız alıyor, bir nevi ticaret gibi ama benim oğlum onu sevdi, kızım sevdi gibi bir gönül ilişkisi yok.” (KATILIMCI 21)

“Benim arkadaşlarımdan 3-4 tanesi Suriyeli kadınlarla evlendi, çocukları da var. Gayet de güzel geçiniyorlar.” (KATILIMCI 25)

“Arkadaşlık ilişkisi” kodu altında 5 katılımcı bulunmaktadır. Bu kod altında bulunan katılımcılar, Suriyelilerle arkadaşlık ettiklerini olumlu ifadelerle dile getirmişlerdir. Aynı şekilde “iş ilişkisi” kodu altında da 5 katılımcı bulunmakta olup genellikle yanlarında Suriyeli eleman çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Alt yapı firması olan bir katılımcı;

“Göç süreci 6-7 yıllık bir süreç olduğu için bunu 30 sene sonra soralım. Şuan çevremde çalışan Suriyeli elemanım var ama.” (KATILIMCI 8)

Camcı olan bir katılımcı;

“Benim etrafımda kimsede yok. Zannedersem birkaç defa duydum, kız alıp vermişler. Benimde çevremde tanıdığım Suriyeliler var. Mesela fayans işi olup arayıp işi onlara iş yönlendiririm.” (KATILIMCI 12)

4.4.Yerli Esnaf Tarafından Suriyeli Sığınmacıların Karşıllanması

Yapılan çalışmada katılımcıların, Suriyeli sığınmacıların Polatlı'ya ilk geldiklerindeki düşüncelerinin neler olduğu saptanmaya çalışılmıştır. Bu hususta bazı katılımcılar, Suriyelileri iyi karşılarlarken bazıları ise olumsuz görüşler belirtmiş veyahut tepki göstermedikleri bulgularına ulaşılmıştır. Ancak olumlu görüş belirten katılımcıların sayısı daha fazladır.

Katılımcılardan bazıları, Suriyelileri ilk geldiklerinde iyi karşıladıklarını ifade etmiş ancak sonrasında ise tepkilerinin olumsuz yönde farklılaştığını dile getirmişlerdir. Ulaşılan bulguya göre örnek olarak katılımcı 3 ve katılımcı 7'nin görüşleri aşağı verilmiştir;

“Çok iyi karşıladık. Her türlü karşıladık ama sonra adamlar öyle değilmiş yani. Şımarıklar, ukalalar hepsi var.” (KATILIMCI 3)

“Ya onları tanımadığımız için ilk zamanlarda acıdık tabi. Bir insan gözüyle baktık ama sonuçta tanıdıktan sonra etik bir insan olmadıklarını anladık. Yani güvenilir insan değiller.” (KATILIMCI 7)

Katılımcı 12'ye bakıldığında, Suriyeli sığınmacıları kötü karşılamadığını ifade etmiştir. Bunun nedenini ise, coğrafyanın kader olduğunu ve herkesin başından bir göç sürecinin geçebileceğini belirtmiştir. Görüşlerinde Suriyelilerle empati kurduğunu açıkça belirtmiştir.

“Hala şuan ki düşüncelerimdeyim. O zaman ülkede daha kalıcı olacaklarını düşünmüştüm ama şuanda Türkiye’de kalmak istemediklerine eminim yani. İlk geldiklerinde de hor karşılamamıştım. Ben bugün hayat standartlarımı yükseltmek için başka bir ülkeye göç etmeyi düşünebilirim. O zaman ben otomatik olarak bir Suriyeliyim demek bu. İnsanlar bunu her gün kendi başlarına gelebilecek diye düşünmeli. Başka bir ülkede yaşasam bana ne haklar verilecek diye düşünmeli. Sonuçta Suriyeli, Iraklı, Afganistanlı, Avrupalı sonuçta insan. Coğrafya kaderdir, kimse bir yerde isteyerek doğmaz. Ailesini, babasını, annesini seçemez. Onlarında inşallah haklarında hayırlı bir hayat olur. Ülkenin ekonomisi gerçekten çok zayıf şuanda, biraz işçi çalıştırma konusunda Suriyelinin etkisi vardır. Bugün ben bir ustaya 4 -5 bin liraya maaşlı bir usta bulamıyorsam, çok rahat 3 bin liraya Suriyeli insanı çalıştırabilirsiniz. Evet, bir usta kadar verim alamazsınız ama Türk halkını 3 bin liraya çalıştıramazsınız. Neden? Çünkü hayat standartları düşük de olsa Suriyeliden üstün. Daha Suriyelinin hayat standardı yok ki, oluşmamız o yüzden 3 bin lira maaşa razı oluyor. Bu da ekonomideki iş gücünün biraz daha ucuz olmasını sağlıyor. Bunu onaylıyor muyum? Hayır, onaylamıyorum ama merdiven altı o kadar çok şey dönüyor ki ülkemizde.” (KATILIMCI 12)

“Genel anlamda maddiyatta dersin firmam olarak elimden geleni yaptım. Maneviyatta da Suriyelileri yanımda çalıştırıyorum, herhangi bir sıkıntısı varsa da çözüyorum.” (KATILIMCI 8)

Olumsuz görüş bildiren katılımcılardan özellikle 2 kişinin, diğer katılımcılara kıyasla Suriyeli sığınmacıların gelmelerinden daha çok rahatsız olduklarını dile getirmeleri dikkat çekmiştir.

“Nefret ettim sadece isyan ettim. Aynı zamanda, ilk geldiklerinde işlerin bu noktaya geleceğini bilseydim ben 2006 yılında evlilik yaptım. 3 tane çocuğum var, inan ki bu çocukları yapmazdım da evlenmezdim de. Bir birey olarak yaşırdım sonrada ölür giderdim. Kesinlikle çocuk yapmazdım çünkü çocuklarımın geleceği için çok korkuyorum.” (KATILIMCI 30)

“Onlara hakaret ederek, vatan haini olduklarını söyleyerek karşıladım.” (KATILIMCI 1)

4.5.Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Değişen Tutumlar

Suriyeli sığınmacıların zaman geçtikçe sayılarının ve Türkiye’de kalış sürelerinin artmasıyla beraber Türk toplumunun tutumlarında bir değişim yaşanıp yaşanmadığı önemli bir araştırma sorusudur. Bu doğrultuda katılımcılara “Suriyelilerin Türkiye’ye kalıcı olarak yerleşmeleri, onlara karşı tutumunuzda bir değişiklik yarattı mı” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen görüşmelerden yerli halkın, Suriyelileri ilk karşıladıklarındaki tutumlarıyla şimdiki tutumları karşılaştırılacaktır. Suriyelilerin Türkiye’ye kalıcı olarak yerleşimlerini olumlu açıdan değerlendiren bir katılımcı bulunmaktadır;

“Değişim yarattı. Bizimkiler iş yok diyor ama çalışanda yok. 100-150 liraya biz yevmiyeli adam çalıştırmaya çalışıyoruz ama çalışacak adam yok. Suriyeliler her işte çalışıyor. Hatta bende 6 ay Suriyeli biri çalıştı kız çocuğuydu. Türkçeyi de öğrettik.” (KATILIMCI 9)

Suriyelilere karşı tutumunda bir değişiklik olmadığını cümlelerinden çıkarım yapılabilecek katılımcı 2, diğer değişim göstermeyen katılımcılardan farklı bir görüş dile getirmiştir;

“Türkiye’nin yani Türkiye’de kalıcı olmaları zaten Musul, Kerkük, Erbil buralar zaten bizimdi yani. Onlar kendi topraklarında şuanda. Sadece il değiştirmiş oldu.”

“Hayır” kodu altında Suriyelilere karşı tutumlarının değişmediğini belirten 11 katılımcı bulunmaktadır. Çalışmaya katılan 30 katılımcıdan 11 kişinin tutumlarında bir değişim yaşanmamış olması azımsanmayacak bir sayıyı ifade etmektedir. Aşağıda Suriyelilere karşı

tutumunun değişmediği ifade eden bir katılımcının görüşleri yer almaktadır. Ancak katılımcının ifadelerinden, Suriyelilerin kendi içerisinde gruplaşıp ihtiyaçlarının sadece kendi aralarında karşılamalarından rahatsız olduğunu dile getirmiştir.

“Yok, hiçbir şekilde değişiklik olmadı. Eğer kalmaya devam edeceklerse, inşallah Türkiye’nin kurallarıyla Türkiye’nin halkı gibi yaşamayı denerler, benim tek isteğim bu. Bir aradalar, bir mahalledeler ya burada kalıyorsun yani bugün Suriyelilere bakan Türk milleti olarak bir yere gidiyorsak bizim inancımızda şu var; o memleketten alışveriş yapmak.. Tamam, bizim yaşadığımız yer Polatlı ama bugün Manisa’ya gidiyorsanız, Manisa’ya gittiğiniz belli olsun diye oranın halkı para kazansın diye oranın halkından alışveriş yapıyorsunuz. Belki pahalı bir ürün ama siz zaten gözden çıkarmışsınız oranın halkı kazansın diye. Şimdi Suriyelilerde kendi semtlerini, kendi dükkanlarını, kendi mahallelerini oluşturmaları bence yanlış. Açılslar, herkes onlardan alışveriş yapsın ama onlarda herkesten alışveriş yapsın. Türkçeyi öğrensinler eğer kalacaklarsa.” (KATILIMCI 12)

“Hayır” kodlaması altında bulunan bir diğer katılımcı, Suriyelilere karşı tutumunda bir değişiklik olmasa da bu durumun doğruluğu veya yanlışlığı konusunda tereddüdünü dile getirmiştir.

“Bana tutum olarak değişiklik yaratmaz, yaratmadı da ama doğru mu yanlış mı kısmı da tartışılır.” (KATILIMCI 18)

Diğer katılımcıların açıklama yapmayarak kısa cevaplar vermesi yoruma kapalıdır. Ancak Suriyelilere karşı tutumlarının değişmediğini ifade etmeleri olumsuz bakış açısının olmadığının bir kanaatini bizlere sunar. Ancak “hayır” kodunun altında bulunan 11 kişiden yukarıda yer verilen 2 katılımcının ifadeleri, Suriyelilere karşı tutumlarının değişmediği düşüncesini şaibeli kılmaktadır.

“Evet, kalıcı olarak istemiyoruz” kodu altında ise 12 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcılar görüşlerini belirtirken genellikle Suriyelilerin ülkelerine dönmelerini istediklerini ifade etmişlerdir.

“Yani, herkes kendi ülkesinde yaşasın. Mecburiyetten geldiyse, savaş bittiyse dönebilir ülkesine.” (KATILIMCI 6)

“Ben pek taraftar değilim. Herkes kendi memleketinde yaşasın.” (KATILIMCI 15)

“Yarattı tabi, herkes tedirgin. Hemen dönsünler memleketlerine biz onu istiyoruz.” (KATILIMCI 17)

“Oldu, istemiyorum. Yerleşmesinler buraya, Türkümüz varken ne işi var Suriyelinin. Ha şöyle bir şey var Ben zaten gelir gelmez hiç sevmedim, hala da sevmiyorum onları. Şuanda benim oğlum orada İdlib’de Üsteğmen olarak görevli ve onları koruyor. Onların benim oğlumun yaşıtları burada boş geziyor, ben yediremiyorum bu durumu kendime. Gidin memleketinize, gidin vatanınızı siz koruyun. O yüzden ben hiç Suriyelileri sevmiyorum, Polatlı halkı da hep benim gibi düşünür. ” (KATILIMCI 21)

“Tabi yarattı. Milletin ekmeğine ortak oldular, işine ortak oldular.” (KATILIMCI 24)

“Onların ülkemizden gitmesi lazım. Birinin bunu yapması lazım artık.” (KATILIMCI 30)

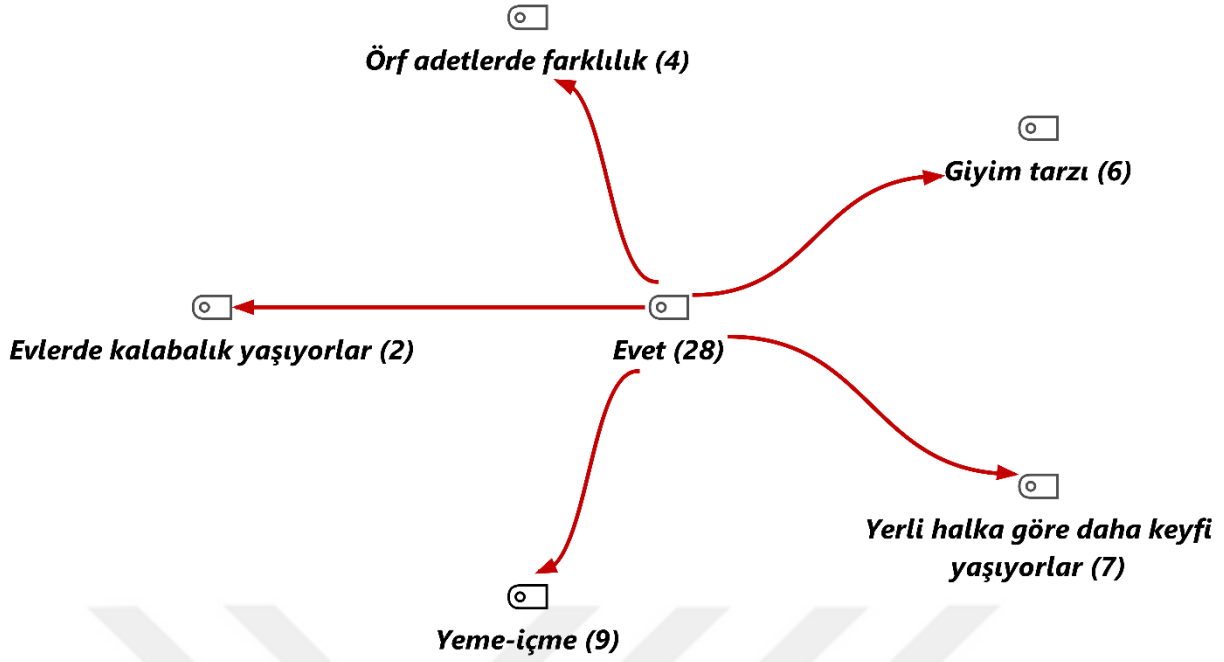
Son olarak 4 katılımcının ise “yaratmadı, başından beri istemiyoruz” kodu altında bulunduğu görülmektedir. Katılımcılar, Suriyelilere karşı tutumlarının değişmediğini, en başından onları ülkelerinde istemediklerini ifade etmişlerdir. Özellikle katılımcı 1’in Suriyelilerden bahsederken düşman ifadesini kullanması da dikkat çekicidir.

“Hiçbir değişiklik yaratmadı. Aynı şekilde onları istemiyoruz. Aynı şekilde düşmanım.” (KATILIMCI 1)

“Yok, geldiklerinde de istemiyordum hala da istemiyorum.” (KATILIMCI 23)

4.6.Kültür ve Yaşam Tarzı

Durkheim, maddi ve maddi olmayan toplumsal olgu ayrımı yapmıştır. Maddi olmayan toplumsal olguları; normlar ve değerler dediğini kültür başlığı altında almıştır. Kültür; bir toplumun değer, örf ve adetlerini, yaşam tarzlarını nesilden nesile aktarılmasını sağlayan özelliklerin toplamıdır. Maddi olmayan toplumsal olgu olan kültür, maddi toplumsal olgulara göre daha zor değişmektedir. Buradan çıkarılacak sonuç göçmen toplumun değer yargılarını, normlarını ve yaşam tarzlarında meydana gelebilecek değişimin yavaş gerçekleşmesi uyum sürecini de zorlaştırmaktadır (Ritzer, 2011: 192). Yapılan çalışmada katılımcılara, “Gözlemlediğiniz kadarıyla Suriyelilerin yaşam tarzıyla sizin yaşam tarzınız arasında farklar var mı” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen bulgulara bakıldığında; “evet” kodlaması altında 28 katılımcı bulunurken 2 katılımcının ise “bilmiyorum” kodlaması altında bulunduğu görülmektedir.

Şekil 4. 1. Suriyeli sığınmacıların yaşam tarzlarındaki farklılıklarına yönelik kod birlikte oluşma modeli (Çakışan Kodlar)

Katılımcılar, Suriyelilerle yaşam tarzlarındaki farklılıkları yukarıdaki tabloda gösterilen kodlamalarla belirtmişlerdir. En fazla “yeme-içme” kodu altında katılımcılar birleşirken, bir altında ise “yerli halka göre daha keyfi yaşıyorlar” kodunda katılımcılar görüşlerini belirtmiştir.

Yeme-İçme kodlaması altında yer alan örnek görüşler;

“Toplum birliği var yaşam tarzında ama içerisine girdiğin zaman mutlaka ki değişiklikler var. Mesele biz çayı nasıl demleriz? Altına su üstüne çaydanlık vardır. İkisini bardağa koyar şekeri öyle atarız. Onlarda tek demlik vardır, şekeri komple içerisine boşaltırlar tek demlikte çay içerler. Örnek veriyorum biz pilavı kaşıkla yeriz, onlarda elleriyle yerler.” (KATILIMCI 8)

“Var, onlarda sosyal yaşantı diye bir şey yok bizde var. Yemeleri içmeleri biraz sıkıntılı. Onların ekmekleri farklı. Biz yağlı yiyorsak onlar çok yağlı yemiyor. Tabi bir de zengin olanlar var. Onlarda bizim ülkemizde biz lüks yaşıyorlar, bizden çok yiyorlar.” (KATILIMCI 14)

Giyim tarzı kodlaması altında yer alan örnek görüş;

“Fark var tabi. Adamlar kış günü bile terlik giyiyorlar, biz bebemize yere basmasını engelleriz. Adamlar bebelerini sürükleyip gidiyorlar yani.” (KATILIMCI 28)

“Var tabi, örf ve adetleri farklı. Onların örf adetleri bizim buradaki örf adetlerimize uymuyor. Düğünleri falan hep değişik, farklı. Dili bilmeyince bir şeyi bilemezsin.” (KATILIMCI 9)

Örf ve adetlerde farklılık kodlaması altında yer alan örnek görüş;

“Vat tabi, kültür olarak aynı değiliz. En basitinden düğünlerini görüyorum çok değişik adetleri var. Farklılar, çok çığırtañlar.” (KATILIMCI 27)

Aşağıda evlerde kalabalık yaşıyorlar kodlaması altında yer alan örnek görüş mevcuttur. Ancak burada katılımcı, Suriyelilerin kalabalık bir şekilde yaşıyor olmalarının nedenini kültürel farklılıklardan olmadığını, mevcut koşullardan dolayı olduğunu belirtmiştir.

“Tabi ki var, mesela bir daire evde 20 kişi kalıyorlar. Tabi bu yaşam standartlarından kaynaklanıyor. İmkanları olsa başka evlere çıkarlar mı tabi ki çıkar. Tabi ki yine farklıyız, ne olursa olsun onlardan bir basamak üstteyiz.” (KATILIMCI 12)

Yerli halka göre daha keyfi yaşıyorlar kodlaması altında yer alan örnek görüşlerde, Suriyeli sığınmacıların sosyal yaşamlarına önem verdiklerini ve kazandıkları parayı birikim yapmaktan ziyade harcamayı tercih ettikleri ifade edilmiştir.

“Var, bize göre keyiflerine daha çok düşünler. Sosyal yaşamları bizden daha iyi, mesela biz 18 saat çalışıyorsak onlar 10 saat çalışmak istiyorlar. Geri kalan zamanlarını gezerek, parklarda, kafelerde takılarak geçiriyorlar. Biz çalıştığımızı toplayıp biriktiriyoruz onlar kazandıklarını yiyor.” (KATILIMCI 10)

“Onlar günlük yaşıyorlar. Bide bol yiyip içip döküyorlar. Mesela biz Türkler olarak israfi sevmiyoruz ama Suriyeliler öyle değil. Baya israf yapıyorlar. Bunlar günlük yaşadıkları zaman biz akşamı da düşünüyoruz, yarını da düşünüyorum. Onlarda bunu düşünmüyorlar. Artık bu savaşın getirdiği bir şey mi yoksa daha önce ki alışkanlıklarımı bilmiyorum. Sonuçta daha öncesinde onları görüp tanımadım.” (KATILIMCI 11)

4.7.Suriyeliler İle Yerli Halkın Bir Arada Yaşamasını Sağlayan Temel Etmenler

Yapılan araştırmada katılımcılar tarafından; Suriyeliler ile yerli halkın bir arada yaşamasını sağlayan en büyük etmenin mecburiyet daha sonrasında ise din olduğu sonucuna ulaşılmıştır. “Mecburiyet” kodlaması altında katılımcıların belirttikleri cevaplar daha çok iki kategoriye ayrılmıştır. Bunlardan ilki; Suriyeli sığınmacıların ülkelerinde gerçekleşen iç savaş sonrası Türkiye’ye göç etmek zorunda kalmalarıdır. İkincisi ise; hükümetin yerli toplumla

Suriyelileri bir araya getirdiği düşüncesidir. Aşağıda örnek olarak birkaç katılımcının görüşleri yer almaktadır.

“Ya bir şekilde onlar bu ülkeye girdi. Cumhurbaşkanı onları bu ülkeye soktu. Bir şekilde onlar yaşıyor artık, bir şekilde...Halk onlara izin verse de vermese de yaşıyor mecburiyetten. Bizim insanlarımızın iyilik zaafından yararlanarak yaşıyorlar. Bizim insanlarımız misal Suriye’ye gitse bu şekilde onlar bize izin verecek mi? Her şekilde zulüm eder onlar.” (KATILIMCI 7)

“Biz onlara kapımızı mecburiyetten açtık, mecbur kaldık beraber yaşamaya. Yoksa kim ister ki onlarla birlikte yaşamayı. Bugün gitsinler valla sevinirim.” (KATILIMCI 21)

“Onlar zaten orada kalabilseler rahat ama adamların yeri yurdu olmadığı için mecbur katlanıyorlar. Onların Suriye’de bir düzeni olsa burada Türkiye’de durmaz, gider.”(KATILIMCI 9)

“Cumhurbaşkanının zoruyla yaşıyoruz.” (KATILIMCI 17)

“Zoraki yaşıyorlar, devletin zorlamasıyla yaşıyorlar.” (KATILIMCI 20)

Elde edilen görüşmeler sonucunda ikinci en çok verilen cevap dindir. Din, bir toplumun bütünleşmesini ve bir arada yaşamasını sağlayabilen aynı zamanda da toplumsal çözölmeyi sağlayabilecek önemli bir unsurdur. Toplumda aynı dini inancı paylaşan bireylerin ibadet ve ahlak kuralları çerçevesinde bütünleşmesi çok daha kolaydır. İslam dini, özellikle Ortadoğu coğrafyasında bulunan insanların birleştirici unsurlarını içerisinde barındırır. Suriyelilerin %74’ünün Sünni Müslüman olması azımsanmayacak bir nüfusu yansıtmaktadır (Bağlıoğlu, 2013: 495- 506).

“Belki de aynı inançlara sahip olduğumuz için.”(KATILIMCI 5)

“Türkiye’ye göre dini yapı.” (KATILIMCI 8)

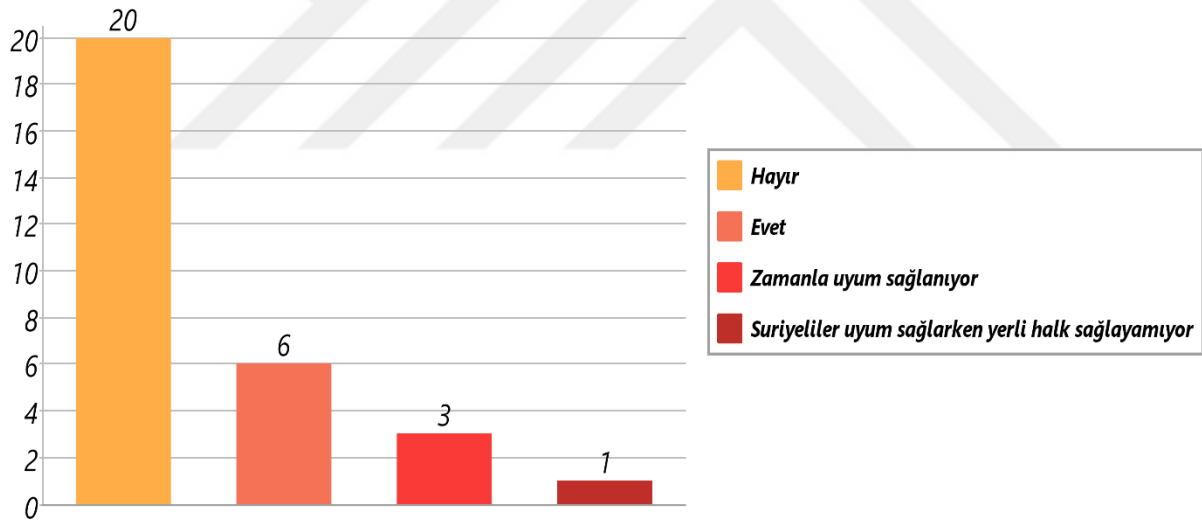
“Onlarda Müslüman, o yüzden din.” (KATILIMCI 24)

Katılımcılara göre Suriyeli sığınmacılarla yerli toplumun bir arada yaşamasını sağlayan diğer etmenler; tarihi bağ, iş gücü, saygı ve hukuk kurallarıdır. Türk halkıyla Suriyeli sığınmacıların beraber yaşamalarında dini inanç etkiliyken Osmanlı’nın ortak geçmişine ve değerlerine sahip olmaları da önemlidir. Aynı zamanda normatif bütünleşme adı altında, bir

toplumun içerisinde yer alan bireylerin bir arada yaşayabilmesi; meydana gelebilecek çatışma ortamının engellenmesi, toplum ve hukuk kurallarına uyumu gerektirir (Erkan, 2016: 16-17). Parsons'ın; eylem sistemi içerisinde sosyal komünite kavramı da bireylerin normlar aracılığıyla uyum içerisinde yaşamalarını sağlar (Sarp, 2016: 13). Aşağıda ise katılımcıların verdikleri cevaplara göre frekans tablosu bulunmaktadır;

4.8. Toplumsal Bütünleşme ve Uyum

Göç alan bir ülkede; farklı etnik yapı, değer ve kültürden bireylerle yerli halkın bir arada yaşamasını olumsuz etkileyecek en büyük faktör toplumsal bütünleşmenin sağlanamamasıdır. Bir toplumda yer alan bireyler arasında uyum ne kadar çabuk gerçekleşirse toplumsal bütünleşme de o kadar hızlı sağlanacaktır. Ancak uyumun sağlanamaması, çatışma ihtimalini ve bunun sonucunda da sonu toplumsal çözülmeye kadar gidebilecek bir risk ortamını doğurmaktadır. Bu doğrultu da katılımcılara “Suriyelilerle Türk toplumu arasında bir bütünleşme veya uyum mevcut mu” sorusu yöneltilmiştir.

Grafik 4. 1. Toplumsal Bütünleşme ve Uyumun Alt Kodlarının İstatistiği

En fazla katılımcı “hayır” kodu altında birleşmiştir. Genellikle katılımcılar kısa cevaplar vererek Suriyelilerle uyum sağlayamadıklarını ifade etmişlerdir. En belirgin açıklama yapan katılımcı 9; Suriyelilerle uyum sağlanamamasının nedenini, güvensizlik olarak belirtmiş ve cümlelerinde milliyetçiliği vurgulamıştır. Aşağıda bazı katılımcıların ifadeleri yer almaktadır;

“Zannetmiyorum, Suriyelilerin bizi destekleyip kollayacaklarını ben düşünmüyorum. Yani bizim gibi olamazlar, mümkün değil. Türk Türk’tür ya, tamam ayırım yapmıyoruz. Hepimizi Allah yarattı. Evi barkı terk etmiş az da olsa bu insanlara faydalı olman gerekiyor. Ben yardımını yapıyorum onlar ne yaparsa

yapsın. Ben iyilikten yanayım, yardımdan yanayım. İslamsın, Müslümansın, yardım etmezsen Müslümanlığın nereden belli olacak.” (KATILIMCI 9)

“Bence uyum yok, bir bağ kurulmuyor Suriyelilerle.” (KATILIMCI 14)

“Yok, Suriyelileri onlar geldi geleli sevmedim. Disiplin yok, hiç bir şey yok. Geçimsizlik var ve her an kavgaya meyilliler.” (KATILIMCI 16)

“Evet” kodu altında 6 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcı 1, Suriyelilerin Türklere uyum sağlamasında devletin gücünden bahsetmiştir.

“Uyum var. Uyumu da zaten biz zoraki yaptırık bunlara. Uyumu sağlayan da devletin hükümetin yaptırımı. Zoraki bir yaptırımı bence...”

Katılımcı 2, Suriyelilerle karşılıklı uyum sağlanmasının arkasında yatan nedeni tarihi bağlar olduğunu ifade etmiştir;

“Uyum mevcut. Dedim ya daha önceden onlarda bizim bir bağımızdan, soyumuzdan olduğu için yani çabuk kaynaşıldı.”

Katılımcı 25, uyum sağladıklarını ve bunun bir göstergesi olarak da evlerini Suriyelilere kiraladıklarını ifade etmiştir.

“Şuanda uyum sağlıyorlar. Bizim evimiz var iki tane, ikisinde de Suriyeliler oturuyor.”

Görüşmelere katılan 3 kişi de “zamanla uyum sağlanıyor” kodunda yer almaktadır. Aşağıda katılımcılardan bir tanesinin örnek görüşü verilmiştir;

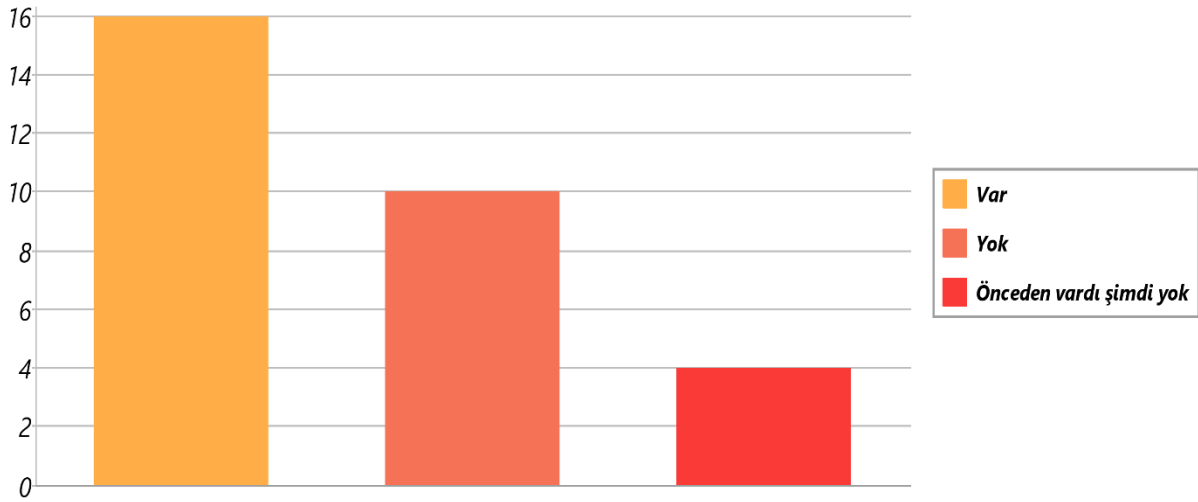
“Ya tabi ki, şuan sadece dilde konuşmada sıkıntı var ama 15-20 yıl sonra çocuklar şuanda Türkiye’de eğitim gördüğü için, yeni nesillerin burada yaşıyor olması ve bundan sonra doğacak nesil Türk olacağı için uyum daha kolay olacak.” (KATILIMCI 8)

“Suriyelilerle Türk toplumu arasında bir bütünleşme veya uyum mevcut mu” sorusuna diğer katılımcılardan farklı bir görüş belirten katılımcı 11 için ayrı bir kodlama yapılmıştır. “Suriyeliler uyum sağlarken yerli halk sağlayamıyor” kodu altında yer alan katılımcının görüşü aşağı verilmiştir;

“Onlar bize sağladılar ama biz sağlayamıyoruz. Sürekli dışlağımız için, ön yargılarımızdan dolayı. Hani onlardan bir zarar gelecekmiş gibi davranıyoruz, hâlbuki onlarda insan. Belki de her şey karşılıklıdır. Biz onlara güven sağlarsak onlar zaten gidecekleri bir yeri yok, burayı bırakıp gitmezler.”

4.9.Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tehdit Algıları

Türkiye’nin Suriyeli sığınmacılara açık kapı politikası uygulayarak, ev sahipliği yaptığı diğer bölümlerde de belirtilmişti. Bu zorunlu göç hareketi, Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumların da önemini arttırmıştır. Türkiye’ye kalabalık bir nüfusun akın etmesi yerli halk tarafından bir tehdit olarak algılanabileceği konusu birçok literatür çalışmalarında elde edilmiştir. Burada Bauman’ın (2018: 52-71) biz ve onlar kavramına tekrardan değinilmesi konunun mahiyetinin anlaşılması bakımından önemlidir. Biz ve onlar olarak nitelendirilen iç ve dış grup birbirini daima tehdit olarak algılayıp içlerinde kuşku barındırmaktadır. İç grup, kendi aralarında dayanışma sağlayarak dış gruba karşı kendilerini güvene almak isterler. Bu kavramlardan yola çıkarak ev sahibi olan Türk vatandaşlarının, ülkelerine sonradan gelen Suriyeli sığınmacıları dış grup olarak görüp görmemeleri algı ve tutumları açısından önem arz etmektedir. Yapılan çalışmada Polatlı ilçesinde yaşayan yerli esnaflara “Suriyeli sığınmacıların gelmesi sizde kaygı ve endişe duymanıza neden oldu mu, emniyet ve güvenlik açısından bir tehdit oluşturduklarını düşünüyor musunuz” soruları yöneltilmiştir.

Grafik 4. 2. Yerli Esnafların Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Kaygı ve Endişe Kodunun Alt Kod İstatistiği

Katılımcıların görüşlerinden elde edilen istatistiklere göre 16 yerli esnaf, Suriyeli sığınmacılara karşı kaygı ve endişe duydukları, 10 katılımcının böyle bir düşüncesi olmadığı ve 4 katılımcının ise önceden kaygı ve endişe duymadığı ancak zaman içerisinde bu durumun

geçtiği sonucuna varılmıştır. Öncelikle, kaygı ve endişe duyan birkaç yerli esnaf katılımcının görüşleri aşağıda verilmiştir;

Katılımcı 3, Suriyelilerin uzun süredir kalıyor olmalarını kaygı ve endişe nedeni olarak göstermiştir.

“Ya mutlaka olur. Şimdi ben sana söyleyeyim mi? Senin evine bir başkası gelse ne gün gidecek diye bakar durursun. Yani bir hafta sonra rahatsız olursun öyle değil mi?”

Katılımcı 7 Suriyelilerin, yerli esnafın işini ellerinden alacakları düşüncesiyle kaygı ve endişe yaşadığını ifade etmektedir.

“Evet, buradaki gelir seviyesi düşük halkımızın ekmeğiyle oynuyorlar. Mesela ustaların, tamircilerin bir şekilde onların ekmeğiyle oynuyorlar.”

Katılımcı 16 ise katılımcı 7’nin endişe ve korku nedenini doğrular nitelikte görüşünü dile getirmiştir.

“İş yönünden kaygıya neden oldu. Ben mesela markette çalışıyordum. 3.500- 4000 lirada maaş alıyordum. Onlar gelince benim de maaşım düştü, onların yüzünden düşük maaş aldım. Genelde marketlerde iki kardeşin çalışması yok ama onlar abi kardeş, amca hep beraber çalışıyorlar. Bizim patron buna rağmen Suriyelileri tutup bizi dışladı. Baktım kavga çıkacak bende işten ayrıldım.”

Katılımcı 12 ise, Suriyelileri tanımaması nedeniyle kaygı ve endişe duyduğunu, aynı zamanda yaşanan olumlu veya olumsuz tecrübelerle toplumsal algının şekillenebileceğini ifade etmiştir.

“Sonuçta ne olursa olsun hiç tanımadığınız insanlar ülkenize geliyor. Kimse çekinmedim derse yalan söylemiş olur. Çekinmeyen insanlar, onlarla daha öncesinde tanışıp görüşmüş insanlardır. Hiç tanımadığınız insanlarla karşı karşıyasınız. Tabi ki korkmasanız bile çekinirsiniz. Yani bence bütün insanlar çekinmiştir. Ancak insanlar iç içe girdikçe, birbirlerinden zarar görmedikçe bence sıkıntı olmaz ama zarar gördükçe insanların düşünceleri değişir.”

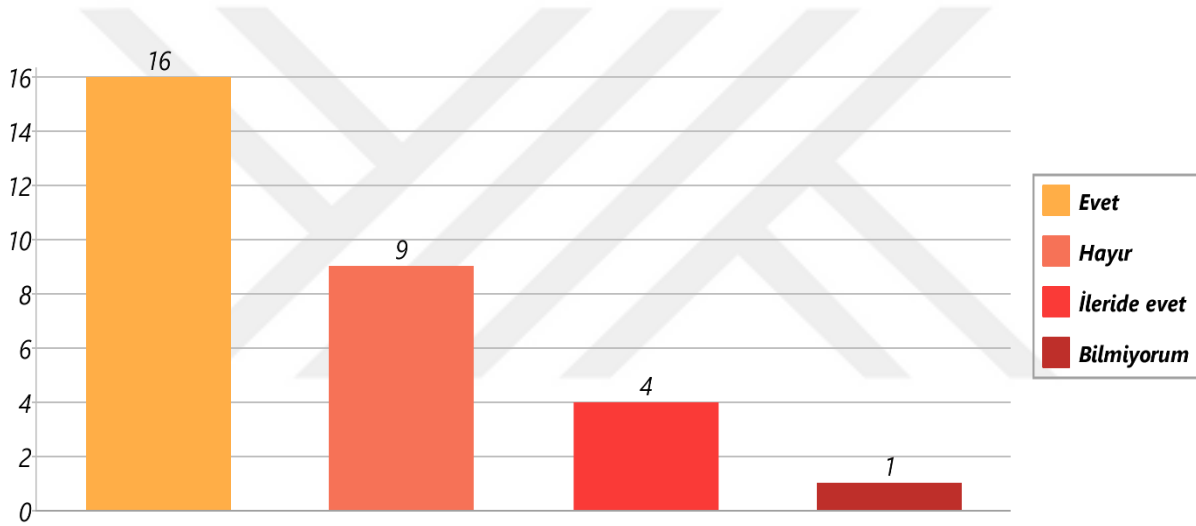
Kaygı ve endişe duymayan yerli esnafların büyük çoğunluğu kısa cevaplar vererek açıklamaya girmemiştir. Katılımcı 1, kaygı duymadığını söylerken aslında kinayede bulunmuştur.

“Kaygı ve endişeye gerek yok. Zaten Türkiye’de onlar birinci sınıf insan olduğu için endişeye gerek yok.”

Yalnızca katılımcı 10 ise, yorumunu katarak kendini ifade etmiş ve Suriyelilere karşı kaygı duymamasının nedeni olarak onların Türk vatandaşı olduğunu belirtmiştir.

“Yok olmadı. Onlar gelsinler bizde onların topraklarını aldık sonuçta. O yüzden benim için bir problem yok. Onlarda Türkiye’nin bir vatandaşı oldu bizim gibi.”

Yerli esnaflara “Suriyelilerin emniyet ve güvenlik açısından tehdit oluşturduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; Suriyeli sığınmacıların tehdit oluşturduğunu düşünen katılımcı sayısı 16, tam tersi görüş bildiren katılımcı sayısı 9, ileride tehdit oluşturacaklarına dair görüş belirten katılımcı sayısı 4 ve bilmiyorum cevabını veren 1 katılımcı bulunmaktadır. Aşağıda elde edilen bulgulara yönelik istatistik tablosu verilmiştir;

Grafik 4. 3. Yerli Esnafların Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Emniyet ve Güvenlik Açısından Tehdit Kodlu Alt Kod İstatistiği

Suriyeli sığınmacıların emniyet ve güvenlik açısından tehdit oluşturduğunu düşünen katılımcıların birbirleriyle tutarlı cevaplar verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Bazı katılımcıların görüşlerine aşağıda yer verilmiştir;

“Tabi tabi. Ben görüyorum burada. Mesela burada Can Hastanesinde çocukları bıçaklamışlar, aldılar geldiler Polatlılar ya çocukları. Bir de toplu geziyor onlar şimdi anladın mı? Öbür türlü bir tane denk getiriyorlar sen ben kavga etmekle uğraşmıyoruz. Onlar bir geziyor sekiz on kişi alıyorlar çoluk çocuğu.”
(KATILIMCI 3)

“Tabi, en büyük tehditlerden biri. Yarın bunların hepsi yeraltına inecekler. Her zaman söylüyor zaten, mesela bu Afganları Pakistanlılar şey zamanı almıştılar.

Şimdi Pakistan'ın Cumhurbaşkanı Suriyelileri getirdiği zaman bizim Cumhurbaşkanımıza dedi ki; bunları fazla tutma, savaş bittiği an gönder. Biz göndermedik, şimdi Pakistan'ın başına hepsi bela Afganlılar. Tamamı mafya onlardan. Aynısı bizim burada da olacak. İstanbul'da da var zaten büyükşehirlerde çok var. Evvel ki sene gasp yapmışlar. Şu üstekinin akrabasıymış, polis geldi bastı burayı neymiş ki dedik. Parayı çalmış getirmişler havalandırmadan içeri atmışlar, parayı da aldı gitti. Olacağı da o yani..." (KATILIMCI 4)

"Düşünüyorum, düşünüyorum... Geçen şurada senin gibi bir kıza köşede laf atmışlar. Kız akşam benden cesaret aldı da.. Hatta iki tane genç, şu parkın orada ben yürüyorum, kıza laf atmışlar. Hatta kız onları tersliyordu, ben olmasam her şekilde taciz edeceklerdi. İnan bak o şekilde oldu." (KATILIMCI 7)

"Tabi biraz sorunları var. Sokakta gezerken çocuk ve kadınlara laf atıyorlar." (KATILIMCI 14)

"Tabi ki işsiz olanların karnını doyurmak için benim halkıma zarar vereceğini düşünürüm. İşsiz bir kişi hırsızlık, gasp yapabilir, suç oranlarını etkileyebilir." (KATILIMCI 15)

"Akşam bayanlar burada gezmekten korkuyorlar. Önceden burası çarşı gibiydi. Şimdi Suriyeliler var diye kimse girip çıkamıyor, herkes şikâyetçi." (KATILIMCI 17)

"Tabi, Suriyeliler her yönüyle tehdit. Bir fırsatını bulsunlar seni keseceğim diyor. Elllerine bir fırsat geçti mi sana her yönden zarar verir." (KATILIMCI 20)

Suriyeli sığınmacıların emniyet ve güvenlik açısından tehdit oluşturmadıklarını düşünen katılımcılar çoğunlukla, güvenliklerini tehdit edecek olayların meydana gelmesinde Suriyeli veyahut Türk ayrımı yapmayıp herkes tarafından zarar gelebileceğini ifade etmişlerdir. Buna örnek olarak katılımcı 12'nin görüşleri aşağıda verilmiştir;

"Şimdi ülkemizde, bizim insanımızda çok komple teorisi var. Bunlar iç savaş çıkartacak ve bunlar iç savaşta kullanılacak diye, başımıza getirilecekler diye çok komple teorileri var. Bu gelen sıradan Suriyeli bir vatandaşsa siz bunu karmaşanın içine sürükleyemezsiniz. Aynı olaylar Suriyeli olmayan biri tarafından da başımıza gelebilir. Onların canını yakarsanız o da kendini korumak için size karşı bir tehdit oluşturur, bu herkes için geçerlidir. Büyük bir oyun oynanmadığı sürece, gidip bugün Suriyelilerin mahallesini basmadığın sürece, suçsuz insanların camlarını pençelerini kırmayıp onların çocuklarına zarar vermediğin sürece zannetmiyorum tehdit oluşturacaklarını."

Katılımcı 8 ise, diğer görüşlerden farklı bir bakış açısı dile getirmiştir;

“Eğer giderlerse bir tehdit oluştururlar, çünkü şöyle bir atasözü vardır; aç köpek fırını yıkar diye bir söz vardır. Şimdi fikri değişik insanlar ne diyor? Biz Suriyelileri beslemek zorunda mıyız ya da Suriye’de olan 16 kilometrelik bir sınır çizgisi oluşturdu devlet. Ne yaptılar? Şuan Suriyeliler orda 800 TL’ye bizim özgür Suriye dediğimiz bizim Türk askerimize önde askerlik yapıp Türk ordunun emri altında çalışıp şuan polislik veya askerlik yapıyorlar. Bunu sen milyonlarca para harcayıp yapamazdın. Şuan Türkiye’de ortalama söyleyeyim 7 milyon Suriyeli var. Sen bu 7 milyonu dışlayıp Suriye’ye gönderirsen bu orada sosyal faaliyet, çalışma potansiyeli olmadığı için bu adam orada ne yapacak? Çocuk çoluğu var, eşi var, annesi var, babası var. Peki, bu adam ne yapabilir orada? Gidecek YPG’ye PKK’ya katılacak oradan da para alıp Türkiye’ye düşman olarak tekrar Türkiye’ye saldıracak. Sen Suriyelileri gönderdiğin zaman istemsiz bir şekilde Türkiye’ye karşı bir ordu oluşturuyorsun. Genel görüş şu; Suriyeliler gitsin. Tamam, doğru gitsin ama bu adam orada ne yapacak, savaş var orada savaş... Adam füzeyi bir eve atıyor kaç ölü oluyor? Bir şey yapamıyorlar ki. Bak şimdi ki anlatacağım gerçek, adamın kendisinden duydum. İki amca oğlu karşılıklı savaşıyorlar. Bacağına mermi gelmiş bu adam şuan Polatlı’da. Diyor ki ben amca oğlumla savaşıyorum ama haberim yok. Onu bize, bizi ona düşman gösteriyorlar.

Suriyeli sığınmacıların emniyet ve güvenlik açısından tehdit oluşturup oluşturmadıkları hakkında “bilmiyorum” kodlaması altında bulunan katılımcı 26, herhangi bir olaya tanık olmadığını ifade etmiştir. Son olarak ise “ileride evet” kodlaması altında bulunan bazı katılımcıların gerekçeleriyle beraber görüşleri aşağıda verilmiştir;

“Şuan öyle bir şey yok ama ilerleyen zamanlarda olabilir. Mesela 10 insanı bir araya koyarsanız ondan sonra 100 kişi olur, 1000 kişi olur, 100000 kişi olur daha sonrada Türkiye’ye karşı haklarını isteyebilirler.” (KATILIMCI 22)

“Şu anlık yok ama ileride vatandaşlık verildiğinde olabileceğini düşünüyorum. Aynı eşit haklar verildiğinde seninle bir oluyor.” (KATILIMCI 9)

4.10.Suriyeli Sığınmacıların Ülkelerine Dönmelerine Yönelik Tutumlar

Bir önceki bölümde yerli halk tarafından Suriyeli sığınmacılara ilişkin tehdit algılamalarına ver verilmiştir. Şuan ise yerli halk algılamalarının daha iyi anlaşılabilmesi için katılımcılara “Suriyelilerin ülkeden gitmeleri ya da gönderilmeleri gerektiğini düşünüyor musunuz” sorusu yöneltilmiştir. 30 katılımcıdan 22’si Suriyeli sığınmacıların Türkiye’den gitmelerini isterken 7 katılımcı ise gitmelerini istemediklerini belirtmiştir. Suriyelilerin Türkiye’den gitmelerini istemediklerini belirten katılımcılar kısa cevaplar vererek açıklama da bulunmamıştır. Bir tek katılımcı 22 görüşlerini ifade ederken, Suriyeli sığınmacıların zararları

olmadığı için gitmelerini istemediğini belirtmiştir. Ancak “şuan için” ifadesini kullanması zamanla fikrinin değişebileceğinin de bir göstergesidir.

“Şuan için kimseye bir zararları yok. Normal işinde gücünde insanlar.”
(KATILIMCI 22)

Sığınmacıların ülkelerine geri dönmeleri konusunda isteklerini belirten katılımcıların çoğu, savaş bittikten sonra ifadesini kullanmışsa da bazı katılımcılar ise Suriyelilerin ülkelerine dönüp savaşa katılmasını istediklerini belirtmiştir.

“Ülkelerine gitsinler. Şimdi şöyle, ya gepegenç adam geliyor burada gepegenç delikanlılar.. Benim ülkemi benim dedelerim, ebelerim aç susuz ekmek yok vatan bugüne bize bırakmışlar. Onlar gitsin savaşın memleketinde, memleket için. Türkiye’de destek veriyor orada, gitsinler savaşınlar ülkesinde. Türkiye burada destek veriyor, orada da veriyor destek gitsin orada savaşın.” (KATILIMCI 3)

Katılımcıların bazıları, Suriyeli sığınmacıları yabancı olarak gördüklerini ve bu yüzden istemediklerini belirtmişlerdir. Aşağıda buna örnek bir katılımcının ifadeleri yer almaktadır;

“Kesinlikle istiyorum. Çünkü bizim vatandaşımız bize yeter. Yabancı istemiyoruz.”
(KATILIMCI 1)

Suriyelilerin ülkelerine dönmelerini isteyenler arasında, sayılarından rahatsız olduklarını ifade eden katılımcılar bulunmaktadır.

“Ya herkes ülkesinde yaşasın. Hani bize faydaları olabilir, yani onlar bizim buraya gelip çalışanları da çok, bizim insanlarımızdan daha başarılı olanları da vardır muhakkak içinde var ama yani bir şehirde on tane yabancı Suriyeli olur, yirmi tane olur. Bir şehrin yarısı Suriyeli olmaz yani...” (KATILIMCI 6)

Katılımcıların bir diğer ülkeden gitmelerini isteme nedenleri; Suriyeli sığınmacılara emniyet ve güvenlik açısından tehdit olarak görmeleridir.

“Tabi ki gitmelerini isterim. Adam burada silah, bıçak çekiyorlar. Şu caddenin Eti caddesinin oraya git, saat 6-7’den sonra sokağa çıkıp gezemezsin.” (KATILIMCI 20)

Son olarak ise aynı konu üzerinden iki farklı görüş belirten katılımcıların ifadeleri aşağıda yer verilmiştir. Çiftçilik yapan katılımcı 14, Suriyelilerin gitmelerini isterken bir yandan da yanında çalıştıracak iş gücünü bulmada sıkıntı yaşayacağını belirtmiştir. Katılımcı 19 işsizlik

nedeniyle ve katılımcı 24 ise iş gücünden dolayı Suriyelilerin gönderilmesi gerektiğini söylemektedir.

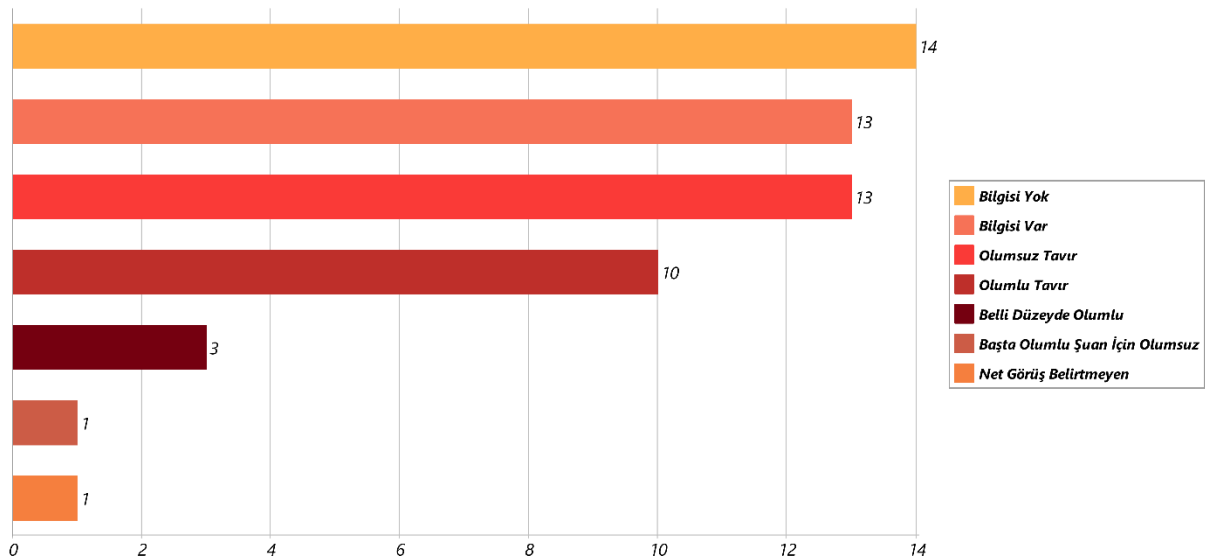
“Gitseler iyi olur diye düşünüyorum ama bir yandan da giderlerse ben işlerimi kime yaptıracağım, kimi çalıştıracacağım.” (KATILIMCI 14)

“Gönderilmeleri lazım yeter. Bizim ekonomimizi bozuyorlar şuanda, çoğu kişi işsiz.” (KATILIMCI 19)

“Tabi düşünüyorum iş gücünden dolayı. Bir de her türlü zararları var bize.” (KATILIMCI 24)

4.11.Suriyelilere Verilen Haklar ve Yardımlar

Suriyelilere verilen haklar ve yapılan yardımlar konusunda kulaktan dolma bilgiler insanlar arasında sürekli yayılmaktadır. Bu başlık altında yerli halkın, Suriyeli sığınmacılara verilen haklar ve yapılan yardımlar konusunda ne kadar bilgi sahibi olduklarını ve nasıl değerlendirdikleri anlaşılmaya çalışılmaktadır. Bu doğrultuda 6 tane kod belirlenmiş ve katılımcıların görüşleri bu kodlar altında değerlendirilmiştir. Yardım ve haklar konusunda “bilgisi yok” kodu altında 14, “bilgisi var” kodu altında ise 13 katılımcı bulunmaktadır. Aynı şekilde yardım ve haklar konusunda “olumlu tavır” kodunda 10 katılımcı bulunurken, “olumsuz tavır” kodu altında 13 katılımcı yer almaktadır. “Belli düzeyde olumlu” kodunda 3 katılımcı bulunurken, “başta olumlu şuan için olumsuz” kodu altında ise 1 katılımcı görüşlerini ifade etmiştir.

Grafik 4. 4. Haklar ve Yardımlar Konusuna Yönelik Alt Kodların İstatistiği

Suriyeli sığınmacılara yapılan yardımları olumlu karşılayan yerli halk çoğunlukla, insanların savaştan kaçarak geldiklerini ifade etmişlerdir. Bu nedenden dolayı, Türk halkı olarak ve dini inançlarından dolayı yardımsever olmaları gerektiklerini belirtmişlerdir. Aşağıda olumlu tavır sergileyen bazı katılımcıların görüşleri yer almaktadır;

“Ya olması gerektiği gibi oluyor. Zalimin zulmünden kurtulmuş insanlar.. Türkiye de, Türkiye Cumhuriyeti de gerektiği şekilde onlara yardımını sağlıyor. Yardımlarında yapılması gerekiyor zaten. Yani insanlar aciz bir durumda bırakmamak gerekiyor. Yani bizde bir şey var; kendin tok yatıyorsun komşun aç yatıyorsa sen bizden değilsin.” (KATILIMCI 2)

“Suriyeliye verilen halklar, yerel belediyelerin verdiği haklar. Önceden kömürün verilmesi gibi, ancak şuan yapılan yardımların kesildiği biliyorum. Fakat ben yardım verilmesini isterdim. Anlık bakmamak lazım, Muhammed Ümmeti diye bakarsak zaten bütün olay çözülür. Bizim şuanda ağzımızda sadece Suriyeliler var. Bütün sorduğun sorular Suriyeliler üzerine. Bu ülkede Afganlılarda var, Türkmenlerde var, Kırgızistanlılarda var, Azerbaycanlılar da var. Neden Suriyeliler, genel olarak bunu düşünüyorum. Şuan Türkiye’de yaşayan insanların zihinlerinin alt yapısında hep bu var, Suriyeliler... Biz 1974’de Almanca dediğimiz, bizim kendi Türk’ümüz buradan trenlerle gidip Almanya’ya gittiler. Oraya çalışmak için giden adam şuan Türkiye’ye dönmüyor. Dini, eğitim yapın birbirine uyumlu değil. Hiçbir şeyin birbirine uyumlu değil. En azından karşındakine Suriyeli diyebiliyorsun en azından Muhammed Ümmetisin ya, dinin bir, secden bir, yemen içmen bir en azından. Şuan 5 yaşındaki bir çocuğa 20 yıl sonra Suriyeli demeyeceksin, o da zaten kendisine Suriyeli demeyecek.” (KATILIMCI 8)

Katılımcı 3, yardım yapılmasına olumlu bakarken Suriyeli sığınmacılara karşı olumsuz bir tavır sergilemektedir.

“Valla Suriyelilere esastan hak veriliyor yani devlet tarafından. Yardımı devlet yapsın, onlar da insan ama insan gibi yaşasınlar. Yani bizde yapalım yardım elimizden geleni. Hepimiz birbirimize yardım edeceğiz, neticede insanız ama adamlar başka insan, zihniyet başka, değişik insanlar. Yani iyiler de vardır ama şimdi burada gençler yani hep fermansız bir genç ya.” (KATILIMCI 3)

Katılımcı 20 görüşlerinde, Suriyelilerin kendi halkından daha çok maddi durumunun olduğunu bir örnekle açıklamıştır. Bu düşüncesine rağmen olumlu tavır kodu altında alınmasının nedeni yardım yapılmasına karşı olmadığını ifade etmesidir. Ayrıca Suriyeli sığınmacılarla birlikte yaşamak istemediğini, tampon bir bölge oluşturulup yardımların orada yapılmasını istediğini dile getirmiştir.

“Valla duyduklarım var ama gözümlle görmediğim için adamların günahlarına giremem. Hakikaten Suriyeli geliyor, cebinde 200 lirayla şu çiviye alacak, 200 lira

çıkartıyor cebinden. Adamın cebinde bozuk parası bile yok. Burada sıradan vatandaşın cebinde o 200 lira yok. Millet olarak biz düşene bir ekmek alıp giden bir milletiz. Benim milletimin içine sokacağına, Suriye ile Türkiye arasında bir tampon bölge oluşturup orda hep yardım edelim. Yeter ki gelip de benim düzenimi bozmasın, istediğimiz de bu.” (KATILIMCI 20)

Benzer bir görüş bildirerek Suriyeli sığınmacılara yardım yapılmasını, ancak ülkelerine geri gönderilmelerini isteyen katılımcı 29’un görüşleri aşağıda verilmiştir;

“Bilgim var az buçuk. Her aileye yardım veriyorlar diye biliyorum. Yardım yapsın, yapmasın demiyorum. Bunları Suriye’ye götür koy ne gerekiyorsa yap. Zamanında bunlar nasıl Çanakkale Savaşında geldi bizim Türk’ün yanında bulundu, sende onun yanında bulun ama bizim içimize sokma bunları. Suriyeliler belli bir süre başımızın üstündeydi ama şimdi değil.” (KATILIMCI 29)

Katılımcı 22 ise diğerlerinden daha farklı bir yorumda bulunmuştur. Suriyeli sığınmacıların çalışmalarını doğru bulmadığını, onlara sadece yardım yapılarak bakılması gerektiğini ifade etmiştir.

“Bilgim var da öyle çok bir yardım vermiyorlar. Sadece kömür yardımı veriyorlar diye biliyorum. Kira, yeme içme ve eğitim desteği gibi yardımlar verilmiyor. Benim görüşüm Suriyelilerin burada çalışmaması lazım, bunlara bakılması lazım. Sonuçta dil bilmiyorlar ve yardımın daha çok olması lazım.”(KATILIMCI 22)

Suriyeli sığınmacıların ilk geldiklerinde yapılan yardımları olumlu karşıladığını ancak şimdi ise görüşlerinin değiştiğini, “başta olumlu şuan için olumsuz” kodu altında ifade eden katılımcı 27’nin görüşleri ise aşağıda verilmiştir;

“Söylenenler gerçek mi doğru mu bilmiyorum ama her ATM’de bir Suriyeli görmek mümkün. Ne yardımı yapıldığını bilmiyorum ama ilk başlarda misafir ağırlamak bakımından tamam yardımlar yapılabilir de artık bu sürekli hale geldiyse yazıktır günahtır.” (KATILIMCI 27)

Suriyeli sığınmacılara verilen haklar ve yardımlar konusunda “olumsuz tavır” kodu altında yer alan katılımcılar çoğunlukla görüşlerini; Türk halkına yapılmayan yardımların Suriyelilere yapıldığını ifade ederek bu durumdan rahatsız olduklarını, onun yerine kendi vatandaşlarına yardım yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Aşağıda örnek olarak birkaç katılımcının görüşlerine yer verilmiştir;

“Birinci sınıf.. Bana verilmiyor o haklar. Kendi vatandaşımıza verilmiyor ama onlara veriliyor. Yardımlar konusunda da ne düşünebilirim yani, Suriyelilere yardım etmek

benim gözümde bir aptallıktır. Ben yardım etmem. Suriyeli gördüğüm yerde kapıdan kovarım. Hiçbir şekilde yardım etmem.” (KATILIMCI 1)

“Valla, Suriye’ye verilen hakların yarısı şimdi kendi ülkemizde bize verilmiyor. Git hastanelere, en basiti ne sıra biliyor direk kafadan giriyor. Var mı öyle bir yaşam? Sen hiç yaşadın mı kendin? Hastanelere gittin mi? Hiç sıra bekliyorlar mı? Kafadan hepsi giriyor. Öyle bir şey mi var ya? Sen benim memleketime gelmişsin, benden önde ne işin olabilir? Ben kendim bizzat gördüm. Bankamatik kartı var, kişi başı dokuz yüz elli lira para alıyorlar. Hepimizi mahveden o yardımlar değil mi zaten? Şuan ki durumumuza onlar.. Kaç milyar dolar para harcadım diyor. Bir buçuk senedir pandemi var ülkede, kime ne verdi? Benim günlerce dükkanım kapalıydı, bir kuruş verdi mi? Bakkalına şeyine veriyordu. Ben kömür satıyorum bana verdi mi bir kuruş? Bir şey vermedi. Bak şu kömür satılan yer benim iş yerim. Bende günlerce kapattım. Allahtan son zamanlara kışın bittiği zamanlara denk geldi de fazla aşırı etkilenmedim. Alacağımız var, vereceğimiz var. Senin için geçerli olan kanun kendi ülkende ikinci sınıf vatandaştan gibisin.. Sokağa çıkma yasağı uygulanıyor bir tane Suriyeli uyuyor mu? Hepsi dışarıdaydı. Benim ülkemde beni ikinci sınıf vatandaşı yerine düşün.” (KATILIMCI 4)

Katılımcı 7, görüşlerini belirtirken Suriyelilerin Türkiye’ye gelmesini eleştirmiş ve kendi çocuğunun Suriye’de askerlik yaptığını ifade ederek bu durumdan şikayetçi olduğunu dile getirmiştir.

“İyi görmüyorum. Mesela Suriyeliler askerlik yapmıyor, benim vatanımın çocukları Suriye’de ölüyor. Benim kendi çocuğum o da Suriye’de şuanda asker. Astsubay orada asker.. Bırakıp gelecek Astsubaylığı, devam ettirmeyecek bırakıp gelecek. Bu Suriyeliler burada saltanat sürüyor, bizim çocuklarımız orada şehit bekliyor. Adını şehit koyuyorlar ondan sonra... Onların yolunda ölüyor.. Onların da gençleri gitsin, onlarda askerlik yapsın bu vatan hainliği değil de ne? İstemiyorum onları da yardım verilmesini de. Adama kömür veriyorlar, onlar da güzelce satıyorlar. Kömürü satıyorlar ya şu köşede. Bizim alt tabaka insanlarımız alamadığı için yarı parasına alıyor, ihtiyacı olduğu için. Bunları devlet onlara verirken bizim halkımızı neden görmüyor? Bizimkilere de versin, veyahut ona da vermesin bizimkilere de vermesin.” (KATILIMCI 7)

“Bilgim var, adamların her birinin 10 tane çocuğu var. Aylık 100-200 lira eve kişi başı yardım veriyor, sosyal yardımlaşmadan para alıyorlar. Benim halkım yazık şurada doğalgazını ödeyemiyor, perişanlar. Yardım etmesinler, istemiyorum. O parayı Türk halkına harcasınlar, bizim kendi vatandaşımız yesin. Çok mağdur insanlarımız var.” (KATILIMCI 21)

Katılımcı 30 görüşlerini ifade ederken kendi mağduriyetini de dile getirmiştir;

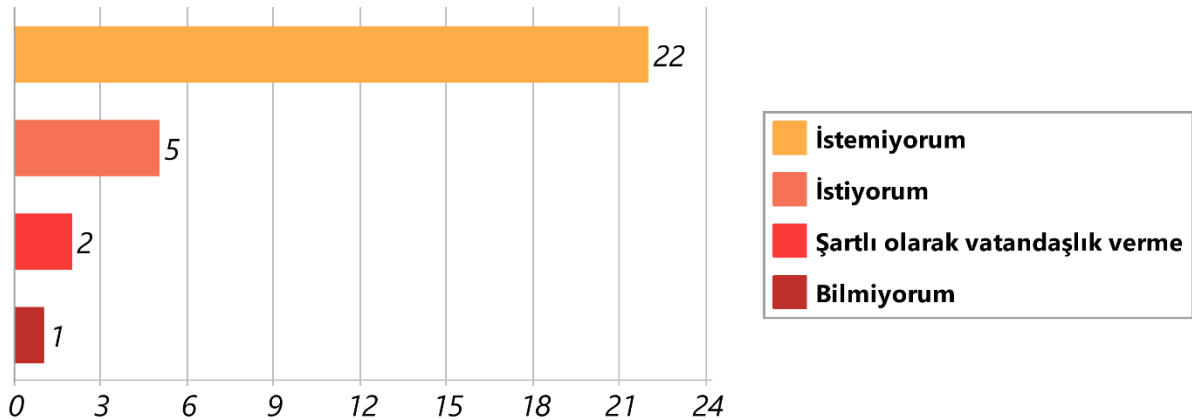
“Var bilgim. Ben 1.150 lira doğalgaz faturası ödedim bunun yarısı veya bir miktarı onlara maaş olarak gidiyor. Onlara yapılan yardımlar benden, çocuğumdan gidiyor. Ortaokula giden bir tane oğlum var mont alamadım. Mağazaya yazdırdım

da aylık bir montu ödemeye çalışıyorum. Mont alamadım çocuğum bana isyan etti ya babasına küstü. Alamadım ben çocuğuma mont alamadım. 13 liraya yarım köfte ekmek satıyorum. Ben dükkânı açtım 3 ay sonra pandemi çıktı.. Ben en küçük çocuğuma bebek arabası alamadım. Ben şuan çocuğumun mamasını bezini alabilmek için, istemeyerek eğlence merkezinde ritim çalışıyorum bağlamanın yanında. Ben şimdi sekizde sahneye çıkacağım, sabaha karşı dörtte bitiyor.”
(KATILIMCI 30)

“Belli düzeyde olumlu” altında yer alan 3 katılımcı ise; yapılan yardımların devlet bütçesinden karşılandığını bu nedenle de yardımların sadece gerçek ihtiyaç sahiplerine, belli bir limit koyarak yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

4.12.Suriyeli Sığınmacılara Vatandaşlık Verilmesine Yönelik Görüşlerin Yerli Halk Üzerinde Yansımaları

Suriyeli sığınmacılara verilen Türk vatandaşlığı, sürekli tartışılan ve gündemden düşmeyen bir konu haline gelmiştir. Mülteciler Derneği’nin (2021) açıkladığı verilere göre; 2019 tarihinden itibaren 110 bin Suriyeli sığınmacıya Türk vatandaşlığı verilmiştir. Yapılan çalışmada da yerli halka, Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi hakkında düşünceleri sorulmuştur. Elde edilen cevaplar doğrultusunda “istemiyorum” kodu altında 22 katılımcı bulunurken “istiyorum” kodu altında sadece 5 katılımcı bulunmaktadır. Görüşmelerin analiz edilmesi sonucunda Polatlı ilçesinde bulan Türk toplumunun Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesine dair net bir tavır sergiledikleri görülmektedir. Yerli halkın bu konuda ciddi tereddütleri bulunduğu ve kesin olarak istemedikleri ifadelerine yansımıştır. Ayrıca Suriyeli sığınmacılara yardım yapılmasına dair olumlu tavır sergileyen bazı katılımcıların, söz konusu Suriyelilerin Türk vatandaşlığı almalarına geldiğinde negatif bir tutum sergiledikleri gözlemlenmiştir.

Grafik 4. 5. Suriyeli Sığınmacılara Vatandaşlık Verilmesine İlişkin Görüşlerin Alt Kodların İstatistiği

“Bu konu hakkında hiç iyi düşünmüyorum. Yarın bir gün bize sıkıntı doğabilir. Bizim kendimize göre bir örf ve adetlerimiz var, düzenlerimiz var.” (KATILIMCI 9)

“Karşıyım, kesinlikle karşıyım.” (KATILIMCI 15)

“Vatandaşlık verilmesini kesinlikle istemiyorum.” (KATILIMCI 16)

“Ben istemiyorum vatandaşlık verilmesini. Biran önce memleketlerine dönsünler.” (KATILIMCI 17)

“O konuya hiç girmeyelim. Vatandaşlık verilmesi rezillik, böyle bir şey olabilir mi? Doların haline bak. Ben kendi halkımı besleyemiyorum, ben tarlamı ekemiyorum. Birde onların 8 milyon insanını doyuracak halim yok. Bence en kısa zamanda, bunların kendi taraflarına kamplarını kur, yerleştir gitsin ya da gönder.” (KATILIMCI 21)

Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesine olumlu bakan bazı katılımcıların görüşleri ise aşağıda verilmiştir;

“Ya onlar zaten Türkiye’nin bir vatandaşıydı. Osmanlı zamanına gittiği için sıkıntı yok zaten. Bunlar il değiştirmiş oldular yani Türkiye Cumhuriyeti şuanda yazılabiliyor zaten Türk oldular onlar. Şu dönemde olan çocuklara da Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığı veriliyor zannedersem.” (KATILIMCI 2)

“Bildiğim kadarıyla Türkmen olanlara verildi, diğerlerine verilmedi. Zaten vatandaşlıkta verilebilir, çünkü şöyle bir şey var; savaştan dolayı Türkiye şuanda Suriye’nin yarısının içinde. Onun için bu halkla beraber yaşamaya çalışacağız çünkü sınırlar kalkacak ve biz onlarla birlikte yaşayacağız, onları da kendi toprağımıza katacağız.” (KATILIMCI 11)

“Onlar zaten buradan gider, sonuçta herkesin kendi memleketi toprağı var. Bülbülü bile kafese koymuşlar memleketim demiş. Bizim çevremizdeki Suriyelilerin bize karşı herhangi bir sıkıntıları yok, herkes işinde gücünde sıkıntı yok. Çalışma izni de verilmesi gerekiyor. Onlar olmasa bizim işimizi yapan olmaz. Diyorlar ki Suriyeliyi neden çalıştırıyorsun, bizim halkımız gelip tarlada çalışmıyor ki. Git bak köye 50 kişi adam vardır. De ki gel abi benim köyde işim var 250 lira para veriyim de, gelmiyor ama Suriyeli o parayı kabul edip geliyor. Bugün bir adamla konuştum, kaç tane Türk çalışanın var dedim hiç yok dedi. Niye diye sordum, bizim adamlar çalışmıyor ki dedi. Benim iki tane Suriyeli kiracım var kiralalarını bir gün bile aksatmıyorlar.” (KATILIMCI 25)

Farklı düşüncelere bakıldığında iki tarafında tepkilerini net bir şekilde belli ettikleri görülmektedir. Zıt görüş belirten her iki grupta düşüncelerini en uç noktalarda net tavırlarıyla

ifade etmişlerdir. Ancak birde “ şartlı olarak vatandaşlık verme” kodu altında 2 katılımcı bulunmaktadır. İki zıt görüşünde ortasında bulunan 2 katılımcının ifadeleri aşağıda verilmiştir;

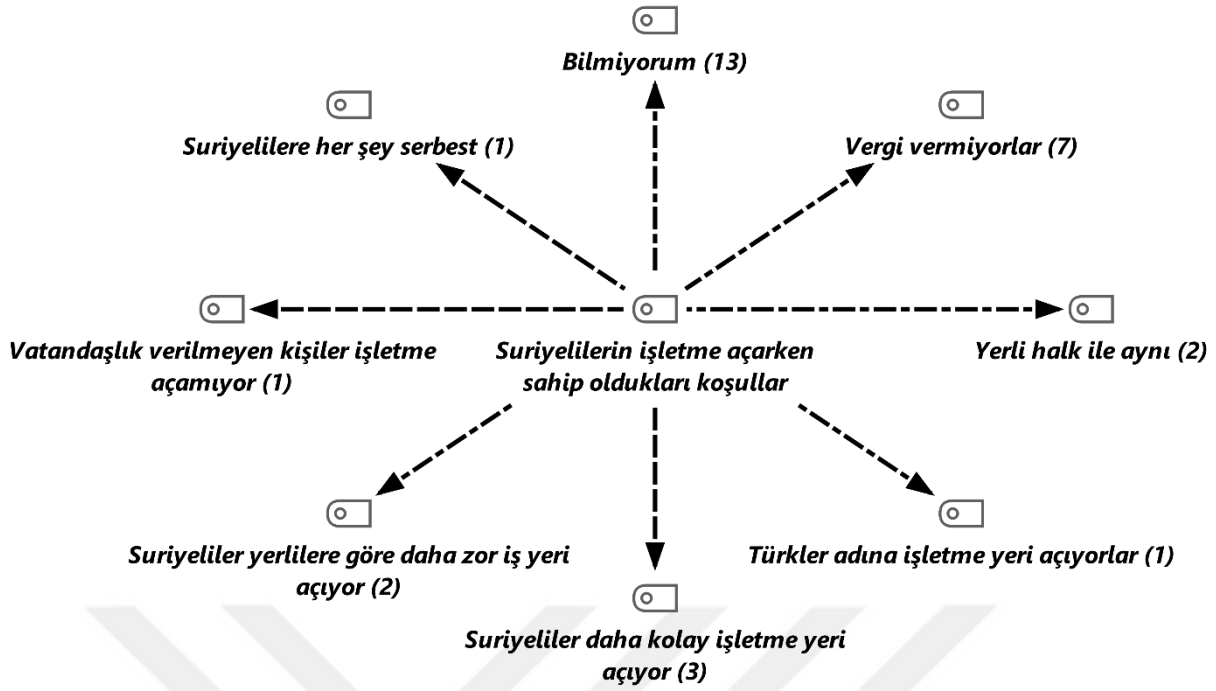
“Ben devletin yerinde olsam vatandaşlığı şu şekilde veririm; sadece ailesi Türkiye’de ikamet eden insanlara vatandaşlık veririm. Ancak bunu maddiyat olarak değerlendirmem. Sen zenginsin, fakirsın diyerek değerlendirmem. Ailesi şuanda Suriye’de ikamet eden herkese ben vatandaşlık veririm. Şöyle bir şey; ailesi Suriye’de, burada çalışıyor. Parayı ekonomik olarak Suriye’ye gönderiyor. İşte onlara vatandaşlık vermem, hatta Türkiye’den çıkartırım. Ekonomik olarak Türkiye’nin parasını başka bir yere kaydırırlarsa iş değişir.” (KATILIMCI 8)

“Ben herkese vatandaşlık verilmesinden yana değilim. Belki düzgün olanlara, meslek sahibi olanlara verilebilir ama hepsine değil.” (KATILIMCI 13)

4.13.Suriyeli Esnaflar ve İş Hayatına Katılımı

Katılımcılara “ Yaşadığınız bölgede Suriyeli esnaf sayısı fazla mı” sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre; “fazla” kodunda 24 katılımcı, “orta” kodunda 4 katılımcı, “bilmiyorum” kodunda 1 katılımcı ve son olarak ise “değil” kodunda 1 katılımcı bulunmaktadır. Sonrasında katılımcılara, Polatlı ilçesinde Suriyeli sığınmacıların daha çok hangi sektörlerde çalıştıkları sorulmuş ve en çok bakkal ve marketlerde çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Suriyeli sığınmacıların işletme yeri açarken ne gibi imkanları elinde bulundurdıklarına yönelik katılımcıların düşüncelerini öğrenmek için “Suriyelilerin işletme yeri açarken sahip oldukları koşullar hakkında ne düşünüyorsunuz” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplar doğrultusunda 8 kod oluşturulmuş ve her bir katılımcının görüşleri bu kodlar içine yerleştirilmiştir. En çok katılımcıların, Suriyeli sığınmacıların yeni işletme yeri açarken ne gibi koşullara sahip olduğuna “bilmiyorum” kodu altında cevap verdikleri belirlenmiştir.

Şekil 4. 2. Suriyeli Sığınmacıların İşletme Yeri Açarken Sahip Oldukları Koşullara İlişkin Kod Teori Modeli

“Bilmiyorum” kodlamasından sonra en çok verilen cevaplar “vergi vermiyorlar” kodlaması altında birleşmiştir. Aşağıda bazı katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir;

“Vergiden muaflar, ondan sonra belediyede olan tüm vergilerden muaflar. Madem açma hakkı veriyorlar o zaman bizimle aynı haklara sahip olsunlar, aynısını ödesinler.” (KATILIMCI 6)

“Başta onlarda vergi yok. Onlardan da vergi alınmasını istiyorum. Bana nasıl sorumluluklar tanınıyorsa onlara da tanınsın.” (KATILIMCI 7)

“Suriyeliler daha kolay işletme yeri açıyor” kodlamasının altında ise 3 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcılar ifadelerini belirtirken Türk halkının işletme yeri açmakta zorlandıklarını, başkalarının yanında düşük ücretlerle çalışıp Suriyeli sığınmacıların ise işletme yeri açmalarına tepki gösterdikleri belirlenmiştir.

“Bir Suriyeli Türk vatandaşına göre daha kolay dükkân açıyor, bu bir gerçek. Buna karşım bir insana fazla hak verilmesin, herkese eşit hak verilsin. Beni bugün burada 30 yaşında gençliği bitmiş hayata atılmış bir insan olarak düşünün. 30 yaşındaki bir insan hala bugün bir yerde dükkân açamayıp işçi olarak çalışmak zorundaysa başka uyruklu bir insanın gelip benim ülkemde rahatlıkla dükkân açabiliyor olması yanlış.” (KATILIMCI 12)

Polatlı ilçesinde yaşayan 30 yerli halka yapılan mülakatlarda Suriyelilerin yeni işletme yeri açmalarının gelirlerini etkileyip etkilemediği konusu incelenmiştir. İncelenen bu görüşmelerde ise “hayır” ifadesini kullanan 19 katılımcı bulunurken bunun yanı sıra “evet” ifadesini kullanan 10 katılımcı bulunmaktadır. Aynı zamanda Suriyeli sığınmacıların yeni işletme yeri açmaları sonucunda gelirini “biraz” etkileyen de 1 katılımcı bulunmaktadır. Araştırma bulgularına göre geliri etkilenen katılımcıların meslekleri; lokantacılık, otomobil boyacısı, terzi, inşaatçı, dönerci, mobilyacı, çığköfteci, kömür satıcısı ve kabzımal olduğu belirlenmiştir. Biraz cevabını veren katılımcının mesleği ise seyyar satıcılıktır.

Alagöz’ün (2020, s.10) hazırlamış olduğu özel raporunda; Suriyeli sığınmacıların genellikle inşaat, tekstil alanlarında çalıştığını belirtmiştir. Suriyeli sığınmacıların diğer sektörlere göre; tarım, hayvancılık, inşaat vb. alanlarda çalışıyor olmalarının nedeni olarak; dil beceresi ve beşeri sermayeye daha az ihtiyaç duyulmasından kaynaklandığı ifade edilmektedir. Konuyla ilgili “gelirini etkilediğini” söyleyen katılımların ifadelerinden örnekler aşağıdaki gibidir;

“Bir kömür alıp satmaları yani ama iki senedir yok o olay, ondan önce oluyordu devamlı.” (Katılımcı 4 – Kömür Satıcısı)

“İlla ki oluyor. Döner yemeye bana gelmiyorlar.” (Katılımcı 19 - Dönerci)

“Olmaz mı? Onlardan vergi alınmıyor. Ben senede en az 20 milyar vergi veriyorum. Dükkanları da ucuza kiralyorlar. Ben 2.500 liraya kirada oturuyorsam onlar 500 liraya oturuyorlar.” (Katılımcı 23 - Kabzımal)

“Tabi oldu, kazancımızı etkiledi. Biz inşaat yapıyoruz, adam geliyor bizim yaptığımız fiyatın yarısına iş yapıyor o da bizi etkiliyor.” (Katılımcı 24 - İnşaatçı)

“Bize zararı var. İşin belli bir fiyatı var. Bu fiyatı düşürdüğün zaman o zaman insanlar çok para kazanıyorsun diyor.” (Katılımcı 28 - Terzi)

“Suriyeliler onlara gidiyor, onlar birbirlerini tutuyorlar.” (Katılımcı 30 Lokantacı)

Örnek olarak verilen görüşmelerden anlaşılacağı üzere, Suriyeli sığınmacıların yeni işletme yeri açmalarının yerli halkı etkilemesindeki en belirgin nedenler; daha ucuza çalışmaları ve yerli halktan ihtiyaçlarını karşılamamalarıdır. Bu hususta başka bir soru ve verilen cevaplarla

konunun mahiyetini anlamak daha kolay olacaktır. Katılımcılara “Suriyeliler alışveriş yaparken talep ve ihtiyaçlarını yerli halkın esnaflarından karşılıyor mu?” sorusu yöneltilmiştir.

Polatlı ilçesinde yaşayan 30 yerli halka yapılan mülakatlarda “hayır, kendi aralarında karşılıyorlar” kodlamasıyla cevap veren 9 katılımcı bulurken “ihtiyaçlarını kendilerinde olmadığı zaman mecburiyetten karşılıyorlar” kodlamasına ait 10 katılımcı bulunmaktadır. Talep ve ihtiyaçlarının yerli halktan karşılandığını “evet” kodlamasıyla ifade eden katılımcı sayısı ise 11’dir. “Evet” dışında verilen cevapları tek bir kategoride ele alınması mümkündür. Suriyeli sığınmacıların ihtiyaçlarını normalde kendi aralarında karşıladıklarını ve sadece ihtiyaçlarının kendine ait işletme yerlerinde olmadığı zaman mecburiyetten yerli esnaftan karşıladıklarına dair ifadelerini içeren toplamda 19 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların bu görüşlerine dair bazı söylemleri aşağıdaki gibidir;

“Kendi içinden alıyorlar. Bizimkiler de bize geliyor.” (Katılımcı 9)

“İsteseler karşılayabilirler ama dediğim gibi bugün telefon ihtiyaçları varsa kendi aralarında bir telefoncu kurmuşlar kendi karşılıyorlar. Ben bunu da nasıl aşabiliriz, nasıl çözebiliriz bilmiyorum. İnsanlara bir şeyi zorlayarak bunu yaptıramazsınız, insanların içinden gelmesi lazım. Ben buraya Türkiye’ye geldiysem buranın insanlarıyla bütünleşebilmem için gidip marketinden alışveriş yapmam lazım. “Merhaba kardeş, nasılsınız iyi misin?” demen lazım ya da karşındakinin diliyle bütünleşmen lazım. Bunu onların istemesi lazım. Ben bu yüzden diyorum ki onlar burada kalmayı düşünmüyorlar. Türkiye onlar için bir geçiş süresi. Burada Türk halkına düşen sorumluluklar varsa Suriyeliye de var, bu işlerin karşılıklı olması lazım.” (Katılımcı 12)

“Hayır kendi aralarında ihtiyaçlarını karşılıyorlar.” (Katılımcı 15)

“Yok, onlar kendi aralarında alışverişlerini yapıyorlar.” (Katılımcı 17)

“Kesinlikle karşılamıyorlar. Kendi vatandaşından ihtiyacı olanı sağlayamazsa o zaman yerli halka gelebiliyor. Kendi adamında o imkan varsa eğer, 3 kilometrede olsa 5 kilometrede olsa ona gider.” (Katılımcı 18)

“Önceden karşılıyorlardı ama şimdi diyorum ya adam dükkân açtığı zaman, adamlarda milliyetçilik var kendi ırkından almaya gidiyor.” (Katılımcı 28)

“Yerli halktan karşılıyorlar da şöyle karşılıyorlar bunlar, zorunlu mecburi bulamadıkları şeyleri birbirinden, mecbur alıyorlar.” (Katılımcı 3)

“Eğer kendilerinde yoksa mecbur karşılıyordur yani. Ama genelde milliyetçilikleri üst düzeyde yani.” (Katılımcı 4)

“Ya ihtiyaçlarına göre.. Genelde kendi kendilerini düşünüyorlar. Onlarda olmadığı zaman tabi mecburen yerli halka geliyorlar.” (Katılımcı 7)

“Daha çok kendi marketlerinden alışveriş yapıyorlar. Buradan da acil bir ihtiyaçları olduğu zaman alıyorlar. Bizim aşağıda bakkalımız var. Bende gidiyorum, onlar da gidiyor oraya. Kendi kültürlerine göre olan yiyecek ve içecekleri kendi marketlerinden alıyorlar.” (Katılımcı 10)

“Göreceli bir şey bu. Adamın mağazası yoksa gidip Türk mağazasından alışveriş yapıyor ama çoğunlukla kendilerinden alışveriş yapmayı tercih ediyorlar. Bizlerde onların bakkallarına, marketlerine girip alışveriş yapmıyoruz, gidip lokantalarında da yemek yemiyoruz.” (Katılımcı 11)

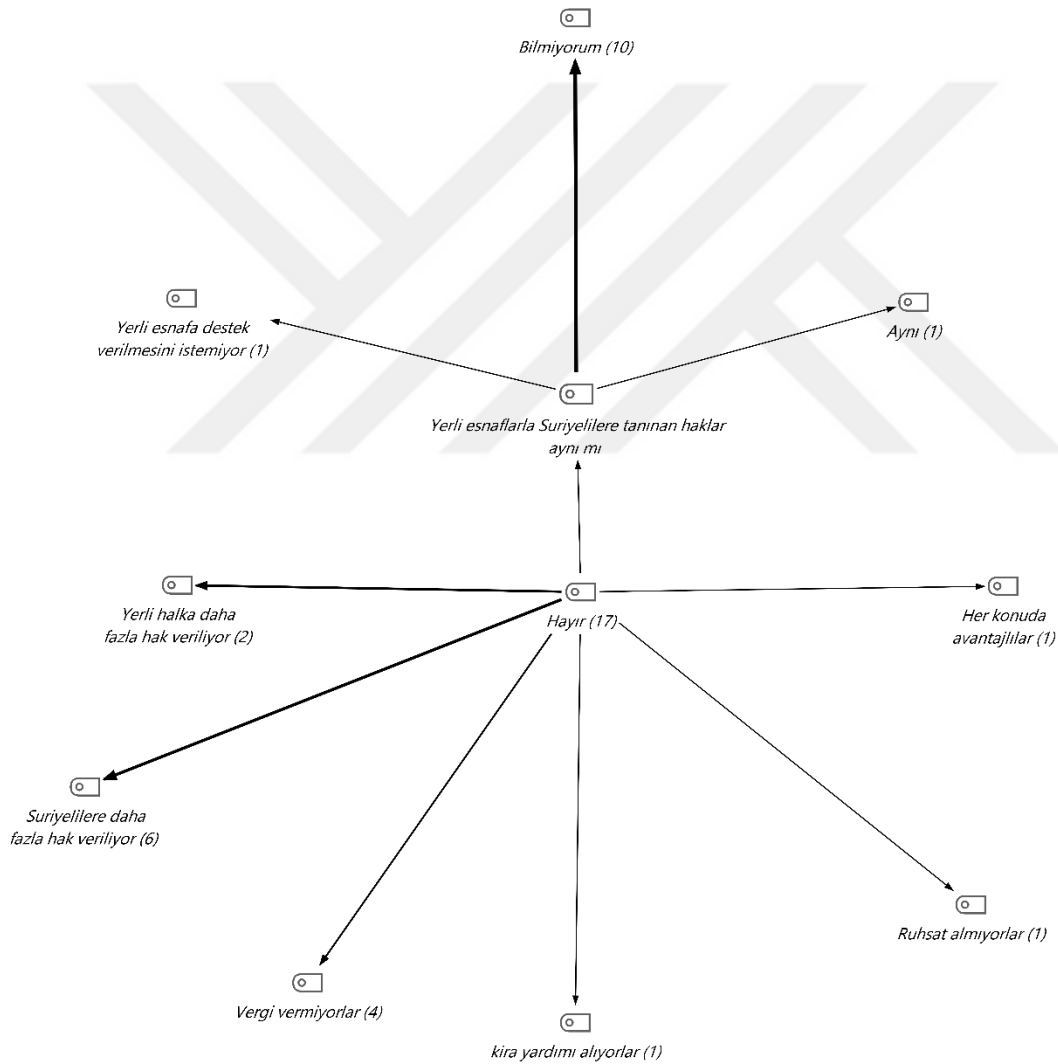
Yukarıda yer alan ifadelerden anlaşılacağı üzere Suriyeli sığınmacılar ihtiyaçlarını daha çok kendi aralarında karşılamaktadır. Ta ki ihtiyaçlarını kendi aralarında sağlayamadıklarında Türk esnaflara başvurumaktadırlar. Karşılaşılan bu durum; Suriyeli gettoların kendi içlerinde, ekonomik alanda bir dayanışma ağı oluşturduklarının göstergesidir. Polatlı ilçesinde Suriye gettolaşmasının oluştuğunu; ticari faaliyetlerinde kendilerinden alışveriş yapmaya öncelik verdiklerine yönelik bulgulardan çıkarım elde edilmesi mümkündür (Kavas, Avşar, Kadkoy ve Bilgiç, 2019). Suriyeli sığınmacıların kendi aralarında gettolaşma oluşturduklarının bir göstergesi de yerli esnafa gelen müşterilerden anlaşılabilir. Yerli esnafa, “Bir esnaf olarak size gelen müşteriler daha çok yerli halk mı yoksa Suriyeliler mi?” sorusuna verilen cevaplar aşağıdaki gibidir;

Şekil 4. 3. Polatlı İlçesinde Mülakata Katılan Katılımcıların Gelen Müşterilerine Dair Görüşlerinin Kodlu Bölüm Temelli Hiyerarşik Kod Alt Kod Modeli

Araştırma bulgularında; 27 katılımcıya yerli halkın, 2 katılımcıya hem Suriyeli hem de yerli halkın ve son olarak ise 1 katılımcıya da sadece Suriyelinin geldiği sonucuna ulaşılmıştır. Müşteri olarak sadece Suriyeli sığınmacıların geldiği yerli esnafın hem çiftçilik hem de pazarcılık yaptığı bilinmektedir.

“Yerli esnaf katılımcılara Suriyeli esnaflarla yerli esnaflara tanınan haklar aynı mı” sorusu yöneltilmiştir. Öncesinde Suriyeli sığınmacılara verilen haklara yönelik görüşlerin analizi yapılmıştı ancak burada esnaf kavramı üzerinden sorunun sorulması araştırma konusunun Suriyeli esnafların yerli esnaflara etkilerinin neler olduğunu analiz etmek açısından alanı daraltmaktadır.

Şekil 4. 4. Suriyeli Esnaflara Tanınan Haklar İle Yerli Esnafa Tanınan Haklar Aynı Mı? Sorusuna İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt- Kod Modeli

En fazla 17 katılımcının bulunduğu “hayır” kodunun altına alt kodlar açılmış ve katılımcıların görüşlerine bu kodlar altında yer verilmiştir. “Hayır” kodunun altında, en fazla aynı görüşü belirten “Suriyelilere daha fazla hak veriliyor” düşüncesinde 6 kişi bulunmaktadır.

“Farklı, onlara daha fazla hak veriyorlar. Onlarla aynı iş yerinde çalışıyordum. Onlara mağdur diye alışveriş çeki veriliyordu ama bize verilmiyordu”
(KATILIMCI 16)

“Aynı değil tabi, onlara daha fazla hak tanınıyor. Biz burada sinek avlıyoruz, adamlar orada alışveriş yapıyor.” (KATILIMCI 24)

Katılımcıların görüşlerine sadece bir kod altında değil, farklı kodlar altında da yer vermiştir. Örneğin katılımcı 1, hem “vergi vermiyorlar” hem de “kira yardımı alıyorlar” kodu altında bulunmaktadır.

“Vergide, stopajda. Devletin her türlü devlete katkısı olacak her şeyden Suriyeliler tamamen muaf. Sadece küçük esnaftan alıyorlar, vergisini de her şeyini de. Suriyelilerden hiçbir şekilde.. Kira yardımı da var. Esnaf kirayı kendi veriyor, Suriyelilerinkini devlet kendi veriyor. Tamamen devletin zayıf tarafı Suriyelilerin birinci sınıf insan olması. Her taraftan muaf oluyorlar.” (KATILIMCI 1)

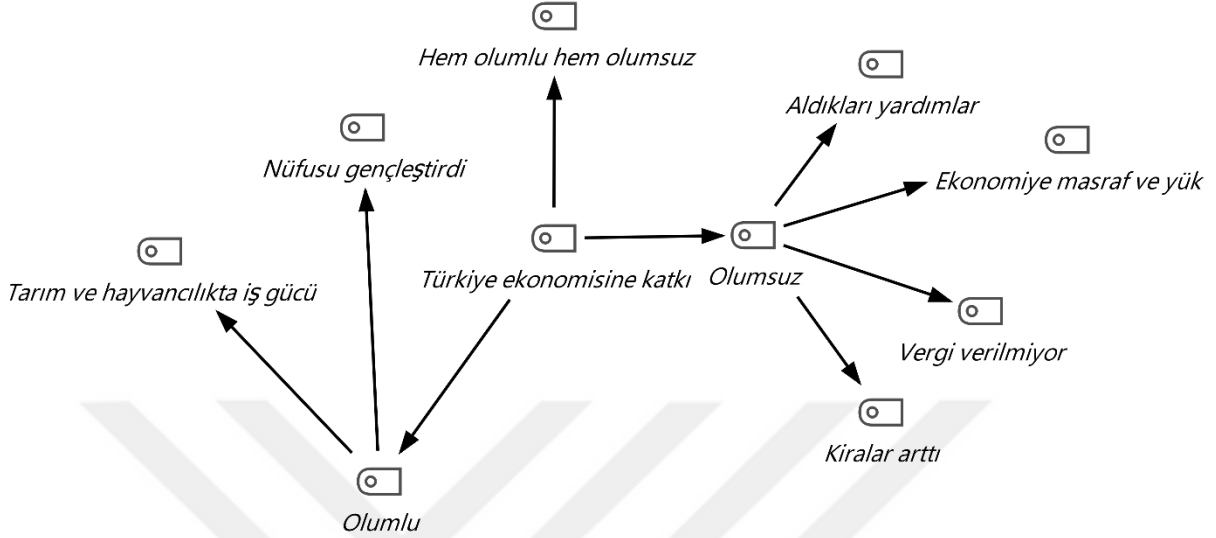
Katılımcılar genel itibarıyla Suriyeli esnaflarla yerli esnaflara tanınan hakların aynı olmadıklarını belli gerekçelerle ifade etmişlerdir. “Hayır” kodu altında sadece Suriyeli esnaflara daha fazla hak verildiğini ifade eden görüşler değil, 2 katılımcının da yerli esnafa daha fazla hak verildiğine dair görüşleri mevcuttur. Ayrıca Suriyeli esnaflara verilen haklar konusunda “bilmiyorum” kodu altında 10 kişi bulunmaktadır. Bu da katılımcıların 1/3’nin bilgi sahibi olmadığını gösterir. Kendi içerisinde ise diğer katılımcıların görüşlerinden daha farklı bir düşünce belirten katılımcı 2 için ayrı bir kod oluşturulmuştur.

“Ya mesela devlet şuanda Türkiye Cumhuriyeti vatandaşına esnaflarına destek veriyor ama ben istemiyorum yani.” (KATILIMCI 2)

Elde edilen tüm soruların özeti niteliğinde katılımcılara “Suriyelilere pozitif ayrımcılık uygulandığını düşünüyor musunuz” sorusu yöneltilmiş ve 24 kişi evet cevabını verirken yalnızca 5 katılımcı hayır demiştir. Evet, cevabını veren katılımcıların neredeyse hepsi, Suriyelilerin yerli halktan daha imtiyazlı olduğundan yakınmıştır. Hayır kodu altında cevabını veren katılımcılar ise kısa cevaplar vererek bir açıklama da bulunmamışlardır.

Son olarak ise; katılımcılara “Suriyelilerin Türkiye ekonomisine olumlu ya da olumsuz bir katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız bunlar nelerdir?” sorusu

yöneltilmiştir. Katılımcıların cevaplarına göre; “olumlu”, “olumsuz” ve “hem olumlu hem olumsuz” kodlar oluşturulmuştur.

Şekil 4. 5. Suriyeli Sığınmacıların Türkiye Ekonomisine Etkisine Yönelik Kod Teori Modeli

Olumlu kodun altında yer alan katılımcıların görüşleri çoğunlukla; “nüfusu gençleştirdi”, “tarım ve hayvancılıkta iş gücü” kodlarında birleşmiştir. Katılımcılara göre, Suriyelilerin Türkiye ekonomisine olumsuz etkisinin nedenleri; aldıkları yardımlar, kiraların artması, vergi verilmemesi, ekonomiye masraf ve yük olarak dile getirilmiştir. Öncelikli olarak Suriyeli sığınmacıların ekonomiye olumlu katkısı olduğunu düşünen iki katılımcının ana fikirleri aşağıda örnek olarak verilmiştir;

“Nüfusu gençleştirdi. Nüfus daha genç oldu.” (KATILIMCI 2)

“Olumlu katkısı çok fazla biraz önce söylediğim gibi. Şuan mesela ülkede Afganlılar var. Bunların yaptığı meslek hayvancılık. Afganlıların Türkiye’den gittiklerini düşünün, kim bakacak o hayvanlara. Kendi vatandaşımızdan bahsediyorum ben, çocuk evde yatıyor. Üç tane oğlu var adamın, çalışmıyorlar. Afganlılar olmasa Türkiye’de hayvancılık biter. Suriyeliler olmasa tarımcılık biter. Yaz olduğunda ben çalışacak işçi bulamıyorum. Fabrikalar işçi bulamıyor, adamlar akşama kadar kahvede oyununu oynuyor. Gel çalış diyorsun, 150 lira yevmiye diyorsun çalışmıyor.” (KATILIMCI 8)

“Hem olumlu hem olumsuz” kodu altında bulunan katılımcıların düşüncesi genel olarak; Suriyelilerin yerli halkın yapmadıkları işlerde çalıştıklarından dolayı olumlu katkı sağlarken aynı zamanda gençlerinde istihdamını engellediğine yönelik bir düşünce hakimdir.

“Bizim insanımızın beğenmediği alt tabaka işler var, tövbe ben hiçbir işi küçük gördüğüm için değil ama bizim halkımız o sektörlerde çalışmıyor. Belki bu açıdan ekonomiye yararı olmuştur. Genel ekonomi olarak da bizim gençlerimizin iş olanaklarını sınırlama durumu da oluyor olabilir.” (KATILIMCI 27)

Türkiye ekonomisine “olumsuz” etkisi var kodu altında 22 katılımcı bulunmaktadır. Aşağıda 22 katılımcının görüşlerini özetler nitelikte olan 4 görüşe yer verilmiştir;

“Zararları var ekonomimize örneğin aldıkları yardımlar gibi.” (KATILIMCI 19)

“Olumsuz katkısı olduğu zaten aşikâr, biliyoruz yani. Olumlu ne olacak, kazandığını bana mı veriyor? Gene kendi ülkesine götürüyordur götürüyorsa. Ülkemize vergi veren bin tane esnaf varsa üç tanesi veriyordur. Öbür tarafı yok, Gaziantep falan tarafında duyuyoruz, okuyoruz kuyumcular tamamen onların eline geçmiş, bizim buralara da zaten en alt grubu geldi.” (KATILIMCI 4)

“Olumlu hiçbir katkısı yok. Tamamen olumsuz. Her türlü Türkiye Cumhuriyeti’ne zararlı şeyler. Her tarafı masraf, ekonomiye tamamen masraf ve yük. Hiçbir şekilde katkıları yok.” (KATILIMCI 1)

“Nüfus kalabalıklaştığı için kiralarda ister istemez bir yükselme oluyor.” (KATILIMCI 10)

SONUÇ VE ÖNERİLER

Göç olgusu, en yalın haliyle bireysel veya kitlesel olarak ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel nedenlerle bireyin yaşadığı ortamdan kısa süreliğine veyahut kalıcı olarak bir yer değişim hareketi olarak tanımlanabilir. Her gün farklı oluşum ve yansımalarla insanlık tarihi boyunca var olabilecek ve etkilerini küresel düzeyde tüm dünya ülkelerinde hissettirebilecek çok yönlü bir olgudur. Göç olgusunun öncelikli olarak en temel nedeni, insanların yaşamlarındaki ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla ortaya çıkmasıdır. Bu ister daha iyi bir yaşama imkânı, ister insanın içerisinde bulunduğu kötü şartlardan kurtulma ihtiyacı olsun her daim herkesin başına gelebilecek bir süreçtir. Göç olgusunun maddi ve manevi açıdan medeniyetin gelişimine katkı sağladığı inkar edilemezdir ancak gönül isterdi ki göç olgusu sadece, hem oluşum nedeni hem de toplumlara kazandırdığı olumlu yansımalarıyla insanlık yaşamında kendinden bahsettirsin.

İnsanların ilerleyen tarihsel süreçlerle beraber, içinde bulunduğu sosyal ve kültürel çevreden ayrılıp başka bir yerleşim alanına hareket etmesi ülkeler arasındaki geçişkenliği de hızlandırmaktadır. İnsanların yaşadıkları ülkeden hiç bilmedikleri bir ülkeye hazırlıksız bir şekilde gitmesine iten nedenler çoğunlukla; mübadeleler, savaşlar ve siyasal politikalar olarak araştırma konularının içerisinde yerini almaktadır. Zorunlu göç veyahut daha doğru bir ifade ediliş biçimi olarak düşünülen zorlama ile yapılan göç; mekan ve bireyler açısından derinlemesine incelenmesi gereken dinamik bir yapıya sahiptir. Aksi takdirde hazırlıksız yakalanılan uluslararası zorunlu göç, yansımalarının ön görülememesi halinde topluma ve içerisinde bulunan insanlara üstesinden gelmenin çok daha zor olabileceği yaralar açabilecek karmaşık bir yapıya sahiptir. Buradan hareketle, Suriye’de yaşanan iç savaş sonrasında insanların canlarını kurtarmak için aileleriyle beraber kitlesel olarak Türkiye’ye göç etmesi, iki tarafı da hazırlıksız yakalanılan bir sürecin içerisine dahil etmiştir. Göç eden bireylerin, kaynak ve hedef ülkenin aynı zamanda burada asıl araştırma konusunu oluşturan göç alan ülkedeki yerli nüfusun üzerindeki yansımaların doğru bir şekilde analiz edilmesi meydana gelen veya gelebilecek sorunların çözülmesine yönelik olumlu etkiler ortaya çıkarabilecektir.

“Türkiye’deki Suriyeli Nüfusta Bölgesel Yoğunlaşmaların Yerli Esnafa Etkileri: Polatlı Örneği” isimli bu çalışmada literatür taraması ve saha araştırması yapılarak Suriyeli sığınmacıların yerli nüfus üzerindeki yansımaları analiz edilmeye çalışılmıştır. Öncelikli olarak göç olgusunun kavramsal çerçevesi içerisinde; göçün çeşitleri, nedenleri ve göçmen politikalarının üzerinde durulmuştur. Entegrasyon, asimilasyon ve çok kültürlülük

kavramlarının göçmen politikaları olarak ele alınması Suriyeli sığınmacılarla yerli nüfusun arasındaki ilişki boyutunun kavranabilmesi açısından alt yapı niteliğindedir. Zorunlu göç kuramlarıyla beraber ele alınan çalışmada, aynı zamanda Suriyelilerin Türkiye’de sahip oldukları yasal statülerinde üzerinde durulmuştur. Son olarak ise saha çalışması gerçekleştirilmiş ve bu doğrultuda elde edilen sonuçlar ve sunulacak öneriler katılımcıların görüşleri esas alınarak değerlendirilmiştir.

Çalışmaya Polatlı ilçesinde esnaflık yapan 30 kişi katılmıştır. Üniversite mezunu olan 3 katılımcı dışında, diğer tüm katılımcıların eğitim seviyeleri ilkokul, ortaokul ve lisedir. Üniversite mezunu olan katılımcılar da mesleklerinden ziyade esnaflık yapmaktadır. Katılımcıların çoğu 30 yaş üstü bireyler olup görüşülen tüm kişilerin cinsiyeti erkektir. Katılımcılara sorular yöneltirken genelden özele doğru bir yol çizilmesine özen gösterilmiştir. Öncelikle esnaf olarak değil ülkenin normal yerli halkı olarak Suriyelilerin Türkiye’ye göç etmelerine yönelik sorular sorulmuştur. Suriyelilerle ilgili olumsuz görüş bildiren katılımcıların çoğunun, düşüncelerini ifade ederken kötü tabirler kullanmaları dikkat çekicidir. Katılımcıların ifadelerinden bu şekilde hitap etme nedeni olarak, vatanlarının başında durmayıp kaçıp gelmeleri olduğu anlaşılmıştır. Katılımcı 7 ve 21’in nin ifadesi bu durumu daha da açıklar hale getirmektedir.

“.....Mesela Suriyeliler askerlik yapmıyor, benim vatanımın çocukları Suriye’de ölüyor. Benim kendi çocuğum o da Suriye’de şuanda asker. Astsubay orada asker.. Bırakıp gelecek Astsubaylığı, devam ettirmeyecek bırakıp gelecek. Bu Suriyeliler burada saltanat sürüyor, bizim çocuklarımız orada şehit bekliyor. Adını şehit koyuyorlar ondan sonra... Onların yolunda ölüyor.. Onların da gençleri gitsin, onlarda askerlik yapsın bu vatan hainliği değil de ne?”

“Ben zaten gelir gelmez hiç sevmedim, hala da sevmiyorum. Şuanda benim oğlum orada İdlib’de Üsteğmen olarak görevli ve onları koruyor. Onların benim oğlumun yaşıtları burada boş geziyor, ben yediremiyorum bu durumu kendime. Gidin memleketinize, gidin vatanınızı siz koruyun. O yüzden ben hiç Suriyelileri sevmiyorum.....”

30 katılımcıdan 10 kişinin Suriyelilerle ilgili olumlu düşüncelerini belirtmeleri de azımsanacak bir sayı değildir. Olumlu görüş bildiren katılımcıların çoğu, Suriye’de yaşanan iç savaştan dolayı Türkiye’ye geldiklerini ve Suriyeli sığınmacılara mağdur gözüyle baktıkları anlaşılmaktadır. Aynı zamanda olumlu görüş bildiren bu 10 katılımcının; Suriyeli sığınmacılarla yerli halkın bir arada yaşamasını sağlayan temel etken olarak “mecburiyet” ve “din” kodlaması altında yer aldıkları da görülmektedir. Buna bağlı olarak olumlu görüş bildiren katılımcıların, Suriyeli sığınmacılara karşı olumlu bir tavır sergilemesinin arkasında

misafirperverlikleri ve aynı dini inancı paylaşmaları bulunmaktadır. Analizlerden elde edilen bulgulara göre; Suriyeli sığınmacılarla yerli halkın bir arada yaşamasını sağlayan temel etmenlerin de çoğunlukla mecburiyet ve aynı dini inanca sahip olma olduğu sonucuna varılmıştır.

Çalışmada katılımcıların Suriyelilerle günlük hayatta ne gibi bir ilişkiye sahip oldukları belirlenmeye çalışılmıştır. Yukarıda olumlu görüş bildiren 10 katılımcının aynı zamanda Suriyeli sığınmacılarla arkadaş ve komşuluk ilişkileri olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda yakın çevrelerindeki arkadaşlarının, Suriyeli kadınlarla mutlu bir evlilik sürdürdüklerini de ifade etmişlerdir.

Göçmen kesim ile ev sahibi toplum arasında bir bütünleşme ve uyum sağlanabilmesi, hem göç eden ülkenin insanları hem de göç alan ülke için istenilen ve amaçlanan bir durumdur. Bu hususta din, dil, kültür vb. etkenler sürecin gerçekleşmesinde olumlu bir etki yaratacağı gibi entegrasyon sürecini zorlaştırabilmektedir. Benzer dini inancı, dili ve kültürü paylaşan toplumların birbirlerine uyum süreci çok daha kolay gerçekleşmektedir. Çalışmada Polatlı ilçesinde bulunan katılımcılara Suriyeli sığınmacılarla yaşam tarzlarında bir farklılık olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcılardan 28'i farklılık olduğunu belirtirken 2 katılımcı ise bilmiyorum cevabını vermiştir.

Görüşmelerden, Suriyeli sığınmacılarla yerli halk arasındaki farklılıkların; örf ve adetler, giyim tarzı, yeme-içme olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların çoğu ise, Suriyeli sığınmacıların yerli halka göre daha keyfi yaşadıklarını belirtmiştir. 28 katılımcının Suriyelilerle aralarında yaşam tarzında farklılıkların olduğunu belirtmesi, uyum ve bütünleşme konusunda da bizlere ipucu vermektedir. Katılımcılara Suriyeli sığınmacılarla aralarında uyum ve bütünleşme olup olmadığı sorulmuştur. Alınan cevaplar doğrultusunda 20 kişi uyum sağlanmadığını ifade ederken 6 kişi ise tam tersi bir görüş belirtmiştir. Ancak uyum sağlandı yönünde görüş bildiren katılımcı 1, gerçekleşen uyumun zoraki yaptırımlarla sağlandığına dair bir ifade bulunarak rahatsızlığını dile getirmiştir. 30 kişiden yalnızca 3 kişi ise zamanla uyumun gerçekleştiğini belirtmiştir. Toplam katılımcı sayısına göre bu oran oldukça az olup risk oluşturmaktadır. Bu durum, Polatlı ilçesinde entegrasyon çalışmalarının yürütülmesini zorunlu kılmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların zamanla kalma süreleri ve artan nüfusu nedeniyle yerli halkın bu kişileri nasıl karşıladıkları ve zaman içerisinde tutumlarının değişip değişmediği, gelecekte tepkilerin ne yönde gelişeceği yönünde bizlere kılavuzluk etmektedir. 30 katılımcıdan 17'si Suriyeli sığınmacıları ilk geldiklerinde olumlu karşıladıklarına dair ifadelerde bulunmuş ve

gerekçe olarak da acıdiklarını ifade etmişlerdir. Ancak olumlu karşıladıklarını ifade ederken, cümlesinin sonlarında tepkilerinin değiştiğini ifade eden katılımcılar bulunmaktadır. Örneğin katılımcı 3; *“Çok iyi karşıladık. Her türlü karşıladık ama sonra adamlar öyle değilmiş yani. Şumarıklar, ukalalar hepsi var.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir. Bu şekilde görüşlerinde zaman içerisinde değişim yaşayan katılımcıların olup olmadığını öğrenebilmek için tekrardan bir soru yöneltilmiştir. Suriyelilerin kalma sürelerinin ve nüfuslarının artması, ilk başlarda olumlu karşılayan katılımcıların tepkilerinde değişime neden olmuştur.

Katılımcıların görüşleri üzerinde bu tarz bir değişimin olması, Suriyeli sığınmacıların ülkelerine dönmelerine yönelik tutumlarını da ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgulara göre; sığınmacıların Suriye’ye dönmelerini isteyen 22 katılımcı bulunmaktadır. Bu hususta Suriyeli sığınmacılara yönelik tutumların gün geçtikçe değiştiği aşikardır. Ancak burada üzerinde durulması gereken iki farklı görüşün belirtilmesinde fayda vardır. Katılımcı 15, Türkiye’de Suriyeli sığınmacılardan kalifiyeli elemanların kalabileceğini belirtmiştir. Katılımcı 30 ise, ileri ki neslin geleceğinden çok korktuğunu ve bunun nedenini de şu sözleriyle ifade etmiştir; *“..... bir sonraki nesilde polis arandığı zaman Suriyeli gelecek veya doktora gidip karnım ağrıyor dediğin zaman Suriyeli doktor bakacak ama nasıl güveneceğiz.”* Katılımcılardan biri, ülkeye faydalı olabilecek düşüncesiyle kalifiyeli elemanların kalmasını isterken bir diğer katılımcı ise bu durumu bir tehdit olarak görerek Suriyeli sığınmacılara karşı büyük bir güvensizliği içerisinde barındırdığını göstermektedir. Burada üzerinde durulması gereken konu ise katılımcıların, Suriyeli sığınmacıların kalış sürelerinin ve sayılarının artmasından ziyade ülkelerine dönmelerini istemelerindeki diğer nedenleri ortaya koymaktır.

Yapılan çalışmada bu hususlardan biri, Suriyeli sığınmacılara yönelik tehdit algıları başlığında ele alınmıştır. Katılımcıların çoğunluğu Suriyeli sığınmacılara karşı kaygı ve endişe duyduklarını belirtmişlerdir. Kaygı ve endişenin altında yatan nedenleri; uzun süre boyunca Türkiye’de kalmaları, Suriyeli sığınmacıları yabancı olarak görmeleri, ekonominin olumsuz etkilenmesi ve istihdam olarak ifade etmişlerdir. Aynı şekilde katılımcıların yarısından fazlası, Suriyeli sığınmacıları emniyet ve güvenlik açısından tehdit olarak algıladıklarını belirtmişlerdir. Yaşadıkları bölgede kavga ve bıçaklanma olaylarının arttığını belirten katılımcılar aynı zamanda en rahatsız oldukları konunun ise; kadınlara ve çocuklara laf atılması olduğunu yakınlıkla ifade etmişlerdir. Bir katılımcının; *“.....hatta burada pastane vardı, kapatmak zorunda kaldılar bunlar yüzünden. Bu sokaktaki evler Suriyeliler yüzünden kiralanamıyor. Adamlar burada oturmak istemiyor ki. Bizim Türkler bu sokağa girmeye korkuyorlar.”* ifadesi diğer katılımcıların görüşlerini özetler niteliktedir.

Yerli halk Suriyeli sığınmacıların hakları ve aldıkları yardımlar konusunda çok fazla bilgi sahibi değildirler. Ancak yerli halk tarafından Suriyeli sığınmacılara yapılan yardımları olumsuz karşılayanların sayısı, olumlu karşılayanlara oranla fazla olsa da, aralarındaki fark çok fazla değildir. Yerli halkın olumlu tavır içerisinde olmalarının en önemli gösterilen nedeni; bu kişilerin savaştan ve zulümden kaçmış olarak gösterilmeleri ve misafir gözüyle bakılmalarıdır. Olumlu tavır sergileyen katılımcıların bir kesimi de yardım yapılabileceğini ancak bunun bir tampon bölge oluşturularak yapılması gerektiği belirtilmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere, Suriyeli sığınmacılara yardım yapılması konusunda olumlu bir bakış açısına sahip bireylerin bile Suriyeli sığınmacıları ülkede istememeleridir. Yardım yapılmasını istemeyen kesim ise, ülkenin kendi vatandaşı olduğu ihtiyaç sahipleri olan kişilere öncelikli olarak yardım edilmesi gerektiği düşüncesi katılımcılar tarafından hem fikirdir. Suriyeli sığınmacılara yardım edildiği konusunda bilgisi olan katılımcıların ortak söylemleri ise, onlara ait bir kartlarının olup katılımcılar tarafından ATM önündeki sıra bekleyen Suriyeli sığınmacıları gözlemledikleridir. Katılımcılar tarafından haklarla ilgili temel görüş ise, Suriyeli sığınmacıların özellikle sağlık alanında daha avantajlı olduklarıdır. En çok şikayet edilen durum ise hastanelerde Suriyelilerin sıra beklememesi olarak ifade edilmiştir.

Katılımcıların, Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesi konusu da tedirginliklerini dile getirip bu durumun yaşanmaması gerektiğini ifade ettikleri bir diğer mevzuattır. Görüşmelerden elde edilen sonuçlara göre; 22 katılımcının Suriyeli sığınmacılara vatandaşlık verilmesine karşı oldukları belirlenmiştir. Suriyelilerin vatandaşlık alma konusunda fikirleri sorulan katılımcıların sert tepkilerle cevap vermeleri bu durumun bir tehdit olarak algılandığının göstergesidir. Şuana kadar elde edilen tüm bulgular doğrultusunda, Suriyeli sığınmacılara karşı tavırların arttığı ve bu durumun yabancı düşmanlığına (zenofobi) doğru evrildiği bir gerçektir. Başlarda misafir olarak karşılanan Suriyeli sığınmacılar, artık katılımcılar tarafından misafirliğin bittiğini ve ülkelerine dönmeleri gerektiği konusundaki görüşler ortaktır. Ayrıca görüşmelerde, Suriyeli sığınmacılara yönelik ağır ithamların kullanılması, aynı şekilde artan tepkilerinde bir göstergesidir. Tabi ilk geldikleri andan itibaren olumlu yaklaşım sergileyen katılımcılar da bulunmakta olup görüşlerine de yer verilmiştir. Ancak genel bir değerlendirme yapıldığında yardımlar konusunda olumlu tavır içerisinde olan bir katılımcının söz konusu vatandaşlık verilmesine ve ülkeden gitmeleri gerektiğine geldiğinde ciddi tepkiler gösterdiği elde edilen bulgular arasında verilebilir. Bu duruma örnek olarak katılımcı 3 yardım konusunda; *“Ya devlet yapsın, onlar da insan ama insan gibi yaşasınlar. Yani bizde yapalım yardım elimizden geleni. Hepimiz birbirimize yardım edeceğiz, neticede*

insanız.....” ifadelerini kullanırken, vatandaşlık ile ilgili; “Ben kabul etmem onu” ve son olarak ülkeden gitmeleri gerektiğine yönelik ise; “Ülkelerine gitsinler. Şimdi şöyle, ya gepegenç adam geliyor burada gepegenç delikanlılar.. Benim ülkemi benim dedelerim, ebelerim aç susuz ekmek yok vatan bugüne bize bırakmışlar. Onlar gitsin savaşsın memleketinde, memleket için.” şeklinde görüşlerini belirtmiştir.

Çalışmada ele alınan asıl konu ise katılımcıların esnaf kimliği altında Suriyeli sığınmacılardan ne yönde etkilendikleridir. Katılımcılardan elde edilen bilgiye göre Polatlı ilçesinde bulunan Suriyeli esnaf sayısı fazladır. Genellikle lokantacılık, çiftçilik, bakkal ve marketlerde çalışan Suriyeli sığınmacılar; talep ve ihtiyaçlarını kendi aralarında karşılamaktadır. Bu durumdan şikayetçi olduklarını belirten 19 katılımcı, genellikle kendi aralarındaki ihtiyaçlarını gideremedikleri zaman yerli esnafa geldiklerini ifade etmektedir. Suriyeli sığınmacılar arasında milliyetçiliğin çok kuvvetli olduğunu belirten katılımcılar; bu durumun yerli ekonomiye olumsuz yansıdığını aynı zamanda uyumu da zorlaştırdıklarını belirtmişlerdir. Bu duruma örnek olarak katılımcı 12’un ifadeleri aşağıda yer almaktadır;

“İsteseler karşılayabilirler ama dediğim gibi bugün telefon ihtiyaçları varsa kendi aralarında bir telefoncu kurmuşlar kendi karşıyorlar. Ben bunu da nasıl aşabiliriz, nasıl çözebiliriz bilmiyorum. İnsanlara bir şeyi zorlayarak bunu yaptıramazsınız, insanların içinden gelmesi lazım. Ben buraya Türkiye’ye geldiysem buranın insanlarıyla bütünleşebilmem için gidip marketinden alışveriş yapmam lazım. Merhaba kardeş, nasılsınız iyi misin? demen lazım ya da karşındakinin diliyle bütünleşmen lazım. Bunu onların istemesi lazım...”

Katılımcılar tarafından, Suriyeli sığınmacıların bir işletme yeri açarken sahip oldukları koşullar hakkındaki ifadeleri çoğunlukla vergi vermediklerini ve onların daha kolay işletme yeri açtıkları görüşündedir. Çalışma boyunca katılımcıların en çok üzerinde durduğu konunun da vergi verilmiyor olması dikkat çekicidir. Suriyeli sığınmacıların sebep olduğu vergi kaybı nedeni olarak; geçici koruma altında olan Suriyelilerin kayıtsız bir şekilde istihdam etmesi ve işletme yeri açmaları olarak gösterilebilir. Kayıtsız bir şekilde istihdam edilmesi, devlet bütçesinin gelir düzeyinde meydana gelen bir azalmaya neden olmaktadır. Bu açığın karşılanabilmesi için borçlanmalardan ve artan faiz oranlarından bahsetmem mümkündür. Bu durumun vergi veren yerli halkın yaşam kalitesini etkilemesi de muhtemeldir. Ticaret Bakanlığı, 2019 yılından itibaren ortaklarından biri Suriyeli olan 15 bin 159 şirket olduğu ve 31 bin 185 kişiye çalışma izni verildiği açıklamıştır. Kayıtlı şirket ve çalışanların bulunduğu kadar kayıt dışı işletmelerin olduğu aşıkardır. Haksız rekabet içerisine giren bireylerin gelirlerinde meydana gelen azalmadan dolayı işyerlerini kapatma riskleri göz ardı edilemezdir (Türkiye Enstitüsü, 2020, s. 33 ve Mülteciler Derneği, 2021). “Geçici Koruma Altındaki

Suriyeliler ve Türk Vatandaşları için İnsana Yakışır İş Fırsatlarının Desteklenmesi” gibi projeler; kayıtlı istihdamı arttırmaya yönelik oluşturulmaktadır. Ayrıca başka bir örnek olarak; Kayıt dışı Suriyeli ve Türk işletmeler çalışanlarının kayıt altına alınmasını destekleyecek ilk bilgi merkezi (BİLGER) Gaziantep’te açılmıştır (Uluslararası Çalışma Örgütü [ILO], 2021). Bu tür girişimlere başvurulması, ortada çözülmesi gereken bir sorunun olduğu gerçeğinden ziyade kayıt dışı istihdamın önüne geçilmesi yönünde atılan olumlu adımlardır.

Suriyeli sığınmacıların yeni işletme yeri açmaları Polatlı ilçesindeki esnafların gelirlerini çok fazla etkilememiştir. 30 katılımcıdan 19 esnaf bu yönde görüşünü belirtirken, gelirini etkileyen 10 esnaf katılımcı bulunmaktadır. Gelirlerini etkilemediğini söyleyen yerli esnaflar; genellikle kendi mesleğini yapan Suriyelinin olmadığını olsa dahi kendisine gelen müşterilerinin belli olup Suriyelilere gitmeyeceğini ifade etmiştir. Bu hususta katılımcı 13 ve 27’nin görüşleri önemli bir yer tutmaktadır.

“Benim kendi müşterim yerli halk olduğu için benim gelirimde bir değişim yaşanmadı ama Suriyelilerin kendi müşterisi ona gidiyor, bizimkiler de bana geliyor. O yüzden bana zararları yok.” (Katılımcı 13)

“Onlar kendi milliyetçiliğini güttüğü için, onlar dükkân açmasa da gelip benim dükkânımdan ayakkabı almayacak. Onlarda milliyetçilik, tutuculuk var. Benim müşterim zaten onların dükkânına gitmez, beni etkilemez yani.” (KATILIMCI 27)

Gelirini etkilemediğini belirten katılımcı 18 ise; *“Bu sektörde olmadı ama benim babam marketçilik yapıyor, babamı çok etkiledi.”* ifadesinde bulunmuştur. Yapılan araştırmada da zaten katılımcıların verdikleri cevaplardan, Suriyeli sığınmacıların en çok bakkal ve küçük market türü işletmeler açtığı sonucuna varılmıştır. Araştırma bulgularına göre; lokantacı, otomobil boyacısı, terzi, inşaatçı, dönerci, mobilyacı, çiğköfteci, kömür satıcısı ve kabzımallık yapan yerli vatandaşların gelirlerini Suriyeli sığınmacıların etkilediğine yönelik bir sonuca ulaşılmıştır. Gelirini etkilediğini ifade eden katılımcı 30, yukarıda ifade edilen görüşlerinden farklı bir yorumda bulunmuştur. Lokantacılık yapan katılımcı 30 *“Suriyeliler onlara gidiyor, onlar birbirlerini tutuyorlar”* şeklinde düşüncelerini ifade etmiştir. Yukarıda; Suriyeli sığınmacıların kendi aralarında ticaretlerini sağladıklarını ve bundan dolayı gelirlerinin etkilenmediğini ifade eden katılımcıların yanı sıra, Suriyelilerin kendi işletme yerine gelmediği için gelirlerinin etkilediğini düşünen katılımcılar da mevcuttur.

Bir diğer gelirlerinin etkilendiğinden bahseden kesim ise; inşaatçılardır. Katılımcılar, Suriyeli sığınmacıların daha düşük ücretlerle çalıştıklarını bu durumun nedeni olarak göstermişlerdir. Katılımcı 24; *“Tabi oldu, kazancımızı etkiledi. Biz inşaat yapıyoruz, adam*

geliyor bizim yaptığımız fiyatın yarısına iş yapıyor o da bizi etkiliyor.” şeklinde kendini ifade etmiştir. Ayrıca gelirini etkilemediğini ifade eden katılımcı 7’nin ifadeleri yine inşaat sektöründe çalışan kesimin bu durumdan olumsuz olarak etkilendiklerinin bir ispatı niteliğindedir; “Şuan için benim meslek dalımda olmadı ama çoğu arkadaşların oldu. Mesela boyacı gibi, fayansçı gibi inşaat alanında çalışan arkadaşlarıma çok zararı oldu.” Bir diğer gelirini etkilediğini ifade eden, kömür satarak geçimini sağlayan katılımcı 4; Suriyeli sığınmacıların aldıkları kömür yardımlarını ihtiyaç sahiplerine normalden daha ucuz fiyatlara sattıkları için gelirinin olumsuz etkilendiğini belirtmiştir. Terzilik yapan katılımcı 28’de aynı şekilde, Suriyelilerin daha ucuza iş yapması nedeniyle gelirinin etkilendiğini ifade etmiştir. Çiftçilik yapan katılımcı 14 ise, Suriyelilerin ülkeden gitmelerine yönelik düşüncelerini belirtirken bu konuya yönelik fikirleri, bizlere farklı bir bulgunun ortaya çıkmasına öncelik etmektedir. “Gitseler iyi olur diye düşünüyorum ama bir yandan da giderlerse ben işlerimi kime yaptıracağım, kimi çalıştıracam.” ifadelerinden, yanında Suriyeli sığınmacıları çalıştırdığına dair bir sonuç çıkarılmıştır.

Polatlı ilçesinde bulunan yerli esnaflar Suriyeli esnaflara daha fazla hak verildiğini düşünmektedir. Gerek kira yardımı aldıklarını gerekse vergi vermediklerini ifade eden katılımcılar aynı zamanda Suriyeli sığınmacılara karşı pozitif ayrımcılığın uygulandığını düşünmektedir. Türkiye ekonomisine olumlu bir katkıda bulunmadıklarını düşünen 22 katılımcı; yapılan yardımlardan, Suriyelilerin kazandıkları parayı ülkelerine göndermelerinden, kiraların ve enflasyonun artmasından, ekonomiye masraf ve yük olduklarından yakınmaktadır. Bunun tam tersi yönde bazı katılımcılar ise; Suriyelilerin çalıştıkları fiyatlarda ve işlerde Türk halkının çalışmadığını ve bundan dolayı Suriyelilerin ekonomiyi olumlu etkiledikleri düşünülmektedir. Katılımcı 14’ün yukarıdaki ifadeleri ve katılımcı 21’in *“İş gücü konusunda olumlu etkiliyor. Mesela ben soğan ekiyorum, Suriyeli olmasa toplayamam. Bende de zaten hep Suriyeli çalışıyor, Türk yok ki. Bizim gencimiz 100 liraya çalışmam diyor, Suriyeli 80 liraya da çalışırım diyor. Tabi benim de işime geliyor ama yine de Suriyelilerin Türkiye’de kalmasını istemiyorum. Benim Türk vatandaşım olsun 250 liraya da çalıştırırım yeter ki bunlar gitsin.”* bu görüşleri Suriyeli sığınmacıların ucuz ücretlerle çalıştıklarının bir ispatı niteliğindedir. Ancak yukarıdaki ifadeden de anlaşılacağı üzere; Suriyeli sığınmacıların işverenler tarafından ucuz iş gücü olarak çalıştırılması avantaj durumunda olsa bile, katılımcı 21 görüşlerinde Suriyelilerin ülkelerine dönmelerini istediğini belirtmiştir.

Elde edilen tüm bu bulgulardan çoğunluk kesimin, ülkelerine dönmelerini istedikleri Suriyeli sığınmacıların, yapılan yardımlardan rahatsızlık duyduğunu belirten bir yerli halkın

varlığından söz etmek mümkündür. Suriyeli sığınmacılara olumlu bir tavırla yaklaşan yerli halkın varlığı inkar edilemezdir ancak genel itibariyle Suriyelilerle beraber yaşamak konusunda sıkıntılarını dile getiren kesimin yoğunluğu daha fazladır. Özellikle katılımcıların görüşlerini sert ve keskin bir üslupla ifade etmeleri zamanla tepkilerinin yabancı düşmanlığına dönüştüğünün bir göstergesi niteliğindedir. Suriyelileri ucuz iş gücü olarak yanında çalıştıran esnafların gelirlerini olumlu etkilerken, çalışmaya katılanların çoğunun gelirlerini etkilemediğini ancak genel Türkiye ekonomisini olumsuz etkiledikleri sonucuna varılmıştır.

Genel bulgular doğrultusunda Suriyeli sığınmacıların düşük ücretlerle çalışmaları, kiralarda meydana gelen artışlar ve Polatlı ilçesinde birkaç mahalleyi sahiplenerek yerli halkın alanlarını kısıtladıkları gerekçeleriyle zenofobik tutumların ortaya çıktığı aşıkardır. Ayrıca Suriyeli sığınmacıların dilencilik, kağıt ve plastik toplayıcılık yapmalarından rahatsız olduklarını ifade eden yerli halk; her geçen gün kavga ve çatışmaların artmasından aynı zamanda kadınların ve çocukların sözlü tacize uğramalarından tepkilerinin keskinleştiği görülmektedir.

Bir toplumda yabancı düşmanlığının artması nefret söylemlerinin yanı sıra toplum içerisinde çatışma ve kaos ortamının da artmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle yabancı düşmanlığının önüne geçilecek politikaların uygulanıp sürecin iyi yönetilmesi gerekmektedir. Aksi halde göçmen karşıtı tutumların gün geçtikçe artması; yerli halkın ait olduğu topluma güvenini sarsabilir ve bu durum toplumu çözülmeye kadar götürme riskini de içerisinde barındırır. 10 senedir aynı topraklarda yaşayan yerli nüfusun Suriyeli sığınmacıları toplumsal kabullerinin sağlanabilmesi, oluşabilecek çatışmaların engellenmesi açısından çok önemlidir. Burada yapılması gereken yerli halkın olumsuz tavırlarına set oluşturabilecek algılamaların ortadan kaldırılmasıdır. Bir toplumun üyesi; farklı etnik kökenden, kültürden insanlara pozitif ayrımcılık uygulandığını düşünüyorsa öncelikli olarak buna neden olan gerekçeler araştırılıp düzeltilmesi gerekmektedir. Bu araştırmada da yerli halkın tepkilerinin altında yatan nedenler teker teker incelenmiş olup bu hususta yararlı olunabileceğini düşünülen örnek bir çalışma olması en önemli gayedir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Y. (2018). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Akalın, A. (2018). Açık, Döner, Mühürlü Kapılar: 20. Yüzyılda Batı/Doğu Ekseninde Emek Göçünün Seyri. İçinde Tanıl Bora (Edt), *Küreselleşme Çağında Göç* (s. 89-106). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Akcan, A. (2018). Türkiye İşgücü Piyasasında Suriyeli Sığınmacıların Yeri ve Etkileri. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 8(2), 59-73.
- Akıncı, A. ve Yavuzylmaz, O. (2018). Milliyetçilik, Irk-Irkçılık İlişkisi. *Turkish Studies Social Sciences*, cilt 13, 75-84.
- Akıncı, B., Nergiz, A., ve Gedik, E. (2015). Uyum Süreci Üzerine Bir Değerlendirme: Göç ve Toplumsal Kabul. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 58-83.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İ.Ü Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Aksoy, Z. (2012). Uluslararası Göç ve Kültürlerarası İletişim. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(9), 293-303.
- Aktan, C. ve Tutar, H. (2007). Bir Sosyal Sabit Sermaye Olarak Kültür. *Pazarlama ve İletişim Kültürü Dergisi*, 6(20), 1-11.
- Alagöz, M. (2020). Geçici Korunan Suriyelilerin Türk Ekonomisine Etkileri. *21. Yüzyıl Türkiye Enstitüsü, Özel Rapor*.
- Alba, R. ve Nee, V. (1997). Rethinking Assimilation Theory for a New Era of Immigration. *The International Migration Review*, 4(31), Special Issue: Immigrant Adaptation and Native-Born Responses in the Making of Americans 826-874.
- Alkan, N. M. (2015). Avrupa'da Yükselen Irkçılık: Pegida Örneği. *Akademik Barış Dergisi*, 8(16), 275-289.
- Altunok, M. (2017). Türkiye'nin Göç Gerçekliği ve Örgütlenmesi Üzerine Bir Tartışma. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22(9), 295- 311.
- Alver, K. ve Doğan, N. (2013). *Kültür Sosyolojisi*. Ankara: Hece Yayınları.
- Arabacı, R. (2015). Gelir Dağılımı ve Yoksulluk. İçinde Aysen Tokol ve Yusuf Alper (edt.), *Sosyal Politika* (s. 178-206). Bursa: Dora Basım Yayın.
- Ayyıldız, A. (2021). Bugünün Türkiye'sinde Göç Gerçeği: Küresel Hareketliliğin Neresindeyiz? *İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(2), 473-50.
- Bal, H. (2015). *Kent Sosyolojisi*. İstanbul: Sentez Yayıncılık.
- Balibar, E. Wallerstein, I. (2017). *Irak Ulus Sınıf Belirsiz Kimlikler* (Çev. Nazlı Ökten). İstanbul: Metin Yayınları.
- Bartram, D., Poros, V. ve Monforte, P. (2017). *Göç Meselesinde Temel Kavramlar*. Ankara: Hece Yayınları.
- Baştürk, Ş. (2009). Uyumdan Dışlanmaya: Yirmibirinci Yüzyılda Göçmenler ve Sosyal Politika. *Sosyal Siyaset Konferansları*, 57, 515 - 548.

- Baştürk, Ş. (2018). Göçmenlere Yönelik Sosyal Politikalar. İçinde Aysen Tokol ve Yusuf Alper (Eds.), *Sosyal Politika* (s.383-414). Bursa: Dora Yayınevi.
- Bauman, Z. (2018). *Sosyolojik Düşünmek* (Çev: Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bennet, M. (1978). Basic concepts of intercultural communication: Selected readings, *Yarmouth, ME: Intercultural Press*.
- Boyras, E., Sözüpek, H. ve Esen, S. (2018). Vicdan ve Akıl Kısılacında İnsanlık, Komşuluk, Kardeşlik: Suriyeli Sığınmacılara İlişkin Algılara Politika Pazarlaması Perspektifinden Bir Bakış. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 1(13), 87-112.
- Bulut, I. ve Gülcan, M. G. (2007). *Çocuk İşçiliği İle Mücadelede Öğretmen El Kitabı*. Ankara: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı.
- Burley, A. M. ve Mattli W. (1993). Europe Before the Court: A Political Theory of Legal Integration. *International Organization*, 1, 55-56.
- Bülbül, S. ve Köse, A. (2010). Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi İle İncelenmesi. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(1), 75-94.
- Canyurt, D. (2015). Suriye Gelişmeleri Sonrası Suriyeli Mülteciler: Türkiye’de Riskler. *Akademik Bakış Dergisi Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E- Dergisi*, 48.
- Cohen, R. (1997). *Global Diasporas An Introduction*. America: University of Washington Press Seattle.
- COULOMBIS, T. A. ve WOLFE, J. H. (1986). *Introduction to International Relations: Power and Justice*. Prentice-Hall Inc., 3. Baskı, New Jersey.
- Çelik, F. (2006). İç Göçlerin İtici ve Çekici Güçler Yaklaşımı İle Analizi. *E.Ü İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 27,149-170.
- Çiftçi, M. (2011). Bölgeler Arası Eşitsizlik Perspektifiyle İç Göç-Sosyoekonomik Gelişmişlik İlişkisi ve Türkiye Örneği. Yayımlanmamış Doktora Tezi. *Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul*.
- Çizel, B., Özdemir, B., Gülmez, M., Güzeller, C., İçigen, E., Çizel, R., Aksoy, B., Güzel, F., Koçancı, M., Ajanovic, E., Aybar, D., Temelkuran, V., Doğan, N., Alp, Z., Gül, Z., Özdemir, M., Şavlı, T., Önde, M., İnce, C., Çalışkan, N., Sayraç, E. ve Yüksel, S. (2018). *Ortadoğu’dan Göçün Türkiye Üzerindeki Etkileri Raporu*. Akdeniz Üniversitesi
- Danış, A. D. (2004). Yeni Göç Hareketi ve Türkiye. *Birikim*, 184-185, 216-224.
- DOUGHERTY, J. E. ve PFALTZGRAFF, R. L. (1981). *Contending Theories of International Relations*. New York: Addison Wesley Longman.
- Ekici, S. ve Tuncel, G. (2015). Göç ve İnsan. *Birey ve Toplum Dergisi*, 5(9), 9-22.
- Elma, F. ve Şahin, A. (2015). Suriye’den Türkiye’ye Göç ve Açığa Çıkan Temel Sorun Alanları. *Transnational Press London*, 430-439.
- Elma, F., ve Şahin, A. (2015). Suriye’den Türkiye’ye Göç ve Açığa Çıkan Temel Sorun Alanları. *Transnational Press London*, 430-439.
- Erbaş, H. (2019). *Göç ve Göçmenler*. Ankara: Phoenix Yayınevi.

- Erbaş, H. (2019). *Göç ve Göçmenler*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Erdoğan, M. M. (2019). SURIYELİLERLE UYUM İÇİNDE YAŞAMIN ÇERÇEVESİ. *Suriyeliler Barometresi*, 1-31.
- Erdoğan, M.M. (2014). *Türkiye’deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum Araştırması*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Göç ve Siyaset Araştırmaları Merkezi (HUGO Yayınları).
- Erişim: <https://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2019/07/OnbirinciKalkinmaPlani.pdf>
- Erkal, M. (2016). *Sosyoloji (Toplumbilimi)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Erkan, R. ve Aydın, D. (2010). Güneydoğu Anadolu Bölgesi İllerinde Bölge İçi ve Bölge Dışı Göç Eğilimleri. *Eğitim Kültür ve Araştırma Dergisi*, 6(22), 31-46.
- Erol, M. ve Ersever, O. (2014). Göç Krizi ve Göç Krizine Müdahale. *KHO Bilim Dergisi*, 24(1), 47-68.
- Fidan, F. ve Yeşil, Y. (2018). Nedenleri ve Sonuçları İtibariyle Başlık Parası: Başlık Parasıyla Evlenen Kadınlar Üzerine Bir Araştırma. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 8(1), 152-164.
- Gazi, A. (2019). Entegrasyon Teorileri Bağlamında Avrupa Bütünleşmesi. Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, İstanbul.
- Gedik, A. (2005) Mobility Transition (Test of Zelinsky’s Theory) and the Economic and Demographic Factors: Japan and Turkey: 1955-2000.
- Gordon, M. M.(1964). *Assimilation in American Life*. USA: Oxford University Press.
- Göçmenlerin Entegrasyonu İçin Yerel Kuruluşların Öğrenimi, *LEARNING OF LOCAL BODIES TO ENTEGRATE IMMIGRANTS*, 2015 s. 1-48.
- Gökbayrak, Ş. (2008). Uluslararası Göçmenler ve Şiddet: Kuşaklararası Farklılıklar Üzerine Bir İnceleme. *Çalışma Ortamı*, 98, 12-13.
- Göker, A. (1978). Beyin Göçü. *Beyin Göçü Semineri*.
- Görgün, M. (2017). Küreselleşme Sürecinde Göçmen İlişkileri Ağının Önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 1317- 1327.
- GROOM, A.J.R. ve TAYLOR, P. (1994). *Functionalism: Theory and Practice in International Relations*. New York: University of London Press.
- Günay, E., Atılğan, D. ve Serin, E. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de Göç Yönetimi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 7(2), 37-60.
- Gündoğmuş, B. (2018). *Sempozyum Bildiri Kitabı*. Malatya: Bilsam Yayınları.
- Güven, A. ve Dülger, B. (2017). Siyasal Şiddet Nedeniyle Kente Göç Eden Ailelerde Sosyal Yapısı ve Kentsel Bütünleşme Sorunsalı. *Enderun Dergisi*, 1(2), 17-26.
- Güven, S. (1977). *Dış Göç ve İşçi Yatırım Ortaklıkları*. Ankara: Doğan Basımevi.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Güvenç, B. (2016). *Sosyal Kültürel Değişme*. Ankara: Efil Yayınevi.

HAAS, E B. (1964). *Beyond the Nation-State: Functionalism and International Organization*. California: *Standford University Press*.

Harunoğulları, M. (2016). Suriyeli Sığınmacıların Kilis Şehrindeki Mekansal Kültürel ve Ekonomik Etkileri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(45), 373-396.

Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme. *T.C. Resmi Gazete*, Sayı 24721, 3 Nisan 2002.

Huntington, S. P. (2004). *Who We Are?: The Challenges to American's National Identity*. New York: Simon&Schuster.

Introduction: Perspectives on Cultural Integration of Immigrants, “Cultural Integration of Immigrants in Europe”, ed. Yann Algan, Alberto Bisin, Alan Manning ve Thierry Verdier, Oxford, *Oxford University Press*, 2012,1-49.

IOM BM GÖÇ KURULUŞU, (2019). *MCOF: Göç Krizi Operasyonel Çerçevesi*.

İçduygu, A. (2004). *Türkiye’de Kaçak Göç*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.

İçduygu, A. ve Aksel, D. M. (2012). *Türkiye’de Düzensiz Göç*. Ankara: Uluslararası Göç Örgütü (IOM).

İçduygu, A. ve Yüksek, D. (2012). *Türkiye’de transit göçü yeniden düşünmek: bir göç olgusunun yaratılmasında gerçeklik ve yeniden sunum*. John Wiley & Sons, Ltd.

İçduygu, A., Erder, S. ve Gençkaya, Ö. F. (2014). *Türkiye’nin Uluslararası Göç Politikaları, 1923- 2023: Ulus- Devlet Oluşumundan Ulus Ötesi Dönüşümlere*. MireKoç Proje Raporları, Koç Üniversitesi Göç Araştırmaları Merkezi.

İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, 1948. BM. Erişim: 02. 11. 2019: <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/203-208.pdf>

İskan Kanunu, 2510. 14 Haziran 1934. *T.C. Resmi Gazete*, 2733, 21 Haziran 1934.

Kalin, W. (2005). *Ülke İçinde Yerinden Olma Konusunda Yol Gösterici İlkeler* (Çev: Kerem Altıparmak). BM.

Karasu, M. (2018). TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ SİĞINMACILARIN KENTLERDE NEDEN OLDUKLARI GÜVENLİK RİSKLERİ. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 36(2), 51-73.

Karataş, M. (2015). Türk Yazılı Basınında Suriyeli Sığınmacılar İle Halk Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 112-151.

Kaya, A. (2015). Euro-Türkler, Kuşaklararası Farklılıklar, İslam ve Entegrasyon Tartışmaları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 1(1),44-79

KEGLEY, C. W. (1995). *Controversies in International Relations: Realism and the Neoliberal Challenge*. New York: St.Martin’s Press.

Koca, Ş. (2019). Suriyeli Sığınmacıların Türk Emek Piyasasına Katılım Süreçlerinin Toplumsal Boyutları. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 314-357.

Koçak, Y. ve Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(3), 163-184.

Kunz, E.F. (1973). The Refugee in Flight: Kinetic Models and Forms of Displacement. *The International Migration Review*, 2(7), 125-146. Published by: Sage Publications, Inc. on behalf of the Center for Migration Studies of New York, Inc.

Kunz, E.F. (1981). Exile and Resettlement: Refugee Theory. *The International Migration Review*, 1/2(15), 42-51.

Lee, E.S. (1966). A Theory of Migration. *Published by: Springer on behalf of the Population Association of America*, 1(3), 47-57.

Mandacı, N. ve Özerim, G. (2013). Uluslararası Göçlerin Bir Güvenlik Konusuna Dönüşümü: Avrupa’da Radikal Sağ Partiler ve Göçün Güvenlikleştirilmesi. *Uluslararası İlişkiler Akademik Devrim*, 10(39), 105-130.

Mcdonald, L. (2007). *American Ethnic History: Themes And Perspectives*. Rutgers University Press.

Mollaalioğlu, F. (2020). Türkiye’den Suriye’ye Gerçekleşen Göçlerin Tarihsel Boyutu. *Çekmece İZÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(8), 1-24.

Morgül, K., Savaşkan, O. ve Mutlu, B. (2021). *İstanbul’da Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Algı ve Tutumlar: Partizanlık, Yabancı Karşıtlığı, Tehdit Algıları ve Sosyal Temas*. İstanbul: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırma Vakfı.

Mutlu, C. (2013). Milli Mücadele’de Türkiye’de Azalan Nüfus ve İzdivaç Meselesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 29(85), 170-205.

Nizam, Ö. ve Gül, S. (2019). Türkiye’deki Suriyelilerin Sosyolojik “Yabancı” Olarak Ele Alınması Üzerine Eleştirel Bir Değerlendirme. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(47), 97-115.

On Birinci Kalkınma Planı (2019). *TÜRKİYE CUMHURİYETİ CUMHURBAŞKANLIĞI STRATEJİ VE BÜTÇE BAŞKANLIĞI*.

Oral, B. ve Çetinkaya, F. (2017). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Göç, Tanımı, Nedenleri ve Göç Kuramları. *Türkiye Klinikleri Halk Sağlığı*, 3(1), 1-8.

Orhan, F. ve Akpınar, E. (2018). Türkiye’de Mevsimlik Göçlere Bir Örnek: Gezici Tarım İşçiliği. *TÜCAUM 30.Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu*, 412- 423.

Orhan, O. ve Gündoğar, S. (2015). Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri. Ankara: Ortadoğu Stratejik Araştırma Merkezi (ORSAM) & TESEV Rapor No: 195.

Özcan, D. (2016). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2(4), 183-215.

Özcan, N. (2015). Düzensiz Göç Üzerine Bir İnceleme: Küresel Dinamikler, Ulus- Devletler, Göçmenler. *Kent Araştırmaları Dergisi*, 6(15), 22-39.

Özgüler, V. (2018). Kitlel Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye’deki Suriyeliler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 74, 77-102.

Özgüler, V. (2018). Kitlel Göçlerin Emek Piyasalarına Etkisi: Türkiye’deki Suriyeliler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 74, 77-102.

Park, R.E. ve Burgess, E.W. (1925). *The City: Suggestions for Investigation of Human Behavior in the Urban Environment*. London: University of Chicago Press.

Park, R.E. ve Burgess, E.W. (1969). *INTRODUCTION OF THE SCIENCE OF SOCIOLOGY*. CHICAGO: UNIVERSITY OF CHICAGO PR.

Petersen, W. (1958). A GENERAL TYPOLOGY OF MIGRATION. *American Sociological Review*, (3)23, 256-266.

Portes, A. ve Zhou, M. (1993). The New Second Generation: Segmented Assimilation and its Variants. *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences*, 530, 74-96.

ROSAMOND, B. (2000). *Theories of European Integration*. New York: Palgrave.

Rumbaut, R.G. (1997). Assimilation and Its Discontents: Between Rhetoric and Reality. *The International Migration Review* , 4(31), 923-960, Special Issue: Immigrant Adaptation and Native-Born Responses in the Making of Americans.

Sağır, Z. (2018). SURİYELİ KADIN MÜLTECİLERDE KÜLTÜREL UYUM, RUH SAĞLIĞI VE DİN. Yayımlanmış Doktora Tezi. *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul*.

Sağlam, S. (2006). Türkiye’de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 5, 34-44.

Sami, K. (2009). Zorunlu Göçle Yüzleşirken; Kentsel Bağlamda Ortaya Çıkan Kültürel ve Toplumsal Ayırışma: Diyarbakır Kent Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(30), 250-265.

Sarp, Ç. (2020). *Göç Sosyolojisi: Türkiye’den Örneklerle*. Ankara: Orion Kitabevi.

Sarp, Ç. (2021). *Sığınmacılık Açmazı: Zorunlu Göç Sosyolojisi Üzerine Nitel Bir Araştırma*. Ankara: Orion Kitabevi.

Sarp, Ç. ve Mazman, İ. (2018). Türkiye’ye Göç Edenlerin Sosyo- Politik Durum Işığında Gelişen Hukuki Statüleri. Ender Eyüboğlu& Sami Bakın (Eds.). *Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Sempozyumu Tam Metinler Kitabı* içinde (1213-1222), Saybilder Yayıncılık.

Savar, E. ve Kedikli, U. (2019). Türkiye’de Mülteci ve Sığınmacılara Sağlanan İmkanlar ve Uyum Sorunları: Çankırı Örneği. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 15(4), 1119-1142.

Saygın, S. ve Hasta, D. (2018). Göç, Kültürleşme ve Uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 312-333.

Sayın, E. ve Candan, H. (2016). Küresel Irkçılığın Yükselişi. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4, 35-46.

Sayın, Y., Usanmaz, A. ve Aslangiri, F. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18(31), 1-13.

Schmitter, P.C. (1971). A Revised Theory of European Integration, in L.N. Lindberg and S.A. Scheingold (eds), *Regional Integration: Theory and Research*. Cambridge, Harvard University Press.

SETA ve THEIRWORLD (2017). Engelleri Aşmak: Türkiye’deki Suriyeli Çocukları Okullandırmak. İstanbul: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş.

Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve Kültür* (Çeviren: Tuncay Birkan). İstanbul: Metis Yayınları.

- Şan, M. ve Haşlak, İ. (2012). Asimilasyon ile Çokkültürlülük Arasında Amerikan Anaakımını Yeniden Düşünmek. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1(7), 29-54.
- Şanlıöz, S. A. (2016). Dış Göç Olgusunun Düzensiz Göç Gerçeği: Karşılaşılan Etkilere Ekonomik ve Sosyolojik Çözüm Önerileri. *Sosyoekonomi Dergisi*, 24(30), 139-145.
- Şeker, B., Sirkeci, İ. ve Yücesahin, M. (2015). *Göç ve Uyum*. Transnational Press London.
- Şen, E. (1984). Türkiye’de Mevsimlik İş Gücü Göçleri Üzerine Düşünceler. *Ege Coğrafya Dergisi*, 2(1), 1-7.
- Şen, M. (2014). Türkiye’de İç Göçlerin Neden ve Sonuç Kapsamında İncelenmesi. *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 231- 256.
- Şenol, D. ve Dinç, A. (2017). Uluslararası Göç ve Çocuklar içinde *Türkiye’deki Suriyeli Çocuk Gelinleri: Sosyolojik Bir Değerlendirme*, Transnational Press London.
- T. C. Başbakanlık Kanunlar ve Kararlar Tetkik Dairesi (1961). Cenevre’de 1951 Tarihinde İmzalanmış Olan Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin Tasdiki Hakkında Kanun Tasarısı ve Dışişleri Komisyonu Raporu. https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_/d00/c002/km_00002024ss0053.pdf adresinden edinilmiştir.
- Tepealtı, F. (2019). Avrupa Birliği’ne Yönelik Türkiye Geçişli (Transit) Göç Hareketleri ve Türkiye’nin Düzensiz Göçmenle Mücadelesi. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 41(24), 125-140.
- TİHEK. *Ayrımcılıkla Mücadele 2018 Yılı Raporu*, Ajans Düş Pınarı, Ankara, 2019.
- Toksöz, G. (2006). *Uluslararası Emek Göçü*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Topcu, N. (2019). Küreselleşme, Uluslararası Göç ve Avrupa Birliği Göç Politikaları. *Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 3, 50-65.
- Topçuoğlu, R. (2018). *Küreselleşme Çağında Göç: Kavramlar, Tartışmalar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tunç, A. (2015). MÜLTECİ DAVRANIŞI ve TOPLUMSAL ETKİLERİ: TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİLERE İLİŞKİN BİR DEĞERLENDİRME. *Tesam Akademi Dergisi*, 2(2), 29-63.
- Tutkun, Ö. (2006). Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesindeki Türkiyeli Öğrencilerin Uyum Sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 255-267.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Kanun Numarası (2709), Tertip: 5 Cilt: 22 Sayı: 17863, 9/11/1982.
- Türkiyeye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiyeden İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (İltica Yönetmeliği), 14.09.1994, s.22127, 30.11. 1994. <http://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1994-Yonetmeliği.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Uluslararası Göç Hukuk (2013). *Göç Terimleri Sözlüğü*. IOM.
- Ünsal, A. (2019). ULUSLARARASI GÖÇ KAVRAMI ve ULUSLARARASI GÖÇÜN ÜLKE EKONOMİLERİ ÜZERİNDE MUHTEMEL ETKİLERİ. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, 18, 50-61.

Üstündağ, N. (2019). Zorunlu Göçte Nitelikli Olmak: Eğitimli Suriyeli Göçmenlerin İstanbul Emek Piyasasındaki Deneyimleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. *İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul.

VIOTTI, P. R. ve KAUPPI, V. (1993). *International Relations Theory: Realism, Pluralism, Globalism*. New York: Macmillan Publishing Company, 2. Baskı.

Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu (YVUKK), 6458. 4 Nisan 2013. *T.C. Resmi Gazete*, Sayı 28615, 11 Nisan 2013. Erişim Adres: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6458.pdf>

Yabancılar Ve Uluslararası Koruma Kanunu (YVUKK), 6458. 4 Nisan 2013. *T.C Resmi Gazete*, 28615, 11 Nisan 2013.

Yalçın, C. (2002). Çok Kültürcülük Bağlamında Türkiye’den Batı Avrupa Ülkelerine Göç. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26, 45-60.

Yalçın, C. (2004). *Göç Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yalçın, G. E. ve Kara, F. (2016). Kırsal Göç ve Tarımsal Üretime Etkileri. *Harran Tarım ve Gıda Bilimleri Dergisi*, 20(2), 154-158.

Yıldırım, T. (2009). Sağlık Çalışanları ve Uluslararası Göç: Göç Nedenleri Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 62(3), 87- 94.

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası Göç: Çeşitleri, Nedenleri ve Etkileri / International Migration: Its Types, Causes And Effects. *Turkish Studies-International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , DOI: 10.7827/TurkishStudies.6274.

Zelinsky, W. (1971). The Hypothesis of Mobility Transition. *Geographical Review*, 61(2), 219-249.

Zencirkıran, M. (2015). *Sosyoloji*. Bursa: Dora Yayınevi.

İnternet Kaynakları

Kömürcü, Mehmet C., “Kayıtlara Geçen 10 Büyük Deprem”, Milliyet, (Erişim) <https://www.milliyet.com.tr/kayitlara-gecen-en-buyuk-10-deprem-molatik-4099/?Sayfa=2> adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi:10.01.2021

Yavuz, E. ve Çakmak, H. (2019). Rapor Açıklandı! 1 Yılda 17 Milyon İnsan Etkilendi. Demirören Haber Ajansı. (Erişim) <https://www.dha.com.tr/dunya/rapor-aciklandi-1-yilda-17-milyon-insan-etkilendi/haber-1680027> adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 10.01.2021

UNESCO (2019). Göç Yerinden Edilme ve Eğitim: Duvarlar Yerine Köprüler İnşa Etmek. 1-68 (Erişim) http://gem-report-2019.unesco.org/wp-content/uploads/2018/11/GEMR_2019-Figure3_4.jpg adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 16.01.2021

UNESCO (2019). Göç Yerinden Edilme ve Eğitim: Duvarlar Yerine Köprüler İnşa Etmek. 1-68 (Erişim) http://gem-report-2019.unesco.org/wp-content/uploads/2018/11/GEMR_2019-Figure6_1.jpg adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 16.01.2021

T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Göç ve Acil Durumlarda Eğitim Daire Başkanlığı, (Erişim)

http://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2021_02/23104924_OCAK_2021_YNTERNET_BULTENY_Sunu.pdf adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 22.01.2021

IOM Turkey, Göç ve Entegrasyon (Erişim) <https://turkey.iom.int/tr/g%C3%B6%C3%A7-ve-entegrasyon> adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 20.01.2021

“Devam Eden Projeler”, *Mülteciler Derneği* (Erişim) <https://multeciler.org.tr/projelerimiz/> adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 28.01.2021

“Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Kasım 2021” *Mülteciler Derneği* (Erişim) <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 29.01.2021

Kadın ve Demokrasi Derneği, Türkiye ve Suriye Kültür Buluşması’nda, Sığınmacı Kadınlar Araştırma Raporu’nun Sonuçları Düzenlenen Basın Lansmanı İlke Açıklandı, 30 Nisan 2018, (Erişim) <https://kadem.org.tr/turkiye-ve-suriye-kultur-bulusmasinda-siginmaci-kadınlar-arastirma-raporunun-sonuclari-duzenlenen-basin-lansmani-ile-aciklandi/> adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 28.01.2021

T.C. İç İşleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü. Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı, <https://www.egm.gov.tr/kacakcilik-ve-organize-suclar> adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 30.01.2021

IOM Turkey, Göç ve Entegrasyon (Erişim) <https://turkey.iom.int/tr/g%C3%B6%C3%A7-ve-entegrasyon> adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 20.01.2021

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Basın Bülteni (Erişim) https://www.ilo.org/ankara/news/WCMS_823876/lang--tr/index.htm adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 04.04.2021

4817 Sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanunun Uygulama Yönetmeliği (2003, 29 Ağustos). T.C. *Resmi Gazete* (Sayı: 25214). (Erişim) <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6244&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5> adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 08.04.2021

8375 Sayılı Geçici Koruma Sağlanan Yabancıların Çalışma İzinlerine Dair Yönetmelik (2016, 15 Ocak). T.C. *Resmi Gazete* (Sayı: 29594). (Erişim) <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/3.5.20168375.pdf> adresinden elde edilmiştir. Erişim Tarihi: 08.04.2021

EKLER

EK - 1 MÜLAKAT SORULARI

1. Kendinizi kısaca tanıtır mısınız?

-Yaşınız?

-Eğitim durumunuz?

-Mesleğiniz?

-Medeni haliniz?

2. Suriyelilerin Türkiye'ye göç etmesiyle ilgili düşünceleriniz nelerdir?

3. Yerli halkın Suriyelilerle olan ilişkisini nasıl değerlendirirsiniz?

4. Suriyelilerle yerli halk arasında kız alıp- verme, ailece görüşme, komşuluk arkadaşlık ilişkileri mevcut mu?

5. Suriyeliler yaşadığınız bölgeye ilk geldiklerinde onları nasıl karşıladınız?

6. Suriyelilerin Türkiye'ye kalıcı olarak yerleşmeleri, onlara karşı tutumunuzda bir değişiklik yarattı mı?

7. Gözlemlediğiniz kadarıyla Suriyelilerin yaşam tarzıyla sizin yaşam tarzınız arasında farklar var mı?

8. Suriyeliler ile yerli halkın bir arada yaşamasını sağlayan temel etmenler nelerdir?

9. Suriyeli sığınmacılarla Türk toplumu arasında bir bütünleşme veya uyum mevcut mu?

10. Suriyelilerin gelmesi, sizde bir kaygı ve endişe duymanıza neden oldu mu?

11. Suriyelilerin emniyet ve güvenlik açısından tehdit oluşturduğunu düşünüyor musunuz?

12. Suriyelilerin ülkeden gitmeleri ya da gönderilmeleri gerektiğini düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız gerekçeleriyle birlikte açıkla mısınız?

13. Suriyelilere verilen haklar ve yapılan yardımlar hakkınızda bilginiz var mı? Varsa bunlar nelerdir?

14. Suriyelilere vatandaşlık verilmesi hakkında düşünceleriniz nelerdir?

15. Yaşadığınız bölgede Suriyeli esnaf sayısı fazla mı?

16. Suriyeli esnaflar daha çok hangi sektörde çalışıyorlar?

17. Suriyelilerin işletme yeri açarken sahip oldukları koşullar hakkında ne düşünüyorsunuz?
- 18.Suriyelilerin yeni işletme yerleri açmaları, gelirinizde bir değişim yaşanmasına neden oldu mu?
19. Suriyeliler alışveriş yaparken talep ve ihtiyaçlarını yerli halkın esnaflarından karşılayabiliyor mu?
20. Bir esnaf olarak size gelen müşteriler daha çok yerli halk mı yoksa Suriyeliler mi?
- 21.Yerli esnaflarla Suriyeli esnaflara tanınan haklar sizce aynı mı?
22. Suriyelilere pozitif ayrımcılık uygulandığını düşünüyor musunuz?
- 23.Suriyelilerin Türkiye ekonomisine olumlu ya da olumsuz bir katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Düşünüyorsanız bunlar nelerdir?

EK – 2 KATILIMCILARA AİT BİLGİLERİ

	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Meslek
Katılımcı 1	41	Bekar	Lise	Şoför
Katılımcı 2	35	Evli	Üniversite	Toptancı
Katılımcı 3	55	Evli	İlkokul	Çiftçi
Katılımcı 4	61	Evli	Lise	Kömür Satıcısı
Katılımcı 5	52	Evli	Lise	Seyyar Satıcısı
Katılımcı 6	46	Evli	Ortaokul	Ayakkabıcı
Katılımcı 7	45	Evli	Ortaokul	Sihhi Tesisatçı
Katılımcı 8	26	Evli	Ortaokul	Alt Yapı Firmasında Esnaf
Katılımcı 9	61	Evli	Ortaokul	Aşçı
Katılımcı 10	18	Bekar	Lise	Lokantacı
Katılımcı 11	44	Evli	İlkokul	Lokantacı
Katılımcı 12	39	Evli	Lise	Camcı
Katılımcı 13	38	Evli	Lise	Bakkalacı
Katılımcı 14	49	Evli	İlkokul	Çiftçi
Katılımcı 15	45	Evli	Lise	Çiftçi
Katılımcı 16	38	Bekar	Lise	Çiğköfteci
Katılımcı 17	62	Evli	İlkokul	Mobilyacı
Katılımcı 18	33	Evli	Üniversite	Ziraat Mühendisi (Tarım İlaçları Bayide Esnaf)
Katılımcı 19	25	Bekar	Ortaokul	Lokantacı
Katılımcı 20	66	Evli	Yüksekokul	Elektrikçi
Katılımcı 21	51	Evli	İlkokul	Çiftçi
Katılımcı 22	24	Bekar	Ortaokul	Marketçi
Katılımcı 23	39	Evli	Ortaokul	Kabzımal
Katılımcı 24	60	Evli	İlkokul	İnşaatçı
Katılımcı 25	42	Evli	İlkokul	Erkek Kuaförü
Katılımcı 26	43	Evli	Lise	Marketçi
Katılımcı 27	33	Bekar	Üniversite	Ayakkabıcı
Katılımcı 28	41	Evli	Lise	Terzi
Katılımcı 29	38	Evli	Ortaokul	Otomobil Boyacısı
Katılımcı 30	41	Evli	Lise	Lokantacı